Limbă și Literatură

pentru elevi

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE FILOLOGICE
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
BUCUREȘTI — 1974

20253.

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE FILOLOGICE
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

LIMBĂ ȘI LITERATURĂ
pentru elevi

★

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BUCUREȘTI, 1974

20253.

Culegerea LIMBĂ ŞI LITERATURĂ PENTRU ELEVI apare sub îngrijirea unui colectiv format din: DIANA ADAMEK (elevă), GHEORGHE ANTONESCU, CONSTANŢA BĂRBOI, G. BELDESCU, AL. BISTRIŢIANU (redactor responsabil), VLADIMIR DOGARU, DOINA DORU (elevă), MIRCEA FRÎNCULESCU (redactor), EMIL GIURGIUCA, ION HANGIU, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, NICOLAE I. NICOLAE, TUDOR OPRIŞ, LIVIU PAPADIMA (elev), NICOLAE PĂUNESCU, DOMNIŢA PETRI (elevă), STERIE RĂDOI, MIHAELA ROŞU, ADRIANA RUŢĂ (elevă), NICOLAE SAFTU, GHEORGHE ŞOVU, G.G. URSU.

Sumar

Pag.

AL. DIMA — G. Călinescu, estetician 5

*

Dialog cu acad. ZAHARIA STANCU 9

*

GH. CEAUŞESCU — Breviar de terminologie literară (I) 13

AL. TUDORICĂ — Un model de analiză a naraţiunii 16

*

Caiet de analize

NICOLAE I. NICOLAE — Grigore Alexandrescu, *Lupul moralist* 21
GABRIEL ANGELESCU — Mihai Eminescu, *Lacul* 24
PETRU M. HAŞ — Ion Barbu, *Riga Crypto şi lapona Enigel* 26
SULTANA CRAIA — Alexandru Philippide, *Monolog în Babilon* 28
GABRIELA PANĂ DINDELEGAN — *Corect* şi *greşit* în construcţia verbului (II) 31
G. BELDESCU — Exerciţii şi probleme 34

*

NICOLAE SAFTU — Organizarea lecturii personale 37
TUDOR OPRIŞ — Datoria sincerităţii 40
* * * — Alecsandri şi Mérimée 43

*

Şantier de creaţie

Din viaţa societăţilor şi a cenaclurilor şcolare municipale 45

Tinere talente

NADIA DUMITRU — *Patrie simplă* 51
MIHAI DRAGOLEA — *Cîntec de toamnă* 52
MARIAN PITICAŞ — *Ulcior de Oboga* 53
ROMULUS BRÂNCOVEANU — *Să nu mai vii* 54
DIANA ADAMEK — *Legendă* 55

*

Concursul de literatură „Mihai Eminescu" — etapa pe şcoală 57

*

Din tradiţiile şcolare băimărene (Săluc Horvat) 60
Reviste şcolare (Gheorghe Şovu) 62
Curier (Aurelia Marinescu) 69

*

Fişier editorial

Colecţia „Lyceum" 71

*

Recenzii

Satira în literatura română (Cornel Moraru); Elevi în antologiile editurilor (Tudor Opriş) 77

G. Călinescu, estetician

AL. DIMA
Universitatea din Bucureşti

Prezentarea diferitelor laturi ale operei lui Călinescu ilustrează caracterul enciclopedic al creaţiei sale. El se integrează — după cum s-a mai observat — tipologiei scriitorilor români din galeria D. Cantemir, Heliade Rădulescu, B. P. Hasdeu şi N. Iorga. Cu toţii exprimă acea sete de totalitate, de cuprindere a atîtor domenii de cercetare literară şi ştiinţă umanistă. Faptul se explică prin temperamentul entuziast şi tendinţa de cunoaştere cît mai vastă a personalităţilor amintite, dar şi prin multiplele cerinţe şi goluri ale culturii noastre care trebuiau înlăturate cu orice preţ. Ele au exprimat, prin urmare, şi condiţiile obiective ale spiritualităţii noastre din secolul al XVIII-lea şi pînă astăzi. G. Călinescu s-a integrat — la rîndul său şi în epoca sa — acestei ilustre galerii, atît ca scriitor servind mai toate genurile — proza, lirica, într-o măsură dramaturgia şi publicistica —, precum şi ca om de ştiinţă în critică, teorie, istorie literară, pe care le-a cultivat în dependenţa lor reciprocă. Trebuie adăugat, de îndată, că cele două mari secţiuni n-au coexistat radical distinct, ci că, dimpotrivă, s-au îmbinat — cu măiestrie — în aşa fel încît artistul a vorbit totdeauna prin vocea savantului şi acesta, nu mai puţin, prin cea a scriitorului. Facultatea dominantă a personalităţii lui Călinescu rămîne însă, evident, sensibilitatea sa artistică, însuşirea receptării creatoare în variatele domenii ale activităţii sale.

Ne revine misiunea de a-l prezenta pe scriitor ca estetician şi, firește, sîntem obligaţi a-l situa pe scena epocii lui, adică între cele două războaie, dar şi în evoluţia lui expresivă după Eliberare.

Într-o lucrare mai veche a noastră despre *Gîndirea românească în estetică*, apărută în 1941, pe care ne îngăduim a o cita aci, am prezentat un tablou estetic al vremii pe multiple planuri sau capitole ale unei tipologii de specialitate. Erau anume : *fragmentarism estetic*, în care cuprindeam pe cercetătorii care atingeau incidental estetica generală ca Ibrăileanu sau Zarifopol, *forme sceptice* cuprinzînd pe Eugen Lovinescu şi G. Călinescu, *forme metafizice* ca, de pildă, pe Lucian Blaga, Liviu Rusu sau Mihail Dragomirescu, în sfîrşit *perspective etice şi filozofice*, în care-l situam pe esteticianul nostru tipic, pe Tudor Vianu. O astfel de clasificare ar mai putea fi amendată astăzi şi completată, dar — în linii mari — o socotim încă valabilă. Ea dovedeşte, în orice caz, efervescenţa estetică dintre cele două războaie, ca şi variatele ei direcţii.

Desigur, în acest fel, ne îndepărtam de o estetică de tip ştiinţific propriu-zis, dar trebuie reţinut ca un aspect pozitiv însemnătatea ce se acordă sensibilităţii şi, evident, intuiţiei ca mijloc de cunoaştere şi de apreciere a literaturii.

În acest cadru în care Călinescu era înfăţişat ca s c e p t i c, caracterizare care se confirmă dacă ne gîndim la punctul de vedere al esteticii ştiinţifice, personalitatea criticului şi-a imprimat poziţia sa proprie şi independentă cu accentuată vigoare. Referindu-ne la titlul opusculului său — *Principii de estetică* — s-ar părea că ne aflăm în faţa unui estetician de atitudine dogmatică, formulînd adică normative general valabile şi obligatorii. De fapt, titlul corespunzător ar fi trebuit să sune, după însăşi dorinţa autorului, *Curs de poezie,* ceea ce e, desigur, altceva. Sînt cuprinse aci, după cum se ştie, cele nouă prelegeri prezentate în 1938 la Facultatea de litere şi filozofie din Iaşi şi a căror parcurgere ne convinge, de îndată, că nu ne aflăm în faţa unei estetici generale filozofice de tipul Blaga sau Vianu, ci a unui reprezentant al esteticii literare care gîndeşte şi reface problemele disciplinei din unghiuri de vedere independente. Trebuie adăugat totuşi că, nu rareori, Călinescu asociază considerentelor sale literare şi domeniile celorlalte arte ca — de pildă — cînd îşi propune să caracterizeze stilurile sau curentele, clasicismul, barocul, romantismul.

Procedarea cercetătorului era, în primul rînd, inductivă, el plecînd totdeauna — ca în *Cursul* de poezie citat — de la fenomene literare concrete, de unde se înalţă apoi spre generalităţi relative. În *Principiile de estetică* purcede de la mişcarea poetică din deceniul al IV-lea, şi anume de la analiza poeziei de avangardă. Cînd e vorba de caracterizarea romanului, într-un alt studiu porneşte de la opiniile particulare ale lui Camil Petrescu, cînd se referă la curente — la diferitele lor manifestări istorice.

De reţinut e faptul că, în opusculul citat, punctul de plecare îl constituie curentele literare ale actualităţii imediate, autorul mişcîndu-se totdeauna cu insistenţă în contemporaneitate.

*
* *

Dacă ne referim la însăşi definiţia lui, după care estetica nu şi-ar cunoaşte propriul său obiect şi a cărei origine ar consta în lipsa de sensibilitate a unor intelectuali ce pun în locu-i aşa-numite judecăţi obiective — ceea ce nu poate fi confirmat în toate cazurile — caracterul general al esteticii lui Călinescu rămîne — după cum am arătat — *scepticismul.* Criticul pune accentul pe sensibilitate, concept apropiat gustului, în fond pe subiectivitate.

Preocupat de poezie, Călinescu nu se simte obligat s-o definească, ci numai s-o descrie şi îi obţine astfel caracterele în mod indirect prin reliefarea aspectelor negative ale unor şcoli avangardiste, îndeosebi a futurismului şi suprarealismului. Cu o astfel de metodă, poezia apare ca un tot organizat, ca un conglomerat de imagini, ca o sinteză, structură în care părţile se supun întregului, singurul dominant. Este, evident, una din formele româneşti ale structuralismului în estetică şi, prin urmare, o contribuţie de seamă a cercetătorului nostru.

Analiza lui Călinescu se extinde însă şi dincolo de poezie, spre teoria criticii şi istorie literară. El înlătură, dintru-nceput, pozitivismul lansonist şi se alătură, şi în acest domeniu, tot concepţiei structuraliste, gestaltiste. Operele nu trebuie analizate izolat, ci introduse în structuri de bază istorică, şi — în acest fel — se ocoleşte o metodă prea strictă şi prea îngustă. Călinescu subliniază că

istoricul literar se cade să fie, mai întîi, istoric în genere, ceea ce alcătuieşte încă o trăsătură pozitivă a esteticii lui, şi să acorde, totodată, bazei documentare un loc larg, dar semnificativ. El cere, mai departe, istoricului literar să fie şi critic, condiţie esenţială pentru selecţionarea valorilor estetice, ca şi filozof şi cunoscător al literaturilor străine, sugerînd astfel necesitatea filozofiei culturii şi a comparatismului chiar pentru studiul fenomenelor literare naţionale.

Reluînd, după 1946, studiile sale de teorie a istoriei literare, Călinescu emite definiţia devenită reputată a istoriei literare ca ştiinţă inefabilă şi sinteză. Dacă primul element are un aspect agnostic, celălalt e bogat în sugestii, scoţînd în relief însemnătatea imaginaţiei creatoare şi a capacităţii narative şi sintetice a istoricului literar. Definiţia pe care o aplică istoriei literare considerată ca o adevărată „Comedie umană" avînd ca pretext pe scriitorii înşişi, e pitorească şi exprimă, de fapt, formula specifică a renumitei sale *Istorii a literaturii române de la origini pînă în prezent.*

Dar preocupările lui Călinescu se extind şi asupra altor probleme de estetică literară, ca în studiile de după 1947 din *Jurnalul literar,* seria a II-a, cuprinzînd prelegeri ţinute la Universitatea din Bucureşti. Prin *Dialoguri platonice* el descrie universul poeziei ca pe un al doilea cosmos după cel real, în alte articole fiind preocupat de tipologia scriitorilor, ca în *Poezia realelor.*

De un deosebit interes sînt apoi cercetările de istorie literară privind curentele fundamentale ale literaturii mondiale şi anume cele relative la clasicism, baroc şi romantism. Ni se înfăţişează aci nu numai o descriere prin caractere dominante, ci şi relaţiile dintre acestea, observînd — cu drept cuvînt — că nu există curente pure. Simpatia lui Călinescu se îndreaptă însă, în multe din studiile sale, spre clasicism, adevărata raţiune de a fi a literaturii, prin care aceasta depăşeşte efemerul spre veşnicia artei. Clasicismul preconizat de critic e — cum spune acesta — în 1957, *un umanism de tip militant.* Peste doi ani, Călinescu va scrie în *Contemporanul* un important articol pentru evoluţia lui estetică, sub titlul *Puţină estetică socialistă,* în care va combate — cu temeinice argumente — autonomismul estetic, tendinţele spre poezia pură, şi va reliefa din nou clasicismul zilelor noastre.

Să adăugăm, în sfîrşit, că scriitorul şi-a aplicat metodele esteticii nu numai poeziei culte, ci şi celei populare, liricii, baladei, basmului folcloric. El a analizat aceste opere ale realităţii ca pe orice lucrări artistice din literatura lumii, celebrînd astfel geniul creator al poporului.

„Frumuseţea artistică e produs al omului şi cuprinde o idee, fiind propriu omului în urma cerebralizării lui să continue opera naturii. Putem foarte bine afirma, în numele lui Karl Marx, că arta e «autonomă», ceea ce nu are nimic de-a face cu aşa-zisa puritate a artei şi segregare a ei de viaţă. Arta e un mod de viaţă, reflectînd realitatea sub speţa universalului, dar e artă, adică altceva decît produsul fiziceşte util."

G. Călinescu, Cronicile optimistului, 1969, p. 234.

Dialog cu acad. ZAHARIA STANCU

Președintele Uniunii scriitorilor

Într-un articol publicat în revista *România literară* vă exprimați, mult stimate tovarășe Zaharia Stancu, dorința ca la discutarea tezelor Conferinței naționale a scriitorilor să participe nu numai creatorii de literatură, ci și cititorii: „Ajutați-ne prin critica voastră pentru ca la rîndul nostru să vă ajutăm să obțineți de la noi literatura pe care o doriți și o așteptați, literatura pe care cu toții o vrem".

În ce sens înțelegeți, deci, necesitatea dialogului cititor-scriitor?

Așa cum se știe, înaintea conferinței pe țară a scriitorilor au avut loc nenumărate și foarte interesante întîlniri ale scriitorilor cu cititorii.

Cu prilejul acestor întîlniri, cititorii au avut largi posibilități de a dialoga cu scriitorii.

Li s-au pus scriitorilor nenumărate întrebări și mulți dintre cei care au luat cuvîntul au făcut multe și îndreptățite observații critice. Au subliniat calitatea literaturii noastre și au scos în evidență succesele ei, dar, în același timp, au fost scoase la iveală și unele slăbiciuni și rămîneri în urmă ale literaturii noastre.

În perioada care s-a scurs de la conferința noastră pe țară pînă astăzi, Uniunea scriitorilor a organizat nenumărate întîlniri ale scriitorilor cu cititorii din diferite ramuri de activitate.

În aproape toate aceste întîlniri, cititorii și-au spus în deplină libertate părerile lor cu privire la literatură, păreri care atunci cînd au fost îndreptățite au fost însușite de scriitori și s-au reflectat pozitiv în creația lor literară.

Uniunea scriitorilor va merge înainte pe acest drum și va căuta posibilitatea ca întîlnirile dintre cititori și scriitori să fie cît mai numeroase și să conțină cît mai multă substanță.

Vă face plăcere să discutați despre cărțile Dv.?

Da. Îmi place, dar tot atît de mult îmi plac și discuțiile despre cărțile confraților mei.

Îmi amintesc că poetul Adrian Păunescu, aducînd în discuție cele mai valoroase cărți ale ultimilor ani, mărturisea faptul că *Ce mult te-am iubit* este poate cea mai minunată carte pe care ați scris-o vreodată.

Dv. aveți siguranța că este într-adevăr așa, și nu altfel?

Menţin vechea părere că una dintre cele mai bune cărţi ale mele, şi, poate, cea mai bună, este *Ce mult te-am iubit.*

Cine sau ce vă dă această siguranţă ?

Emoţia pe care o am ori de cîte ori pun mîna pe această carte ; o deschid şi citesc cîteva rînduri.

În literatură şi în artă, în general, ne putem da părerea. Asigurări însă, nu ne poate da nimeni. Timpul va arăta dacă în această apreciere am avut sau nu dreptate.

Iertaţi-mi întrebarea : iubiţi în egală măsură toate cărţile pe care le scrieţi ?

Fără îndoială că da. Un tată, dacă este tată adevărat, îşi iubeşte în aceeaşi măsură copiii, atît pe cei care au venit pe lume frumoşi, ca şi pe cei care sînt mai puţin reuşiţi.

Aţi publicat într-un timp în revista *Luceafărul* cîteva pagini autobiografice. Intenţionaţi să pregătiţi o astfel de carte ?

Da. Mai mult chiar, lucrez la această carte şi cred că va fi tipărită în toamnă.

Romanele Dv. au fost traduse în nenumărate limbi.

Cum vă explicaţi interesul cititorului străin pentru literatura pe care o scrieţi ?

Ar fi bine ca această întrebare să fie pusă cititorilor străini. Eu îmi scriu cărţile în limba română pentru cititorii mei de limbă română. Desigur că îmi face mare plăcere cînd constat că aceste cărţi plac şi cititorilor din alte ţări şi care vorbesc alte graiuri decît cel românesc.

Aş putea să vă întreb : ce credeţi despre tînăra generaţie de poeţi şi prozatori care se afirmă acum ?

Da. Puteţi să mă întrebaţi. Dumneata, dacă ai avea vîrsta mea, cam ce ai crede ? Eu urmăresc cu mare atenţie pe tinerii care au pătruns în literatura noastră în ultimii ani.

Unii dintre ei au mult talent şi cred că vor deveni scriitori de seamă, poeţi, prozatori, dramaturgi, critici şi istorici literari etc., etc.

Cred într-o continuă înflorire a literaturii noastre. A nu crede în tineret înseamnă a nu crede în viitor. Cu sprijinul nemărginit al Partidului Comunist Român şi, în primul rînd, al secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în ţara noastră s-au creat şi se creează, în continuare, condiţii optime pentru creatorii de literatură şi artă.

În această ordine de idei, care dintre poeţii şi prozatorii tineri şi foarte tineri vi s-au impus atenţiei ?

Nu uitaţi că eu sînt preşedintele Uniunii scriitorilor şi că nimeni nu mi-a dat mandat pentru a stabili o scară a valorilor. Aceasta se va construi singură în timp.

În ceea ce priveşte numele, aş putea să vă dau două, dacă nu trei duzini de nume de tineri în care cred mai mult şi care îmi plac mai mult.

Dar aş putea greşi şi nemulţumi pe alţii care s-ar socoti nedreptăţiţi, nevăzîndu-se citaţi.

Urmăriţi şi Dv. presa noastră literară cu atenţie şi bună credinţă şi îi veţi deosebi singur pe cei înzestraţi de cei care au venit pe lume cu mai puţin har, pentru că, orice s-ar spune, atunci cînd eşti scriitor trebuie să ai de la naştere o înzestrare specială pe care din totdeauna oamenii s-au obişnuit să o numească talent.

Aveţi unele obiecţiuni cu privire la literatura scrisă de tineri ?

Da, am. Voi spune aceasta şi în întîlnirile mele cu tinerii. Lîngă obiecţiuni însă vreau să aşez pe o treaptă mai înaltă încrederea pe care o am în noua generaţie de a duce mai departe literatura moştenită de la marii noştri clasici şi de la marii scriitori care s-au afirmat între cele două războaie mondiale.

An de an, fragmente din romanele Dv. au fost înserate la loc de cinste în manualele de limbă şi literatură română.

Ce opinii aveţi, ca scriitor, despre modul în care se face selecţia textelor de autor în aceste manuale ?

S-ar putea face mai bine dacă Editura didactică ar cere şi scriitorilor colaborarea la întocmirea acestor manuale. În prezent, această colaborare este aproape inexistentă.

Sînteţi mulţumit de felul în care literatura noastră contemporană ajunge să fie receptată de generaţiile cele mai tinere de cititori ?

Într-o oarecare măsură da. Sînt de părere că ar fi mai bine dacă s-ar rezerva mai mult loc în programele de învăţămînt literaturii şi, în special, literaturii contemporane. Poate că acum, cînd totul este în mişcare către o schimbare profundă a şcolii şi a învăţămîntului, în general, se va ţine seamă şi de acest deziderat, care nu este numai al meu, ci al mai multor scriitori.

Încotro credeţi că se îndreaptă literatura noastră ?

Poporul nostru şi statul nostru socialist se îndreaptă cu paşi mari către construirea comunismului. Nu se poate ca literatura să se îndrepte într-o altă direcţie sau într-o direcţie contrară.

V-aţi dedicat, stimate tovarăşe Zaharia Stancu, întreaga Dv. forţă creatoare, întregul talent scriitoricesc, înnobilării omului, făuririi unei lumi mai bune, mai drepte.

Care este, după propria opinie şi din perspectiva literaturii pe care o scrieţi, sensul fidel al noţiunii de angajare ?

Aproape că nu este om mai tînăr care, vorbind cu mine, să nu-mi pună această întrebare. Fiecare cetăţean e dator să dea patriei sale cît mai mult, dacă

nu totul, din forţa sa de muncă, şi, în cazul cînd este un creator de literatură sau artă, să-şi dea întreaga putere de creaţie poporului său.

În această privinţă, aş vrea să citez cîteva rînduri din cuvîntarea ţinută de secretarul general al Partidului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, la Conferinţa Naţională a P.C.R. din 19—21 iulie 1972 :

Iată citatul :

„Doresc să asigur partidul, întregul popor că, în ce mă priveşte, voi închina întreaga activitate, întreaga viaţă realizării acestui obiectiv, cauzei socialismului şi comunismului, viitorului fericit al întregii noastre naţiuni".

Oare cuvintele acestea, tinere prieten, nu ar trebui să se potrivească fiecăruia dintre noi ? Eu cred că da !

Bucureşti, 15 ianuarie 1974

(Convorbire realizată de GABRIEL STĂNESCU)

BREVIAR DE TERMINOLOGIE LITERARĂ (I)

GH. CEAUȘESCU
Institutul de istorie și teorie literară
„G. Călinescu"

Dacă din punct de vedere etnic multe popoare europene pot aplica formula cronicarului român : „de la Rîm ne tragem", din punct de vedere cultural mai toate țările lumii ar putea afirma că, direct sau indirect, „de la Atena ne tragem". „Miracolul elin" a exercitat o influență decisivă asupra dezvoltării spirituale a omenirii, mai ales că acest „miracol" nu a rămas izolat între granițele stîncoase ale Greciei continentale, ci, prin intermediul colonizării, el s-a răspîndit pe toate tărîmurile lumii antice. Coloniile grecești au constituit adevărate focare de propagare a culturii eline. Horațiu a recunoscut printr-o formulă rămasă celebră că Elada a cucerit prin cultură Roma, învingătoarea ei prin arme : *Grecia capta ferum victorem cepit* (Grecia cucerită l-a cucerit pe crudul învingător) și că doar din acest moment artele au început să fie cultivate în rusticul Latium : *et artes / intulit agresti Latio* (și a introdus artele în rusticul Lațiu) [1]. Din punct de vedere cultural, Imperiul Roman nu face altceva decît să preia ștafeta predată de colonizarea greacă, sau altfel spus, el este altă ipostază a fenomenului început în secolul al VI-lea î.e.n., cînd primele corăbii părăseau Grecia continentală și duceau cu ele, odată cu focul sacru aprins la vatra sfîntă a metropolei, făclia culturii pentru a o face să strălucească și pe alte tărîmuri.

Chiar dacă dictonul *Nihil novi sub caelo* (nimic nou sub soare) constituie o exagerare, este cert că toate disciplinele moderne, specifice civilizației europene, își au originea în cultura Greciei antice. Cum însă cultura Eladei, în bună parte, a fost vehiculată de-a lungul timpului prin scrierile latine, și cum, pînă în pragul epocii moderne, limba latină a fost un adevărat *esperanto* intelectual, terminologia științifică, de circulație internațională — atît în științele exacte, cît și în cele umaniste — este în esență de origine greco-latină. Iată cîteva exemple : termenul atît de folosit *atom* provine din grecescul *átomos* — indivizibil ; *teoremă* din gr. *theórema* — principiu, cercetare ; *calitate* — din lat. *qualitas,* cuvînt introdus de Cicero în limba latină care l-a transpus pe grecescul *pocótés ; sociologie* este format dintr-un cuvînt latinesc *socius* — camarad, tovarăș, și unul grecesc *logía* — vorbire etc. În domeniul literar, vocabularul este, în general, tot de origine greco-romană, deoarece grecii au fost primii care s-au preocupat de înțelegerea fenomenelor și de explicarea lor filozofică. Pînă

[1] *Scrisori,* II, 1, 156—157.

atunci, în cadrul civilizaţiilor orientale se înregistrau numai faptele. De fapt, filozofia apare pentru prima oară în Grecia.

Aşa se explică de ce numeroşi termeni de cea mai mare importanţă şi de frecventă utilizare în teoria literaturii sînt de origine greco-latină : *axiologie, metaforă, epitet, ritm, artă* etc. Pe de altă parte, majoritatea genurilor literare cu care ne-am deprins au apărut tot în Elada şi au căpătat denumiri greceşti : *tragedie, comedie, poezie, lirică, epopee* etc. De aceea, ni se pare util să arătăm originea unor asemenea termeni şi evoluţia lor ulterioară, căci sînt cazuri în care semnificaţiile lor s-au modificat de-a lungul veacurilor. Iată un exemplu : *estetică* provine din gr. *aisthesis* — simţ ; astăzi el înseamnă ştiinţa frumosului, sens care apare pentru prima oară în opera filozofului german Baumgarten.

*
* *

Epopeea. Termenul este de origine greacă (*epos* = cuvînt) şi se defineşte drept specia poetică în care sînt povestite faptele eroice din epoci străvechi. Subiectul unei epopei trebuie să fie un eveniment de mare răsunet. Epopeea pare a fi cea mai veche specie literară şi se găseşte la aproape toate popoarele (la sumerieni, *Epopeea lui Gilgameş,* preluată şi modificată mai tîrziu de asirieni şi hitiţi, la indieni *Mahabharata* şi *Ramayana* etc.). Poemele homerice constituie actul de naştere al literaturii greceşti şi, deci, al celei europene. În literatura latină, epopeea naţională este *Eneida* lui Vergilius, însă o serie de fresce narative atestă existenţa unor epopei ce au circulat pe cale orală într-o epocă mult mai veche.

Epopeea este transpunerea în versuri a unor evenimente ce au trecut în domeniul legendei, cum ar fi războiul troian sau stabilirea în Italia a troienilor conduşi de Eneas. Această definiţie este valabilă însă numai pentru perioada arhaică a literaturii greceşti, sau pentru sec. I î.e.n. în ceea ce priveşte literatura latină. În perioada elenistică epopeea reînfloreşte, dar sub forma unei producţii erudite, cum ar fi, de pildă, *Argonauticele* lui Orfeu, sau ale lui Apollonios din Rodos. De fapt, pe aceeaşi linie se înscrie şi Vergilius, *poeta doctus* (poet doct) prin excelenţă. Diferenţa între cele două tipuri de poeme epice este că în primul caz producţia poetică apare printr-un proces natural, în timp ce în al doilea procesul este artificial, erudiţia fiind scopul însuşi al efortului poetic. De aceea, epopeea alexandrină este lipsită de o reală valoare artistică.

Poemele homerice, *Iliada* şi *Odiseea,* au constituit *summa* poeziei în antichitate şi chiar în epocile moderne. Pe baza lor, Aristotel, în *Poetica* sa, a făcut deosebirea celebră între poezie şi istorie, afirmînd superioritatea celei dintîi, deoarece ea înfăţişează fapte plauzibile, în timp ce istoria înfăţişează fapte petrecute în realitate ; din acest motiv, susţine autorul *Poeticii,* poezia este mai filozofică şi, deci, superioară istoriei.

Epopeea, în forma ei iniţială, încetează să mai fie o specie productivă în epocile moderne. Fenomenul nu este numai contemporan. Dacă poezia homerică apare aproximativ în sec. al IX-lea î.e.n., în perioada clasică a literaturii greceşti (sec. al V-lea î.e.n.) ea este înlocuită de poezia dramatică. La fel în cazul literaturii latine : cunoaştem fragmente din epopeile lui Ennius şi Naevius, apoi *Eneida* lui Vergilius ; dar epopeea lui Lucan, *Pharsalis,* este contestată chiar de contemporani, care îi reproşau că este o simplă istorie versificată. Epopeea

pare să aparţină momentelor de explozie, de energie, ale popoarelor, ilustrînd perioadele de expansiune sau de migraţie. De aceea, ea va înflori şi în evul mediu *(Cîntecul Niebelungilor, Cîntecul lui Roland* etc.). Treptat, forma versificată este abandonată şi se adoptă proza şi, astfel, se face trecerea la roman. Din acest moment, nu se mai poate vorbi de epopee decît în sens metaforic, cum ar fi de pildă în cazul romanului *Război şi pace* de Tolstoi. Din punct de vedere al teoriei literare, atît epopeea cît şi romanul sînt încadrate în genul epic. De altfel, în antichitate, la Roma, de pildă, literatura istorică ilustrată de Tacit este o prefigurare a romanului modern. Sigur, chiar dacă romanul păstrează unele caracteristici ale epopeii, el nu este pur şi simplu transpunerea în proză a acesteia ; problema este mult mai complicată. În orice caz, ceea ce le uneşte este prezentarea unor tipuri de oameni, exemplare din punct de vedere moral, în situaţii ieşite din comun. Atît epopeea cît şi romanul trebuie să aibă un „suflu epic" care înseamnă prezentarea unui destin deschis, fără ca deznodămîntul să fie o soluţie definitivă. Alternativa în faţa căruia este pus Ahile : de a pleca acasă şi de a muri la vîrstă înaintată, dar neluat în seamă de nimeni ; sau de a rămîne la Troia şi de a muri tînăr, dar acoperit de glorie, conţine în ea esenţa producţiei epice. Homer nu arată sfîrşitul lui Ahile, ci numai efortul acestuia de a realiza *maximum*-ul valorii sale în situaţiile în care este pus. La fel, în *Crimă şi pedeapsă* de Dostoievski, autorul prezintă numai efortul lui Rascolnikov de a renaşte şi de a se reintegra vieţii. Contează, mai ales, efortul moral al eroului în contextul de fapte în care este pus.

Toate acestea sînt, evident, numai cîteva trăsături schematice ; în realitate, romanul se dezvoltă mult mai complex. El coexistă uneori cu epopeea.

În literatura română au existat unele încercări de compunere de epopei, cum ar fi *Mihaida* lui I. Heliade Rădulescu şi o singură scriere împlinită : *Ţiganiada* lui Ion Budai-Deleanu, poem eroi-comic scris sub influenţa ideilor luministe. Celelalte specii ale genului epic : nuvela, schiţa, romanul etc. au avut o dezvoltare mult mai largă şi sînt şi în prezent foarte productive.

Un model de analiză a narațiunii

Al. TUDORICA
Universitatea din București

Analiza literară reprezintă o componentă esențială în ansamblul activității didactice interesate de literatură. Ea pune pe elev în contact nemijlocit cu faptul literar, realizînd acel necesar „șoc estetic" fără de care studiul literaturii — mai ales în forma sa școlară — tinde să devină în primul rînd o activitate culturală și erudită și doar în chip mai îndepărtat una preocupată de specificitatea obiectului cercetat.

Cea mai nedreptățită este, de obicei, în cadrul analizelor literare școlare, poezia. Dar și pentru proză — despre care ne propunem să vorbim acum — se poate avea în vedere un tratament mai adecvat. În mod obișnuit, analiza unei povestiri sau a unui roman cuprinde o relatare a subiectului, cu desprinderea momentelor principale, o discuție despre personaje care ajunge repede la comentarea caracterului și a psihologiei lor (așa-numita „analiză psihologică"), în sfîrșit, descrierea cadrului, a „mediului", a „societății" pe care autorul o „critică" sau numai o „redă" în proza sa, descriere însoțită de precizarea „mesajului" operei.

Cele cîteva clișee subliniate mai sus, păstrate printr-o anumită inerție și folosite încă abundent în terminologia școlară, au compromis în bună parte unele elemente esențiale ale oricărei analize literare. Pentru că nu e vorba, în încercarea de înnoire a acestei vechi și importante activități critice, de a izgoni bunuri cîștigate, ci de a le reașeza într-o perspectivă nouă, mai apropiată de natura obiectului studiat.

Studiul analitic al unui text în proză ar avea de cîștigat din adăugarea, la momentele tradiționale ale analizei, a cîtorva unghiuri de vedere noi. Astfel, pot fi luate în considerare felul construcției epice, părțile componente ale narațiunii, locul pe care fiecare personaj, ca participant la o anumită acțiune, îl are în cadrul relațiilor stabilite cu alte personaje etc. Aceste aspecte mai „tehnice" ale analizei au rostul de a da la iveală schelăria operei, partea care revine constructorului — și care nu e deloc lipsită de importanță — între elementele ce compun personalitatea prozatorului.

Luarea în studiu a tehnicii narative a unei opere decurge dintr-o tentație mai generală a teoriei literare : aceea a *formalizării* discursului epic, în sensul stabilirii, prin compararea nenumăratelor variante individuale, a unui *model*, un fel de portret-robot, în stare să reprezinte toate elementele importante ale

narațiunii. Nu e întîmplător faptul că o asemenea întreprindere a debutat folosind ca material de lucru substanța basmului popular (e cazul cercetărilor lui V. I. Propp[1]). Aceasta pentru că în basm, care reprezintă o formă narativă elementară (deci de la care se poate clădi înainte, complicînd-o), etapele componente ale acțiunii ies bine în evidență, iar personajele, cu simplitatea lor caracterologică bine cunoscută, realizează între ele relații drepte, fără echivocuri (adică fără complicațiile sufletești atît de căutate de analiza psihologică a literaturii culte) pe care le presupun tipurile umane în stare pură. Fără a intra în amănunte, am putea da ca exemplu universul fantastic al poveștilor lui Creangă (de fapt, în esența lui, cel al folclorului). Acesta, care poate părea atît de complicat datorită fascinantului înveliș verbal în care îl îmbracă geniul lexical al autorului, se reduce ca structură, la o privire atentă, la cîteva opoziții de bază, fixate în planul moral, și care aproape îl epuizează : *bun-rău, harnic-leneș, isteț-prost.* (Pot apărea și stări intermediare, care se încadrează însă în același sistem, *viclenia* fiind, de pildă, o componentă fie a răutății, fie a istețimii, încărcîndu-se, deci, de o anumită valoare numai în relație cu termenul opus.) Construcțiile epice simple, precum basmul sau fabula, vor avea întotdeauna în vedere asemenea opoziții fundamentale, care se lasă întrevăzute dincolo de o eventuală aparență complicată.

Luînd deci în considerație structura unei narațiuni simple, observăm că avansarea acesteia se bazează în principiu pe succesiunea a trei momente fundamentale, prezente efectiv sau în mod necesar presupuse în logica desfășurării acțiunii : 1) primul enunță procesul ce va urma prin prezentarea comportării posibile a eroului sau prin anunțarea evenimentului următor ; 2) momentul al doilea conține îndeplinirea promisiunilor primului : conduita personajului sau evenimentul așteptat devin fapte ; 3) al treilea moment cuprinde actul final al procesului, înregistrat sub forma rezultatului obținut. Aceste trei momente alcătuiesc împreună a micronarațiune, un fel de unitate de bază a oricărei povestiri. Se pot inventaria cîteva tipuri de asemenea secvențe narative minime, cum ar fi : contractul (înțelegerea), greșeala, sarcina, protecția, capcana ș.a. Din combinarea lor, care se produce în funcție de factori diferiți, ca : stil literar, epocă, gust individual și mulți alții, pot lua naștere narațiuni complicate și savant construite.

La rîndul său, sensul devenirii procesului anunțat de primul moment se poate dirija în cele două direcții posibile, în funcție de faptele care afectează starea eroului. Obținem astfel :

a) *Un proces de ameliorare,* constituit de etape cum ar fi : 1) *îndeplinirea sarcinii* primite de erou (aici fiind de discutat și *piedicile* pe care acesta le are de înfruntat pentru atingerea scopului propus, cum ar fi, în basm, probele la care este supus ; sau, de asemenea, *mijloacele* folosite pentru aceasta) ; 2) intervenția *personajului ajutător* (care se află legat de erou fie în relații de egalitate = prietenie, fie de inegalitate, de exemplu printr-o datorie contractată față de acesta, cum ar fi salvarea vieții etc.) ; 3) *eliminarea adversarului,* act ce poate avea loc în mai multe feluri : pe cale pașnică (prin seducție = schimb sau serviciu propus, sau prin intimidare = teamă), ori pe cale ostilă (prin agresiune directă) ; 4) *retribuția,* recompensarea eroului pentru victoria obținută, care poate lua forma unei recompense directe (și suplimentare) : mîna

[1] *Morfologia basmului,* București, Editura Univers, 1970 ; *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic,* București, Editura Univers, 1973.

fetei de împărat şi jumătate din împărăţie, sau se poate reduce numai la înfăptuirea răzbunării care a fost pînă atunci mobilul acţiunii, în care caz acest moment al procesului se va confunda, eventual, cu cel anterior, eliminarea adversarului.

b) *Un proces de degradare* a situaţiei iniţiale. Această situaţie poate fi rezultatul la care a condus un proces de primul tip. Noul proces, de degradare, strică astfel starea de echilibru instaurată de primul şi introduce una de tensiune, necesară pentru dezvoltarea mai departe a povestirii. El poate avea drept cauză o *greşeală* sau o *obligaţie* supărătoare (o datorie, o stare de servitute a unui personaj faţă de altul). În acest fel, conflictul se declanşează. El va provoca fie *sacrificiul voluntar* al eroului, fie *suferirea agresiunii,* care poate conduce sau la dispariţia victimei, sau la o soluţie de tip : fugă, ripostă, negociere (de remarcat faptul că *pedeapsa,* care intră tot în categoria agresiunilor, este însă una de tip justiţiar, adică o agresiune îndreptăţită).

Aceste două procese sînt, aşa cum e de presupus, alternative. Ele se pot succeda de mai multe ori în interiorul unei naraţiuni ample (cum e cazul romanelor-frescă, de exemplu), pot fi întrerupte sau reprezentate numai parţial în destinul unui erou sau al unui mediu mai larg. Duse pînă la capăt, ele conduc la cele două finaluri posibile : cel tragic şi *happy-end*-ul. Orice *mişcare* epică sau dramatică (textul dramatic supunîndu-se unor reguli asemănătoare în esenţă, modificate doar din perspectiva reprezentării) presupune o aşezare, chiar dacă uneori mascată, înăuntrul unui astfel de proces.

Celălalt mare capitol al încercării de realizare a unui model narativ îl constituie cel dedicat *personajelor* şi relaţiilor dintre ele. Ca participant la un tip sau altul de relaţie, eroul va fi considerat un „actant", adică va fi definit, în primul rînd, în funcţie de aceste opoziţii realizate şi abia apoi va fi cercetat în complexitatea sa caracterologică ce-l individualizează. Obţinem astfel o *sintaxă* a personajelor, constituită la nivelul *funcţiilor* îndeplinite de fiecare dintre ele în întregul de relaţii. Pentru a simplifica lucrurile, vom spune că agenţii care compun cuplul (sau cuplurile) important al naraţiunii se pot afla în raporturi fie combative, fie solidare. Primul caz este cel care ne interesează deosebi, pentru că el defineşte conflictul, indispensabil oricărei structuri narative tipice. Tensiunea care se instalează iniţial între cele două forţe aflate în opoziţie trebuie să se afle rezolvată în final prin *eliminarea* unuia dintre adversari, adică prin anularea conflictului şi întoarcerea la starea de echilibru, vremelnic tulburată.

S-ar putea pune aici întrebarea cum se explică ceea ce am numi plăcerea naraţiunii în sine, adică acel sentiment de satisfacţie pe care cititorul îl încearcă la luarea de contact chiar cu structurile epice cele mai simple. Acest tip de satisfacţie literară, care are valoarea sa, se topeşte în ansamblul factorilor ce compun complexa emoţie estetică, în cazul unei opere care oferă prilejul unei lecturi „totale". Pasiunea cu care chiar şi lectorul avizat urmăreşte *întîmplarea,* sosirea evenimentului, s-ar explica, după unii autori, printr-o nevoie magică de *unitate,* care se transmite de la protagoniştii aflaţi în conflict către cititor. Eroul care nu poate realiza, datorită unor diverse împrejurări, impulsul său fundamental de uniune cu lumea, cu cei care îl înconjoară, suferă o convertire a acestui impuls de solidaritate într-unul de tip combativ şi destructiv, încercînd să realizeze această dorită unitate prin eliminarea adversarului. Conflictul se poate stinge fie printr-un act dureros, destructiv (tragedie, dramă),

fie printr-unul pașnic (împăcarea din finalul unei narațiuni cu tentă comică nefiind decît tot o anulare a unui conflict). Cititorul resimte această eliminare, care permite regăsirea unității esențiale, drept un efect catartic, ca pe o eliberare de tensiunea acumulată de-a lungul desfășurării epice. Finalul constituie, de aceea, o concluzie fericită *în ordine estetică;* el va fi primit cu satisfacție estetică de cititor, indiferent de culoarea sa în sine (de exemplu, tragedia, deși înregistrează un act dureros, pierderea unei valori, nu provoacă pentru aceasta mai puțină satisfacție *artistică* receptorului). Înaintarea povestirii are astfel loc printr-o succesiune dialectică de momente de extensie și recul ale raporturilor dintre protagoniști, dezvoltare care culminează cu actul sacrificial — eliminarea — prevăzut și așteptat cu nerăbdare (de cele mai multe ori inconștientă) de cititor de-a lungul întregii istorii. De aici vin excitația latentă, plăcerea lecturii unei desfășurări mitice sau romanești, pe care copilăria și adolescența noastră, hrănite din abundență cu basme, povestiri, mitologii, istorii aventuroase le așează de la început la baza receptării epicii. Această petrecere simplă nu dispare, ci, cum spuneam, este topită în emoția din ce în ce mai complicată din punct de vedere estetic pe care o forjează și o rafinează instrucția ulterioară. Ea reapare însă în stare pură, chiar la un lector profesionist, atunci cînd e vorba de a gusta, de exemplu, logica și stringența unei intrigi polițiste. S-ar putea, deci, considera că acest mers al narațiunii către eliminarea unuia dintre termenii opoziției inițiale constituie subiectul „universal" al tuturor povestirilor de factură dramatică (evident, mai puțin al celor cu dominantă tentă descriptivă, unde conflictul nu e factorul cel mai important).

În sfîrșit, un ultim aspect pe care îl are în vedere alcătuirea modelului epic este reprezentat de relațiile ce se stabilesc între autor și lumea sa romanescă. Sînt vizibile, prin urmare, în textul narativ, anumite procedee care dau seamă despre prezența autorului înăuntrul acestui univers. Astfel, de exemplu, relațiile dintre narator și personajul său pot îmbrăca trei atitudini posibile: 1) *narator>personaj:* autorul știe mai mult decît eroii săi, e chiar atotștiutor, dispune după voință — și face aceasta în chip vizibil — de destinele personajelor, ca în narațiunea de tip romantic; 2) *narator = personaj:* naratorul nu vrea să știe decît atît cît știu și eroii săi; e cazul literaturii realismului obiectiv; 3) *narator<personaj;* e o încercare (în bună parte un experiment), vizibilă mai ales în proza modernă (numită semnificativ „comportamentistă"), de a anula tradiționala convenție — prezentă în primele două cazuri — a solidarității dintre narator și lumea sa, în favoarea unei detașări subliniate de înregistrarea fidelă a gesturilor și a replicilor eroului de către un autor *martor.* Acesta va relata deci numai ceea ce „vede" și „aude", interzicîndu-și obișnuitul acces la conștiința personajului.

Am putea menționa, de asemenea, prezența autorului la nivelul apreciativ al „moralei" pe care o degajă opera (și care primea la noi, în veacul trecut, în cadrul terminologiei critice a lui Gherea, faimoasa denumire de „tendință"); absența moralei e interpretabilă și ea ca o prezență semnificativă a naratorului. Această „morală" poate fi una a cărții, rezultînd cu necesitate din logica faptelor povestite, dar poate fi și una a lecturii, care, spre deosebire de prima, suportă mutații legate de factorii ce alcătuiesc condiția cititorului. E notoriu, de exemplu, cazul comediei *Mizantropul* de Molière. Personajul principal, Alceste, ne e simpatic astăzi pentru sinceritatea și refuzul lui de a fi snob și ipocrit, așa cum cerea condiția omului de lume al saloanelor din vremea autorului. Dar pentru spectatorii de atunci, și în intenția lui Molière, eroul re-

prezenta o figură vrednică de satiră, tocmai pentru defectele pe care epoca noastră le consideră calităţi, fapt explicabil prin transformarea numeroşilor parametri ce alcătuiesc idealul social, moral, estetic al omului de ieri şi de azi.

Se cere reluată, în încheiere, o idee menţionată mai sus. Toate sugestiile pe care le poate oferi o privire interesată de aspectele mai tehnice ale structurii narative, de elementele ce realizează construcţia, au un caracter complementar în raport cu momentele tradiţionale ale analizei literare. Acestea continuă să ocupe o poziţie centrală în economia oricărei analize. Dar studierea procedeelor narative, chiar şi a celor mai obişnuite, ne pune în contact cu însuşi mecanismul creaţiei, cu modul cum „se face" opera, tentaţie supremă pentru orice spirit mai pozitiv şi înclinat să verifice în fapte fulguraţiile revelatoare ale intuiţiei critice.

Grigore Alexandrescu: *Lupul moralist*

Prof. NICOLAE I. NICOLAE
Liceul industrial al M.E.I., Bucureşti

Grigore Alexandrescu este cel mai mare fabulist al literaturii noastre. El a creat o lume cu împăraţi şi dregători, cu demagogi şi ipocriţi, cu slugi şi stăpîni, cu lupi păzind oi şi cu vulpi care au în grijă coteţe, cu pisici smerite şi măgari cîntăreţi, cu parveniţi îngîmfaţi şi viţei naivi, cu profitori şi nedreptăţiţi, o lume imitînd societatea timpului său, cu personaje dintr-o comedie umană. În pielea dobitoacelor stau deghizate, dar uşor de recunoscut, tipuri reprezentative ale epocii.

Într-o poeziţie intitulată *Epistolă d. Iancu Văcărescu,* Grigore Alexandrescu arată că „e tocmai bun pentru fabuli" veacul în care trăia, întrucît :

...adevărul desvălit,
Fără mască, între oameni lesne nu este priimit.
Şi subt feluri de podoabe dacă nu îl tăinuieşti,
Nenţeleapta lui ivire poate scump să o plăteşti.

Între fabulele cele mai cunoscute — *Şoarecele şi pisica, Elefantul, Cîinele şi căţelul, Vulpea liberală, Boul şi viţelul, Dreptatea leului, Măgarul răsfăţat,* ş.a. — se numără şi *Lupul moralist.*

Ca alcătuire, fabula *Lupul moralist* are două părţi : subiectul şi morala. Subiectul, expus în versuri, se desfăşoară gradat, ca în toate operele epice. Începutul e de basm, pentru că plasează întîmplarea în fantasticul univers al animalelor cuvîntătoare :

V-am spus, cum mi se pare, de nu îţi fi uitat,
Că lupul se-ntîmplase s-ajungă împărat.
Dar fiindcă v-am spus-o, voi încă să vă spui
Ceea ce s-a urmat subt stăpînirea lui.

Istoria lupului-împărat nu este greu de bănuit. Mai neaşteptat e faptul — şi acesta formează obiectul anecdotei lui Alexandrescu — că lupul are o scurtă criză de conştiinţă :

Auzind împăratul că-n staturile sale
Fac năpăstuiri multe părosii dregători,
Că pravila stă-n gheare, că nu e deal sau vale
Unde să nu vezi jertfe mai mulţi prigonitori,

Porunci să se strîngă Obştească Adunare,
Lîngă un copaci * mare ;
Căci vrea pe unii-alţii să îi cam dojenească,
Şi-n puţine cuvinte,
Să le-aducă aminte
Datoriile lor.

Cu cea mai serioasă şi sinceră atitudine, lupul acuză viclenia şi necinstea, jaful şi nedreptatea, recomandînd „domnilor" săi dregători să se gîndească la judecata de apoi şi să ia de la sine „pilda de a face bine".

Ast cuvînt minunat, [zice apoi cu ironie Alexandrescu]
Pe care domnul lup auz că l-a-nvăţat
Trecînd pe lîngă sat
În ziua unui sfînt, cînd preotul citea
Şi propoveduia,
Pe mulţi din dregători să plîngă i-a-ndemnat.

Comedia indignării, jucată de „înălţimea-mblănită, / Ce purta o manta de oaie jupuită", continuă cu vorbe şi mai aspre :

E ! ce aţi hotărît, jupîni amploiaţi ?
Oare-o să vă-ndreptaţi ?...
Spuneţi, o să schimbaţi purtarea-vă cea proastă ?

Răspunsul este o ripostă vicleană care nu putea veni decît din partea vulpoiului :

— „Să trăiţi la mulţi ani, dobitocia voastră,...
Ne poate fi iertat
Să vă-ntrebăm smerit, de vreţi a ne-arăta,
De unde-aţi cumpărat postavul de manta ?"

Adunarea se desfăşoară după tiparele ipocriziei. Despotul ameninţă cu degetul şi dregătorii lăcrimează într-o înduioşătoare îngăduinţă reciprocă, dar cînd cel care dojeneşte îşi ia prea în serios rolul, uitînd convenţia, vulpoiul îi dă repede peste nas, aventizîndu-l să nu se ameţească cu apă chioară în faţa lor, experţi în arta prefăcătoriei şi a minciunii, croiţi după chipul şi asemănarea stăpînului. Frumuseţea scenei provine din tehnica fabulistului care plasează abia la sfîrşit informaţia cea mai importantă despre lup : aceea că s-a îmbrăcat într-o splendidă „manta de oaie jupuită", lucru care răstoarnă complet raportul iniţial şi impresiile acumulate pe parcurs. Dorinţa de a face bine şi indignarea nu erau altceva decît înaltă prefăcătorie, joc simulat al grijii pentru interesele ţării.

Ideea de bază care se desprinde din toată povestea este că stăpînirea lupului înseamnă abuz şi fărădelege, idee accentuată în ultimele două versuri, care alcătuiesc morala fabulei :

Cînd mantaua domnească este din piei de oaie,
Atunci judecătorii fiţi siguri că despoaie.

Personajele acestei scurte naraţiuni sînt animale răpitoare, unele cunoscute prin lăcomie, cruzime, ferocitate, altele prin viclenie, linguşeală şi hoţie. Lupul deţine rolul principal. El e un „moralist" care îşi admonestează dregătorii în

* Formă veche pentru *copac* (sing.).

numele unor principii, deşi, pentru sine, principiile n-au valoare. Trăsătura lui fundamentală de caracter este ipocrizia. Asociată cu forţa şi cu bunul plac, ea devine cu atît mai periculoasă, cu cît lupul însuşi începe să creadă în dreptul său de a recomanda altora morala cinstei şi a dreptăţii.

Personajul e caracterizat numai prin procedee epice, chiar dacă numele avertizează de la început asupra tipului pus în discuţie. Alături de trăsăturile presupuse, apar cîteva care-i aparţin numai în această naraţiune. Comportarea autoritară şi exprimarea cuviosă definesc cum nu se poate mai bine particularitatea ipocritului, care e demagogia. Precauţia din limbaj şi preferinţa bruscă pentru morala creştină sînt un semnal pentru „păroşii dregători" că politica lui de forţă e o faţadă, că ei sînt traşi la răspundere doar pentru a arunca praf în ochii celor năpăstuiţi. Frazele sînt frumoase şi mari, dar oricît de abil s-ar ascunde el sub haina ademenitoare a cuvintelor, înfăţişarea trădează cu uşurinţă cinismul şi neruşinarea unui conducător abuziv, dirijînd un aparat de stat corupt de sus pînă jos.

Vulpoiul „în slujbe lăudat" deţine un rol episodic, dar el e un personaj-exponent, reprezentant al celor acuzaţi. El acceptă, fără să crîcnească, toată ocara, dar îi dă de înţeles lupului că a priceput mascarada, fiindcă altfel, dacă ar fi să ia în serios acuzarea, ei, dregătorii, ştiu prea bine că cel mai vinovat dintre toţi este stăpînul. În ciuda formei mieroase, replica vulpoiului e obraznică, sugerînd adevărata natură a relaţiilor dintre lupul împărat şi „păroşii dregători", cu toţii părtaşi la aceeaşi comedie a abuzului, a necinstei şi a minciunii.

Din punct de vedere compoziţional, fabula *Lupul moralist* se desfăşoară ca o scenetă, iar scurtele pasaje narative sau descriptive seamănă cu indicaţiile de regie. Scriitorul manifestă un gust deosebit pentru punerea în scenă a întîmplărilor, construind un cadru adecvat, distribuind într-o anumită ordine grupurile de personaje episodice şi plasîndu-l în prim-plan pe lup, ca principal protagonist. Alternanţa între planul narativ şi dialog se face firesc, replicile fiind introduse cu verbe de tipul : *începu să vorbească, îi întreba, răspunse* etc. care dau cursivitate povestirii.

Fiind o fabulă, principala figură de stil a poeziei este alegoria. Suita de personificări şi metafore formează un sistem unitar cu două înţelesuri : unul concret şi altul abstract — pentru că întîmplarea are suficientă transparenţă ca să fie pusă pe seama oamenilor. Cititorul are în evidenţă simultan cele două aspecte, ştiind că fabula este o satiră cu adresă mascată.

În *Lupul moralist,* satira e anunţată de ton, dominant ironic. Scriitorul ia totul în derîdere, simulînd observaţia rece, neutră. În realitate, privirea lui e ascuţită şi fără cruţare. Morala fabulei — care condensează observaţia într-un aforism — nu lasă nici o urmă de îndoială asupra acestei atitudini şi imprimă ironiei un caracter muşcător, în perfectă concordanţă cu personalitatea lui Alexandrescu, „minte limpede, ageră, simţire deschisă durerilor altora, ale unui neam întreg, fire isteaţă, observatoare, muşcătoare, înclinată spre satiră", cum îl caracterizează Eugen Lovinescu într-un portret moral care face parte dintr-o monografie dedicată marelui fabulist şi scriitor paşoptist, „democrat, liberal, umanitar, luptător de opoziţie, evocator al gloriei voievodale, cîntăreţ al zilelor de sărbătoare ale neamului nostru".

Mihai Eminescu: *Lacul*

GABRIEL ANGELESCU
Liceul „Radu Negru", Făgăraş

Publicată în *Convorbiri literare* din 1 septembrie 1876, împreună cu *Crăiasa din poveşti* şi *Dorinţa,* poezia *Lacul* este, după Perpessicius, un ecou liric din *Călin.* Într-o variantă a poeziei *Călin* întîlnim versul : „Lîngă lacul cel albastru încărcat cu flori de nufăr". Acest vers, frînt în două, a constituit motivul iniţial al poeziei în discuţie.

Lacul are două variante : una de şase strofe şi alta de cinci strofe. Poetul a preferat varianta impară, deoarece — probabil — asimetria era în acord cu senzaţia de neîmplinire a aşteptării.

Poezia este de o factură romantică uşoară, fără dramatizări. Scrisă în perioada maturităţii artistice, *Lacul* face parte din ultimele poezii eminesciene. Treptat, pasiunea este temperată în favoarea melancoliei. Menţionăm că, în formă definitivă, lipseşte prima strofă în care se accentua senzaţia de gol spiritual :

Treci iubite, (ochi)-n lacrimi
Vîntu-ntreabă de ce suferi ?

Încercaţi să puneţi în evidenţă ideea poeziei.

A. *Motive.* Întîlnirea îndrăgostiţilor este o proiecţie fantezistă în afara obişnuitului, caracteristică primordială a poeziei romantice.

Cadrul este, de asemenea, romantic, situat nostalgic în afara cotidianului, în mijlocul naturii.

Putem folosi noţiunea de evadare, evident metaforică, şi de ordine spaţială nouă, necesară integrării fiinţei care renunţă la obişnuit, într-o altă configuraţie spirituală complexă : erosul.

a. Menţionaţi alte poezii eminesciene de aceeaşi factură.
b. Observaţi dacă la Eminescu natura este o simplă ipostază sau un cadru erotic.
c. Ce semnificaţie au versurile :
Şi să scap din mînă cîrma
Şi lopeţile să-mi scape ;
d. Ce deosebire găsiţi între natura din *Lacul* şi cea din *Veneţia* ?

Refugiul din existența banală în mijlocul naturii este propriu lirismului tuturor poeților romantici (Hölderlin, Leopardi etc.).

B. *Elemente.* Vom sugera ca elemente componente ale cadrului pe cele cromatice, a căror intensitate semnifică plenitudinea sentimentului dorit, și pe cele auditive.

Prezența lunii exercită o atracție fantomatică asupra îndrăgostiților, o anulare a rațiunii și o confundare într-o beție paradisiacă sau, cum spune Călinescu : „Contemplația romantică a lunii anulează în total sau în parte simțul gravitației pe pămînt" [1]. Personajele nuvelei *Sărmanul Dionis* realizează o călătorie în lună. Eminescu visa chiar titlul *Lumină de lună* pentru volumul său de poezii erotice.

Celălalt element — codrul — reprezintă metonimic universul.

a. Identificați elementele cromatice și auditive.

b. Imaginați-vă tabloul și observați culoarea dominantă (este culoarea preferată a romanticilor).

c. Urmăriți eventual comparativ o poezie romantică cu același titlu (*Lacul* de Lamartine) ;

d. Numai natura pătrunde misterul iubirii. Elementele sale concordă cu starea îndrăgostitului ; observați această relație.

e. Comparați prezența feminină din *Lacul* cu cea din *Floare albastră.*

G. Călinescu observa că : „Teoreticește poezia este dulceagă, lipsită de substanță și, ca atare, incapabilă în altă limbă, dar sub unghi psihologic e greu să ne smulgem farmecului exterior al versurilor" [2].

C. *Modalități.* Poezia evidențiază o muzicalitate deosebită prin folosirea unor sonorități domoale, fără duritate (*să cadă lin, îngînați, foșnească* etc.).

a. Observați ce valoare au verbele folosite exclusiv la conjunctiv în strofele 2—4 ; sînt strofele în care poetul își imaginează întîlnirea.

b. Explicați valoarea versurilor :

Parc-ascult și parc-aștept
Ea din trestii să răsară.

c. Analizați dispunerea rimelor masculine și feminine și explicați de ce ele sînt exclusiv masculine în ultima strofă.

d. Alte valori (personificări, epitete, repetiții). Vezi și T. Vianu, *Epitetul eminescian,* în *Studii de stilistică,* 1968.

Lacul este o poezie a experienței erotice neîndeplinite, repetate. De aceea, lipsește aici ceva din tonul deznădăjduit, din chemarea romantică chinuitoare (de exemplu, *De ce nu-mi vii*).

Poetul resimte neîmplinirea ca un dezechilibrat biologic. Reluarea versurilor inițiale în strofa finală într-o variantă atestă imuabilitatea tabloului. Decepția e proprie spiritului.

---

[1] *Opera lui M. Eminescu,* vol. II, 1970, p. 135.

[2] *Opera lui M. Eminescu,* vol. V, 1932, p. 91.

Ion Barbu: *Riga Crypto şi lapona Enigel*

PETRU M. HAŞ
Şcoala generală nr. 3, Făgăraş

Încadrată în ciclul baladic şi oriental, *Riga Crypto şi lapona Enigel* este o *baladă* nu prea uşor de interpretat. Scrisă şi publicată în anul 1924, ea reprezintă o sinteză a creaţiei anterioare, anunţînd poemele din ciclul ermetic. Faptul de a sugera o asemenea dispunere în contextul poeziei barbiene devine, printre altele, o mărturie incontestabilă în favoarea unităţii acestui univers poetic.

A. *a.* Citiţi textul baladei şi motivaţi plăcerea lecturii (care presupune un efort deosebit).

b. Precizaţi deosebirea dintre poezia lui Ion Barbu (intelectualizată, ermetică) şi poezia obscură, utilizînd sugestiile lui Tudor Vianu din *Introducere în opera lui Ion Barbu* (Bucureşti, Editura Minerva, 1970).

Anecdotica acestui poem îşi are izvorul în specificul baladei româneşti, specie menţionată de poet în subtitlu. Introducerea este o rafinată ceremonie autohtonă, un cîntec de nuntă „zis" „la spartul nunţii, în cămară". Rigoarea clasică, respectarea formei baladice este un pretext pentru ceea ce trebuie să urmeze : sugerarea unor sensuri ; ea ţine de nota superioară a poeziei barbiene. Pentru Ion Barbu, balada înseamnă o specie a poeziei culte moderne.

B. *a.* Încercaţi să faceţi o sumară consideraţie asupra destinului baladei în poezia românească modernă.

b. Sesizaţi vreo similitudine între balada lui Ion Barbu şi baladele lui Ştefan Aug. Doinaş ?

Cîntecul zis de menestrel despre Crypto (regele-ciupearcă, simbol vegetal, naturist, conştiinţa retrasă în zona umbrei, fragilă la atingerea luminii solare) şi însoţirea sa efemeră cu lapona Enigel (iarăşi un nume simbolic, derivat de la numele tătărăsc al rîului Ingul, nume cu rezonanţe nordice, sugerînd aspiraţia spre meridional a septentrionului, spre soare). Însoţirea de o clipă a celor doi este sugestivă. Ca şi în alte poeme ale lui Ion Barbu, de la inspiraţia naturistă, prin revitalizarea concepţiei animiste la nivelul metaforei poetice, se ajunge la concretizarea unor sensuri profunde.

C. *a.* Analizaţi strofele :

Des cercetat de pădureţi
În pat de rîu şi-în humă unsă,
Împărăţea peste bureţi
Crai Crypto, inimă ascunsă,
. . . . . .

La lămpi de gheață, supt zăpezi,
Tot polul meu un vis visează.
Greu taler scump, cu margini verzi,
De aur, visu-i cercetează.
Mă-închin la soarele-nțelept,
Că sufletu-i fîntînă-în piept
Și roata albă mi-e stăpînă
Ce zace-în sufletul-fîntînă.

subliniind conturarea celor două simboluri contrarii (Crypto și lapona Enigel); continuați analiza baladei, punînd accent pe efemeritatea însoțirii celor doi și a consecinței acesteia.

b. Comparați această baladă cu alte poezii de inspirație naturistă.

Acțiunea Rigăi Crypto a fost înțeleasă ca aspirație efemeră a unei conștiințe care preferă a se retrage în sine, în acel univers ideal închis, ce urmează să fie al poeziei lui Ion Barbu din ciclul ermetic. La o privire atentă, putem observa o altă distribuție a simbolurilor, prin care lapona Enigel ar primi valori conotative superioare : aspirația la cunoașterea absolută, la ilimitare (v. „La soare, roata se mărește, / La umbră, numai carnea crește"), iar regele ciupearcă, în consensul aceleiași idei, ar semnifica zona umbrei, a limitelor, a senzorialului, pentru care „Pahar e gîndul, cu otravă". Regăsim astfel ipostaza răsturnată, inversă, a *Luceafărului* eminescian, de data aceasta, simbolul feminității nordice devenind superior, transfigurare a aspirației continue. Interpretarea protagoniștilor interni ai baladei ca două simboluri contrarii în interacțiunea dialectică se arată a fi bogată în semnificații.

C. *a.* Analizați balada prin prisma interacțiunii dialectice dintre cele două simboluri, pornind de la versurile :

— Rigă Crypto, rigă Crypto.
Ca o *lamă de blestem*
Vorba-în inimă-ai înfipt-o !
Dar soarele, *aprins inel,*
Se oglindi adînc în el ;
De zece ori, fără sfială,
Se oglindi în pielea-i chială ;
Spre *zece vii peceți de semn* (s. n.).

b. Reflectați asupra specificului poeziei barbiene, asupra unității sale stilistice.

c. Explicați de ce balada *Riga Crypto și lapona Enigel* demonstrează unitatea poeziei lui Ion Barbu.

Alexandru Philippide: *Monolog în Babilon*

SULTANA CRAIA

I. Locul poemului în ansamblul operei lui Alexandru Philippide:

Din ce perioadă a creaţiei sale datează ?

Ce volume mai publicase poetul pînă la apariţia volumului *Monolog în Babilon* (1967) ?

În ce măsură este reprezentativ acest poem pentru volumul din care face parte ?

Ce loc ocupă poezia filozofică în creaţia lui Alexandru Philippide ?

În ce constă caracterul filozofic şi livresc al poemului ?

II. Comentariul textului:

1. *Observaţii generale* :

Cine este personajul care monologhează ? Care este fizionomia sa spirituală, aşa cum se conturează ea din datele istoriei ? Comparaţi-o cu fizionomia spirituală a personajului din poemul lui Alexandru Philippide.

2. *Plasarea în timp şi în spaţiu a personajului* :

— în ce perioadă a vieţii sale îl aflăm pe Alexandru ?

— imaginaţi cadrul solilocviului. Poetul sugerează acest cadru indirect, abia la începutul părţii a doua a poemului, cu economie de mijloace.

3. *Caracteristici compoziţionale* :

— sugerarea indirectă a cadrului ;

— poemul nu se structurează pe strofe, urmînd fluxul capricios al gîndirii personajului. Ideile se succed prin asociaţii. Gîndurile personajului sînt întrerupte (ţipătul păsării necunoscute, chemarea la ospăţ), apoi şirul lor este reluat. Urmăriţi asociaţiile care leagă ideile.

Ex. :

„Ca altădată pentru-un fiu de zeu.
Un fiu de zeu... Cine-ar putea să ştie..." etc. ;

— poemul se desfăşoară pe două planuri : planul meditaţiei (timpul trecut şi viitor) şi planul realităţii imediate, în care se regăseşte personajul cînd îşi întrerupe meditaţia (timpul prezent) ;

— urmăriți construcția contrapunctică a poemului, prin pendularea între planul rațional (al meditației) și planul emoțional (tulburarea produsă de țipătul păsării) ;

— poemul se încheie pe acest contrapunct, ultima impresie fiind aceea a neliniștii, a presentimentului sfîrșitului.

4. *Succesiunea ideilor* :

Invocarea prietenului dispărut, căruia i se adresează în aparență Alexandru.

Alexandru este încercat de îndoieli în legătură cu natura sa divină și cu credința sa.

Meditație asupra mentalității contemporanilor.

Evocarea dascălului :

— meditație asupra identității dintre cunoaștere și cucerire ;

— meditație asupra gloriei și a locului cuceritorului în istorie ;

— meditație asupra destinului său excepțional.

Sugerarea cadrului monologului.

Invocarea lui Hefestion și gînduri despre alți prieteni.

Prin asociație, Alexandru cugetă la firea popoarelor pe care le-a cunoscut.

Meditație asupra naturii divine.

Alexandru se îndoiește de puterea profeților.

Printr-o nouă asociație, Alexandru rememorează scene din viața lui, încercînd să înțeleagă propriile sale fapte.

Cugetări despre filozofia indienilor.

Prin opoziție, gînduri despre firea grecilor în epoca lui Alexandru.

În legătură cu moravurile contemporanilor săi, Alexandru meditează asupra firii sale.

Cugetare asupra lumii zeilor. *Demonii mărunți* — expresia metaforică a neliniștilor spiritului.

Revenire în planul-cadru al poemului. Contrapunct : țipătul păsării necunoscute.

Întoarcere la calmul valorilor spiritului clasic. Alexandru încearcă astfel să-și regăsească echilibrul tulburat.

Contrapunct : obsesia țipătului malefic tulbură secvența luminoasă.

Întrerupere. Planul-cadru (chemarea la ospăț).

Reluare. Alexandru cugetă asupra lui însuși.

Meditație asupra ținuturilor îndepărtate.

În legătură cu aceasta, Alexandru proiectează, în viitor, planuri ambițioase.

Încheierea monologului (*Și-acum să plec...*).

Acord final pe nota de neliniște. Presentimentul sfîrșitului (*O, pasărea aceea cu țipăt cobitor...*)

III. Analiza stilistică :

1. *Versificație* :

Lipsa împărțirii pe strofe a poemului este determinată de necesitatea continuității neîntrerupte a fluxului ideilor. Poemul are astfel forma adecvată monologului interior.

Observați variația numărului de silabe ale versurilor (11—14 silabe). Fluctuația lungimii versurilor realizează libertatea versificației, adecvată caracterului poemului, sporind în același timp armoniile muzicale ale versului.

Remarcați varietatea rimelor. Unei succesiuni de 2—6 versuri cu rime perechi (a — a, b — b : *goi / strigoi, poame / foame, temple / contemple,*

renunțare / sprințare) îi urmează o succesiune de versuri cu rime încrucișate (a — b, a — b : *trufandale / întinși, pocale / învinși*). În unele versuri se pot observa rime încrucișate în număr impar. Ex. : a — b — a — b — a. Observați frecvența rimelor nume comun — nume propriu (Ex. : *păstrat / Herostrat, ingrat / Eufrat, fel / Aristotel* etc.).

2. *Figuri de stil* :

Poemul fiind un monolog interior, limbajul poetic este simplu, firesc, aproape limbaj comun, înnobilat prin puritate și prin conținutul ideilor exprimate.

Frazele interogative nu sînt retorice, frecvența lor fiind determinată de caracterul cugetării, de încercarea de cunoaștere a personajului. Observați lipsa retorismului convențional.

Epitetul, puțin frecvent, are un caracter individualizator. Alexandru Philippide utilizează epitete rare, neașteptate : „*nătîng* atom", „*lungi* mustrări de cuget", „*aromatei* Arabii", „*sterpe* glorii".

3. *Concluzii* :

Monolog în Babilon nu este o poezie de imagini. Poezie de idei, ea se realizează în plan abstract.

Cu mijloace poetice puține, poemul atinge, totuși, desăvîrșirea artistică, realizată prin idei și printr-un limbaj simplu, adecvat.

Dincolo de aluziile la locuri, oameni și evenimente, care creează caracterul livresc al poemului, rămîne filozofia cu generalitățile ei universale. Pe plan poetic, se realizează identitatea între gîndirea circumscrisă unui timp istoric, anume a lui Alexandru Macedoneanul, cuceritorul, și cugetarea filozofică a lui Alexandru Philippide, poetul.

IV. Originalitatea lui Alexandru Philippide:

Atras de marile întrebări care neliniștesc spiritele dornice de cunoaștere, poetul creează o poezie filozofică de un patos tulburător.

Căutător romantic cu aspirații clasice, Alexandru Philippide se dovedește un spirit în care clasicismul și romantismul se unesc într-una dintre cele mai originale sinteze de acest fel din literatura română.

Teme :

1. Pe baza planului de mai sus, recompuneți analiza literară a poemului *Monolog în Babilon*.

2. Alcătuiți, cu ajutorul dicționarelor, note explicative la poemul *Monolog în Babilon*.

Exemplu : Clitos, zis „cel Negru", unul dintre cei mai credincioși prieteni ai lui Alexandru, ucis de acesta în anul 328 î. e. n.

3. Descrieți portretul spiritual al lui Alexandru, așa cum apare el în poemul *Monolog în Babilon*.

Corect și *greșit* în construcția verbului (II)*

GABRIELA PANĂ DINDELEGAN
Universitatea din București

1. Determinanții verbului sînt: complementul direct (a cărui realizare specifică este numele în acuzativ [1]), complementul indirect (a cărui realizare specifică este numele în dativ), subiectul [2] (a cărui realizare specifică este numele în nominativ), numele predicativ și elementul predicativ suplimentar (a căror realizare specifică este numele în nominativ), grupul prepozițional necircumstanțial (format din prepoziție + nume) și complementul circumstanțial (exprimat fie prin adverb, fie printr-un grup prepozițional sau o formă verbală nepersonală).

Nu orice verb al limbii române admite combinarea cu toți acești determinanți. În afara adverbului, deci a complementului circumstanțial, care este un determinant posibil pentru orice verb, verbele se deosebesc între ele în funcție de determinantul sau determinanții admiși. Unele verbe admit combinarea cu nominativul subiect (ex.: *Elevul aleargă, Elevul adoarme*); altele admit combinarea cu nominativul subiect și acuzativul complement direct (ex.: *Elevul citește cartea, El lucrează grădina*); altele admit combinarea cu nominativul subiect și dativul complement indirect (ex.: *Casa îmi aparține, Filmul îmi place, Îmi trebuie cărți)*; altele admit combinarea cu două nominative — un subiect și un nume predicativ sau un subiect și un element predicativ suplimentar — (ex.: *El este inginer, El ajunge profesor, El vine primar*); alte verbe admit combinarea cu un nominativ subiect și două acuzative — așa-numitele verbe cu dublu complement direct — (ex.: *El mă învață gramatica, El mă întreabă lecția)*; altele cer combinarea cu un grup prepozițional necircumstanțial (ex.: *El*

* Partea I a acestui articol s-a publicat în vol. IV, 1973, p. 27—29.

[1] Celelalte realizări ale complementului direct: infinitivul, gerunziul, supinul și propoziția subordonată nu sînt specifice, deoarece le întîlnim și la alți determinanți ai verbului, iar pentru recunoașterea complementului direct recurgem, în cazul lor, la înlocuirea cu un substantiv sau un pronume în acuzativ. De exemplu, *tunînd* din construcția *Aud tunînd* este complement direct, fiindcă admite înlocuirea cu un substantiv sau un pronume în acuzativ: *aud tunetul, îl aud*; *cînta* din construcția *știu cînta* este complement direct, fiindcă admite înlocuirea cu un substantiv sau un pronume în acuzativ: *știu cîntecul, îl știu* etc.

[2] Am inclus subiectul printre determinanții verbului (deși gramaticile îl tratează ca parte principală de propoziție), avînd în vedere că nominativul, cazul subiectului, este impus (este cerut) de verb, în același mod în care verbul cere un anumit caz complementului direct, complementului indirect sau numelui predicativ.

depinde de părinți, Noutatea constă în interpretare, El se bizuie pe părinți) [3]; altele nu admit combinarea cu numele, deci nici cu nominativul subiect (ex.: *Plouă, Ninge*); altele admit combinarea cu numele, dar nici un nume nu este nominativul subiect (ex.: *Nu-mi pasă de cineva, Nu-mi arde de plimbare*).

Aceste posibilități diferite de combinare a verbelor reprezintă ceea ce lingviștii numesc regimul verbului.

2. Un tip de greșeli privind sintaxa verbului reprezintă greșelile de regim verbal[4], adică greșelile de construcție a verbului constînd în înlocuirea unui tip de determinant prin alt tip de determinant. În funcție de diferențele de regim verbal, sînt posibile mai multe feluri de greșeli, și anume: a) un determinant la un anumit caz se înlocuiește cu un determinant la alt caz; b) un determinant fără prepoziție se înlocuiește cu unul prepozițional; c) un verb care cere obligatoriu o anumită prepoziție se construiește cu altă prepoziție; d) un verb obligatoriu reflexiv se construiește fără pronume reflexiv; e) un verb obligatoriu nereflexiv se construiește cu pronume reflexiv.

3. Dăm, în continuare, cîteva greșeli de acest fel, unele culese de noi, altele semnalate în lucrări recente de cultivare a limbii.

— În exemplul: *...de fapt, n-o plăcea pe Alice* (D. Hammett, *Un om subțire*, Editura Univers, 1973, p. 103), verbul *a plăcea* se construiește cu un nominativ subiect (subînțeles) și un acuzativ complement direct (*pe Alice*), deci este folosit tranzitiv. Construcția corectă a acestui verb este cu un nominativ și un dativ: *Alice nu-i plăcea*, verbul *a plăcea* fiind intranzitiv.

Același verb se întîlnește și în altă construcție greșită: *nu-mi place de Alice*, în care verbul se construiește, incorect, cu un dativ și un grup prepozițional.

— În exemplul: ... să *nu mai* gîndească participarea *lor la munca de coordonare* (citat de Valeria Guțu Romalo, *Corectitudine și greșeală*, Editura științifică, București, 1972, p. 63), verbul *a gîndi*, al cărui regim cere un reflexiv în acuzativ și un grup prepozițional cu prepoziția *la* (ex.: *El se gîndește la ceva*), este construit, greșit, fără reflexiv și fără prepoziție, folosindu-se ca verb tranzitiv.

— În construcțiile: *...trebuie* să se implice *conștient și total* vieții (*Scînteia*, 11 nov. 1973, p. 4), *Ion C. Ștefan* e dependent condiției *epigonatului* (*ibid.*), *Opera lui...* se refuză încadrării *în ceea ce se înțelege, ideologic, prin „gîndirism"* (*Luceafărul*, 10 nov. 1973, p. 6), *...aceste axiome* sînt încorporate unei teoreme *dramatice scrise cu nerv* (*Scînteia*, 21 nov. 1973, p. 6), ...încadrîndu-se *perfect* exigențelor *textului* și indicațiilor *regizorale* (*ibid.*), *...premisele unei povestiri bine articulate și* circumscrise unor preocupări *etice deloc lipsite de interes* (*ibid.*), constatăm construcția verbelor cu dativul, în situații în care folosirea unui grup prepozițional ar fi fost mai potrivită (ex. *a implica în ceva, a fi dependent de ceva, a fi încorporat în ceva, circumscris la ceva*) sau în situații în care construcția cu dativul apare în locul unei construcții cu acuzativul: *se refuză încadrării*, în locul construcției: *refuză încadrarea*.

---

[3] În afara determinantului grup prepozițional, verbul are și alt sau alți determinanți, ca, de exemplu, subiectul (*El depinde de părinți*), complementul indirect (*Nu-mi pasă de tine*), subiectul și complementul direct (*Melodia mă predispune la visare*).

[4] Alt tip de greșeli privind construcția verbelor a fost semnalat în prima parte a articolului (vol. IV, 1973, p. 27—29).

— În exemplele : *Am rezolvat cu această situaţie* (T. V., *Prim plan,* 23 nov. 1973) şi *Ei nu aparţin de secţia noastră* (citat de Valeria Guţu Romalo, *lucr. cit.,* p. 63), verbele *a rezolva* şi *a aparţine* se construiesc cu un grup prepoziţional. Construcţia corectă a acestor verbe cere, în cazul lui *a rezolva,* nominativul şi acuzativul (ex. *El rezolvă ceva),* iar, în cazul lui *a aparţine,* nominativul şi dativul (ex. : *El aparţine cuiva).* Construcţia cu prepoziţie se explică, în cazul lui *a rezolva,* prin amestecul construcţiilor *a rezolva* şi *a termina cu ceva,* iar, în cazul lui *a aparţine,* prin folosirea lui *a aparţine* în locul lui *a ţine (a ţine de ceva).*

— În limbajul sportiv constatăm folosirea unor verbe cu prepoziţia *la,* verbe care cer altă construcţie în limba literară : *Hriţcu* a pierdut *balonul* la *Balaci* (*Sportul,* 12 nov. 1973, p. 3), *...acelaşi Hriţcu* greşeşte la *Ţarălungă* (*ibid.*).

— În limba actuală, în special în limbajul publicistic şi al criticii literare, constatăm frecventa apariţie a unor verbe în construcţii reflexiv-pasive (Reflexiv + Verb + Participiu pasiv sau Reflexiv + Verb + Adjectiv), în situaţii în care construcţia verbului cu reflexivul şi un participiu (sau un adjectiv) nu este firească. Construcţii ca : ...se cer aduse *încă retuşări unor texte* (*Scînteia,* 16 nov. 1973, p. 4), *ceea ce* se dorea autentic *devine adeseori confuz* (*id.,* 21 nov. 1973, p. 6), *Truda ta...* se vrea dovedită (citat la Valeria Guţu Romalo, *lucr. cit.,* p. 69), *Lucrul acesta* se merită încercat, foarte frecvente în unele aspecte ale limbii actuale, apar în locul construcţiilor normale, corecte, cu verbul nereflexiv : *cer să fie aduse, doreşte să fie autentic, vrea să fie dovedită, merită să fie încercat.*

EXERCIȚII ȘI PROBLEME

G. BELDESCU
I.C.P.P.D., București

1. E.cadrilă, e.cava(tor), e.cedent, e.cadră, e.celent, e.centric, e.calada, e.cală, e.cepție, e.capadă, e.clama, e.chiva, e.chimos, e.comunica, e.cadron, e.cortă, e.croc, e.cursie.

Sarcini : (a) Înlocuiți punctul cu ce credeți că lipsește. (b) Litera omisă în cuvintele de mai sus reprezintă modul de rostire și de scriere din limba de origine. Spunem, în astfel de împrejurări, că ortografia noastră stabilește scrierea după principiul etimologic. Ați putea găsi alte situații de ortografie în care se aplică același principiu ?

2. Antreu, apogeu, ateneu, careu, clișeu, curcubeu, deșeu, heleșteu, ghișeu, fileu, instantaneu, jerseu, jubileu, lacheu, leu, liceu, matineu, minereu, muzeu, pateu, pigmeu, planșeu, portmoneu, procedeu, trofeu, troheu, zeu, zmeu.

Sarcini : (a) Indicați particularitatea comună a substantivelor de mai sus. (b) Treceți substantivele la plural nearticulat. (c) Grupați-le pe genuri și explicați modificările apărute în forma lor sonoră și în reprezentarea lor grafică. (d) Articulați substantivele cu articolul hotărît enclitic pentru nominativ-acuzativ plural. (e) Explicați modificările apărute în forma substantivelor, în aspectul ei sonor și în reprezentarea ei grafică. (f) Precizați, în concluzie, cînd modificările operate de voi ar putea produce dificultăți de scriere și de ce.

3. (a) După modelul : „Ai, nu ai, dai", încercați să îmbinați două cîte două forme corespunzătoare ale verbelor *a se înfuria, a întîrzia, a scrie, a se speria, a ține* și *a veni.* Aveți foarte multe posibilități, dar, evident, trebuie să alcătuiți de fiecare dată fraze cu înțeles. (b) Ați întrebuințat verbele date la o anumită persoană a indicativului prezent. Trei dintre ele au aceeași formă și la altă persoană. Care sînt ? Le-ați putea adăuga încă trei verbe care se comportă identic la persoanele în cauză ? (c) Precizați ce trebuie să rețineți pentru scrisul vostru din acest joc ; încercați s-o faceți cu metodă.

4. Recitiți din *Scrisoarea III* de M. Eminescu fragmentul existent în manualul școlii generale, apoi faceți următoarele operații : (a) Subliniați toate situațiile în care se rostește într-o silabă ce ține de cuvinte diferite . (b) Explicați ortografia situațiilor descoperite și încercați să formulați o regulă care să le cuprindă pe toate. (c) Grupați situațiile în aceste patru categorii : 1. două cuvinte neaccentuate rostite într-o silabă ; 2. un cuvînt neaccentuat rostit într-o silabă cu începutul vocalic al cuvîntului accentuat următor ; 3. sfîrșitul vocalic

al unui cuvînt accentuat rostit într-o silabă cu un cuvînt neaccentuat ; 4. sfîrşitul vocalic al unui cuvînt accentuat rostit într-o silabă cu începutul vocalic al cuvîntului accentuat următor. (d) Descoperiţi în care dintre situaţiile concrete subliniate în text rostirea într-o silabă ar putea fi ocolită şi scrieţi-le fără rostire într-o silabă. (e) Descoperiţi în ce alte împrejurări din textul dat s-ar putea realiza, în vorbirea obişnuită, rostire într-o silabă ; transcrieţi toate cazurile posibile găsite, ca şi cum ar fi rostite într-o silabă.

5. Ca să fixaţi mai bine în minte ce aţi aflat din exerciţiul precedent, completaţi cu cîte alte zece perechi de cazuri similare fiecare coloană a tabelului de mai jos :

să o (dau)	de atunci	bine îmi (pare)	casa întreagă
s-o (dau)	de-a tunci	bi ne-mi (pare)	ca sa-n treagă

6. — Vă o aduc să o păstraţi. — Vă o aduc s-o păstraţi. — V-o aduc să o păstraţi. — V-o aduc s-o păstraţi.

Sarcini : Strict gramatical, cele patru enunţuri sînt corecte. Nu toate însă sînt corecte din alte puncte de vedere. Rămîne să precizaţi din care anume şi în ce constau abaterile.

7. — Mergeau greu prin noroaie şi bălţi. — Vînase două specii de raţe şi gîşte. — Avea o rochie cu volane şi flori. — Umple aerul de mireasmă şi răcoare.

Sarcini : În coordonarea unor părţi de propoziţie (pe care le numiţi „multiple") se evită adeseori reluarea prepoziţiei, care apare astfel numai la primul termen coordonat. Aşa se întîmplă în cazurile de mai sus şi, în general, în coordonarea copulativă a părţilor de propoziţie. Totuşi, în două dintre exemplele de mai sus libertatea de a da prepoziţia „factor comun" nu este justificată. Care sînt exemplele, de ce situaţia lor nu este aceeaşi cu a celorlalte două şi, în concluzie, în ce constă condiţionarea nerepetării prepoziţiei în coordonarea copulativă ?

8. *Nu e clar*	*cînd*	*se va hotărî.*
Nu-mi dau seama	*unde*	
Mă întreb	*cum*	
Întrebarea este		
Îmi pun întrebarea		
Vine		

Sarcini : (a) Puteţi alcătui pe baza tabelului de mai sus optsprezece fraze. Scrieţi-le, încercînd să le grupaţi după criterii pe care urmează să le găsiţi singuri. (b) De ce credeţi că am izolat, în tabel, ultima propoziţie regentă ?

9. Să adîncim exerciţiul precedent. (a) Primele cincisprezece subordonate pot fi substituite printr-un pronume demonstrativ neutru — *aceasta (asta).* Recunoscînd cazul şi funcţia sintactică a demonstrativului în fiecare dintre cele cinci propoziţii astfel formate (de ce numai cinci ?), puteţi oferi un argument în plus pentru gruparea pe care aţi realizat-o mai sus. (b) Nu încercaţi aceeaşi operaţie în ultimele trei fraze, pentru că lucrul nu e cu putinţă. Totuşi, o substituire asemănătoare este îngăduită şi aici. Am spus numai asemănătoare, pentru că subordonatele acestea din urmă pot fi înlocuite şi ele de nişte cuvinte pronominale, dar nu de pronume propriu-zise. Rămîne să le descoperiţi. Dacă veţi proceda corect, veţi ajunge să înţelegeţi următoarele lucruri : — de ce ultimele trei subordonate nu pot fi reduse la o singură propoziţie (aşa cum pot fi reduse, trei cîte trei, frazele de deasupra liniei orizontale a tabelului) ; — în ce constă opoziţia dintre primele cincisprezece subordonate şi ultimele trei.

10. Şi-a amintit drumul perfect. Nu s-a rătăcit.

Sarcini : (a) Între ceea ce comunică aceste două propoziţii există un anumit raport logic, pe care trebuie să-l descoperiţi. (b) Acelaşi raport, în aceeaşi situaţie concretă de comunicare, se poate exprima gramatical în trei feluri diferite. Descoperiţi-le şi numiţi-le. (c) Precizaţi nuanţele de sens care disting cele trei feluri de exprimare gramaticală a aceleiaşi idei mari. (d) Există posibilitatea de a varia forma comunicării în fiecare tip de exprimare gramaticală descoperit. Indicaţi formele diferenţiat şi arătaţi de unde vine posibilitatea varierii lor.

Danemarca : Andersen.
S.U.A. : E. A. Poe, M. Twain.
Germania : Heine.

VII. Secolul al XX-lea

Franţa : Gide, Proust, Malraux, Camus, Ionescu, Prévert.
U.R.S.S. : Gorki, Maiakovski, Şolohov.
America latină : Borges, Neruda.
Anglia — Irlanda : Kipling, Galsworthy, Shaw, Becket, Joyce.
S.U.A. : Steinbeck, Faulkner, Hemingway, O'Neill.
Germania : H. Mann, T. Mann, Brecht.
Elveţia : Dürrenmatt.
Austria : Rilke, Zweig.
Cehoslovacia : Kafka.
Italia : Pirandello.

Bineînţeles că proiectului i se pot aduce — şi e de preferat — obiecţii şi modificări. Principalul este că există.

Cum lucrăm cu el ? Lectura personală se va alege numai după planul însuşit, în aşa fel încît să fie parcurs pînă la terminarea liceului în proporţie de 80%.

Lectura se va face nu în ordine cronologică, ci după preferinţă — opere lirice, evocări istorice, drame, critică socială — pentru plăcerea cititorului. Planul fiind personal, el nu are caracter de obligaţie exterioară şi cititorul nu dă socoteală decît propriei sale conştiinţe de viitor om cult. Pe parcurs se pot aduce completări.

Nu trebuie să uităm că planul este minimal şi că nu cuprinde lectura particulară din literatura română, reglementată de programă.

Ar mai rămîne o problemă foarte importantă : *Cum citim ?* Dar nu putem să discutăm prea multe deodată. Cu promisiunea de a reveni, s-o lăsăm pe aceasta din urmă pentru mai tîrziu.

„Că nu ieste alta şi mai frumoasă şi mai de folos în toată viiaţa omului zăbavă decîtú cetitul cărţilor."

MIRON COSTIN

Datoria sincerității

Prof. TUDOR OPRIȘ
Liceul „Gh. Lazăr", București

Cu toată alerta civilizației moderne, pragul vîrstelor n-a putut fi clintit. Asistăm la minunile mașinilor electronice executînd singure, în două minute, calcule care odinioară ar fi solicitat munca de decenii a mii de creiere omenești. Dar nimeni nu a văzut încă un copil intrat de la opt ani pe făgașul maturizării și nici matur întors fiziceşte și sufleteşte în copilărie.

Și, totuși, unii din condeierii noștri elevi vor să răstoarne mersul firesc al vieții. Creațiile lor, deși nu lipsite de sigiliul talentului, par roadele ostenite ale unor mari naufragii intelectuale. Ai crede că te găsești în fața unor tomnatici dezabuzați, dacă n-ai ști că autorii acestor producții, în momentul cînd se ridică din fața hîrtiei, devin ei înșiși, se metamorfozează ca prin farmec în niște fermecători tineri comunicativi, romantici, strălucind de spirit și explodînd de viață.

Explicația acestei discrepanțe între felul lor de a fi și felul lor de a scrie ? Foarte simplă. Unii cred că fără această mască de carnaval nu pot fi primiți în rîndul avangardei „subțiri" unde „se poartă", prin contagiune artistică, disperarea, sentimentul neantului, ancorarea în oniric și absurd, afișarea diferitelor „anti-" și „ne-", la fel ca favoriții și minijupul. „Păcate ale tinereții" ar fi surîs, îngăduitor, Negruzzi. Și noi sîntem sincer convinși că goana după poza teribilistă, după originalitatea ostentativă, după mimarea anumitor „isme" de ultimă oră este o tendință a acestei vîrste, avidă de noutate.

Mă întreb, însă, dacă adolescența, vîrstă cu psihologie specială și cu univers moral și artistic propriu, se reduce doar la această pornire spre individualizare stridentă și epatare cu orice preț. Adolescența este o vîrstă tumultoasă și reflexivă în același timp, cînd personalitatea se desghioacă sub loviturile de daltă ale căutărilor de sine, cînd se trezesc, alături de iubire, sentimentele nobile ale dragostei de țară și ale datoriei cetățenești. Este vîrsta fierbinte a bucuriei de a trăi, a entuziasmului, a curajului, a visului, a dorinței de afirmare și de dăruire. A repudia aceste trăsături specifice înseamnă a refuza să fim tineri, să fim noi înșine, să ne definim în raport cu realitatea tangibilă a ființei noastre, a timpului istoric și a societății în care trăim și care oferă în cel mai înalt grad adolescenților de azi condițiile realizării lor plenare.

Ce-ați spune, dragii mei prieteni, dacă ne-am așeza cu îndrăzneală în centrul de greutate al vîrstei și am apăsa pe claviatura sufletului adolescent, declanșîndu-i fluidul de lumină, de elan și de generozitate. Optimism factice — vor spune poate snobii. Dar optimismul nu e o stare de autosugestie, ci o dominantă

morală a societății noastre. O societate care construiește cu eroism și cu putere de sacrificiu în ritmurile înalte de azi, accelerînd timpul, oferind omenirii tabloul convingător al progresului, nu poate fi pesimistă. Pesimismul înfloreşte acolo unde se așterne tristețea unui declin social inevitabil, în acele colțuri ale lumii unde orînduielile se macină, roase de carii zămisliți de propriul lor lemn putred.

V-aș mai propune, dragii mei prieteni, să ne ocupăm de omul de 16—17 ani, care dă atîta personalitate peisajului școlar. Merită să fie observat mai atent în multiplele sale raporturi cu învățămîntul și cu viața, desenînd din cuvinte, gesturi, atitudini, propriul său profil moral și sufletesc, arcuindu-și ca un viaduct inima peste torentul primei iubiri, răspunzînd în felul său caracteristic îndatoririlor cetățenești, pornindu-și visele spre linia de orizont a viitoarei cariere. Cît de puțin se scrie totuși despre el ! Și cine ar fi mai în măsură să-l înțeleagă în întreaga lui complexitate ca voi, cei care vă identificați total cu acest erou sublim în felul lui.

Am urmărit, cu emoții retrospective, freamătul și elanul brigăzilor de muncă patriotică formate din elevi care, reînviind frumoasele tradiții ale tineretului din anii grei ai reconstrucției, au dat o mînă de ajutor la strîngerea recoltei sau la dezgroparea vestigiilor arheologice și s-au simțit în acele zile de vară contopiți cu efortul constructiv al întregului popor. Dar ecourile provocate în conștiință de această memorabilă experiență întîrzie. Cît mi-aș dori să citesc o poezie sau o proză închinată acestei *geste* a muncii tinerești și entuziaste !

Numeroși vizitatori străini vin de la mii de kilometri pentru a cunoaște minunile oamenilor și pămîntului românesc. V-aș invita să priviți noaptea, din goana trenului, rafinăria de la Brazi sau combinatul chimic de la Işalnița. Impresia e copleșitoare. Par niște imenși corali de argint de care s-au aninat constelațiile boltei. Contemplați defileul de la Porțile de Fier ! Dunării i-au trebuit milioane de ani să ferăstruiască munții ; omul a avut nevoie doar de cîțiva pentru a schimba peisajul și a preface în lumină energia colosului de apă ce străbate opt țări. Nu-i oare un adevărat miracol geneza mării Bicazului sau a Lotrului, uriașe perle cristaline aninate de om în urechea de piatră a munților ? Sînt acte demiurgice care ne cutremură prin măreția efortului uman și ne trezesc un legitim sentiment de mîndrie și de admirație pentru geniul constructiv al poporului nostru. Și cîte itinerarii pe care le străbatem în vacanțe nu sînt presărate cu astfel de miracole ! În vîrful peniței fiecăruia din voi pot sta versetele de laudă și de dragoste ale unei noi *Cîntări a României.*

Încercați să vă definiți și să vă integrați rosturilor voastre sociale și umane cu acea fervoare romantică atît de caracteristică vîrstei. Vă veți simți electrizați de sentimentul de răspundere pentru destinele acestei țări minunate care navighează demn și sigur prin apele atît de tulburi ale istoriei contemporane, călăuzită cu pricepere de cîrmaciul ei încercat, partidul.

Nimeni nu spune să nu vă aplecați asupra propriilor ape interioare, să le încercați adîncimile, să le ascultați zvonurile, să le săpați albii stilistice cît mai îndrăznețe și originale. Dar cînd viața clocotește în jurul vostru, e o datorie scriitoricească să deschideți ferestrele sufletului spre grădina patriei, să dăruiți tinereții voastre prinosul de frumusețe ce i se cuvine.

ALECSANDRI ŞI MÉRIMÉE

Împrejurările în care poetul de la Mirceşti l-a cunoscut pe Prosper Mérimée în anul 1853 (în timpul unei călătorii comune cu poştalionul, plină de peripeţii, pe drumul de întoarcere din Spania spre capitala Franţei) ne sînt relatate de Elena Rădulescu-Pogoneanu în documentata biografie *Viaţa lui Alecsandri* (Bucureşti, 1940).

Elena Rădulescu-Pogoneanu insistă asupra legăturilor de prietenie existente între cei doi scriitori vreme de 17 ani, citînd în sprijinul afirmaţiilor sale articolul lui Alecsandri scris la moartea lui Mérimée (23 septembrie 1870). Articolul a apărut în *Convorbiri literare,* an. IV, nr. 22 din 15 ianuarie 1871 şi a fost republicat în 1909 de Natalia Iosif ca prefaţă la traducerea în limba română a romanului *Colomba* al lui Mérimée.

Acest articol conţine o apreciere a lui Mérimée privind destinul ţării noastre peste veac, o anecdotă povestită de Mérimée lui Alecsandri, precum şi o caracterizare a scriitorului francez, care era „ferit de defectul fudulie i". Reproducem aceste fragmente din articolul lui V. Alecsandri apărut în *Convorbiri literare :*

O apreciere a lui Mérimée

„România, zicea el, este acum ca o fetiţă de 12 ani, neformată încă. Frumuseţea ei nu s-a dezvoltat şi nime n-o bagă în samă [1]. Lasă să mai crească, să ajungă la epoca tinereţii, unde formele copilei se deseamnă gracios, unde calităţile ei fizice şi intelectuale se afirmă... şi ochii lumii se vor îndrepta cu admirare spre dînsa".

Sensul unei anecdote

Într-o zi Mérimée îmi arătă o sabie de Damas cu litere arabe încrustate pe lamă.

— Ştii să citeşti arăpeşte ? mă întrebă el.

— Ba nu.

— Puneţi în gînd că nu am găsit încă pe nime care să-mi explice această inscripţie şi însă am mulţi amici care se bucură de renumele de orientalişti şi ţin cursuri de limbi orientale la Sorbona. Păţesc şi eu cu sabia mea cum a păţit-o

[1] După cîştigarea independenţei în războiul din 1877, România începe să fie cunoscută pe plan internaţional. În 1878, V. Alecsandri obţine la Montpellier premiul pentru poezia *Ginta latină.*

sora regelui Ludovic Filip cu o materie de rochie ce avea de jur împrejurul poalelor un şir de cuvinte turceşti cusute cu aur. Acea principesă se adresă la D-nul C., profesor de limba sanscrită, ca să aibă traducerea exactă a broderiei, şi el îi răspunse că broderia conţinea un verset din Coran : *La Allah illa allah, u Mhamed rasul allah !* adică *Dumnezeu este mare şi Mahomed e profetul seu.*

Doi ani în urmă, un alt profesor orientalist, prezentîndu-se la Tuilleries, (şi) princesa dorind a se convinge de cunoştinţele sale, îi arătă rochia sa favorită, şi noul sapient, examinînd poalele, traduse pe loc cusuturile lor în modul următor : *Nime nu-i mare ca Ali, ginerile lui Mahomed, nimic nu-i tare ca sabia lui Ali !* Îţi închipuieşti mirarea prinţesei !

În fine, la un bal de la curte, ambasadorul turcesc, apropiindu-se de sora regelui ca s-o salute, princesa îi zise :

— D-le ambasador, n-aţi fost niciodată profesor la Sorbona ?

— Niciodată, Alteţă.

— Minunat ! binevoiţi dar a-mi traduce inscripţia rochiei mele.

— Ambasadorul ceti hieroglifele aurite şi răspunse : aceste litere însemnează : *Abdulah, fabricant de materii de mătase la Brussa, alături cu geamiea lui Osman.*

Mérimée — ferit de defectul fuduliei

Prosper Mérimée ocupa în patria lui o poziţie înaltă ; el era inspectorul monumenturilor din Francia, era senator, era membru al Academiei franceze ; era în legătură amicală cu toate ilustraţiile artistice, literare şi politice ; era iubit şi apreciat la palatul Tuilleries pentru spiritul său, şi, cu toate dignităţile sale, *era ferit de defectul fuduliei ; era simplu şi afectuos în maniera lui ; era serviabil şi încurajator pentru tinerii literelor* (s.n.). El regreta mult de a nu putea întreprinde un voiaj în ţările noastre ; se ocupa din cînd în cînd cu studiul filologic al limbii române şi avea de gînd să scrie o disertare asupra poeziilor noastre populare.

Însă moartea l-a secerat, ca pe mulţi alţi contempurani de-ai lui, precum Lamartine [2], Alexandre Dumas etc. şi el a închis ochii ca să nu mai vadă cumplitele nenorociri care bîntuie de şase luni iubita lui patrie !... [3]

„Conştiinţa noastră e cea mai bună carte ; s-o consultăm cît mai mult."
PASCAL

[2] La moartea lui Lamartine, Alecsandri publică o notă în *Convorbiri literare* din 1869, p. 37, în care spune, între altele : „Cît despre noi, românii, e bine că ne aducem aminte de încurajările ce ne-a dat Lamartine în 1848".

[3] Alecsandri se referă la războiul franco-german, izbucnit la 7/19 iulie 1870.

Şantier de creaţie

DIN VIAŢA SOCIETĂŢILOR ŞI A CENACLURILOR ŞCOLARE MUNICIPALE

BRĂILA

În ultima vreme, societatea „P. Istrati" a elevilor brăileni cunoaşte un puternic reviriment. Sprijinul mai intens acordat de U.T.C. şi de organele de învăţămînt s-a reflectat, în primul rînd, printr-o descoperire şi mobilizare a forţelor proaspete care vin să înlocuiască pe absolvenţii care şi-au făcut cu prisosinţă datoria, precum Anca Bejan, Virginia Teodorescu şi alţii.

A apărut un număr nou al revistei *Dunărea,* organul literar al Societăţii. A fost invitat la Brăila cenaclul peregrin-spectacol *Flacăra,* condus de poetul Adrian Păunescu.

Pentru a atrage un număr cît mai mare de participanţi, s-a stabilit ca şedinţele de cenaclu să fie urmate de mici spectacole de muzică modernă. Reuniunile cercului dramatic vor fi ilustrate cu fragmente din piese contemporane sau cu vizionări de spectacole, supuse apoi discuţiei. Şedinţele de pictură vor fi finalizate în expoziţii lunare. Secţia de folclor va face deplasări pe teren în judeţ, punîndu-i-se la dispoziţie mijloace de transport, magnetofon şi specialişti muzeografi. În sfîrşit, membrii secţiei de istorie literară vor efectua vizite de lucru şi de documentare la Arhivele statului — filiala Brăila.

Sperăm ca în acest fel societatea brăileană să-şi atingă scopul, acela de a antrena toate forţele artistice tinere din oraş.

M. P.

TG. MUREŞ

Sub îndrumarea competentă şi entuziastă a unor profesori de prestigiu ca : Ioan Maşca, Ana Bad, Corina Tîrnăveanu şi alţii, membrii cenaclului municipal *Excelsior* desfăşoară o activitate bogată şi variată.

Cenaclul municipal coordonează cele trei cenacluri şcolare din oraş : cenaclul *Trepte* al Grupului şcolar de construcţii, cenaclul Grupului şcolar de industrializarea lemnului şi cenaclul Liceului de cultură generală „Al. Papiu-Ilarian", a cărui revistă şcolară bilingvă, *Generaţii,* este cunoscută în oraş şi în ţară.

Poeziile publicate aici oglindesc viaţa oamenilor, munca lor, avîntul creator. Grăitoare în acest sens sînt grupajele de versuri *Slăvim Republica* şi *Tinere talente* din revista Liceului „Al. Papiu-Ilarian".

Cenaclul *Excelsior* s-a afirmat mai întîi printr-un grupaj de versuri în ziarul local, cuprinzînd poezii semnate de Ligia Luca, Valentina Lupaş, Ionel Dobriţă, Eugen Crihan şi Petru Scutelnicu.

Un pas înainte spre popularizarea cenaclului l-a reprezentat difuzarea a două emisiuni la postul de radio Tg. Mureş. Cu acest prilej au fost citite creaţii ale membrilor săi. De asemenea, menţionăm un grupaj de versuri apărut în revista *Vatra.*

După Viorica Mereuţă, autoarea unui volum de versuri (prezentat editurii încă din timpul şcolarităţii), şi alţi elevi din Tg. Mureş s-au evidenţiat în ultima vreme. Astfel, Petru Scutelnicu a obţinut premiul III la concursul naţional *Tinere condeie* şi la festivalul *Testament literar* şi a fost inclus în antologia naţională *Ritmuri solare,* iar Ion Dobriţă şi Adriana Zeceş au semnat în *Amfiteatru* şi au obţinut menţiuni la festivalul *Testament literar.* Multe speranţe îndreptăţesc şi Agneta Solyom, de la Liceul pedagogic, o prozatoare cu reale posibilităţi şi, poate, tinerii poeţi Claudiu Mărgineanu şi Doina Marinescu de la Liceul „Al. Papiu-Ilarian", ca şi Ilie Tomoroga de la Grupul şcolar de industrializare a lemnului.

P. S.

BAIA MARE

A prezenta un cenaclu literar al elevilor, în care semnele poetice sînt uneori incerte, iar talentele autentice nedesăvîrşite încă, este, în primul rînd, o probă de luciditate. Cenaclul *Contemporan* din Baia Mare, înfiinţat în toamna anului trecut din iniţiativa unor pasionaţi animatori şi sensibili îndrumători ca Mihai Tatu şi C. Dragomir încearcă să fie „o formă de manifestare culturală totală", înţelegînd prin aceasta împletirea armonioasă a poeziei cu muzica şi cu pictura.

De numele cenaclului *Contemporan,* care reuneşte, săptămînal, numeroşi membri, sînt legate încercările poetice ale unor elevi ca : Mariana Andreicuţ, Cristina Bota şi Liviu Bindea, talente aflate în atenţia publicaţiilor literare şi a culegerilor editate de forurile locale.

Sîntem convinşi că cenaclul din Baia Mare, evitînd uzura şi calofilia şi abordînd o atmosferă principială, propice aspiraţilor creatoare, deschisă înnoirilor şi prefacerilor, va avea şansa să devină o bună şcoală de educaţie artistică.

Am reţinut cîteva din cele mai semnificative creaţii poetice, pornind de la convingerea că, într-un fel, datoria noastră este de a căuta, de a descoperi cu migală şi răbdare din mulţimea firelor de nisip pe cele cu o strălucire aparte... Ne propunem ca, în viitor, să semnalăm reuşitele unor elevi ca Ioan Marchiş, Liviu Bindea, Vasile Dragomir, Mariana Andreicuţ şi ale altor elevi de la acest merituos cenaclu.

G. S.

TG. JIU

În octombrie 1973, Cenaclul „Tudor Vladimirescu" din Tg. Jiu a împlinit un an de activitate pe tărîm cultural-artistic.

În această perioadă, au fost organizate şi afiliate la cenaclul municipal cercuri de creaţie care funcţionează în cîteva şcoli generale şi licee : la Şcoala generală nr. 5, cercul *Tinere talente ;* la Şcoala generală nr. 4, cercul *Muguri ;* la Şcoala generală nr. 3, cercul *Tinere condeie ;* la Liceul economic, cercul *Ecou ;* la Liceul pedagogic, cercul „Nicolae Labiş".

Publicul cititor din Gorj şi din alte judeţe a fost informat periodic despre aceste iniţiative prin intermediul *Gazetei Gorjului,* care a recomandat şi a ajutat afirmarea tinerelor talente ale cenaclului, publicîndu-le adeseori creaţiile în paginile sale.

În anul 1972—1973, au fost organizate 25 de întîlniri, în cadrul cărora au fost prezentate poezii, publicate ulterior în antologii omagiale : *Glasuri prin timp, Cîntec pentru Republică, Cîntare patriei, Ecouri lirice ;* în *Gazeta Gorjului,* în *Coloana,* în revista *Jiul literar-ştiinţific,* în revistele *Amfiteatru, România literară, Astra* etc.

Schimburile de experienţă cu cenaclul *Columna* şi întîlnirile cu scriitorii şi poeţii gorjeni : Constantin Duică, Sergiu Cosciud, Eugen Dorcescu au constituit momente interesante în activitatea cenaclului.

Printre cei mai activi şi mai talentaţi membri ai cenaclului se numără : Gabriela Bogza, Liana Ionescu, Ion Popescu, Tudor Voinea, Irina Anghelescu, Viorel Chilea, Dumitru Tâlvescu şi tinerele speranţe : Silvia Răţulescu, Rodica Perpegel, Mariana Buşe şi Dora Chiosan.

Pentru viitor, membrii Cenaclului „Tudor Vladimirescu" şi-au propus o activitate susţinută, calitativ superioară, pentru afirmarea şi promovarea talentelor autentice din rîndul elevilor, precum şi un număr mai mare de confruntări cu publicul cititor, prin organizarea unor şezători literare în mijlocul oamenilor muncii din întreprinderile şi instituţiile judeţului nostru.

ION RACOVEANU

„Educaţia este ceea ce rămîne cînd tot ce ai învăţat în şcoală se uită."

EMERSON

TINERE TALENTE

„Dacă un popor n-are o tinerime entuziastă, cultă şi cu dor de ţară, este pierdută pentru totdeauna. Aceste vlăstare ale tinereţii ţin pe umerii lor viitorul, precum odinioară Atlas ţinea pămîntul."

VASILE CONTA

BIBLIOTECA „ASTR
SIBIU

Nadia Dumitru

S-a născut în 1955 la Ploiești. Este elevă a Liceului „I. L. Caragiale" din localitate. A fost premiată la concursurile naționale pionierești și evidențiată la concursul *Tinere condeie*. A publicat în antologiile locale pionierești, în *Preludiu*, *Amfiteatru*, precum și în antologiile naționale *Crisalide*, *Excelsior*, *Ritmuri solare*.

PATRIE SIMPLĂ

Zic eu, cînd avem pentru ierbi rădăcină,
o patrie simplă din rîul încins
la vreme de gînduri şi-n sîmbure nins,
mai simplă ca ziua ce-mi creşte-n grădină.

O pasăre, zic, prima din cele ce vin
să-şi caute cuibul sub stîlpii bătrîni,
cum ochiul luminii prin albe fîntîni,
ca podul de şoapte-ntre inimi, deplin...

Mihai Dragolea

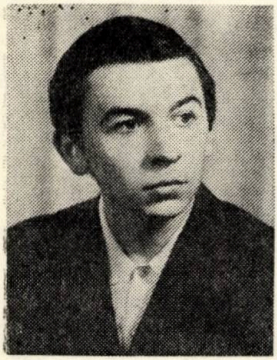

S-a născut în 1955. Este elev la Liceul din Petroşani. A publicat în presa locală şi în *Amfiteatru*. A fost remarcat la concursul *Tinere condeie*, ediţia 1972. A colaborat la antologiile *Paşi spre înălţimi*, *Excelsior* şi *Ritmuri solare*.

CÎNTEC DE TOAMNĂ

Scăpată de sub lespezi reci
înfloreşte tăcerea
în acest feudal domeniu de miere..

Doar cîteva flori,
palid
mai muşcă din lumina moale ;
şi-apoi se frîng norii
leneş
tîrîndu-şi pe cer gloria tristă.
Nucile se desfac din verzile lor rochii
şi vîntului se dăruie în aerul de crepuscul,
roşu ca buzele tale.
Toate se supun, draga mea, unei legi tîrzii,
acum, cînd nopţile cresc sferic stăruind
cu degete de întuneric şi şoapte
peste rotundul fructelor coapte...

Marian Piticaş

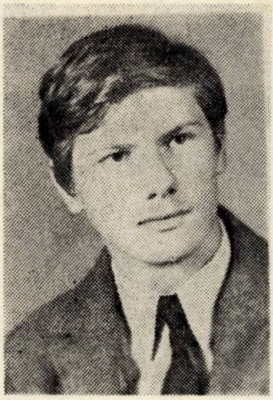

S-a născut la 11 august 1955 la Brăila. Este elev al Liceului nr. 3 din localitate şi preşedinte al societăţii „P. Istrati" a elevilor brăileni. A primit menţiuni la concursul *Tinere condeie* şi la festivalul *Testament literar* de la Tîrgovişte. A publicat în ziarul local *Înainte*, în *Amfiteatru*, în *Cronica* şi în antologiile *Trepte*, *Excelsior*, *Ritmuri solare II*.

ULCIOR DE OBOGA

Cînd deschid ochii
peste colinele cu castani
şi îmi sărut mîinile
bogate de lut,
îmi aşez fiecare ulcior
în cuptorul de ars
şi îi cînt de pripas
şi focul cel meşter
îl face lumină
cu plete de zare,
lumină de seară,
de dar şi uitare
pentru sete de noapte
şi sete de mare.
Ulcior de Oboga
obrajii ţi-s roşii ca mărul,
oglindă ţi-e faţa înflorită,
ce-ţi prinde culoarea
de suflet
cu ochiul şi cerul.

Romulus Brâncoveanu

S-a născut în februarie 1957, în comuna Conţeşti, Teleorman, unde a urmat şi cursurile şcolii generale. Este elev al Liceului nr. 2 din Alexandria. A publicat în revista şcolii, în *Teleormanul literar*, în *Tribuna* şi a participat la emisiunile literare radio pentru copii.

SĂ NU MAI VII...

Să nu mai vii, în muguri sînt păsările moarte :
Durerea clorofilei le-a adormit pe toate.

E toamnă şi în zodii oglinzile sînt sparte,
Clepsidrele-s coloane grădinii suspendate.

S-a scuturat de somn fereastra-ncercănată,
În ornic cade ploaia ca pentru prima dată.

Şi braţul tău, un nufăr de tăcere...
Străinul mort în mine te cheamă şi te cere.

Să nu mai vii, în muguri sînt păsările moarte :
Durerea clorofilei le-a adormit pe toate.

Diana Adamek

S-a născut în 1957 la Baia Mare. Este elevă a Liceului nr. 3 din localitate. A publicat în culegerile judeţene *Tinere condeie*, *La aruncatul grîului*, precum şi în antologia naţională *Surîsul muntelui*. A fost premiată la concursurile naţionale pioniereşti din 1971 şi 1972 şi la concursurile judeţene organizate de U.T.C.

LEGENDĂ

Unde te-ai născut tinereţe ?
Poate c-ai fost întîi lacrima scoicilor
Sau, poate, precum paşii mereu în vibraţii
Ai fost un vis de floare...
Cînd te-ai născut, tinereţe —
Lebădă albă, plutind în zări ?
Poate că tu ai sădit soarele şi luceferii
Pe cîmpuri,
Din zîmbetul tău s-au născut copile,
Poate că tu însăţi te-ai născut din tine.

CONCURSUL DE LITERATURĂ „MIHAI EMINESCU"

— Etapa pe şcoală: 10—30 ianuarie 1974 —

La etapa pe şcoală, desfăşurată în perioada 10—30 ianuarie 1974, au participat circa 20.000 de elevi din liceele de cultură generală, licee de specialitate şi şcoli profesionale, dintre care aproape 8.500 au obţinut premii şi menţiuni, calificîndu-se pentru etapa judeţeană.

În vederea popularizării concursului, Comisia centrală a solicitat subiectele probei de compunere şi numele unor elevi care s-au distins în mod deosebit. Publicăm, în volumul de faţă, numele elevilor din judeţele care au răspuns în termen solicitărilor, precum şi o selecţie din subiectele pentru compuneri libere date de comisiile judeţene la etapa pe şcoală a concursului.

ELEVI

Judeţul ALBA: Avram Mihaela, Burcuţă Monica, Eneşel Marcela, Quai Monica, Bar Teodoriţa, Liceul „Horia, Cloşca şi Crişan", Alba Iulia.

Judeţul BACĂU: Oglan Adina Paraschiva, Liceul pedagogic, Bacău; Motoi Jana, Petruşcă Dan, Liceul „Lucreţiu Pătrăşcanu", Bacău.

Judeţul BISTRIŢA-NĂSĂUD: Gavrilă Smaranda, Timari Georgeta, Liceul „Andrei Mureşanu", Bistriţa; Corci Ioana, Odaie Lucia, Liceul „Liviu Rebreanu", Bistriţa; Bichigeanu Doina, Liceul Prundul Bîrgăului.

Judeţul BOTOŞANI: Macovei Liliana, Movilă Rodica, Petrişor Lăcrămioara, Liceul „M. Eminescu", Botoşani; Baltă Anişoara, Liceul Ştefăneşti; Burtilă Doru, Liceul „A. T. Laurian", Botoşani; Jităreanu Felicia, Tudor Vasile, Adochiţei R., Liceul pedagogic, Botoşani.

Judeţul BRAŞOV: Scrips Rodica, Liceul „Unirea", Braşov; Ivan Felicia, Grupul şcolar „Steagul Roşu", Braşov; Bîrsan Dorin, Liceul pentru informatică, Braşov; Pora Teofil, Şcoala profesională C. F., Braşov.

Judeţul BRĂILA: Poştoarcă Tiberiu, Liceul „N. Bălcescu", Brăila; Ştefan Gheorghe, Liceul industrial de chimie, Brăila; Piticaş Marian, Loceul „N. Iorga", Brăila; Vasiliu Lucia, Vlădescu Andreea, Liceul „Gh. Murgoci", Brăila.

Municipiul BUCUREŞTI: Pîslăraşu Irina, Liceul „I. L. Caragiale"; Marinescu Radu, Liceul „Mihai Viteazul"; Marinescu Aurora, Liceul nr. 15; Gheorghe Daniela, Liceul „Gh. Şincai"; Costescu Dana, Airinei Irina, Olteanu Ecaterina, Liceul „Gh. Lazăr".

Județul CLUJ : Vlasa Stela, Liceul „Gh. Barițiu", Cluj ; Dumitrache Liliana, Liceul „N. Bălcescu", Cluj ; Sandor Mariana, Liceul nr. 6, Cluj ; Moldovan Teodora, Liceul industrial energetic, Cluj ; Costin Ofelia, Liceul nr. 15, Cluj.

Județul COVASNA : Obreja Ana, Buda Felicia, Molnar Cornelia, Liceul nr. 2, Sfîntu Gheorghe.

Județul DÎMBOVIȚA : Nicolescu Gabriela, Liceul Găiești ; Goia Luminița, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște ; Dumitrică Lucia, Liceul Moreni ; Aricin Doina, Liceul Fieni.

Județul DOLJ : Tonea Elena, Liceul nr. 3, Craiova ; Radu Polixenia, Grupul școlar comercial, Craiova ; Sisea Gabriela, Liceul „Frații Buzești", Craiova ; Stănescu Ileana, Liceul „N. Bălcescu", Craiova.

Județul GORJ : Burciu Daniela, Tarcău Monica, Liceul „Tudor Vladimirescu", Tîrgu Jiu ; Ardei Constanța, Liceul Motru ; Popescu Aurică, Liceul „Ecaterina Teodoroiu", Tîrgu Jiu.

Județul HARGHITA : Bara Ana, Purice Dorina, Popa Mirela, Surdu Lenuța, Liceul nr. 2, Miercurea Ciuc ; Moise Iuliana, Moldovan Maria, Liceul Toplița ; Pop Maria, Urzică Alexandrina, Liceul Subcetate.

Județul HUNEDOARA : Bocan Angela, Liceul nr. 1, Hunedoara ; Jurca Alina, Stănuț Viorica, Liceul „Decebal", Deva ; Ardeleanu Lucia, Păunescu Silvia, Liceul pedagogic, Deva.

Județul MEHEDINȚI : Ionescu Alexandrina, Vasiloancă Virginia, Liceul de arte plastice, Drobeta Turnu-Severin ; Peptan Marilena, Rotaru Doina, Liceul „Traian", Drobeta Turnu-Severin ; Sadagurski Valeria, Liceul „Ștefan Plavăț", Oravița.

Județul MUREȘ ; Polacec Lia, Liceul nr. 2, Sighișoara ; Suciu Adriana, Liceul „Al. Papiu-Ilarian", Tîrgu Mureș ; Buruian Grațiela, Tarna Hortenzia, Liceul nr. 2, Reghin.

Județul PRAHOVA : Șerban Dumitru, Liceul „D. Cantemir", Breaza ; Danieleanu Mirela, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești ; Constantinescu Nicoleta, Liceul „Nicolae Grigorescu", Cîmpina ; Dumitru Nadia, Liceul pedagogic, Ploiești ; Neagu Marieta, Liceul nr. 2, Cîmpina.

Județul SATU MARE : Chira Rodica, Liceul Negrești-Oaș ; Govor Mărioara, Liceul nr. 3, Satu Mare ; Bud Ana, Liceul „M. Eminescu", Satu Mare ; Cioica Dalia, Liceul nr. 2, Satu Mare.

Județul SĂLAJ : Creț Aurel, Liceul real-umanist, Jibou ; Benea Maria, Liceul agricol, Șimleul Silvaniei ; Decanovici Maria, Liceul real-umanist, Zalău ; Velea Traian, Liceul „Simion Bărnuțiu", Șimleul Silvaniei ; Crișan Dumitru, Liceul pedagogic, Zalău.

Județul SUCEAVA : Burlacu Corina, Sfarghie Doina, Liceul „Petru Rareș", Suceava ; Platon Seila, Lucaci Carmen, Liceul „Dragoș Vodă", Cîmpulung ; Curechian Dorin, Rusu Victor, Liceul „Ștefan cel Mare", Suceava.

Județul TIMIȘ : Balea Diana, Apostolescu Gabriela, Pădure Daniela, Liceul „C. D. Loga", Timișoara ; Gherga Mariana, Liceul nr. 1, Timișoara ; Radulov Anastasia, Liceul „I. C. Frimu", Dudeștii Vechi.

Județul TULCEA : Zibileanu Lenuța, Bidoaie Liliana, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ; Porumboiu Maria, Liceul Babadag ; Brăileanu Teofrastus, Liceul pedagogic, Tulcea ; Neacșu Angela, Liceul Măcin.

Județul VASLUI : Scărlătescu Liliana, Liceul „Cuza Vodă", Huși ; Rugină Carmen, Sava Mariana, Liceul „Gh. Roșca-Codreanu", Bîrlad ; Roșu Aurelia, Diaconescu Ion, Liceul pedagogic, Bîrlad.

Județul VÎLCEA : Bercu Ioana, Liceul pedagogic, Rîmnicu Vîlcea ; Păunescu Aleodor, Liceul Băbeni ; Șerban Dorina, Liceul Brezoi ; Steflea Angela, Liceul „Vasile Roaită", Rîmnicu Vîlcea.

SUBIECTE

Licee : Personajul literar preferat. De ce-l iubim pe Eminescu. Reflecții pe marginea unei cărți citite recent, în lumina noțiunilor de teorie literară. Teme și motive folclorice în baladele noastre populare. Motive romantice în poezia lui Eminescu. Motive poetice în folclorul nostru literar. Gînduri în prag de absolvire. Doina, cîntec îndrăgit al poporului român. Cu Eminescu pe plaiurile țării. Universul poetic al lui Lucian Blaga. Analiza literară a unui roman românesc nestudiat în școală. Analiza literară a unei opere preferate. Eminescu în conștiința contemporanilor și a urmașilor săi. Exprimați sentimentele voastre pentru patria socialistă, pornind de la versurile : „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie ?... La trecutu-ți mare, mare viitor !" O călătorie imaginară prin importantele centre de cultură ale lumii. Biblioteca, memoria culturii umane. Unirea Principatelor Române în conștiința poporului nostru. Țara întreagă în sărbătoare. Compunere avînd ca motto : „Viitor de aur țara noastră are / Și prevăd prin secoli a ei înălțare". Compunere liberă pornind de la cugetarea : „Cel ce stă jos să nu rîdă de cel ce cade de pe vîrfuri" (N. Iorga). Patria mea în pragul celei de-a XXX-a aniversări a Eliberării sale. Cel mai frumos gînd al meu. România, țară cu punți de baladă. Frumosul este viața. Comentați citatul : „Fiind foarte român, Eminescu e universal" (T. Arghezi). Partidul, glorie a poporului român.

Școli profesionale : O zi de muncă în uzină. Personajul literar preferat. Mulțumim din inimă Partidului. România socialistă, la a XXX-a aniversare. Impresii dintr-o excursie. Meseria este brățară de aur.

DIN TRADIȚIILE ȘCOLARE BĂIMĂRENE

SĂLUC HORVAT
Institutul pedagogic de 3 ani, Baia Mare

Primele reviste şcolare în limba română, apărute în Transilvania de sub ocupaţia Imperiului Austro-Ungar, sînt legate organic de străduinţa introducerii limbii române în gimnaziile din principalele oraşe transilvănene, precum şi dintr-o adîncă dragoste pentru istoria, cultura şi limba română.

Preocupări pentru introducerea limbii române în şcolile maghiare din Transilvania au fost numeroase ; rezultatele — anevoioase, dar nu lipsite de unele succese. În mai multe oraşe, cum ar fi Oradea, Satu Mare, Baia Mare, Şimleu, Zalău şi altele, cu aprobarea guvernului de la Viena, în şcolile cu mulţi elevi români, s-au înfiinţat catedre de limba română. În Baia Mare, aceasta s-a produs în anul 1862. Dintre titularii acestei catedre amintim pe profesorii Ştefan Bilţ (1862—1867), Teodor Sabo (1867—1868), Ioan Pop (1868—1871), Ştefan Pop (1871—1879), Gavril Sabo, Andrei Pop şi alţii.

Activitatea desfăşurată la catedră, în timpul orelor de limba română, li se pare insuficientă celor dornici de a cunoaşte cît mai bine istoria şi cultura românilor de pretutindeni. În scopul completării acestor cunoştinţe, într-un mare număr de şcoli din Transilvania s-au înfiinţat societăţi de lectură sau de biblioteci ale elevilor români. O astfel de societate de lectură s-a înfiinţat şi în Baia Mare, sub numele de *Societatea de bibliotecă a studenţilor români de la Gymnasiul de Baia Mare* (1869—1877).

Iniţiativa înfiinţării acestei societăţi aparţine unui grup de elevi români, care, în numele celor 142 de colegi, cîţi avea la acea dată gimnaziul, au cerut profesorului de limba română Ioan Pop aprobarea înfiinţării societăţii. Cererea lor este astfel motivată : „Junimea română din gymnaziul complet de Baia Mare, meditînd mai serios de a inventa un mijloc prin care să se cultive în limbă, au văzut de bine să formeze o societate de lectură". Cererea lor a fost aprobată şi în scurt timp materializată : la data de 14 noiembrie 1869 are loc şedinţa de constituire, conducător al societăţii fiind ales profesorul Ioan Pop. Constituită, societatea desfăşoară o vastă şi intensă activitate.

Între sarcinile imediate, societatea îşi propune organizarea unei biblioteci din operele cele mai valoroase, în special cele în limba română. Activitatea cea mai intensă a fost îndreptată spre organizarea unor ample manifestări cultural-artistice, recitaluri de poezie, coruri, diverse alte expuneri etc., multe dintre acestea fiind adevărate manifestări patriotice. Nu mai puţin intensă a fost

preocuparea societăţii pentru îndrumarea elevilor spre munca de creaţie originală. Amintim, în acest sens, hotărîrea luată de societate — în şedinţa din februarie 1871 — în care se prevede obligaţia fiecărui membru din clasele a IV-a, a V-a şi a VI-a de a participa lunar cu o lucrare, fie ea poezie, disertaţie, compunere, fabulă sau traducere. Se propunea chiar o amendă bănească pentru cei care nu vor respecta această hotărîre. Îndemnurile spre munca de creaţie au dat roade. Dacă la început recitalurile de poezie cuprindeau, în mare parte, texte din operele scriitorilor consacraţi : V. Alecsandri, D. Bolintineanu, Andrei Mureşan, Gh. Sion şi alţii, treptat, pe lîngă versurile acestora îşi fac loc recitaluri din creaţia originală a elevilor. Numai în anul şcolar 1871—1872, de pildă, s-au prezentat 52 de lucrări originale, în mare parte poezii.

În baza prevederilor articolelor 16 şi 17 din *Statutul Societăţii,* lucrările cele mai valoroase urmau să fie „publicate" într-un registru. Din această prevedere s-a născut revista manuscrisă *Încercări literare,* care constituie prima revistă şcolară apărută pe aceste meleaguri. Aceasta este de fapt un registru, conţinînd 255 de pagini, în care s-au înscris, într-o grafie frumoasă şi îngrijită, în multe cazuri cu titluri în trei culori, cele mai reuşite creaţii originale : poezii, schiţe, povestiri etc., elaborate pe parcursul anilor 1870, 1871, 1872.

Numărul lucrărilor „publicate" aici este mare ; numai poeziile se ridică la ordinul zecilor de titluri. Valoric, desigur, ele nu prezintă interes. Cu excepţia lui Petre Dulfu, care se va impune ulterior în literatură, ceilalţi „poeţi" şi „prozatori" nu şi-au mai continuat activitatea literară. De fapt, multe din poeziile cuprinse în acest registru sînt improvizaţii ocazionale inspirate de anumite evenimente : *La moartea lui Dimitrie Bolintineanu, În memoria lui Avram Iancu, La moartea lui Eugen Cucu* (un fost eminent coleg, mort de timpuriu) etc. Sînt şi numeroase poezii cu un pronunţat caracter social, cum sînt poeziile : *Glasul unui lovit de soartă, Soarta turmei dacice, Viaţa amară, Către Ardeal* etc.

Între poeziile înscrise în *Încercări literare,* un mare număr îi aparţin lui Petre Dulfu : *Orfanul la mormîntul mamei sale, O preumblare în pădure, Un rămas bun de la casa părintească, O mamă la mormîntul fiului său, Orfanul, O doină, Văduva eroului* ş.a. Faptul că aceste poezii nu au fost reluate de autor în volumele sale de poezie, denotă că valoarea lor este sub ceea ce a dat ulterior Dulfu literaturii noastre. Nici tematica poeziilor de început nu va fi reluată decît întîmplător.

Deşi creaţiile originale cuprinse în acest registru nu se ridică la o valoare artistică certă, deşi cei ce au „publicat" aici nu au devenit scriitori autentici, iniţiativa elevilor de la *Gymnazium*-ul din Baia Mare ne pare deosebit de valoroasă, mai ales dacă o încadrăm în ansamblul preocupărilor românilor din Transilvania pentru emanciparea lor socială şi naţională, pentru cunoaşterea istoriei limbii şi culturii românilor din toate provinciile. Apreciem, în aceste iniţiative, nu numai un act de cultură, ci şi unul de înalt patriotism.

„Cea dintîi trebuinţă a omului după hrană este învăţătura".

DIDEROT

Reviste şcolare

Prof. GHEORGHE ŞOVU
Liceul nr. 39, Bucureşti

Ne aflăm în faţa cîtorva sute de pagini care păstrează, îmbrăcate în haina cuvîntului „potrivit", „bătăile de inimă ale gîndirii şi simţirii, ale dorurilor şi speranţelor" celor mai tineri slujitori ai gazetăriei şi literaturii.

„Excelente şcoli ale talentului", cum remarca poetul Adrian Păunescu în nr. 48 al suplimentului literar-artistic al *Scînteii tineretului* pentru elevi — *Preludiu* —, „documente extrem de preţioase ale profilului spiritual, în plină ascensiune, al tineretului nostru după Eliberare", cum le califica, în aceeaşi pagină, elevul Emil Muşat din Vălenii de Munte, cele cîteva reviste şcolare pe care le-am cercetat ne-au procurat reale satisfacţii.

Prima care ne-a reţinut atenţia a fost revista *Dintre sute de catarge* a elevilor Liceului „Ion Minulescu" din Slatina, revistă care a primit premiul I, pe anul 1973, la concursul republican al revistelor şcolare, iniţiat de Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului şi de C.C. al U.T.C.

Subintitulată „Revistă de educaţie politică, patriotică, ştiinţifică şi culturală", publicaţia elevilor din Slatina îşi acoperă cu fidelitate profilul stabilit prin această subliniere de pe copertă. Numărul 9 din 1973, pe care-l recenzăm, consacră astfel diverse materiale celor patru direcţii în care revista năzuieşte să influenţeze formarea cititorilor ei, în primul rînd elevi ai liceului.

Acordînd o atenţie specială înălţării „catargului cel mare" al ambarcaţiunii cu care ne avîntăm pe marea învolburată a „trecerii" noastre, adică alegerii profesiunii, în care fiecare speră şi trebuie să se realizeze, revista publică intervenţii, semnate de mai mulţi elevi, privitoare la exigenţa, pasiunea şi dăruirea ce trebuie să caracterizeze învăţătura şi activitatea tehnico-productivă.

Pornind de la îndemnul : „Să ne pregătim ca oameni devotaţi muncii, cauzei partidului, idealurilor socialismului", articolele intitulate : *Cu ce argumente bateţi la porţile facultăţii ? Respectul muncii se dovedeşte muncind, Dialog despre viitoarea profesie* ş.a. probează, din partea elevilor din oraşul cetăţii aluminiului românesc, nu numai sîrguinţă, ci şi matură personalitate pentru făurirea viitorului lor, în consens cu aşteptările ţării legate de tînăra generaţie. generaţie.

Fixîndu-se în actualitatea marilor evenimente sărbătorite de întregul nostru popor, revista publică articole privind sărbătorirea a *80 de ani de la crearea primului partid politic al proletariatului român — P.S.D.M.R.*, sau împlinirea a

125 de ani de la revoluția din 1848, subliniind, în cel de-al doilea articol de pildă, rolul maselor populare din județul Olt în desfășurarea acestei revoluții.

Omagiu luptei eroilor clasei muncitoare — acțiune evocatoare la Scorniceşti — reportaj semnat de eleva Elena Mirea din anul III F, membră a *Cercului de istorie,* este consacrat unei foarte interesante și lăudabile acțiuni a elevilor Liceului „Ion Minulescu" din Slatina și a celor de la Liceul din Scorniceşti. Este vorba despre simpozionul dedicat secretarului general al partidului nostru — tovarășul *Nicolae Ceaușescu* — activitate prilejuită de evocarea eroicelor lupte din ianuarie-februarie 1933.

Articolele sînt grupate după specificul cercurilor de elevi care funcționează în liceu. Alături de probleme dezbătute în cercurile de filozofie, matematică, fizică, geografie, biologie, literatură română, alături de materiale cu o tematică variată, grupate sub titluri ca : *Orizont spiritual, Magazin, Mozaic, Sport, Să rîdem împreună* etc., apar și creații literare ale elevilor, dintre care semnalăm poeziile semnate de Anca Gîrlea și Cornelia Năstasie.

Rămînînd pe meleagurile aceleiași părți de țară, am dori să remarcăm revista *Tinerețe* a elevilor de la Liceul „Frații Buzești" din Craiova, care, prin nr. 9, din septembrie 1973, se dovedește echilibrat întocmită, cu un conținut bogat și variat, ilustrat printr-o grafică inspirată și sensibilă, aparținînd elevului Liviu Bora.

Bine și insistent prezentată este activitatea sportivă a școlii ; mai puțin, viața organizației U.T.C.

Dintre creațiile literare, remarcăm poezii semnate de : Gheorghe Dan, Barbu C., Păun Marian.

Poezia patriotică este lăsată însă pe seama colegilor mai mici, din clasele a V-a — a VIII-a. De aceea credem că cele două poezii consacrate patriei (*Țara* și *Glorie ție, Românie*) sînt nobile intenții, cu simțire curată, dar, din păcate, mai puțin izbutite ca realizare artistică.

Semnalăm și două reviste ale unor licee de specialitate : *Preocupări,* publicația elevilor de la Grupul școlar comercial din Craiova și *Revista noastră,* editată de elevii Liceului economic nr. 2 din București.

Prima și-a cîștigat o anumită personalitate, mai ales prin preocuparea față de laturile specifice ale profilului școlii ; cea de-a doua, din păcate, acordă mai puțină atenție tocmai acestei laturi, rezervînd un spațiu mult prea mare (în comparație cu ceea ce ar fi trebuit să cuprindă) creațiilor literare ale elevilor. Probabil și pentru acest motiv revista publică versuri care n-au nimic comun cu poezia.

Din *Sinteze,* revista elevilor Liceului „Ștefan cel Mare" din Suceava, publicație de prestigiu, scrisă cu nerv și cu o bună stăpînire a cuvîntului, desprindem, dintr-un număr mai vechi pe care-l avem la îndemînă, două poezii (dintre multele care ar merita să fie citate) :

Țara celor 20 de milioane
(fragment)

Constantin Grigore,
anul III F

La început, cînd se număra
prima zi
Din veacul de flacără,

Ce frumos ne-am născut

Romeo Istrati,
anul III B

Ce frumos ne-am născut,
Cu albastru din ploi,
Cu cerul cîntîndu-ne-n ape

Era iarnă în lume.
Oamenii purtau, prin cascadele albe,
Păduri roşii ca sîngele
Care nu se uscase încă,
Nici el, nici ecoul lui de spaimă.
Toţi au venit la naşterea ei :
Bătrîni cu anii în palme,
Tineri cu fulgere în priviri.
S-au sfătuit cu săbiile istoriei,
Cu minţile neamului,
Cu cei care au fost.
Ştiau demult numele :
Republică.

Izbînda,
Ce frumos brazii
Ne poartă logodna
Spre vîrsta iubirii din noi !...
Se pleacă limpede-n ape şi-nvie
Pămîntul cîntîndu-şi zborul de floare,
Şi-n rodul sfinţit cu o rugăciune tîrzie
Se-ntoarce mai alb belşugul în soare
Şi-n hora
Peste care toamnă de toamnă,
Ţara vesteşte
O nouă şi-naltă solie.

Din oraşul Fieni, judeţul Dîmboviţa, ne-au parvenit numerele 5 şi 6 ale revistei literar-ştiinţifice *Tinere gînduri,* a Liceului de cultură generală din localitate. Aflăm, din scrisoarea comitetului de redacţie, că acestea sînt primele numere *tipărite* ale acestei publicaţii, rînduită să apară semestrial. De asemenea, sîntem înştiinţaţi că revista *Tinere gînduri* „îşi adună materialele de la revistele volante din liceu, care apar lunar : *Umanistul, Colţ folcloric, Cenaclul literar, Cercurile pe obiecte* etc."

Ni se sugerează, aşadar, prin însuşi acest fapt, o activitate intensă şi o preocupare susţinută a elevilor şi profesorilor acestui liceu de a stimula munca şi de a generaliza experienţa pozitivă a copiilor şi tinerilor, de a cultiva aptitudini, de a descoperi şi promova talente. Revista „centrală", cu rubrici bine stabilite, printre care : *Încercări literare, Per labore, Aptitudini* (din viaţa cercurilor), *Studii, Ştiinţa are cuvîntul, Trompeta* (pagina pionierilor), *Cronica şcolară, Vatra folclorică* (interesantă prin preocupările de culegere a creaţiilor populare locale), *File de anuar* (fragmente dintr-o monografie a şcolii) ş.a., constituie o dovadă convingătoare a acestei activităţi şi preocupări. Îngrijit tipărită, revista ar cîştiga printr-o paginaţie mai inspirată şi, mai ales, printr-o ilustraţie grafică mai bogată şi mai adecvată.

Muguri se numeşte revista elevilor Liceului nr. 1 din Braşov. Numărul 2 (14) din 1973 ne dezvăluie o publicaţie matură (revista se află, de altfel, în al XII-lea an de apariţie), cu un profil generos, care permite priceputului colectiv de redacţie, aflat sub îndrumarea profesorilor Constantin Cuza, Florin Marcu şi Ion Topolog, să publice materiale din cele mai variate domenii, cu o informaţie bogată şi o bună orientare, dovezi ale interesantelor preocupări ale elevilor acestui liceu, ale orizontului lor de cultură, ale atitudinii sigure şi prompte în faţa evenimentelor, ale aptitudinilor şi talentelor.

În afara producţiilor literare (poezii inspirate şi proză, chiar fragmente de roman), revista grupează diversele materiale în compartimente mari, sub titluri ca : *Panteon, Permanenţe, Itinerar, Meridiane literare, Orizont ştiinţific, Cronică* (de carte, teatru, film, muzicală şi de artă plastică), *Viaţa şcolii* (aceasta din urmă — singura mai sărac reprezentată şi care, după părerea noastră, trebuie să capete o pondere mai mare).

Un cuvînt de laudă, în plus, pentru paginaţie şi prezentare grafică.

Cu aceleaşi atribute ale maturităţii şi bogatei experienţe în alcătuirea, în întregime, a unei publicaţii şcolare, în orientarea şi realizarea materialelor, în paginaţie şi ilustraţie, ni se înfăţişează o cunoştinţă mai veche, aflată în stima

şi aprecierea multor colective redacţionale de reviste şcolare, colective de elevi şi de profesori, precum şi a juriilor concursului publicaţiilor de acest fel, care au distins-o cu premii : revista *2000,* a Liceului nr. 21, cu limba de predare germană, din Bucureşti, revistă care apare cu sprijinul unui colectiv de cadre didactice ale liceului, în fruntea căruia se află profesorul Nicolae Saftu. Publicaţia îşi tipăreşte materialele în limbile română şi germană.

Reproducem, din această revistă, o poezie semnată de eleva Mihaela Davidescu, din anul III :

Legămînt

Ne-am născut
— Din furtuna de vise a primăverii ţării.
Am crescut
— În leagănul credinţelor pămîntului acest.
Învăţăm
— Din cartea de sînge a legendarului August.
Iubim
— Dulceaţa primului fruct al libertăţii.
Sperăm
— În soarele veşnic al stemei de aur.
Vom munci
— Pe-ogorul iubirii de neam şi-al voinţei.
Vom muri
— Odată cu ultima zvîcnire a puterii.
Jurăm !

Fără îndoială, una dintre cele mai interesante publicaţii şcolare este *Ţara visurilor noastre,* revista Liceului „Emanuil Godju" din Oradea. Premiată la concursul republican al revistelor şcolare, *Ţara visurilor noastre* este nu numai revista elevilor orădeni, ci şi a multor tineri liceeni din ţară, care-şi trimit producţiile spre a fi publicate aici, şi chiar a unor scriitori cunoscuţi din publicaţiile literare şi din volumele tipărite.

Iată, deci, o modalitate originală, extrem de valoroasă, folosită de colectivul de redacţie al acestei reviste, aflat sub îndrumarea profesorului Atanasie Ţârulescu.

Felicitîndu-i pe autorii publicaţiei *Ţara visurilor noastre* pentru reuşitele lor, le sugerăm să facă loc în paginile revistei şi unor materiale care să dovedească, mai subliniat, preocupările ştiinţifice ale elevilor Liceului „E. Godju". Totodată, le adresăm, din nou, rugămintea de a trimite publicaţiei noastre exemplare din ultimele numere ale revistei.

Rugămintea este adresată, de asemenea, tuturor publicaţiilor şcolare din ţară, doritoare să participe la schimbul de experienţă, pe care sperăm să-l mijlocim astfel, făcînd totodată şi mai larg cunoscute unele dintre izbînzile lor.

* * *

În încheierea acestor rînduri, semnalăm, cu satisfacție, apariția, în anul 1973, a două valoroase antologii de poezie și proză a celor mai tineri creatori, aflați pe băncile școlilor.

Ritmuri solare, cuprinzînd piese antologice din lirica cetățenească a elevilor, este alcătuită și tipărită sub egida Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist (Consiliul elevilor).

Semnatarii antologiei „sînt aleși", după cum se precizează într-un scurt cuvînt înainte, „dintre miile de elevi dotați, pe care i-au relevat publicațiile școlare și literare, cît și concursul *Tinere condeie,* organizat de C.C. al U.T.C. și Ministerul Educației și Învățămîntului."

Primul merit al antologiei îl constituie faptul că, așa cum se menționează în aceeași scurtă introducere, acest volum „își propune să demonstreze în cel mai delicat și pretențios domeniu al liricii — lirica socială — acolo unde se universalizează marile talente și se compromit impostorii, că cea mai tînără generație de condeieri ai țării noastre poate inspira încredere, poate trezi speranțe că marile tradiții patriotice și umaniste ale literaturii române își vor găsi urmași demni."

Își propune — și reușește ! Pentru că acești tineri, dintre care unii premianți de mai multe ori ai diferitelor concursuri : *Tinere condeie, M. Eminescu, N. Labiș* ș.a., cu volume aflate sub tipar, ne oferă o poezie patriotică de înalte și alese vibrații, o poezie profund impresionantă nu numai prin adîncimea și autenticitatea simțirii, prin prospețimea sentimentelor de încredere în viața de azi și de mîine a unei patrii ce se înalță mereu, sub luminile înțeleptului ei conducător — Partidul —, ci și prin bogăția, plasticitatea și, uneori, surprinzătoarea originalitate a imaginilor, prin varietatea ritmurilor, cu alte cuvinte, prin tot ceea ce înseamnă și ține de o prestigioasă, am îndrăzni să spunem, realizare artistică.

Printre cei mai talentați autori, prezenți în acest volum, citățm, în ordine alfabetică, pe : Dinu Adam, Liceul „Gh. Șincai", București ; Paul Balahur, Liceul „C. Negruzzi", Iași ; Cătălin Bordeianu, Liceul „M. Eminescu", Iași ; Doina Doru, Liceul „M. Eminescu", București ; Ioan Evu, Liceul nr. 1, Hunedoara ; Ion Mureșan, Liceul „Gh. Coșbuc", Cluj ; Olga Nagy, Liceul nr. 1, Reșița ; Dan Nicolau, Liceul nr. 2, Ploiești ; Mihaela Opriș, Liceul „M. Eminescu", București ; Liviu Papadima, Liceul nr. 32, București ; Lelia Rădulescu, Liceul „Ștefan cel Mare", Rîmnicu Sărat ; Teodor Răpan, Liceul nr. 2, Roșiorii-de-Vede ; Valerian Țopa, Liceul nr. 2, Botoșani.

Volumul *Zîmbetul muntelui* este o antologie de poezie și proză a copiilor, alcătuită și tipărită prin grija Consiliului Național al Organizației Pionierilor.

Antologia, după cum precizează *Cuvîntul înainte,* semnat de poetul Virgil Teodorescu, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R. S. România, „cuprinde lucrări scrise în limbile română, maghiară și germană, aparținînd copiilor care, timp de doi ani (1971 și 1972) au participat la concursuri literare, au desfășurat o susținută activitate literară în cercuri, cluburi și cenacluri, fiind prezenți, nu de puține ori, în presa literară, la radio și televiziune".

Inițiativa, valoroasă prin ea însăși, își sporește semnificațiile prin calitatea poeziilor și prozelor acestor copii talentați și cultivați, din rîndul cărora amintim pe : Diana Adamek și Mariana Andreicuț din Baia Mare, Vivi Anghel din Găești, Delia Golcea din Brad, Marta Mancaș din Piatra Neamț, Dănuț-Silviu Popa din Corabia, Monica Rohan din Lugoj etc.

Valoarea literară și educativă a celor două antologii, ca și tirajele în care au apărut (5.000 de exemplare), le recomandă pentru o largă răspîndire a lor în rîndul elevilor, cu atît mai mult cu cît difuzarea lor este gratuită.

Față de această realitate, apare cel puțin surprinzătoare lipsa unor organe județene ale U.T.C. și pionierilor care nu s-au îngrijit suficient ca exemplarele primite să ajungă în mîinile celor cărora le erau destinate. Aceasta rezultă dintr-o serie de scrisori ale elevilor care, aflînd despre apariția antologiilor, se întreabă de unde le-ar putea procura.

„Educația este prima mare nevoie a unui popor. Ea este baza și garanția oricărei instituții politice."

PETRACHE POENARU

CURIER

Natalia Crăciun, Luduş, jud. Mureş : Din totdeauna poeţii s-au întrebat, probabil, dacă scriu pentru ei sau pentru bucuria celor din jur. Ca răspuns la această întrebare am adunat cîteva frînturi din versurile trimise, care ne-au bucurat : „Cad / stropi grei / peste lumînările caişilor..." ; „Am răscolit memoria pămîntului / Spiritul din mine a flămînzit... şi-atunci... / Am tăcut / înmănunchind vorbele".

Carmen-Elena Creţu, Liceul nr. 3, Iaşi : Singura poezie pe care ne-ai trimis-o, *Geneza doinei,* învederează reale posibilităţi, neajunse însă la maturitate. Prin lectură literară bogată şi prin perseverenţă, probabil că te vei realiza, dacă porţi în tine ceea ce poezia ta promite.

Îţi propun pentru lectură *Cartea de recitire* de Nichita Stănescu.

Paula Nica, Liceul de cultură generală, Urziceni : Cu regret, deocamdată nu.

Luminiţa Gurza (Urziceni) şi *Ioan Bud* (Drăguşeni, jud. Baia Mare) : Trebuie, înainte de toate, să vă îmbunătăţiţi ortografia.

Daniela Hinoveanu, Liceul „N. Bălcescu", Craiova : Sună frumos şi promiţător : „Vino / să gonim amintirile / în viitor, / să ne spălăm paşii / în cercurile apei / rotite / de palmele toamnei..."

Aşteptăm noi poezii.

Oana Hartinger, Şcoala generală nr. 69, Bucureşti : Din lucrarea *Clipe grele* am reţinut promisiunea unui talent literar. „Compunerea liberă", cum o subintitulezi, denotă o sensibilitate şi chiar o tehnică. Urmărirea unui procedeu literar cu efecte sigure, chiar dacă este vechi de cînd lumea — natura îndurerată, frămîntată, în locul confesiunilor lirice directe, specifice prozei romantice — mă îndreptăţeşte să cred că îţi vei găsi „vocea" atît de necesară unui prozator original. Rubrica *Debuturi* te aşteaptă, dar numai după ce fiecare frază pe care o vei scrie va fi lucrată şi vei fi sigură de adevărul ei.

Varvara Ostaficiuc, Liceul Traian, Drobeta Turnu-Severin : După cum singură poţi observa, avem un „curier". Cînd vei veni în Bucureşti, te rog să te

opreşti la sediul nostru pentru a ţi se comunica cîteva observaţii pe text. Uneori, din neatenţie, foloseşti ca timp verbal numai perfectul simplu. Schiţa *Profesoara* este bine scrisă, cu excepţia celor două replici din final. La această vîrstă, se scrie rar proză şi doar cei ce persevereză au şanse de a deveni scriitori. Fiecare zi din viaţa noastră este o filă de roman, dar romane bune sînt, totuşi, puţine.

Prof. AURELIA MARINESCU
Liceul „D. Cantemir", Bucureşti

„Pentru a ne cunoaşte pe noi înşine, viaţa şi societatea omenească, să ne adresăm literaturii. E singura în stare, fiindcă literatura înseamnă creaţie şi pentru a crea se cere mai întîi să fi trăit viaţa cu adevărat."

V. PÂRVAN

Fişier editorial

În dorinţa de a pune la îndemîna cititorilor noştri informaţii bibliografice necesare pregătirii de specialitate, prezentăm, în cadrul acestei secţiuni, colecţia *Lyceum* şi seriile sale *Sinteze* şi *Texte comentate* (Editura „Albatros").

Din repertoriul complet al acestei colecţii am ales numai acele titluri care se încadrează în domeniul literaturii române şi universale. Ne propunem ca, pe viitor, să urmărim îndeaproape volumele editate în cadrul colecţiei *Lyceum,* care, prin structura sa şi prin tirajele de masă în care apare, constituie un instrument de lucru preţios pentru tineretul şcolar.

De asemenea, vom semnala sau vom recenza cărţile apărute în colecţia *Biblioteca şcolarului,* care se adresează elevilor din învăţămîntul de cultură generală.

COLECŢIA *LYCEUM*

Colecţia *Lyceum,* ajunsă la cel de-al 168-lea număr, a fost iniţiată în anul 1967 cu scopul de a veni în sprijinul elevilor din învăţămîntul liceal. Colecţia are un caracter enciclopedic. În *Lyceum* se editează volume dedicate studierii literaturii române şi universale şi se tipăresc, în acelaşi timp, cărţi utile şcolii, din domeniul matematicii, fizicii, chimiei, ştiinţelor naturii etc.

În colecţia *Lyceum* apar ediţii dedicate unui singur scriitor clasic sau contemporan, antologii etc. Textele publicate au un aparat critic judicios întocmit (studiu introductiv, tabel cronologic, bibliografie, note, glosar) şi, acolo unde este cazul, sînt însoţite de planşe, hărţi, fotografii etc. La colecţia *Lyceum* colaborează cadre didactice universitare şi din învăţămîntul liceal, critici şi istorici literari, cercetători din diferite domenii ştiinţifice.

1967

1. N. Bălcescu, *Românii supt Mihai Voievod Viteazul,* vol. I.
2. N. Bălcescu, *Românii supt Mihai Voievod Viteazul,* vol. II.
3. Gr. Alexandrescu, *Versuri şi proză.*
4. Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach.*
5. Hortensia Papadat-Bengescu, *Drumul ascuns.*
6. Vergiliu, *Eneida.*
7. Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei.*
8. * * * *Din presa literară românească a secolului al XIX-lea.*

9. I. L. Caragiale, *Teatru.*
10. Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei.*
11. Mihail Kogălniceanu, *Scrieri.*
12. Titu Maiorescu, *Din „Critice".*
14. * * * *Dramaturgia română contemporană*, vol. I.
15. * * * *Dramaturgia română contemporană*, vol. II.
16. Ioan Slavici, *Moara cu noroc.*

1968

17. Mihail Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă.*
18. Mihail Eminescu, *Proză.*
19. I. A. Bassarabescu, *Un om în toată firea.*
20. * * * *Proza latină.*
21. Marin Preda, *Moromeții.*
23. * * * *Genul liric.*
24. * * * *Cronicari munteni.*
25. Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea Veche.*
28. G. Ibrăileanu, *Studii literare.*
29. G. Topîrceanu, *Versuri și proză.*
30. E. Lovinescu, *Texte critice.*
31. Liviu Rebreanu, *Ion*, vol. I.
32. Liviu Rebreanu, *Ion*, vol. II.
33. Balzac, *Eugenie Grandet — Moș Goriot.*
34. Mihail Sadoveanu, *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă.*
35. Eschil, Sofocle, Euripide, *Perșii, Antigona, Troienele.*
36. C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice.*
37. Duiliu Zamfirescu, *Poezii, nuvele, romane.*
38. Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război.*
39. B. P. Hasdeu, *Pagini alese.*
40. Vasile Alecsandri, *Teatru.*
41. Jean Defrades, *Literatura elină.*

1969

47. I. Heliade Rădulescu, *Scrieri alese.*
48. Cezar Petrescu, *Întunecare*, vol. I.
49. Cezar Petrescu, *Întunecare*, vol. II.
50. Al. Macedonski, *Versuri și proză.*
51. * * * *Clasicismul*, vol. I.
52. * * * *Clasicismul*, vol. II
53. * * * *Dramaturgia românească*, vol. I.
54. * * * *Dramaturgia românească*, vol. II.
55. Vladimir Streinu, *Clasicii noștri.*
58. D. Popovici, *Poezia lui Mihai Eminescu.*
59. D. Popovici, *Romantismul românesc.*
61. Eugen Barbu, *Nuvele.*
62. Liviu Rebreanu, *Golanii.*
63. * * * *Literatura română veche* (1402—1647), vol. I.
64. * * * *Literatura română veche* (1402—1647), vol. II.

65. I. Budai-Deleanu, *Țiganiada*, vol. I.
66. I. Budai-Deleanu, *Țiganiada*, vol. II.
67. * * * *Realismul*, vol. I.
68. * * * *Realismul*, vol. II.
69. * * * *Realismul*, vol. III.
71. I. L. Caragiale, *Kir Ianulea.*
72. Ion Creangă, *Amintiri, povestiri, povești.*

1970

73. Zaharia Stancu, *Pagini alese*, vol. I.
74. Zaharia Stancu, *Pagini alese*, vol. II.
75. Ioan Slavici, *Mara.*
76. Gib. Mihăescu, *Nuvele.*
77. Stendhal, *Mănăstirea din Parma*, vol. I.
78. Stendhal, *Mănăstirea din Parma*, vol. II.
79. N. Iorga, *Studii literare*, vol. I.
80. N. Iorga, *Studii literare*, vol. II.
81. Barbu Delavrancea, *Teatru.*
82. Ionel Teodoreanu, *La Medeleni — Hotarul nestatornic.*
83. Ionel Teodoreanu, *La Medeleni — Drumuri.*
84. Ionel Teodoreanu, *La Medeleni — Între vînturi.*
85. Șt. O. Iosif, *Versuri.*
86. * * * *Din presa literară românească* (1900—1918).
87. Nicolae Filimon, *Ciocoii vechi și noi.*
88. * * * *Școala ardeleană*, vol. I.
89. * * * *Școala ardeleană*, vol. II.
90. * * * *Școala ardeleană*, vol. III.
91. A. I. Odobescu, *Scrieri alese*, vol. I.
92. A. I. Odobescu, *Scrieri alese*, vol. II.
93. Alecu Russo, *Scrieri alese.*
8. * * * *Din presa literară românească a secolului al XIX-lea.* (Ediția a II-a revăzută și adăugită).

1971

97. * * * *Junimea*, vol. I.
98. * * * *Junimea*, vol. II.
99. N. Iorga, *Scrieri istorice*, vol. I.
100. N. Iorga, *Scrieri istorice*, vol. II.
101. I. Al. Brătescu-Voinești, *Întuneric și lumină.*
102. William Shakespeare, *Teatru*, vol. I.
103. William Shakespeare, *Teatru*, vol. II.
104. George Coșbuc, *Poezii.*
106. Dante Alighieri, *Infernul*, vol. I.
107. Dante Alighieri, *Infernul*, vol. II.
109. Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, vol. I.
110. Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, vol. II.
113. * * * *Studii eminesciene.*
114. Aurel Nicolescu, *Observații asupra limbii scriitorilor români.*

117. Al. Vlahuță, *Versuri și proză.*
118. * * * *Iluminismul*, vol. I.
119. * * * *Iluminismul*, vol. II.
120. * * * *Iluminismul*, vol. III.

1972

9. I. L. Caragiale, *Teatru* (Ediția a II-a).
122. Duiliu Zamfirescu, *Poezii, nuvele, Viața la țară.*
123. * * * *Modele de analize literare și stilistice.*
124. Marcus Tullius Cicero, *Filipice.*
125. I. Heliade Rădulescu, *Scrieri alese.*
126. D. Popovici, *Poezia lui Mihai Eminescu* (Ediția a II-a).
127. Guy de Maupassant, *Nuvele și schițe.*
128. G. Bacovia, *Versuri și proză.*
129. * * * *Nuvela istorică românească în secolul al XIX-lea.*
130. D. Popovici, *Romantismul românesc* (Ediția a II-a).
131. * * * *File de istorie literară.*
133. Mihai Vasiliu, *Istoria teatrului românesc.*
135. George Călinescu, *Studii de literatură universală.*
138. Lucian Blaga, *Poezii.*
139. Lucian Blaga, *Teatru — Proză autobiografică.*

1973

4. Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach* (Ediția a II-a).
5. Hortensia Papadat-Bengescu, *Drumul ascuns* (Ediția a II-a).
24. * * * *Cronicari munteni* (Ediția a II-a).
140. * * * *Legende mitologice.*
141. Delavrancea, *Sultănica.*
142. Calistrat Hogaș, *Pe drumuri de munte.*
143. Gustave Flaubert, *Doamna Bovary.*
144. Mihai Eminescu, *Poezii.*
145. Homer, *Iliada*, vol. I.
146. Homer, *Iliada*, vol. II.
147. * * * *Poezii cu formă fixă.*
148. Ion Ghica, *Scrisori către V. Alecsandri.*
149. * * * *Cărțile populare.*
150. * * * *Antologia poeziei latine.*
1. N. Bălcescu, *Românii supt Mihai Voievod Viteazul*, vol. I (Ediția a II-a).
2. N. Bălcescu, *Românii supt Mihai Voievod Viteazul*, vol. II (Ediția a II-a).
152. B. P. Hasdeu, *Scrieri istorice*, vol. I.
153. B. P. Hasdeu, *Scrieri istorice*, vol. II.
155. V. Alecsandri, *Poezii.*
156. Anton Pann, *Povestea vorbii.*
157. Camil Petrescu, *Suflete tari. Jocul ielelor.*
158. Camil Petrescu, *Mitică Popescu. Act venețian.*
159. Camil Petrescu, *Danton. Bălcescu.*
160. * * * *Studii despre Ion Creangă*, vol. I.

161. * * * *Studii despre Ion Creangă*, vol. II.
163. Mihai Beniuc, *Poezii.*
164. Charles Dickens, *Marile speranţe*, vol. I.
165. Charles Dickens, *Marile speranţe*, vol. II.
166. I. L. Caragiale, *Momente şi schiţe.*
167. Mihail Sadoveanu, *Oameni şi locuri.*
168. Pompiliu Constantinescu, *Studii şi cronici literare.*

SERIA *SINTEZE*

Colecţia *Lyceum* a inaugurat, cu *Literatura Umanismului şi Renaşterii* de Cornelia Comorovschi, care a apărut în anul 1973, primul număr din seria *Sinteze*, în care se vor edita ample prezentări, investigaţii de perspectivă, un gen de istorii literare ilustrate prin texte asupra unor şcoli, curente, sau epoci literare, precum şi asupra unor fenomene de cultură sau ştiinţifice.

În continuare, a fost publicată ediţia, în două volume, *Satira în literatura română* de Virgiliu Ene.

Recent a apărut culegerea de studii *Clasicism şi romantism* de D. Păcurariu. Ultimele cărţi editate sînt : *Istoria teatrului universal* de Ovidiu Drimba şi *Literatura franceză* de V.-Lucien Saulnier.

Această serie îşi propune să publice şi alte interesante titluri dintre care citäm : I. Şiadbei, *Istoria literaturii române vechi ;* Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Romantismul în literatura europeană* ; Al. Piru şi Gh. Popp, *Literatura română pentru admiterea în facultate* etc.

SERIA *TEXTE COMENTATE*

Pentru a veni în ajutorul procesului de învăţämînt, a fost înfiinţată o nouă colecţie, sau mai exact, o serie a colecţiei *Lyceum*, care să pună la îndemîna elevilor din ultimele clase de liceu texte amplu comentate, texte selectate din operele fundamentale ale tezaurului literaturii române şi universale.

Colecţia *Texte comentate* se deosebeşte fundamental de cele existente, prin structura deosebită, menită să ajute efectiv la înţelegerea şi interpretarea operelor prevăzute în programele şcolare.

Colecţia utilizează texte clasice reproduse după ediţii definitive, fiecare număr însumînd o singură lucrare a unui scriitor, o piesă de teatru, o operă în proză sau o selecţie riguroasă de poezie.

Aparatul critic este alcătuit din tabele sinoptice (epoca, viaţa scriitorului, titlurile operelor contemporane de aceeaşi factură), o analiză minuţioasă a textului, note etimologice şi semantice, cu referiri istorice şi social-politice, cu indicarea pasajelor care au o valoare deosebită în dezvoltarea ulterioară a conflictului, teme pentru lucrări sintetice, opinii ale criticii etc., iar la sfîrşitul volumului sînt prezentate fragmente din referinţe critice şi o bibliografie sumară (circa 12 titluri) cu consemnarea celor mai însemnate exegeze.

Primele volume au apărut în 1972, şi sînt dedicate scriitorilor : Alecsandri, Eminescu, Macedonski, Sadoveanu şi Balzac. Dintre volumele apărute în 1973 amintim :

I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*. Text comentat de Ion Roman ; Ioan Slavici, *Moara cu noroc*. Text comentat de Dumitru Vatamaniuc ; Duiliu Zamfirescu, *Viaţa la ţară*. Text comentat de M. Gafiţa ; Corneille, *Cidul*. Text comentat de M. Slăvescu. În curînd vor fi editate volumele : C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*. Text comentat de Antoaneta Macovei ; G. Călinescu, *Scrinul negru*. Text comentat de Cornelia Ştefănescu ; Liviu Rebreanu, *Pădurea spînzuraţilor*. Text comentat de N. Gheran ; Aristofan, *Norii*. Text comentat de Adelina Piatkovski ; Shakespeare, *Hamlet*. Text comentat de Cornelia Comorovschi ; Puşchin, *Evgheni Oneghin*. Text comentat de Tatiana Nicolescu.

RECENZII

SATIRA ÎN LITERATURA ROMÂNĂ

Studiu şi antologie de VIRGILIU ENE. Vol. I, 369 p.
Vol. II, 468 p., Bucureşti, Editura Albatros, 1973

În cele două volume compacte ale *Satirei în literatura română*, Virgiliu Ene propune o antologie care depăşeşte sfera pur didactică în care se situează de obicei colecţiile de acest gen. Surprinde mai ales vastitatea lucrării. Virgiliu Ene nu are prejudecata numelor consacrate sau repudiate o dată pentru totdeauna. Astfel că sumarul cărţii include nu mai puţin de 131 de scriitori, dintre care unii aproape necunoscuţi tinerelor generaţii. Sînt antologate cele mai semnificative manifestări ale spiritului satiric naţional, începînd cu creaţia populară şi cronicarii. Pe de-o parte, antologia verifică încă o dată permanenţa lui Cantemir, Eliade, Hasdeu, Alecsandri, Eminescu, Creangă, Caragiale, Arghezi. Pe de altă parte, ea repune în circulaţie valori demne de interes, înecate pe nedrept în colbul uitării. Este pur şi simplu reconfortant să redescoperim, avînd la îndemînă texte reproduse cu migală şi pricepere filologică, scriitori ca Ioan Cantacuzino, Matei Milu, Ionică Tăutu, Costache Bălăcescu, George Baronzi, George Creţeanu (pentru a ne mărgini doar la primul volum).

Ca antologie tematică, *Satira în literatura română* este prima de acest fel la noi. În limitele punctului de vedere admis, ea pare destul de completă, în ciuda renunţării la unii autori sau la unele opere prea vaste. Editorul însuşi ne informează despre lipsa de spaţiu ce a impus anumite restricţii. În schimb, n-au fost minimalizate preocupările satirice ale marilor scriitori, chiar dacă, în ansamblul activităţii lor, acestea sînt mai degrabă periferice. Este de ajuns să-i amintim pe Duiliu Zamfirescu, Nicolae Iorga, Hortensia Papadat-Bengescu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu sau pe Ştefan Aug. Doinaş. Se demonstrează astfel unitatea literaturii române, de la origini pînă în prezent, într-o întreagă arie tematică. În toate momentele de răscruce, atunci cînd modelul literar străin anihila cu agresivitate pînă şi intenţia originalităţii, satira şi pamfletul ne-au ajutat să ne regăsim. Fiindcă la acest nivel artistic, aproape de vigoarea elementară şi de violenţa suavă a verbului, posibilităţile de pastişă par incontestabil mai mici. Aşa se face că întreaga lucrare este pusă sub semnul intuiţiei călinesciene : „Hotărît lucru, literatura română a început prin pamflet".

Satira e luată de autorul antologiei în accepţia ei cea mai largă, înglobînd *zeflemeaua, rîsul, ironia, grotescul, imprecaţia, umorul, sarcasmul, invectiva.* Operele sau fragmentele restituite aparţin, se înţelege, celor mai variate specii literare : *epigrama, pamfletul, epistola, comedia, fabula, fiziologia literară, cîn-*

ticelul comic, romanul, nuvela, schiţa, foiletonul sau *discursul polemic.* Virgiliu Ene pune mai presus de diversificarea formală, întrucîtva de suprafaţă, sensul profund al atitudinii satirice ca manifestare estetică a revoltei şi a năzuinţei spre mai bine. Obiectul şi finalitatea satirei sînt aspecte de primă însemnătate şi, ca atare, vor fi scoase în relief cu generozitate, ori de cîte ori se va ivi prilejul. Literatura satirică e un act de opţiune şi de angajare, de afirmare indirectă a unor idealuri superioare.

Medalioanele, care preced în antologie opera fiecărui scriitor, rezumă sintetic datele bibliografice fundamentale. Uneori, cînd este cazul, se avansează şi judecăţi critice, „succinte aprecieri asupra scrierilor satirice". Oricum, la un prim contact (în special cu scriitorii mai puţin cunoscuţi), ele sînt de mare folos. Dar şi prezentările unor autori familiari cititorului se parcurg cu plăcere şi interes. Bine intenţionat, Virgiliu Ene evită controversele şi complicaţiile inutile. Preocupat mai mult de esenţial, imaginea operei şi a scriitorului se constituie în liniile ei neperisabile, mereu actuale.

Studiul introductiv formulează concepţia autorului asupra satirei. Viziunea este dialectică şi istorică. Fiecare moment aduce ceva nou, de la strigătura populară pînă la pamfletul arghezian, care — în spusa marelui poet — „se învîrteşte în jurul obiectului cu oarecare frumuseţe de corb". Meticulos, Virgiliu Ene nu neglijează amănuntele semnificative şi nimic preţios nu e lăsat la o parte. Satira populară e analizată în primul rînd. Cronicarii sînt puşi la loc de cinste. Cantemir travesteşte pamfletul politic-social în haina alegoriei şi a basmului ; la fel şi Ion Budai-Deleanu. Discursurile lui Ionică Tăutu (contemporan cu Paul-Louis Courier) domină începuturile veacului trecut. Dintre paşoptişti se desprinde figura monumentală a lui Eliade. Hasdeu este un Cantemir modern. După Alecsandri, marii clasici, Macedonski, urmează grupul de la *Contemporanul ;* pentru prima dată satira este gîndită în raport cu ideologia proletariatului. Alături de mulţi alţii, în secolul nostru se detaşează Panait Istrati, N. D. Cocea, Arghezi, Geo Bogza, Zaharia Stancu. Normal, avîntul comparatist e exemplar cenzurat. Sursa greco-latină nu e simţită ca un model ce se cere neapărat imitat, ci mai degrabă ca un model virtual, transmis ereditar urmaşilor de la Dunăre ; după cum frecventarea marilor satirici universali (Voltaire, Rabelais, Cervantes, Swift, Gogol, Cehov ş.a.) a fost un prilej de incitare la creaţie, în nici un caz de mimetism facil.

Mai mult decît un simplu comentariu al sumarului antologiei, studiul dezvăluie treptat dimensiunile reale, pînă la un punct nebănuite încă, ale satirei româneşti.

CORNEL MORARU

ELEVI ÎN ANTOLOGIILE EDITURILOR

O frumoasă iniţiativă a editurilor este publicarea unor antologii ale debutanţilor, cuprinzînd 7—12 nume de tineri poeţi afirmaţi în diferite centre culturale ale ţării. Ne-a surprins plăcut includerea, în aceste antologii, a unor poeţi-elevi (chiar dacă, după apariţia antologiilor, unii au trecut pragul şcolii). Pe unii i-am urmărit încă din epoca pionieriei şi a debutului lor în revistele

şcolare şi în presa pentru elevi (*Preludiu, Amfiteatru, Limbă şi literatură pentru elevi*).

Astfel, în antologia *Cerul în apă,* apărută la Editura „Junimea" din Iaşi, sub îngrijirea lui Gh. Drăgan, întîlnim trei nume a căror frumoasă activitate literară din perioada şcolarităţii am avut prilejul s-o relevăm şi s-o încurajăm cu ani înainte. E vorba de Paul Balahur, Vasile Mihăescu, Cătălin Bordeianu.

Antologia clujană *Eu port această fiinţă,* apărută în Editura „Dacia", sub îngrijirea lui N. Prelipceanu, consemnează promiţătoarea evoluţie a lui Gheorghe Pugna şi Dan Damaschin (sebişanul Damaschin Hărdăuţ), ca şi a tinerei poete ieşene Crenguţa Diaconescu (studentă la Cluj), care şi-a făcut debutul tot în *Preludiu* şi în antologiile naţionale ale elevilor, acum 4—5 ani.

În sfîrşit, în placheta *Uneori zborul,* recent apărută la editura timişoreană „Facla", sub auspiciile poetului Anghel Dumbrăveanu, am reţinut numele tinerelor şi talentatelor poete Olga Neagu (Olga Naghy) din Reşiţa şi Gabriela Hurezean din Oradea, în biografia cărora s-au strecurat însă unele impreciziuni. Astfel, Gabriela Hurezan, înainte de a fi remarcată de Şt. Aug. Doinaş, a debutat în *Preludiu,* nr. 27 din 1969 (ca desenatoare) şi în nr. 28 (ca poetă), iar Olga Naghy a fost, pentru prima dată, publicată în antologia *Copii-poeţi,* apărută în Editura Tineretului şi în *Preludiu,* nr. 18 din iunie 1968.

Prezenţa acestor absolvenţi în antologiile amintite e o confirmare a încrederii pe care ne-au inspirat-o, încă din preadolescenţă, aceşti poeţi (majoritatea au predat editurilor volumul de debut). Salutăm, cu toată căldura, excelenta iniţiativă a celor trei mari editori şi îi felicităm pe iniţiatorii unor astfel de acte culturale.

În încheiere, semnalăm apariţia, într-un cadru editorial, a unui talent precoce. E vorba de un elev de 14 ani, Iulian Penescu, căruia Consiliul pionieresc Dîmboviţa i-a publicat o elegantă plachetă de versuri intitulată : *Legenda frumoasei,* prefaţată de poetul Mihai Negulescu, redactorul-şef al revistei *Cutezătorii.*

Poeziile lui, de o surprinzătoare varietate tematică, se remarcă printr-o gravitate, concentrare şi asprime surprinzătoare, dincolo de hotarele copilăriei : „Viaţa ?", poetizează Iulian, „Ei, viaţa nu o amăgeşti / Fiindcă sînt prea matur pentru a plînge".

Faptul de a publica un poet de vîrsta lui e un act nu numai de încurajare, ci şi de răspundere. Cei care şi-au asumat această răspundere au datoria de a veghea ca acest talent să nu se piardă, ci să se dezvolte şi să se împlinească.

TUDOR OPRIŞ

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Culegerea LIMBĂ ȘI LITERATURĂ PENTRU ELEVI este editată de Societatea de științe filologice, Bd. Republicii nr. 55, sector III, București.

Tiparul executat la „I. P. 13 Decembrie 1918", București

★ ★

Limbă și Literatură

pentru elevi

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE FILOLOGICE
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE FILOLOGICE
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

LIMBĂ ȘI LITERATURĂ
pentru elevi

**

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BUCUREȘTI, 1974

Culegerea LIMBĂ ŞI LITERATURĂ PENTRU ELEVI apare sub îngrijirea unui colectiv format din : DIANA ADAMEK (elevă), GHEORGHE ANTONESCU, CONSTANŢA BĂRBOI, G. BELDESCU, AL. BISTRIŢIANU (redactor responsabil), VLADIMIR DOGARU, DOINA DORU (elevă), MIRCEA FRĂNCULESCU (redactor), EMIL GIURGIUCA, ION HANGIU, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, NICOLAE I. NICOLAE, TUDOR OPRIŞ, LIVIU PAPADIMA (elev), NICOLAE PĂUNESCU, DOMNIŢA PETRI (elevă), STERIE RĂDOI, MIHAELA ROŞU, ADRIANA RUŢĂ (elevă), NICOLAE SAFTU, GHEORGHE ŞOVU, G. G. URSU.

Coperta: DANA LĂZANU

Sumar

Pag.

* * * — Trei decenii de la Eliberare 5
M. CRUCEANU — Unde sînteţi, tineri tovarăşi ? 5

Gramatică, stil, compoziţie

CLARA GEORGETA CHIOSA — Cuvinte şi sensuri 7
FLORICA DIMITRESCU — Noi modalităţi de exprimare a superlativului absolut 11
I. DUMITRESCU — Stilul şi măiestria stilistică 12
G. BELDESCU — Probleme şi exerciţii 17

Caiet de analize

NICOLAE CÂRLAN — Mihai Eminescu : *Călin — file din poveste* 20
ANTONIA CONSTANTINESCU — Miron Radu Paraschivescu : *Feerie* . . 24

Aniversări şi comemorări

B. CAZACU — Dosoftei — întemeietor al poeziei româneşti culte 28
ALEXANDRU BALACI — Francesco Petrarca 30

Tinere talente

OANA GHELARU — *Patria mea* 34
VICTOR MIHALAŞCU — *Rostiri* 35
EUGEN AMĂRIUŢEI — *Răscoala de vînturi* 36
CLEOPATRA LORINŢIU — *Crez* 37
ADRIAN GUŢĂ — Goya şi suprarealismul 38

*

GHEORGHE ŞOVU — Reviste şcolare 39

*

Dialog cu Gabriela Melinescu 42

*

ALEXANDRU MITRU — Mitologia şi literatura universală 44

*

Consultaţii pentru candidaţii la concursul de admitere în Facultatea de limba şi literatura română (Bucureşti)

ION DIACONESCU — Proba de limba română 46

*

MARICA ANGHELESCU — Concursul de literatură „M. Eminescu", ediţia 1974, etapa judeţeană 51

* * * — Întrebări şi răspunsuri la proba de verificare a cunoştinţelor . . . 52

* * * — Elevii premiaţi la etapa judeţeană 53

Trei decenii de la Eliberare

În istoria poporului nostru, cei treizeci de ani scurşi de la Eliberare reprezintă o epopee strălucită, care condensează secole întregi de aspiraţie, lupte şi victorii.

În toată lumea se vorbeşte de „miracolul" românesc, uimitoarea capacitate a unui popor tînăr de a-şi mobiliza toate forţele şi de a sări curajos pragurile timpului.

Din „eminamente agricolă", România a devenit o ţară industrială, modernă, concurînd şi chiar întrecînd ţări cu veche tradiţie. Patria noastră se înscrie, prin măsura generalizării învăţămîntului de zece ani, printre ţările cu cel mai evoluat sistem de învăţămînt. Valorile culturale româneşti pătrund tot mai mult în circuitul marilor valori ale lumii.

Prin politica noastră externă, urmărim ca omenirea să prospere în linişte şi să oferim altor popoare imaginea unui vast şantier, unde fiecare om duce o luptă îndîrjită împotriva timpului, pentru a grăbi zorii societăţii de mîine.

„Miracolul" românesc înseamnă Partidul Comunist Român, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a cărui omniprezenţă şi putere de muncă constituie cea mai elocventă probă a vitalităţii poporului român, cel mai mobilizator exemplu pentru toţi.

În pragul celei de-a XXX-a aniversări a Eliberării, publicaţia *Limbă şi literatură pentru elevi* se alătură angajamentului întregii ţări de a duce mai departe cuceririle revoluţionare, prin cultivarea dragostei de muncă şi a sentimentelor de ataşament faţă de patrie şi partid, de a răspunde cît mai bine datoriei noastre de „creştere a limbii româneşti", pentru a îmbogăţi cu noi semnificaţii valorile spirituale ale poporului nostru.

Unde sînteţi, tineri tovarăşi?

Prof. univ. M. CRUCEANU
Vicepreşedinte al Biroului
primului Congres al P.C.R.
(mai, 1921)

Societatea omenească e ca şi marea, în veşnică mişcare. Masele, popoarele se frămîntă ca valurile, în unele epoci mai puternic, în altele în ritm mai potolit, dar frămîntarea nu încetează nici o clipă. Ne aflăm într-o epocă de adînci prefaceri sociale, cum rar se întîlnesc în istoria unui popor. Şi aceste prefaceri se întind pe întreg globul pămîntesc.

Pe harta lumii au răsărit state noi, care-şi cer dreptul la existenţă şi luptă pentru libertatea lor naţională. Au dispărut împărăţii, care au ţinut popoare în cătuşe secole de-a rîndul. Unele state, abia băgate în seamă altădată, se ridică acum în faţa întregii lumi ca forţe morale şi economice. Ele se impun printr-o muncă organizată.

Trăim această epocă. Poporul nostru, condus pe calea progresului de către partidul său de clasă, Partidul Comunist Român, atrage atenţia lumii întregi prin activitatea sa politică în folosul înţelegerii între popoare şi prin colaborarea sa fructuoasă, pe teren economic, cu statele socialiste şi nesocialiste.

Niciodată pînă acum, ţara noastră n-a fost în stare să-şi pună în valoare bogăţiile, lăsate altădată pradă capitaliştilor străini. Niciodată pînă acum, masele poporului n-au fost stăpîne pe destinul lor. Niciodată pînă acum, milioanele de copii ai poporului muncitor n-au putut să-şi însuşească, din plin, binefacerile culturii în şcoli, biblioteci, presă şi instituţii superioare de învăţămînt.

Dar toate aceste binefaceri, pentru milioanele de copii şi tineri ai generaţiei de azi, n-au venit de-a gata, de la sine. Ele sînt rezultatele muncii unui popor liber.

Părinţii, bunicii şi străbunicii voştri, tineri tovarăşi de azi, au făcut sacrificii pline de eroism pentru a asigura libertatea poporului. Ei au plătit, cu sîngele lor, întregirea într-un stat unitar a provinciilor locuite de români, în primul război mondial. Ei au plătit cu suferinţe şi jertfe alcătuirea şi întărirea unui partid al clasei muncitoare, hotărît să apere libertatea şi interesele poporului. Ei au plătit cu grele închisori şi execuţii capitale lupta împotriva fascismului. Şi, în acele vremuri grele, ei au luptat împotriva paraziţilor sociali care deţineau, prin violenţă, puterea politică şi economică.

Dar astăzi greutăţile au luat sfîrşit ? Nicidecum !

Există tineri cărora nu le place munca şi învăţătura. Exagerînd greutăţile, aceşti tineri, puţini la număr, cred că pot trăi şi fără să muncească. Ei se înşeală amarnic !

Poporul nostru, sub conducerea Partidului Comunist Român, va învinge greutăţile, căci în sînul său sînt mii şi mii de tineri eroi.

Munca creatoare este un exemplu demn pentru noua generaţie de tineri, ale căror convingeri vor continua să desăvîrşească ceea ce au început părinţii şi strămoşii lor.

Ne adresăm, aşadar, acestei generaţii puternice de tineri pe care patria socialistă i-a pregătit mai temeinic decît au fost pregătiţi înaintaşii lor.

Cînd am pus întrebarea *Unde sînteţi, tineri tovarăşi ?*, am şi auzit răspunsul pornit din mii de inimi : *Sîntem aici şi pretutindeni.* Tuturor acestora, le pot spune : *Însuşiţi-vă cultura, ştiinţa şi tehnica timpului vostru,* care este arma cea mai sigură în lupta ce sînteţi chemaţi s-o duceţi pentru făurirea societăţii româneşti de mîine. *Luptaţi pentru adevăr, formaţi-vă propriile voastre convingeri şi apăraţi-le cu străşnicie.*

Munca voastră, care vă aşteaptă, se va desfăşura în condiţii mai prielnice decît cea a înaintaşilor voştri. Folosind experienţa Partidului nostru Comunist, voi, tineri tovarăşi, veţi înlătura, împreună cu întregul popor, toate greutăţile. Acestea vor dispare cu atît mai repede, cu cît vom fi mai uniţi şi vom vedea mai limpede calea pe care se îndreaptă ţara întreagă.

Sînteţi acum pe băncile şcolii, faceţi practică în uzine, în fabrici şi pe ogoare, lucraţi alături de părinţii şi fraţii voştri ; învăţaţi cît mai mult, pentru a fi pregătiţi să duceţi mai departe destinele neamului românesc.

Şi să ştiţi, iubiţii mei tineri tovarăşi, că dragostea de ţară şi popor nu se dovedeşte prin declaraţii spectaculoase, ci prin fapte concrete, prin muncă cinstită, în folosul tuturor.

Străduiţi-vă, tineri tovarăşi, să fiţi demni de înaintaşii voştri !

GRAMATICĂ, STIL, COMPOZIŢIE

Cuvinte şi sensuri

CLARA GEORGETA CHIOSA

Spunem adesea despre noi înşine sau auzim spunîndu-se despre alţii : *(îmi) caut cuvintele..., (îşi) caută cuvintele pentru...* E cazul să ne întrebăm *cînd* şi *de ce* se face simţită nevoia de a găsi şi de a alege cuvinte şi combinaţii de cuvinte, dacă această nevoie se justifică întotdeauna şi, evident, cum putem ajunge la cea mai adecvată formă de expresie.

Căutăm cuvintele care exprimă cel mai exact ceea ce vrem să spunem, care să nu trădeze cu nimic conţinutul şi intenţia comunicării. Căutăm cuvintele înţelese, aşteptate de cel căruia i se adresează comunicarea noastră şi care sînt potrivite cu situaţia, cu natura relaţiilor dintre noi. Iată, aşadar, că printre factorii de care depinde felul nostru de a ne exprima concură cîţiva de primă importanţă : în afara noastră — a celui care vorbeşte sau scrie — trebuie să luăm în consideraţie conţinutul, natura subiectului comunicării, cine este interlocutorul nostru şi în ce condiţii are loc comunicarea (este particulară sau publică, orală sau scrisă etc.).

Într-o perioadă de început, comunicarea dincolo de un cerc restrîns de familiari, pe teme de nivel intelectual mai înalt, mai pretenţios, obligă la un efort continuu de îmbogăţire a mijloacelor de expresie, de variere tematică a vocabularului, de folosire a unor termeni specifici etc.

Manipularea cuvintelor noi prezintă pentru cel care le cunoaşte numai din auzite sau din lectură foarte multe dificultăţi. Stăpînirea lor deplină cere cunoştinţe despre structura şi caracteristicile lexicului, despre forma şi sensul cuvintelor, despre modificările ce intervin odată ce cuvîntul apare într-un context sau altul.

De obicei, dimensiunile lexicului unei limbi — al limbii române în cazul de faţă — se confundă, în mintea noastră, cu numărul cuvintelor dintr-un mare dicţionar unilingv, cum ar fi D(icţionarul) L(imbii) R(omâne) M(oderne), fără să ne gîndim la mulţimea sensurilor pe care majoritatea cuvintelor le dezvoltă în îmbinări şi situaţii diferite. Un mare lingvist francez spunea că nici obişnuitul salut „bună ziua“ nu are mereu aceeaşi semnificaţie, că „a spune bună ziua cuiva în fiecare zi din viaţa noastră înseamnă de fiecare dată altceva“. Cu atît mai mult cînd este vorba de contexte mai largi sensul şi rostul fie-

cărui cuvînt depind de celelalte, de modul cum sînt ele combinate într-un enunţ sau altul.

Cîteva exemple luate la întîmplare din dicţionar ne conving uşor de adevărul acestei afirmaţii. Astfel, adjectivul *subţire* înseamnă : de *grosime redusă* (fir, pînză, tub subţire), de aici, prin extinderea sensului : de *concentraţie mică* (cf. la Caragiale : o cafea subţire = slabă), sau : *îngust, fin* (litere subţiri) ; cu acelaşi sens a intrat în expresia : *subţire la (în) pungă* = cu puţini (sau fără) bani, sărac. Oarecum apropiat e sensul din : *ploaie subţire* = cu picuri mărunţi şi deşi, din : vînt subţire = tăios, pătrunzător ; din : glas subţire = înalt (ca ton), ascuţit. Nu, însă, vorbind despre oameni : om *subţire = distins, rafinat, fin* (dar şi *pretenţios, dificil),* sau despre acţiunile lor : cu *plan subţire = şiret, viclean ; zîmbet* (a zîmbi) *subţire = silit,* cu buzele abia întredeschise, şiret.

Cu toată această bogăţie de sensuri a cuvintelor aparţinînd fondului de bază al limbii române, s-au făcut şi se fac mereu împrumuturi din alte limbi, pentru a acoperi, tot mai larg şi mai bine, nevoia de precizie şi de nuanţare, de adecvare a exprimării. De pildă, adjectivul *subtil* (dubletul savant al românescului *subţire)* se foloseşte vorbind despre oameni, despre facultăţile şi activitatea lor (spirit *subtil,* operaţie *subtilă* = care sezisează, pătrunde cele mai mici amănunte, care poate face distincţiile cele mai fine), ager(ă), ascuţit(ă), fin(ă) ; eşafodaj, construcţie *subtil(ă)* = care scapă la prima vedere, care se descoperă numai printr-o cercetare atentă, amănunţită ; greu de recunoscut, de distins, de sezisat ; expunere *subtilă* = care tratează cu multă fineţe chestiuni abstracte, dificile ; care pentru a fi înţeleasă cere o mare ascuţime a minţii. Între : un *om subţire* (rafinat, distins, fin — la înfăţişare, ca maniere, ca naştere) şi : un *om subtil* (ascuţit la minte) este o deosebire de sens, pentru că o calitate nu presupune pe cealaltă ; în schimb, între : *un zîmbet subţire* şi : *un zîmbet subtil,* este o deosebire de nuanţă, primul adjectiv avînd valoare peiorativă. Diferenţa dintre valoarea neutră şi negativă se manifestă şi invers : neologismul este marcat negativ, iar cuvîntul autohton este neutru, de exemplu între *obişnuit* = comun, care nu se distinge prin nimic deosebit, şi *banal,* al doilea prezintă o uşoară nuanţă peiorativă (cf. şi substantivul *banalităţi*). Între *neobişnuit* = care iese din comun ; care nu se întîlneşte frecvent, special, şi *insolit* = neobişnuit, neaşteptat (dar şi bizar) nu există atît deosebiri de sens, cît de frecvenţă, neologismul apărînd rar şi dînd o notă de preţiozitate exprimării. Mai trebuie remarcat că, spre deosebire de cuvîntul autohton, cu arie largă de folosire, neologismul oferă posibilităţi restrînse (datorită faptului că are un sens specific, pentru care, dealtfel, a şi fost adoptat).

Aceste ultime constatări merită atenţie. Există o atracţie pentru cuvîntul rar — foarte adesea pentru neologism. Preferinţa este justificată cînd termenul răspunde întru totul cerinţelor comunicării, dar există şi pericolul, dacă nu i se cunosc bine sensul şi utilizarea, să-i fie atribuite, trăsături semantice şi sintactice cu care locutorul urmăreşte să exprime bogăţia sentimentelor, a gîndirii sale, fie să le acopere absenţa.

În folosirea neologismelor greşelile pot proveni din necunoaşterea exactă a formei — ceea ce e mai uşor de corectat — şi a sensului (sensurilor), cînd provoacă stîngăcii de exprimare care pot atinge ridicolul.

În mod obişnuit învăţăm cuvinte noi, auzindu-le într-o conversaţie, într-o expunere sau citind. În primul caz, ne însuşim pronunţarea lor corectă — dacă nu cumva le-am auzit prost sau au fost pronunţate greşit, dar s-ar putea să nu

le cunoaştem forma scrisă (de exemplu, *a surescita* şi compuşii săi : *surescitare, surescitat* etc., spre deosebire de *a excita*). Alteori, lăsîndu-ne furaţi de asocieri neîndreptăţite, nu reţinem nici forma, nici sensul, de pildă, după ce am învăţat la istorie atîtea războaie duse pentru asigurarea succesiunii la tron, s-ar putea să confundăm cu *secesiune* = separare, disidenţă, cu *succesiune*. De cele mai multe ori confuziile sînt provocate de asemănări de formă şi apropieri de sens între un cuvînt nou şi altul insuficient cunoscut, cum ar fi *perifrază* = grup de cuvinte care înlocuieşte un termen propriu şi *parafrază* = explicaţie, comentariu dezlînat care nu face decît să lungească un text, fără să-l îmbogăţească.

Aşadar, sîntem îndreptăţiţi să folosim o perifrază pentru a evita un termen pe care îl considerăm greu de înţeles pentru interlocutor(i), sau pentru că buna-cuviinţă ne-o cere, dar să ne ferim să parafrazăm un text, o operă literară, adică să-i expunem conţinutul cu lungimi plicticoase şi reluări inutile, fără comentarii pertinente şi aprecieri personale.

Sînt foarte dese greşelile provocate de forma mai mult sau mai puţin asemănătoare a două neologisme (chiar dacă apropierea de sens este mică şi contextele în care pot apărea cei doi termeni sînt lămuritoare, de exemplu : *a adoptat* părerea majorităţii, dar : *a adaptat* romanul pentru un film). Desigur, dacă termenul al doilea ar fi bine cunoscut ca formă şi ca înţeles, n-ar avea loc confuzii între *a evoca* = a aduce în conştiinţă fapte, evenimente, împrejurări etc. trecute, a zugrăvi prin cuvinte imaginea unui lucru cunoscut, dar petrecut demult, şi *a invoca* = a chema în ajutor ; a cita în favoarea sa, a se referi la ceva ce poate servi ca sprijin ; între *a capta* = a colecta un lichid, un gaz într-un recipient ; a atrage (spre sine) prin iscusinţă sau viclenie, a cîştiga de partea sa, şi *a captiva* = a produce asupra cuiva o impresie puternică ; a cuceri, a fermeca ; între *prolific* = care se înmulţeşte uşor şi repede (despre animale) şi *prolix* = care vorbeşte (scrie) mult în raport cu conţinutul ; între *diversiune* = încercare de a schimba cursul unei acţiuni, deviere, abatere, şi *divergenţă* = deosebire de păreri, de concepţii ; nepotrivire, neînţelegere etc.

Greşelile de formă şi de necunoaştere a sensului în general se pot corecta prin consultarea dicţionarului *(D.L.R.M.* sau *Dicţionarul de neologisme),* instrument indispensabil oricărui om cu un nivel mediu de cultură.

Dificultăţile încep odată cu încercarea de a utiliza cuvîntul nou în alte tipuri de combinaţii semantice şi sintactice decît cel întîlnit. Dacă sîntem, însă, atenţi la felul cum este explicat cuvîntul în dicţionar, îi putem detecta anumite trăsături ale semnificaţiei, orientative pentru întrebuinţarea lui corectă.

Fără a analiza mai profund aceste explicaţii, apare clar că, transferînd termenul *prolific* la activităţi umane, nu vom putea spune despre orice scriitor că este prolific — adică „produce" *uşor* şi *repede,* ci vom prefera adjectivul *fecund* care nu are nici o implicaţie ireverenţioasă.

Mergînd mai în adîncime, observăm că adjectivul *subtil* exprimă caracteristici p s i h i c e ale oamenilor, ale acţiunilor lor, în timp ce *subţire* arată însuşiri f i z i c e ale obiectelor, iar atunci cînd determină substantive — nume de persoană sau acţiuni ale acestora sensul lui prezintă modificări. Mai remarcăm în îmbinarea : om *subţire* că atributul se referă totuşi la aspecte concrete : înfăţişare, maniere, origine.

În explicarea cuvîntului *diversiune* se dă sensul foarte general : 1. încercare de a schimba cursul unei acţiuni, dar urmează o precizare foarte importantă : de a abate intenţiile, gîndurile, planurile *cuiva.* Încercarea de schim-

bare se îndreaptă asupra activității unor persoane, nu asupra unor obiecte neînsufleţite, ceea ce înseamnă că: *deviere, abatere* nu sînt sinonime cu *diversiune* (deoarece ele se pot utiliza şi cu complement direct — nume de obiect: devierea, abaterea cursului unei ape, unei artere de circulaţie etc.). În continuare, dicţionarul indică cele două întrebuinţări obişnuite ale acestui termen: 2. acţiune politică cu caracter demagogic, întreprinsă de guvernele reacţionare, cu scopul de a distrage atenţia opiniei publice, abătînd clasa muncitoare de la adevăratele ei interese, şi 3. acţiune militară făcută cu scopul de a abate atenţia şi forţele inamicului de la direcţia principală de atac sau din zona în care se pregătesc anumite acţiuni, care relevă încă o trăsătură de sens a cuvîntului: o nuanţă mai mult sau mai puţin peiorativă.

Din exemplele de mai sus deducem că există cîteva trăsături generale ale sensului, a căror cunoaştere poate fi utilă pentru integrarea corectă din punct de vedere semantic în alte contexte a unor cuvinte noi, insuficient stăpînite încă.

Astfel, trebuie să ţinem seama de caracterul pozitiv sau negativ, faţă de cel neutru, al sensului unor cuvinte, de pildă, substantive: *opoziţie, contrast* sînt neutre, dar *antagonism* = contradicţie de neîmpăcat între părţi, este negativ; la fel, *denunţ* este neutru, pe cînd *delaţiune* = denunţ în vederea unui profit, este negativ; dintre *aptitudine* şi *vocaţie,* ultimul este pozitiv; adjective: *inexprimabil* este neutru, dar *inefabil* = (sentiment, senzaţie a cărui /cărei/ forţă, frumuseţe) nu poate fi exprimat(ă) prin cuvinte, este pozitiv. Între *reţinut, rezervat* (relativ la persoane) şi *reticent* = care nu spune tot ce gîndeşte, care trece sub tăcere anumite lucruri, acesta din urmă, avînd notă negativă, aria lui de întrebuinţare este restrînsă în raport cu primele; verbe: *a revela* = a face cunoscut, a dezvălui, este neutru faţă de *a divulga* = a dezvălui ceea ce ar fi trebuit să rămînă secret, care este negativ; la fel *a trata* o înţelegere, un pact, faţă de *a pactiza* (folosit mai ales în expresia: a pactiza cu duşmanul).

Sensul şi de aici utilizarea cuvintelor diferă după cum ele denumesc aspecte concrete sau abstracte ale realităţii, stări, activităţi, caracteristici fizice sau psihice, după cum ele pot intra sau nu în combinaţie cu alt cuvînt avînd una sau alta dintre aceste trăsături. Numai aşa se poate evita confuzia frecventă dintre *predispoziţie* şi *predilecţie,* ştiind că prima este o caracteristică dată a organismului, iar a doua o atitudine, o stare a spiritului, pe care o putem lua sau nu. *Exotic* = care se află într-o regiune îndepărtată şi impresionează prin aspecte neobişnuite, — exprimă o caracteristică şi însoţeşte un nume — ambele concrete, pe cînd *esoteric* = ermetic, care nu poate fi înţeles de oricine, care nu este accesibil decît celor iniţiaţi, exprimă o caracteristică abstractă şi determină un substantiv abstract.

Important pentru utilizarea cuvintelor noi este şi să cunoaştem dacă termenii (verbe, substantive şi adjective formate de la verbe) denumesc sau nu acţiuni făcute de persoane şi/sau îndreptate asupra unor persoane, dacă adjectivele pot caracteriza o persoană şi comportamentul ei *(exuberant),* sau numai nume de obiecte neînsufleţite (*precar* = a cărui existenţă nu este asigurată). Verbul *a afecta* se foloseşte în tipuri de construcţii diferite: una cu autor — nume de persoană şi obiect — nume de lucru (de obicei abstract), cu sensul de a se comporta altfel decît este în realitate, a lăsa impresia unui sentiment, unei comportări neconforme nici cu natura persoanei, nici cu situaţia (de exemplu: afectează sentimente de prietenie, afectează o atitudine deta-

şată) ; a doua, un autor — nume de lucru şi obiect — nume de persoană, cu sensul de a provoca o mîhnire (moartea prietenului său l-a afectat profund), de obicei verbul cerînd să fie însoţit de un adverb care arată măsura ; în fine, cînd atît autorul, cît şi obiectul sînt nume de lucruri, sensul este de a modifica (direcţia luminii poate afecta culorile tabloului). Construit cu verbul *a fi,* adjectivul *afectat,* care derivă de la prima valoare a verbului, se foloseşte fără vreo complinire : este afectat = îşi dă aere ; participiul de la a doua şi a treia valoare este însoţit sau presupune prezenţa agentului (cineva, ceva este afectat de ceva).

După cum se vede, felul raporturilor sintactice poate aduce modificări de sens, ca şi în următorul exemplu : *a ceda* + compl. indir. = a nu mai opune rezistenţă (părinţii au cedat la insistenţele copiilor) şi : *a ceda* + compl. dir. (de obicei, nume de lucru) = a lăsa de bună voie, a oferi (i-am cedat locul).

Spuneam mai înainte că o serie de neologisme capătă drept de cetăţenie în limbă numai dacă ele răspund necesităţii de a exprima anumite nuanţe de sens sau dacă au intrat, s-au fixat într-unul dintre stilurile limbii literare, într-un limbaj special. Astfel, *a penaliza* = a da o anumită pedeapsă, aparţine limbajului juridic şi celui sportiv ; *a solicita* = a cere cu deferenţă, de obicei unei autorităţi, aparţine stilului administrativ, iar în vorbirea obişnuită apare doar în expresia : a (ne) solicita atenţia...

Tendinţe cu urmări la fel de periculoase se întîlnesc uneori la amatorii de neologisme. Prima este să se extindă la limba uzuală îngrijită folosirea unor termeni aparţinînd unui anumit stil sau limbaj de specialitate, cum ar fi *a viziona,* care nu înseamnă a vedea un film, un spectacol, ci este un termen tehnic care denumeşte operaţia de a examina peliculele realizate în cursul întregii filmări în vederea montajului (a tăierii şi asamblării lor) ; *secvenţă* = şir de imagini dintr-un film, care formează o unitate (şi nu o parte dintr-un tot, oricare ar fi el), ambele luate din limbajul cinematografic. În al doilea caz, termenii transferaţi de iniţiaţi dintr-un limbaj special în limba curentă suferă aceleaşi modificări de sens ca cei argotici, adică au o valoare familiară, cum ar fi : *a depana* = a face un serviciu cuiva, a-l scoate din încurcătură ; chiar vulgară, cum ar fi *a dribla* = a înşela prin manevre abile etc.

Cu aceste ultime observaţii încheiem discuţia asupra principalelor criterii de care trebuie să ţinem seama în utilizarea cuvintelor în general şi a neologismelor în special. Situaţiile în care are loc actul de comunicare implică cerinţe de ordin social şi cultural, reguli de bună şi adecvată exprimare, tot atît de importante ca şi cele impuse de conţinutul comunicării şi de aspectul ei oral sau scris.

Noi modalităţi de exprimare a superlativului absolut

FLORICA DIMITRESCU
Universitatea din Bucureşti

În raport cu celelalte grade de comparaţie, se poate afirma despre superlativul absolut că este cel mai bogat în posibilităţile de exprimare. Într-adevăr, alături de clasicul şi „tocitul" *foarte,* superlativul absolut cunoaşte o mare

varietate de modalităţi mult mai sugestive, aşa după cum reiese din capitolul *Mijloace expresive pentru redarea superlativului* din *Gramatica limbii române*, I, Bucureşti, ediţia a II-a, 1963, p. 131—133 şi din cîteva studii consacrate special acestui aspect al limbii noastre, de ex. J. Byck, *Dezagreabilul ca mijloc de întărire* (în J. Byck, *Studii şi articole, Bucureşti*, 1967, p. 102—113) sau T. Măruţă, *Ideea de superlativ în limba română* în *Limbă şi literatură*, I (1955) p. 188—212.

În afara procedeelor indicate în studiile citate se poate observa, în limba română actuală, o modalitate deosebită de formare a superlativului, exprimat printr-un compus alcătuit dintr-un substantiv urmat de un alt substantiv (eventual adjectiv), în care al doilea element are valoare de superlativ. Ceea ce este specific acestei categorii de compunere este faptul că cel de-al doilea component, purtătorul sensului superlativ, *se poate repeta* în situaţii variate. Este cazul unor compuse de tipul *element*-c h e i e, *problemă*-c h e i e, *replică*-c h e i e în care apare o evidentă valoare *calificativă* a substantivului cheie. În exemplele date este uşor de sesizat că avem de-a face cu un alt caz de folosire a cuvîntului *cheie* decît în, să zicem, *am pierdut* c h e i a sau am *găsit o* c h e i e *pe masă*, în care *cheie* este utilizat în sensul său „comun".

În element-c h e i e etc. însă, *cheie* are rolul de morfem al gradului superlativ ; părăsind sensul său de origine, *cheie* determină termenul precedent *(element, problemă, replică)* şi poate fi echivalat cu adjectivul fără grade de comparaţie *capital* sau prin superlativul *foarte important, -ă.*

Dar nu numai *cheie* are rolul arătat, ci şi numeroase alte cuvinte, ca de ex. *limită, record, mamut, fulger, pilot, maraton, şcoală, şoc, etalon, gigant, model, simbol* etc. în situaţii de felul : *împrejurare-limită, argument-limită, caz limită ; cifră-record, timp-record, rezultat-record ; emisiune-mamut, oraş-mamut, film-mamut ; turneu-fulger, consfătuire-fulger ; melodie-pilot, librărie-pilot ; interviu-maraton, sesiune-maraton ; meci-şcoală, spectacol-şcoală, spectacol-şoc, imagine-şoc ; partidă-etalon, fapt-etalon ; navă-gigant, oraş-gigant ; om-model, pescărie-model, personaj-simbol, scenă-simbol.*

Cazurile aduse în discuţie apar frecvent în limba actuală, nu numai în limba vorbită, ci şi în limba presei sau în literatura scrisă în ultimii ani, în paginile unor scriitori atenţi la felul cum se exprimă astăzi vorbitorii limbii române. Desigur, nu toate formaţiile citate au şansa de a rămîne în limbă, unele au un caracter efemer evident, dar ceea ce ne interesează în momentul de faţă este că poate fi surprinsă *pe viu* o nouă posibilitate de exprimare a superlativului, posibilitate neînregistrată pînă acum tocmai pentru că era prea puţin răspîndită.

Stilul şi măiestria stilistică

ION DUMITRESCU
I.C.P.P.D., Bucureşti

Folosit pentru a caracteriza activitatea omenească în diferite domenii, termenul *stil* îşi are terenul propriu de aplicare în lumea artei. El cuprinde ansamblul de procedee prin care, în cadrul fiecărei arte şi, deci, în funcţie de

materialul de expresie specific ei, un creator își realizează viziunea proprie despre lume și viață. Cu acest înțeles, de sinteză a elementelor expresive caracteristice, termenul se aplică la situații multiple : la opere privite izolat, la mișcări și curente artistice, la arta unui secol sau a altor perioade de timp mai largi, la totalitatea creațiilor artistice reprezentative ale unui întreg popor, sau chiar ale unui grup de popoare.

Astfel, cu referire specială la literatură, în cazul căreia componentele principale ale stilului sînt de natură lingvistică, se vorbește despre stilul unui mare poet ca Eminescu, despre stilul unei capodopere, precum *Miorița,* despre stilul unor scriitori dintr-o anumită epocă, mai veche sau mai nouă, cum sînt, de pildă, cronicarii sau scriitorii grupați în jurul revistei *Convorbiri literare,* despre stilul unui curent literar extins peste secole și continente, cum este clasicismul. Și seria poate continua.

Întrebuințarea termenului cu deplină proprietate în situații atît de deosebite scoate în lumină criteriile după care atributele stilistice sînt selectate spre a se obține prin ele o sinteză caracterologică. Anume ele au îndatorirea de a reține atît notele expresive unice, individualizatoare, ale unei valori artistice date, cît și notele prin care această valoare se încadrează în seria mai largă a valorilor artistice înrudite. În consecință, a caracteriza stilistic pe Eminescu sau pe Lucian Blaga însemnează a arăta, prin raportare constantă la expresie, ce aduc ei unic în cadrul literaturii române și al celei universale, dar și locul pe care îl ocupă fiecare, față de scriitorii apropiați prin structură sufletească, prin formație, prin concepție asupra vieții și asupra artei, prin predilecția față de anumite mijloace ale limbii și structuri arhitectonice, văzute în unitate nedespărțită cu gîndul ce și-a aflat întruparea în ele.

În acest context, rezultă firesc că măiestria stilistică a unui scriitor o constituie felul particular în care, potrivit crezului artistic și resurselor sale, el folosește complexul mijloacelor de expresie și în primul rînd limba, spre a-și prezenta cu relieful cuvenit concepțiile. Pentru înțelegerea deplină a faptelor, cîteva precizări în plus sînt necesare. Literatura, ca artă a cuvîntului, ocupă un loc particular în cadrul general al artelor. Materialul ei de expresie, limba, comparativ cu materialul de expresie al celorlalte arte, se supune mai greu modelării creatorului, fiindcă, luat în sine, nu este străin de semnificație, ci deține pe aceea cu care circulă în sînul comunității naționale și care nu poate fi nesocotită. Altfel spus, un cuvînt, o construcție morfologică sau sintactică, în momentul cînd un scriitor apelează la ele sînt indisolubil legate de valorile cu care semenii le-au învestit și pe care, receptînd opera, ei așteaptă să le regăsească. Noutatea manifestă pe care marii poeți o aduc în materie de limbă provine, propriu vorbind, nu dintr-un act de pură invenție, ci dintr-unul de identificare și amplificare, de chemarea la viață a semnificațiilor pe care limba le cuprindea virtual. Valorile expresive pe care marii artiști ai cuvîntului le creează nu sînt deci în afara limbii, ci reprezintă o actualizare, iar uneori o reactualizare a resurselor ei. Altfel nici nu se poate, căci limba nu încorporează decît ceea ce este de o ființă cu ea. În acest sens, Maiorescu a spus despre Eminescu că, prin puterea geniului său, a dat limbii române o strălucire nouă. Marii creatori de poezie sînt, fără excepție, mari cunoscători ai limbii naționale în care scriu, asupra resurselor căreia mulți dintre ei, cum sînt la noi Eminescu, Caragiale, Creangă, Coșbuc, Arghezi, Sadoveanu și alții au și teoretizat. Sînt numeroase cazurile în care, ajutați de intuiție, poeții geniali au pătruns în tainele limbilor mai profund decît oamenii de știință cei mai autorizați.

Din toate acestea se desprinde limpede ideea că măiestria stilistică a unui scriitor este condiționată de cunoașterea temeinică a resurselor limbii naționale, fiindcă numai așa va putea să aleagă, din seria de posibilități pe care limba i le pune la dispoziție, spre a le modela, pe acelea care corespund cel mai bine gîndului său. Alegerea este adesea foarte grea și implică muncă intensă, deoarece, în realitatea operei literare, ca și în cea a vorbirii, un cuvînt sau o construcție nu trăiesc izolat, ci într-un sistem complex de relații pe care le influențează și de care, la rîndu-le, sînt influențate. Așa se explică de ce o schimbare de text operată într-un anume moment al unei creațiuni implică schimbări și în alte momente, mai ales cînd este vorba de poeți sau de prozatori ca Eminescu și Caragiale la noi, Baudelaire și Flaubert în literatura franceză, care au urmărit perfecțiunea formei pînă în cele mai fine nervuri. Un tratat de stilistică de cea mai înaltă esență se poate alcătui din identificarea temeiurilor ce au călăuzit intuiția marelui nostru liric, cînd trecea un motiv poetic prin nesfîrșite variante, cîntărind resursele fiecăreia, sau din impresionanta corespondență a lui Flaubert, în care el relevă o confruntare la fel de dramatică a resurselor cuvîntului. Dintre numeroasele mărturii care se pot cita spre a învedera intensitatea căutărilor ce duc la măiestria stilistică, următoarele strofe ale lui Eminescu din *Criticilor mei* stau în mintea tuturor :

Dar cînd inima-ți frămîntă
Doruri vii și patimi multe
Și-a lor glasuri, a ta minte
Stă pe toate să le-asculte ;
. . . . . .
Ah ! atuncea ți se pare
Că pe cap îți cade cerul ;
Unde vei găsi cuvîntul
Ce exprimă adevărul ?

Edificatoare sînt, de asemenea, reflecțiile lui Caragiale cînd, în *Notițele* și articolele lui de critică literară, abordează problema stilului. O frază ca aceasta, mai puțin citată și comentată, este grăitoare :

„Învîrteşte-ți condeiul de zece ori în cerneală pînă să scrii un cuvînt și — după ce l-ai scris — gîndește-te de o sută de ori dacă nu trebuie șters". Ion Luca, desigur, vorbește în primul rînd despre sine, dar și de condiția măiestriei stilistice peste timp.

Accentul pus în dobîndirea măiestriei stilistice pe muncă nu însemnează în nici un fel că talentul, vocația, aptitudinile spre artă înnăscute n-au importanță și că artificiul decorativ, înfloriturile retorice sînt recomandate. Înzestrarea de la natură este condiția indispensabilă, dar singură munca, luminată de simț critic, poate înălța zestrea firii spre adevărata măiestrie a formei, fapt arătat lapidar și de cîntărețul anonim prin următoarele gînduri rostite de meșterul Manole în finalul baladei populare *Mănăstirea Argeșului,* varianta G. Dem. Teodorescu :

Așa lucrătură
Și ferecătură
Mi-e de-nvățătură.

Cît despre incompatibilitatea dintre măiestria stilistică și stilul înflorit, sînt sugestive considerațiile prin care Caragiale în *Cîteva păreri,* criticînd ma-

nierismul, recomandă *stilul potrivit* ca unică modalitate valabilă de stil, precum şi faptul că rigorile procesului creator, cu continua aspiraţie spre desăvîrşire, au determinat la Eminescu evoluţia de la ornamentele pletorice, proprii poeziilor de început, la expresia sobră din epoca maturităţii, orientare stilistică denumită fericit de Tudor Vianu prin termenii *scuturarea podoabelor.*

Dar trebuie să revenim cu precizări în plus asupra obîrşiei în limba obştească a oricărui act de măiestrie stilistică a scriitorilor. Limba, alături de funcţia ei socială de principal mijloc de comunicare între oameni, deţine, prin anumite structuri ale ei, în chip subsidiar, însă ireductibil, şi o funcţie expresivă, întemeiată pe nevoia din timpuri imemoriale, dacă nu chiar congeneră, a omului pentru frumos. În consecinţă, un gînd, o idee au putere de circulaţie sporită dacă asociază cuprinsul lor noţional şi factorul expresiv, realizat de vorbitor în diferite chipuri : prin intonaţie, prin împletirea cuvîntului cu gestul, prin anumite construcţii morfologice şi sintactice, deosebite de cele consacrate, prin alegerea unui termen mai rar şi deci neuzat, a unui epitet viu, plastic prin folosirea metaforei sau a altui procedeu de figuraţie etc. Să se observe că toate căile arătate, care duc la expresivitatea unei comunicări, înregistrează reacţiunea sufletească a celui care comunică faţă de cuprinsul de gînduri şi idei comunicat. Aici, în includerea de către vorbitor, în propria lui relatare, a modului cum el reacţionează faţă de datele cuprinse în ea rezidă, în germene, obîrşia fenomenului stilistic în accepţiunea lui clasică, surprinsă de naturalistul francez Buffon prin maxima : *Le style c'est l'homme même.*

Dar limba şi subiectul vorbitor sînt entităţi sociale, încît, cînd acesta a realizat o valoare stilistică, impregnînd cuprinsul comunicării şi de reflexul său sufletesc, el e convins că lucrurile vor fi privite în acelaşi mod şi de cel căruia s-a adresat. Ca atare, iniţiativa lui înglobează, din însuşi momentul emiterii, semnificaţii colective, care ajută să-şi atingă ţinta în momentul recepţiei. Faptul are deosebită importanţă. În primul rînd, el arată că originalitatea stilistică nu înseamnează singularizarea prin extravaganţă şi ostentaţie, cum procedau anumite mişcări de avangardă, ci act creator în spiritul adînc al limbii şi al colectivităţii naţionale care o vorbeşte. Formula lui Buffon nu este, aşadar, valabilă în sens absolut, ci trebuie întregită cu corelativul că fiecare mod de exprimare individuală include în el valori de ordin social, care îl fac reprezentativ pentru întreg grupul uman asemănător prin structura sufletească şi preocupări. În al doilea rînd, faptul că arată de ce şi cum, concomitent cu stilul individual în sensul definit de Buffon, se constituie şi stilurile limbii comune, avînd drept temei de apariţie şi criteriu de diferenţiere principalele categorii sociale, pe care desfăşurarea continuă a vieţii le face să apară în sînul unei colectivităţi. Astfel, este un fapt de observaţie curentă că printre cele mai expresive metafore ale limbii noastre — şi metafora este actul stilistic cel mai autorizat — se află acelea care reflectă vechile îndeletniciri ale poporului, păstoritul şi agricultura : *a se închega un gînd ; a încolţi o idee ; a nu-i fi oile sau boii acasă* (= a fi trist, gînditor) ; *a asculta cucul cît cîntă* (= a face un lucru la timp) ; *a înţărca bălaia* (= a dispărea o situaţie prielnică) ; *a-l paşte o primejdie ; a da de furcă cuiva ; a pune la cale* etc. Acelaşi proces de dezvoltare stilistică a limbii în legătură nemijlocită cu viaţa socială a poporului care o vorbeşte este atestat de apariţia argourilor, a jargoanelor, pe scurt, de sensurile deosebite luate de anumite cuvinte după sectoarele de activitate la care se referă. Drept lămurire, este destul a ne gîndi la multitudinea de

înţelesuri a termenului *operaţie,* după cum este folosit din perspectiva proprie medicinii, strategiei militare, disciplinelor matematice, economiei politice sau îndeletnicirii reprobabile a pungaşilor de buzunare. Cuvîntul ar însemna rînd pe rînd : *tăietură, sciziune ; încleştare de forţe armate ; adunări, scăderi, înmulţiri, împărţiri* etc. ; *trecerea capitalului dintr-o mînă în alta ; furt.*

Acest exemplu din sectorul lexical arată în chip concret cum limba, în nedesminţita ei legătură cu viaţa, îşi modelează structurile spre a putea exprima adecvat conţinutul de idei caracteristic diferitelor îndeletniciri omeneşti.

La fel se întîmplă lucrurile şi în cazul limbii literare, care precum se ştie, reprezintă aspectul cel mai îngrijit, cel normat de reguli, al limbii întregului popor. Necesitatea de a exprima cît mai cuprinzător lumea de gînduri, proprie principalelor domenii de activitate omenească, duce la apariţia stilurilor şi în sînul ei. Dar dacă la originea stilurilor limbii stă procesul firesc de diviziune a muncii, nu trebuie împărtăşită concluzia, la care totuşi se opresc unii lingvişti, că pentru fiecare sector de specializare adus de viaţa modernă atît de complexă, apare şi un stil al limbii, destinat să-i exprime particularităţile. În realitate, între variantele stilistice ale unei limbi există o înrudire elementară, adusă de împrejurarea că toate, fără excepţie, cresc pe tulpina limbii comune, a cărei structură gramaticală o respectă şi la al cărei fond principal de cuvinte recurg. Elementele care individualizează feluritele stiluri sînt, în primul rînd, de ordin lexical, cuprind expresii şi formule tehnice, şi în mult mai mică măsură particularităţi din domeniul sintaxei ori morfologiei. Această profundă circulaţie de sevă între stilurile limbii, cu corespondenţe continui între ele, face ca numărul lor autentic să fie restrîns. Imensitatea de stiluri care, potrivit diversităţii sectoarelor de activitate, pare a se impune la prima vedere, la un examen critic al faptelor, se reduce foarte mult. Pe baza unor atari consideraţii, ligvistul Ion Coteanu, în lucrarea sa *Româna literară şi problemele ei principale,* distingem trei stiluri fundamentale ale limbii literare : *stilul artistic, stilul ştiinţific* şi *stilul administrativ,* fiecare cu procedeele lui caracteristice de exprimare. Pentru stilul artistic : *imaginea* ; pentru stilul ştiinţific : *demonstraţia,* înlănţuirea raţionamentelor ; pentru stilul administrativ : *formula,* expresia stereotipă. Primul are terenul propriu de aplicare în operele literare, al doilea în cele cu caracter ştiinţific, iar ultimul în raporturile oficiale dintre diferite persoane particulare sau dintre ele şi stat. Fiecare dintre cele trei stiluri menţionate cunoaşte, în aplicarea lui practică, felurite variante. Variantele stilului administrativ sînt însă, prin firea lucrurilor, puţine, ale celui ştiinţific mai multe, iar ale celui artistic foarte numeroase, deoarece elementul lui distinctiv, imaginea, îngăduie creatorilor un cîmp de selecţie şi de elaborare foarte vast. Orice mare scriitor are, cum spunea Buffon, stilul lui propriu, dar, în realitate, acest stil propriu însemnează una din nesfîrşitele ipostaze posibile ale unui singur stil fundamental, cel artistic.

Privind mai de aproape stilul artistic, care interesează în chip special literatura, trebuie subliniată particularitatea lui de a putea recurge, în deplină libertate, la întreg sectorul limbii naţionale, inclusiv la dialect şi la argou, atunci cînd îndatorirea scriitorilor, de a reflecta cu autenticitate viaţa şi caracteristicile talentului lor, impune această cerinţă. Cu alte cuvinte, în certe situaţii, şi anume la creatorii a căror inspiraţie îmbrăţişează medii sociale diferite şi care fac din vorbirea personajelor un principal mijloc de a le individualiza, stilul artistic realizat de ei reprezintă o sinteză a tuturor stilurilor limbii. Tipic este la noi cazul lui Caragiale. Marele dramaturg, despre a cărui aplecare de a

asculta cu viu interes discuţiile oamenilor, în orice situaţie s-ar fi aflat, ne-a lăsat o preţioasă mărturie Slavici, a cunoscut temeinic vorbirea tuturor provinciilor româneşti pe întreaga ierarhie a stratificării sociale şi a transferat-o cu deplină proprietate în limba eroilor săi, împrejurare care a făcut din oralitate şi din bogăţia lexicală trăsături notorii ale stilului său. Alţi scriitori, din contră, realizează valori artistice excepţionale pe baza unui număr cu totul restrîns de cuvinte şi fără a recurge la suculenţa limbii populare şi a argoului. Un exemplu clasic de acest fel îl constituie marele tragedian francez Jean Racine, care, aşa cum arată dicţionarul ce i s-a alcătuit, a folosit în capodoperele sale numai cîteva sute de termeni independenţi. Este de la sine înţeles că, în asemenea cazuri, relaţia literaturii cu sensurile profunde ale vieţii se realizează în alt chip. Creatorii de acest gen au o excepţională forţă de sinteză, iar măiestria stilului lor rezidă în orientarea consecventă spre acele cuvinte ale limbii care, datorită multitudinii lor de sensuri şi de nuanţe, îngăduie, în mod firesc, asociaţii numeroase cu alţi termeni şi o resurecţie metaforică dintre cele mai vii.

Probleme şi exerciţii

G. BELDESCU
I.C.P.P.D., Bucureşti

Circulă în şcoală, uneori chiar prin lucrări tipărite, un limbaj gramatical necorespunzător, moduri greşite de interpretare a faptelor şi fenomenelor de limbă, artificii menite să suplinească defecte ale descrierii gramaticale şcolare etc. Vă semnalez cîteva dintre cele mai simple, sugerîndu-vă de fiecare dată calea sau căile de descoperire a inexactităţilor şi de restaurare a adevărului.

1. Un elev analizează : *„Ţară* = substantiv comun, *la* genul feminin, numărul... ; *bogată* = adjectiv, *de* genul feminin, la numărul...“

Prepoziţiile subliniate trebuiau folosite invers ; de ce ?

2. Întrebat de ce substantivul *ţară* este de genul feminin, un elev răspunde : „Pentru că substantivul se numără *o* (ţară) la singular şi *două* (ţări) la plural“.

Ce „se numără“, de fapt, în cazul de faţă ? În ce constă, deci, greşeala şi care ar fi fost răspunsul corect ?

3. Am citit undeva acest mod de a analiza : *„Balon rotund* = cuvîntul *rotund* este adjectiv pentru că arată însuşirea substantivului *balon“.*

La numai cîteva rînduri se adăuga : „Adjectivul este aşezat după obiectul a cărui însuşire o arată.“

Două greşeli — pe cît de elementare, pe atît de grave. Cum aţi putea explica provenienţa erorilor şi inconsecvenţa autorului ?

4. Iată o indicaţie «de sprijin» nu numai inutilă, ci şi inexactă ca generalizare : „Adjectivul care răspunde la întrebarea *cum ?* pusă verbului nu mai este adjectiv, ci adverb ; de exemplu : *Ionescu cîntă frumos ; — Cum* cîntă Ionescu ? — *Frumos* = adverb.“

Confruntaţi însă artificiul propus mai sus cu cazul acesta : *Ionescu cîntă vesel.* Încercaţi să demonstraţi de ce «sprijinul» vă induce în eroare. Nu e prima dată cînd, sfătuiţi să înlocuiţi în analiza gramaticală întrebuinţarea directă a cunoştinţelor (definiţii, reguli, descrieri), cu «punerea de întrebări», sînteţi, de fapt, împinşi spre greşeală. Exemple veţi mai găsi în continuare.

5. „Pronumele personal — citesc undeva — este pronumele care înlocuieşte nume de persoană". Iar mai departe : „Pronumele personal de persoana a III-a înlocuieşte numele persoanei despre care se vorbeşte". Şi, în sfîrşit : *„Maria spune : — Eu merg sigur !* Pronumele *eu* este de genul feminin, pentru că înlocuieşte numele de persoană *Maria."*

V-aţi dat seama că e vorba de un concept gramatical alterat, categoria persoanei, comună pronumelui şi verbului. De unde credeţi că provine greşeala de interpretare ? În textele date, definirea necorespunzătoare a persoanei gramaticale generează alte două erori. Refaceţi peste tot adevărul lingvistic.

6. Citesc într-o lucrare în care descrierea gramaticală se reduce la jocuri riscate de întrebări : „Pronumele personal răspunde şi el la anumite întrebări, deci are şi el cazuri", apoi, în altă parte : „Vocativul nu răspunde la nici o întrebare, deci nu are funcţie sintactică."

Aţi observat contradicţia ? Ea e cu atît mai gravă, cu cît referirea, în prima afirmaţie, se face la pronumele personal : dacă, în general, existenţa cazurilor nu depinde de posibilitatea «punerii întrebărilor», de ce la pronumele personal mai ales puteam fi cruţaţi de o asemenea «precizare» ?

7. În legătură cu cele de mai sus, amintesc altă indicaţie aberantă : „Ca să recunoaştem mai uşor cazul unui pronume personal, punem în locul pronumelui substantivul".

Încercaţi să pătrundeţi în judecata autorului indicaţiei şi să-i găsiţi explicaţia din punctul lui de vedere. De ce însă indicaţia ar fi trebuit să sune exact invers ?

8. Credem, de regulă, că, în *„douăzeci* de oameni", numeralul este, ca şi în *„zece* oameni", atributul adjectival al substantivului de după el. Vă sugerez realitatea gramaticală prin exemplele contrastante de mai jos :

aceşti	*oameni ;*	*(cîteva) grupuri*	*de*	*oameni.*
alţi		*(cinci) grupuri*		
cîţiva		*(un) grup*		
mulţi		*(cîteva) zeci*		
puţini		*douăzeci*		
doi		*(multe) sute*		
cinci		*o sută*		
şapte		*(două) mii*		
opt		*o mie*		
zece		*etc.*		

9. Verbe ca *a tăia, a înapoia, a premia, a împerechea, a veghea* sînt socotite de conjugarea a II-a, pentru că au infinitivul lung în *-ére : tăiere, înapoiere* etc., ca şi *a vedea — vedere* etc.

Adevărul e însă altul. Vă ofer mai jos, analizate în rădăcină şi terminaţii (sufixe, desinenţe), cîteva forme flexionare a două tipuri de verbe aparţinînd

aceleiaşi conjugări, în comparaţie cu aceleaşi forme ca mod, timp, persoană şi număr, ale unui verb într-adevăr de conjugarea a II-a :

adun-a-ţi (tăi-a-ţi)	*ved-e-ţi*
adun-a-şi (tăi-a-şi)	*văz-u-şi*
adun-a-se-m (tăi-a-se-m)	*văz-u-se-m*
adun-a-t (tăi-a-t)	*văz-u-t*
lucr-ez (înapoi-ez, vegh-ez...)	*văd*
lucr-ezi (înapoi-ezi, vegh-ezi...)	*vez-i*
lucr-ează (înapoi-ază, veghe-ază...)	*ved-e*
lucr-a-ţi (înapoi-a-ţi, veghe-a-ţi...)	*ved-e-ţi*
etc. (ca mai sus)	*etc.*

Deţineţi astfel argumente pentru a decide cărei conjugări aparţin verbele de felul celor în cauză, chiar dacă la unele dintre formele lor, din motive fonetice, au un *e* ca sufix, asemeni verbelor de conjugarea a II-a (tai-*e*, tăi-*e*-m..., vegh-*e*-m...).

10. Am auzit frecvent analizîndu-se astfel forme ale unor verbe : „Mîine *trec* pe la tine = viitor ; *Să trăieşti !* = imperativ ; *Să fi ştiut,* îl *ocoleam* = condiţional-optativ."

Ce este greşeală şi ce este adevăr în asemenea interpretări ? Cum e posibil ca o valoare fundamentală să capete alte sensuri ?

11. „Cînd putem alătura de un verb un pronume personal — sînt «îndrumaţi» elevii dintr-o şcoală —, verbul este la mod personal ; cînd verbele nu pot fi însoţite de pronume personale, ele sînt la moduri nepersonale." Aşadar, în *„mergînd el* mai departe...", „pînă *a nu veni eu*...", verbele sînt la moduri personale, iar în *„plouă"* verbul este la mod nepersonal ! Eroarea acestei «îndrumări» suplimentare este foarte gravă, deoarece anulează descrierea gramaticală pe care o învăţaţi firesc ; explicaţi cum.

12. „În propoziţia *Privighetoarea cîntă* se comunică ceva despre cuvîntul *privighetoare."*

Nu e doar o greşeală de exprimare. E vorba de o confuzie de planuri ; în ce sens ?

13. „În propoziţia *Se lasă seara,* predicatul este *se lasă,* pentru că arată o lucrare, o acţiune în desfăşurarea ei."

Aţi observat, desigur, încă o confuzie de planuri ; seamănă cu cea de mai sus ?

14. „Ca să aflăm subiectul — învăţăm de generaţii... — punem întrebarea *cine ?* dacă e vorba de o fiinţă (dacă subiectul e o fiinţă) şi *ce ?* dacă e vorba de un lucru."

Indicaţia este de un ridicol superb. Prejudecata «punerii întrebării» ajunge, aici, să forţeze uşi deschise... Aţi observat în ce fel ?

15. „Subiectul şi predicatul — vi se spune de obicei — sînt părţi principale pentru că nu pot lipsi din propoziţie."

Iată trei situaţii care contrazic afirmaţia de mai sus : „Primăvară ! Plouă ? Încă nu..." Deci trei propoziţii, prima fără predicat, a doua fără subiect, iar a treia şi fără predicat, şi fără subiect. Ca să aflaţi adevărul, trebuie

să luaţi în considerare natura raportului sintactic dintre subiect şi predicat şi dintre acestea şi celelalte părţi de propoziţie ; şi încă ceva, de care va fi vorba mai jos.

16. Sînt mulţi care socotesc că propoziţiile *fără* subiect şi *fără* predicat sînt foarte frecvente în vorbirea noastră şi dau exemple de felul : „— Cine a venit ? — *Tata* = propoziţie fără predicat" ; sau : „— Ce face tata ? — *Lucrează* = propoziţie fără subiect" ; în sfîrşit „— Cît mai întîrzie tata ? — *Puţin* = propoziţie fără subiect şi fără predicat."

Ce aveţi de spus (confruntînd, evident, cazurile de faţă cu cele de mai sus) ?

17. După ce ne-am lămurit asupra a ceea ce înseamnă *fără* subiect şi *fără* predicat, să ne întoarcem la pct. 14. În continuarea afirmaţiei de acolo, vi se spune că „atributele şi complementele sînt părţi secundare, pentru că sînt facultative, pentru că pot lipsi din propoziţie fără ca, prin aceasta, comunicarea să sufere, să nu se realizeze".

Dacă e aşa, încercaţi să omiteţi din propoziţiile următoare atributele şi complementele subliniate : „De ziua *ei* i-am adus *flori*" ; „Oamenii *din veacul trecut* n-au văzut avioane". La ce concluzie ajungeţi ? Corespunde realităţilor generalizarea de mai sus ? În ce fel o parte secundară de propoziţie poate fi, la un moment dat, indispensabilă propoziţiei ?

Încercaţi încă o operaţie : alcătuiţi un număr oarecare de propoziţii dezvoltate, din care eliminaţi apoi părţile principale. Păstrează vreuna calitatea de comunicare de-sine-stătătoare ? Cu concluzia la care veţi fi ajuns puteţi completa argumentele de la pct. 14 şi stabili deosebirea faţă de cazurile dinainte : aici, o generalizare corespunde realităţii.

18. La nivelul frazei, afirmaţii asemănătoare se fac cu privire la distincţia dintre propoziţiile principale şi cele secundare. Învăţămintele de mai sus vă ajută să le corectaţi. Ca să vă vină mai uşor, pentru demonstraţia voastră vă ofer încă trei exemple.

Din primele două : „Oamenii care s-au născut orbi nu cunosc lumina soarelui" şi „Crezînd că mă ajunge uşor, nu l-am aşteptat", încercaţi să îndepărtaţi propoziţiile secundare. Din ultimul : „Ce e mai rău e că nici n-a nins", încercaţi să alcătuiţi o frază, o comunicare închegată, fără propoziţia principală, deci numai din subiectivă şi predicativă.

Concluziile le trageţi singuri, la amîndouă operaţiile.

CAIET DE ANALIZE

Mihai Eminescu: *Călin — file din poveste*

Prof. NICOLAE CÂRLAN
Şcoala generală Rotunda,
judeţul Suceava

I. Dintre numeroasele caracterizări ale personalităţii celui mai mare poet român, vom reţine subtila definiţie prin care George Călinescu îl considera pe Mihai Eminescu drept „cel mai tradiţional poet". Această caracterizare (fără

care el propune o pluralitate de rezolvări în cadrul actului de receptare. Textul este un obiect care semnifică, prin aceasta subliniindu-se vocația lui semantică, de comunicare a unui mesaj. El este, însă, în același timp, un obiect opac în măsura în care sensurile lui pot fi voalate de țesătura retorică. În fine, textul este mimetic, adică un model al realului, rămînînd în același timp un obiect imaginar. Aceste serii de opoziții nu converg neapărat spre o definiție ; ele reprezintă doar o sumă de repere teoretice pentru analiza practică. Actul de descifrare a unui mesaj poetic presupune în această perspectivă nu numai rigoare, precizie, ci și respectul nuanței, al inefabilului. Decodarea unei poezii este, de fapt, propunerea unei anume lecturi dintr-un număr de lecturi posibile.

Feerie, poezia de care ne vom ocupa în cele ce urmează, face parte din penultimul volum de versuri al poetului Miron Radu Paraschivescu, apărut în 1968. În contextul întregii sale creații, volumul se caracterizează printr-o dominantă stilistică de factură neoclasică, marcată nu numai de titlul cărții — *Tristele* — aluzie la creația lui Ovidiu, dar și de preferința pentru formele fixe, pentru prozodia clasică, precum și de prezența unor teme mitologice. Poezia *Feerie* se subsumează zonei stilistice a volumului prin forma ei fixă — e vorba de un sonet — ca și prin figurile retorice vehiculate : alegoria și antiteza. Dar, ca întreg volumul, poezia nu scapă dimensiunilor lirismului modern, ea încercînd, în același timp, să fie o replică și o reinterpretare a unei imagini eminesciene, oferind un joc bine stăpînit între imaginea-clișeu și imaginea bazată pe alăturări semantice inedite.

Titlul sonetului

Problemă interesantă și puțin cercetată, funcția titlului pare a fi, în general, doar aceea de orientare a lecturii, de pură semnalizare. Nu rareori însă titlul poate revela semnificații fundamentale pentru înțelegerea textului. În cazul de față, avem de-a face nu numai cu un titlu care rezumă și circumscrie conținutul sonetului ; el este, în același timp, raportat la text, o cheie de interpretare. Să pornim de la definiția semantică a cuvîntului. Feerie — 1. *Priveliște nespus de frumoasă, încîntătoare, ca în basme.* 2. Piesă de teatru cu subiect de basm, cu montare strălucitoare și cu numeroase efecte scenice. (*DLRM,* Ed. Acad., 1958). Este vorba, evident, de primul sens al cuvîntului și poezia dezvăluie, într-adevăr, un spațiu de vrajă care transgresează realul, dar aspectul acestui fantastic contrazice pe cel propus de o feerie. Elementul contrastant din final : trilul privighetorii, care opune acestui peisaj spectral ființarea și visarea, nu-și poate asuma titlul poeziei. Titlul, în cazul nostru are o dublă funcție : semnalizează coordonatele fantastice ale peisajului și, în același timp, realizează în raport cu textul un *oximoron* (dacă considerăm textul sonetului ca un termen în raport cu titlul, între cei doi termeni există o incompatibilitate : un sens al primului termen este contrazis de un sens al celui de-al doilea). În același timp sonetul pare a fi o aluzie și o răsturnare a versurilor eminesciene. „Peste a nopții feerie / Se ridică mîndra lună". „Mîndra lună" devine la M. R. Paraschivescu vrăjmașă, mînioasă, trufașă, iar spațiul asupra căruia domnește nu mai este un teritoriu de basm, ci o lume în care „astrul mort" operează curioase și macabre mutații. *Titlul semnalizează,* totodată, raporturile posibile cu o tradiție literară. Dar, peisajul pe care-l desfășoară sonetul poate fi interpretat ca un decor simbolic. O veche metaforă asimilează noaptea distrugerii și morții, somnul imaginat ca moarte (v. tema la Eminescu). Privighetoarea — alegorie — e vocea poetului, cel ce

priveghează moartea şi o învinge prin creaţie, ducînd mai departe visarea truditei lumi. În acest caz, titlul cuprinde în el prin inocenţa cu care disimulează interpretarea simbolică o anume ironie ; el spune mai puţin pentru a spune de fapt mai mult.

Analiza propriu-zisă

Feerie este, cum spuneam, un sonet, alcătuit din 14 versuri dispuse în două catrene şi două terţine. Versul este endecasilabic, cu excepţia versurilor 2 şi 4 care sînt decasilabice din primul catren, iar ritmul este iambic. Cu aceste observaţii generale trecem la analiza propriu-zisă a textului, nu înainte însă, de a face cîteva precizări de *metodă*. Fiecare text impune la analiză o anume abordare. În cazul de faţă, sonetul lui M. R. Paraschivescu urmează o progresie de tip aristotelic : introducere (1—4), dezvoltare (5—8), concluzie (9—14). Această schemă compoziţională este susţinută de nivelele prozodic, morfo-sintactic, semantic. Procedeul pe care-l propunem în consecinţă va fi secţionarea textului, analiza pe rînd a catrenelor şi apoi analiza terţinelor luate împreună. Vom aplica de fiecare dată o analiză pe verticală, parcurgînd nivelele : prozodic, morfo-sintactic şi semantic. Partea finală a analizei va reveni asupra textului în întregime, încercînd să stabilim nivelul integrator al semnificaţiilor.

Primul catren

În primul catren rima este încrucişată : *a - b - a - b*. Rima versurilor 2—4 este masculină. Ea reprezintă o excepţie, întreg sonetul fiind construit numai din rime feminine. Excepţia este însă revelatoare, unica rimă masculină a sonetului (determinată de reducerea endecasilabului la decasilab) raportînd două cuvinte cheie ale poeziei : *sicriu / viu*. Antiteza apare astfel încă la nivelul prozodic, ca figură centrală care stă la baza structurii sonetului. Celelalte două cuvinte legate prin rimă în primul catren sînt *rece / petrece,* e vorba de un adjectiv care denumeşte o senzaţie, iar figurat indică o stare de indiferenţă, de moarte, şi de un verb care mai are şi sensul de a pătrunde, a penetra, susţinînd astfel prin unirea lor în rimă impresia generală de invazie a morţii.

O simplă statistică oferă următoarea succesiune, în ordine descrescîndă, a unităţilor morfologice existente în cuprinsul sonetului : substantive (26), adjective (15), verbe (11), pronume (10), adverbe (4). Prima observaţie care s-ar putea degaja din această statistică ar fi caracterul static, expozitiv al sonetului. Dar mai importantă şi mai revelatoare decît statistica unităţilor morfologice este distribuţia lor în cadrul sonetului. Proporţia exactă dintre substantive (7) şi adjective (7) ca şi numărul redus de verbe (2) accentuează caracterul descriptiv, de introducere în atmosferă, de stabilire a coordonatelor spaţio-temporale din primul catren. Sintaxa catrenului este minată de dislocări şi inversiuni. Interesantă este coordonarea disjunctivă a celor două apoziţii ce determină cuvîntul *rază : Fior coclit din cosmicul sicriu* / O r i *spadă fără sunet...* — exprimînd alternativa dintre două soluţii metaforice, încercîndu-se de fapt o multiplă determinare a cuvîntului.

Universul semantic al primului catren stabileşte deschiderea spaţială şi temporală vastă : *cosmicul* (sicriu), *spaţii largi, eterna* (lună). Singularul *rază* — sinecdocă — este reluat prin două sintagme metaforice. Prima, *fior coclit,* reuneşte ideea de senzaţie (metonimie faţă de rece) cu determinantul *coclit,* sugestie a metalului (imagine obsedantă a sonetului) şi a culorii verzi, accentuînd zona semantică a inanimatului şi a culorii spectrale. A doua, *spadă fără*

sunet, metaforă cu sugestia muțeniei morții, a armei și, în același timp, cu sugestia coloristică a oțelului (metalul din care se confecționează spada). Cuvinte ca *rece, fior, sicriu, vrăjmaș, spadă,* circumscriu ideea de moarte și ostilitate.

Al doilea catren

Rima celui de-al doilea catren este îmbrățișată *(a - b - b - a)* și feminină. Interesantă este rima : *case / calcaroase,* prin omofonia rimei celui de-al doilea cuvînt, perfect înscris în aria semantică a catrenului alături de cuvîntul schelete.

Catrenul al doilea conține cel mai mare număr de substantive (8) și verbe (4) din totalitatea textului, și numai două adjective. Prin aceasta catrenul capătă un caracter aproape narativ și evenimențial : verbele (3 dintre ele), la modul indicativ prezent, ca și 7 din cele 8 substantive la acuzativ dau caracter dinamic, și prin conținutul lor, violent catrenului.

Sugestia de devastare dată de verbele *jupoaie, aruncă,* este completată de substantivele *umbre, piei, schelete,* (calcar)*oase.* În același timp, este avansată ideea de aparență : *umbre, piei.* Nu e vorba decît de o simulare a morții pentru că *viața-n somn pulsează încă.* Sugestia coloristică a catrenului este aceea de alb devitalizat — *schelete albe, calcaroase.* Succesiunea de sinecdoce pentru un spațiu urban : *turle, arbori, case,* precizează teritoriul concret asupra căruia se manifestă puterea magică a lunii.

Cele două terține

Rima este *a - b - b,* și respectiv *a - b - a,* feminină, marcînd o anume destindere prin vocalismul lor deschis : accentul cade pe vocala *a* și pe diftongul *oa.* Cele două terține alcătuiesc o unică frază, conjuncția *ci* anunțînd de la început regimul antitetic al fragmentului. Principala și temporala se află într-un raport de simultaneitate cu o nuanță cauzală implicită, iar prin subiectele lor *astrul* (mort) și (dulcea) *cîntătoare* aduc în prim plan cele două personaje antitetice ale sonetului. Antiteza este susținută nu numai de determinantele protagoniștilor, dar și de regimul modal al verbelor. Modul verbelor care exprimă acțiunile malefice ale astrului este indicativul prezent, mod al acțiunii reale opus conjunctivului, mod al acțiunii realizabile, ipoteticul fiind accentuat și de conținutul verbului *vrea.* Astfel nivelul morfo-sintactic dezvăluie raportul între realizat și posibil.

Caracterul alegoric al sonetului este subliniat de complinirile morale ale „astrului" — trufaș, capabil de mînii. Metafora *cenuși de zinc,* pentru razele lunii, impune metalul ca imagine obsesivă, de data aceasta e vorba de un metal pulverizat, sugestie de mutații paradoxale în constituția elementelor și de culoare, culoarea cenușii și a zincului dînd impresia unui univers cotropit și sumbru. Sensul alegoric al privighetorii (numele păsării este derivat de la verbul *a priveghea* — după legendă ea privegheză toată noaptea) este susținut de convenționalitatea determinărilor *(mică, dulce)* ca și a celorlalți termeni care se concentrează în jurul ei : *tril, mărgăritare* (metaforă) și care par un ecou din poezia lui Alecsandri.

Nivelul integrator al semnificațiilor sonetului

Sonetul pe care am încercat să-l analizăm se oferă lecturii ca o antiteză între moarte și viață, antiteză susținută prin cele două alegorii. Ponderea celor două elemente în opoziție este, cum se poate observa parcurgînd etapele ana-

lizei, foarte diferită. Replica generoasă a privighetorii se inserează ca o posibilitate într-un cosmos ce pare stăpînit definitiv de magia lunii. Imagistica sonetului este dominată de metafora metalului (coclit ; spadă, zinc) de coloristica spectrală : *verde, vioriu, alb, cenuşiu.* Termenii care susţin ideea de viaţă sînt slab reprezentaţi. Un singur verb *pulsează* sugerînd mişcarea vitală, discretă a lumii. Plasarea însă în final a termenului al doilea al antitezei îi întăreşte poziţia în structura compoziţională a sonetului prin semnificaţia lui de concluzie, de inevitabil.

ANIVERSĂRI ŞI COMEMORĂRI

Dosoftei — întemeietor al poeziei româneşti culte

B. CAZACU
Universitatea din Bucureşti

Continuator al lui Varlaam şi contemporan al lui Miron Costin şi al spătarului Nicolae Milescu, Dosoftei — pe numele de mirean Dimitrie Bărilă — a fost unul dintre cei mai de seamă cărturari ai timpului său.

În dezvoltarea scrisului românesc din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, Dosoftei are meritul de a fi consacrat limba română ca limbă a cultului religios în Moldova; el a desfăşurat o largă activitate de înlocuire a limbii slavone cu limba română, prin traducerea şi publicarea a numeroase cărţi religioase, între altele, a *Liturghierului*, pe care, ca şi predecesorul său Varlaam, îl adresează către „toată seminţia românească". În acelaşi timp, datorită activităţii poetice a lui Dosoftei, limba română îşi îmbogăţeşte posibilităţile de exprimare artistică. Prin tălmăcirea lui Dosoftei, amplul text al *Psaltirii* este supus necesităţilor versificaţiei: efortul mitropolitului moldovean de a traduce — după propria sa mărturisire — „în cinci ani foarte cu osîrdie mare", o atît de întinsă operă (peste 8.000 de versuri) a contribuit la înmlădierea exprimării literare.

Dosoftei descinde dintr-o familie aromânească şi-şi desăvîrşeşte formaţia într-unul din centrele culturale ale regiunii Lvov. Ajuns, în 1658, la vîrsta de 34 de ani, episcop de Huşi, de unde, după un an, trece la Roman, Dosoftei este ales în 1671 mitropolit al Moldovei, demnitate pe care o deţine, cu două scurte întreruperi, pînă la incursiunea lui Ioan al III-lea Sobieski, în 1688, cînd e nevoit să plece în exil în Polonia. Acolo moare, în 1693, închis în cetatea Stryi, lîngă Zolkiew.

Psaltirea în versuri a apărut în 1673 la Uniew, în Polonia ; ea s-a păstrat şi sub forma unui manuscris original, dedicat lui Duca-vodă.

În elaborarea acestei traduceri, Dosoftei a avut ca model psaltirea în versuri polone a poetului Jan Kochanowski (1530—1584), pe care însă nu a urmat-o îndeaproape, ci adesea a amplificat-o, introducînd uneori elemente

lexicale *(boiarii şi curtea, bucine, cobuz, descălecări, lăute, urice, caftane, zimbri)*, care conferă o culoare locală textului biblic originar.

Cei mai mulţi psalmi versificaţi de Dosoftei au un ritm greoi, adesea prozaic. Alături de aceştia însă, se remarcă alţi psalmi în care întîlnim imagini poetice sugestive, ca :

„Mi-s dzilele trecătoare
De fug ca umbra de soare.
Şi ca iarba cea tăiată
M-iaste vîrtutea [= puterea] săcată."
(Psalm 101)

Sau, de exemplu, acest catren, care anticipează rezonanţe eminesciene :

„Preste luciu de genune
Trec corabii cu minune
Acolo le vine toană
De fac chiţii ğoc şi goană."
(Psalm 103)

şi care, în traducerea modernă a Bibliei, apare sub forma : „Pe dînsa [= pe mare] plutesc corăbiile ; acolo-i balaurul ce l-ai făcut să se joace într-însa."

Aceşti psalmi imită metrul versului popular (ritm trohaic, în 7—8 silabe), fapt care explică intrarea lor în circulaţie orală. De exemplu, psalmul 46 :

„Limbile [= popoarele] să salte
Cu cîntece nalte,
Să strige-n tărie
Glas de bucurie.
. . . . . .
Pre vîrvuri [= vîrfuri] de munte
S-aud glasuri multe
De bucine [=buciume] mare
Cu naltă strigare.
. . . . . .
Cîntaţi în lăute,
În dzîcături [= cîntări] multe,
Cîntaţi pre-mpăratul
Că nu-i ca dîns altul"

sau psalmul 136, care cuprinde note de un lirism tulburător :

„La apa Vavilonului,
Jelind de ţara domnului
Acoló şedzum şi plînsăm
La voroavă ce ne strînsăm.
Şi cu inemă amară
Pentru Sion şi pentru ţară
Aducîndu-ne aminte
Plîngeam cu lacrimi herbinte
Şi bucine ferecate
Lăsăm prin sălci aninate."

Astfel, constatăm că, pe de o parte, în *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, prin împrumutarea tiparului metric specific creaţiilor populare, se exercită o primă influenţă a folclorului românesc asupra literaturii culte ; pe de altă parte, prin pătrunderea unor psalmi în circulaţia orală, sub formă de colinde (care vor fi culese, mai tîrziu, de Anton Pann), se manifestă, pentru prima dată, o influenţă a literaturii culte asupra celei populare.

Traducerea, în patru volume, tipărită la Iaşi între 1682—1686, a naivelor legende hagiografice, cu titlul : *Viaţa şi petrecerea sfinţilor,* este o altă lucrare a lui Dosoftei ; datorită conţinutului ei miraculos, ea s-a bucurat de o largă circulaţie în epocă.

*

* *

Erudiţia şi calităţile morale ale cărturarului moldovean au fost recunoscute şi apreciate de contemporani : „Acest Dosoftei mitropolit nu era om prost [= simplu] de felul lui. Şi era neam de mazîl ; prea învăţat, multe limbi ştia : elineşte, lătineşte, sloveneşte şi altă adîncă carte ş-învăţătură, deplin călugăr şi cucernic şi blînd ca un miel. În ţara noastră — afirma Neculce, în încheierea acestui sugestiv portret — pe-aceasta vreme nu este om ca acela."

Contribuţia la dezvoltarea culturii româneşti a lui Dosoftei, acest Clément Marot al literaturii române, întemeietor al poeziei româneşti culte, este recunoscută şi cinstită, în zilele noastre, şi prin înscrierea, în calendarul U.N.E.S.C.O., a sărbătoririi a 350 de ani de la naşterea lui.

Francesco Petrarca

ALEXANDRU BALACI
Universitatea din Bucureşti

În urmă cu şase sute de ani, la 18 iulie 1374, în mica localitate Arquà, pierdută între Colinele Euganee, se stingea, cu capul înclinat pe ultimul manuscris, marele scriitor umanist, Francesco Petrarca.

Mai mult decît alţi scriitori mari ai lumii, Francesco Petrarca a fost o adîncă şi luminoasă oglindă, în care s-au răsfrînt şi s-au reflectat multiform toate complexele imagini ale vieţii, ale lumii şi gîndirii contemporane. Mai mult decît alţi mari scriitori ai lumii, Francesco Petrarca nu poate fi dimensionat de o căutare şi de o aspiraţie unică. Aidoma spiritelor neliniştite de totdeauna, de precursori ai umanităţii, el a căutat să experimenteze totul, să caute, să încerce permanent, să-şi aproprie şi să se bucure de toate marile spectacole ale vieţii.

Şi ca scriitor a încercat totul şi a vrut să se întreacă şi să depăşească alte mari modele ale literaturii. A aspirat, cu o rară perseverenţă, să-l egaleze pe Cicero în *Epistole,* pe Titus Livius în *De Viris,* pe Virgiliu în *Africa,* pe Seneca cu *De Vita solitaria* şi pe Sant'Agostino cu *Secretum.* A aspirat la o mare glorie literară, şi a dobîndit-o, din această emulaţie, aşa cum această sete de glorie apărea ca un semn solar al prestigiului incontestabil de care încep să se bucure artiştii, scriitorii, în epoca de splendidă înflorire a Renaşterii.

Gloria aceasta literară, pe care scriitorul a visat-o realizîndu-se prin *Africa,* marele său poem epic, scris în limba latină, îşi are în realitate rădăcinile înfipte adînc, într-un volum de reduse dimensiuni, intitulat *Il Canzoniere.* Sentimentele şi ideile noi, care pătrund această culegere poetică, scrisă în limba italiană, îl definesc pe scriitor drept un reprezentant de seamă al lumii noi. Într-adevăr, Francesco Petrarca a fost primul scriitor care a simţit şi a scris, aşa cum n-au scris poeţii Antichităţii, aşa cum dogmatismul eclezias tic nu a îngăduit-o atîtea secole. Francesco Petrarca a fost primul scriitor care a simţit că fiecare suflet, fiecare individ poate să aibă o istorie, aşa cum o are societatea omenească, că din fiecare clipă a vieţii umane, îşi poate avea originea şi înflori splendid, un poem. Francesco Petrarca a fost printre primii scriitori ai lumii care au avut ca temă realitatea cotidiană, obişnuită, realitatea noastră umană, plină de durere şi de iubire, plină de soare, agitată de furtuni. Petrarca a fost primul scriitor care a pătruns, explorînd adînc în interiorul fiinţei sale, în interiorul sufletului omenesc, pentru a-l întreba, pentru a-l asculta, pentru a-l analiza şi pentru a-şi răspunde. În Francesco Petrarca este fundamentată sensibilitatea, facultatea predominantă a celei mai directe emoţii, tendinţa subtilă de a sesiza în jurul său sentimente şi pasiuni umane, de a le pătrunde forţa, de a-şi confrunta cu ele propriile sentimente şi pasiuni. El este deci primul mare poet liric al lumii.

Francesco Petrarca este, de asemenea, un poet patriot, partizan avîntat al independenţei naţionale, al libertăţii şi al unităţii ţării sale. De o mare frumuseţe artistică sînt astfel cele două cantone inspirate de un profund şi nobil sentiment patriotic. Prima, *Spirito gentil,* este un înflăcărat îndemn pentru restaurarea vechii glorii, a Romei şi a Italiei în lume. Cealaltă, *Italia mia,* poate, desigur, să fie considerată ca un vibrant manifest al independenţei naţionale, ca o chemare pasionantă, arzătoare, la luptă continuă pentru libertatea ţării. În amîndouă aceste desăvîrşit artistic cantone, pătrunde în profunzime, înalta, moderna iubire de patrie a lui Francesco Petrarca, desigur unul dintre primii scriitori ai lumii la care se poate sublinia existenţa şi oglindirea măiastră în poezie a sentimentului naţional.

Alături de Dante Alighieri, exaltator înflăcărat şi el al *ideii* de Italia, Francesco Petrarca străluceşte în constelaţia primilor scriitori care voiesc Italia eliberată de jugul străin şi care cred, cu nestrămutată, emoţionantă tărie, cu nesfîrşită încredere, în marile virtuţi şi facultăţi ale sufletului şi poporului italian. Elocvenţa arzătoare, comparabilă cu erupţia de flăcări şi de lavă a vulcanilor, ţîşnind năvalnic, direct din inimă, străbate cele două mari poeme. Cu violenţă şi ardoare, marele poet ridică vocea sa de tribun, pentru a acuza pe seniorii Italiei de a fi guvernat rău această glorioasă şi atît de frumoasă parte a lumii, divizaţi între ei de discordie şi de ură, purtînd între ei, nu spre slava, ci spre prăbuşirea ţării, nenumărate lupte intestine şi fratricide. Cu accente de înflăcărată iubire de ţară, poetul recheamă pe seniorii italieni către imaginea şi gîndul patriei, primul leagăn şi ultimul locaş al strămoşilor. El le atrage atenţia cu vorbe pătimaşe să se gîndească profund şi să lupte pentru poporul chinuit şi oprimat, însetat de libertăţi, ale cărui mari virtuţi nu s-au stins niciodată.

Versurile acestea de meditaţie cetăţenească ale lui Francesco Petrarca, aceste apostrofe eroice, au vibrat totdeauna, cu prelungi ecouri în sufletele patrioţilor Italiei luptătoare.

O altă latură mai puţin cunoscută a poeziei lui Francesco Petrarca este aceea care biciuieşte cu violenţă antiecleziastică moravurile Curiei Papale.

Petrarca, locuitor al acestei Curţi, într-o perioadă a tinereţii sale, o cîntăreşte şi o judecă cu o rară asprime. Deşi creştin, Francesco Petrarca, cu cuvinte de supremă indignare, descrie turpitudinea Curiei, comparabilă în unele din *Sonetele* sau *Scrisorile* sale cu infamia Babilonului. Implorînd focul Cerului să cadă asupra Curiei Papale, mînia poetului, setea lui de justiţie şi de adevăr incendiază parcă versurile care stigmatizează corupţia moravurilor înalţilor prelaţi.

Patriotismul acesta modern al lui Francesco Petrarca l-a purtat nu numai spre exaltarea virtuţilor şi facultăţilor poporului, ci şi spre cîntarea, deplină şi armonică, a marilor frumuseţi ale naturii şi pămîntului italian. Călător statornic de-a lungul continentului european, pe itinerarii făurite de setea sa de umanist, de atent cercetător al bibliotecilor şi arhivelor claustrate ale mănăstirilor, Francesco Petrarca, care a introdus ca temă majoră a poeziei, ca o prelungă vibraţie, profundă şi nouă, tema naturii, a cîntat pasionat cerul, iarba şi florile, marea şi munţii dumnezeieştii sale ţări. Întorcîndu-se, pentru a nu-şi mai părăsi niciodată patria, a salutat-o, înflăcărat, de pe creasta zăpezilor eterne ale Alpilor, deliniind-o în conturul ei marmorean de ţară a frumuseţii. Francesco Petrarca este printre primii mari poeţi ai naturii alpestre, după cum nimeni ca el a cîntat *apa,* care cuprinde în poezia sa toate culorile şi toate glasurile naturii. Bătaia valurilor mării de ţărmuri, pendularea mareelor, fluiditatea lentă a marilor fluvii, dar mai ales ritmul alert al rîurilor repezi de munte sînt un fundal sonor, de o rară armonie a poeziei lui Francesco Petrarca.

Această temă primordială a naturii, în care apele se întovărăşesc cu munţii, această influenţă covîrşitoare a naturii şi a peisajului în lirica poetului trecentist italian au fost una din premisele care au generat, aparent anacronica întrebare, dacă Francesco Petrarca nu poate să fie considerat primul mare poet romantic al lumii.

Dar partea cea mai cunoscută a poeziei lui Petrarca este aceea scrisă, cu accentele umane cele mai simple şi mai fireşti, pentru femeia iubită, pentru nemuritoarea Laura.

Aci se reliefează, pentru prima dată în istoria literaturii, prima poezie de dragoste care transcende evul mediu, liberă de imitaţie, profund omenească, profund sensibilă, modernă.

Aci se descoperă curgerea izvoarelor prime, vine puternice, fluide, de apă pură, de munţi, care vor deschide, vor genera şi vor alimenta marile fluvii ale liricii italiene, ale liricii universale. Primul liric al Italiei a fost şi cel mai mare iar protagonista versurilor este o femeie pămîntească, vie, existenţă reală în viaţa şi în transfigurarea ei în poezie, integrală şi armonică, fizică şi sufleteşte. Laura nu este niciodată un simbol, nu este o putere abstractă, o concepţie universală, ci realitate, viaţă, iar iubirea pentru ea a avîntatului poet Francesco Petrarca este totdeauna un puternic sentiment uman, real, arzător. Laura s-a smuls, a evadat din transcendental, a cucerit valoare absolută prin ea însăşi. În ea poetul şi-a concentrat întreg freamătul şi neliniştea vieţii sale. Pentru el dragostea a devenit însuşi sensul şi sentimentul esenţial, integral al vieţii.

Marele liric modern, lucid explorator al sufletului de îndrăgostit, al propriului său suflet, a scris în *Cancionier,* cu o notaţie cotidiană, de jurnal intim şi profund sensibil, povestea iubirii sale, în timpul vieţii şi după moartea Madonnei Laura.

În această culegere de adîncă şi subtilă analiză psihologică, realitatea apare clară, desprinsă cu totul din ceţurile mistice ale evului mediu. Se ascende din zona de umbre a miturilor şi simbolurilor, a abstracţiunilor şi dogmelor reci, teologale şi scolastice, în plină lumină, în plină viaţă. „Omul, sufletul lui, a fost descoperit!" Această exclamaţie care poate fi a oricărui cititor atent al *Canţonierului,* îl poartă pe marele poet, precursor umanist, dincolo de pragul înalt al trecerii spre Renaştere, epoca *descoperirii lumii şi a omului.*

Femeia iubită, inspiratoarea poeziei, care se încorporează la Francesco Petrarca, este Laura, femeia cu părul blond şi inelat ca *Primavera* lui Sandro Botticelli, cu obrajii învăpăiaţi de bătaia sîngelui, cu ochii senini şi zîmbitori. Pentru prima oară în poezia lumii se îndrăzneşte a se vorbi despre şoldul unei femei frumoase, care se reazimă de coloana unui arbore, în mijlocul naturii exuberante, sub o nesfîrşită ploaie de flori, lîngă un torent de munte, cu apele repezi, clare şi reci.

Canţonierul este în acelaşi timp un continuu şi dramatic duel, între puternica sete de dragoste şi de glorie a poetului şi aspiraţiile sale creştine, către cer, rămăşiţe încă vii în sufletul său sensibil, aflat la răscrucea a două mari epoci istorice, a evului mediu şi a făuririi Renaşterii, creatoarea culturii laice, creatoare a optimismului şi a unei orientări realiste în artă. Totdeauna însă, în acest duel, între pămînt şi cer, între sacru şi profan, între realitate şi mit religios, la Petrarca va învinge realitatea, starea şi năzuinţele pur omeneşti.

O altă trăsătură caracteristică a lirismului la Francesco Petrarca, un alt filon preţios al operei sale este constituit de un modern sentiment de melancolie. După moartea femeii iubite, caută uitarea în solitudinea creatoare, eliberarea în plîns, dar totdeauna lacrimile sale sînt generate de nestăvilita sa sete de viaţă, de nesfîrşita sa aspiraţie spre fericire. Drama sa spirituală este însăşi drama vieţii noastre a oamenilor, poemele sale sînt poemele creaţiei, ale vieţii integrale, accentele melodice ale unui cînt universal care nu se va stinge niciodată. Melancolia lui Francesco Petrarca nu mai este tristeţea şi pesimismul atotcopleşitor al evului mediu, ascetic, dogmatic-creştin, ci al unei lumi noi, mult mai complexe, cu noi probleme şi sensuri ale vieţii, care se dezvoltă în sînul epocii şi vieţii medievale.

Desigur însă că această lume nouă, modernă, umană, reacţie a naturii şi a realităţii împotriva misticismului şi ascetismului, este încă în germene, fragilă şi alternantă, şi în aceasta constă explicaţia firească a contradicţiilor şi oscilaţiilor marelui poet italian.

Canţonierul închide în el întreaga viaţă a poetului, intensa sa ardere şi trăire lirică, patruzeci de ani de iubire nestinsă. Versurile lui perfecte stau sub semnul celei mai autentice şi sincere poezii a dragostei, a frămîntărilor şi focurilor interioare. Taina poeziei lui Francesco Petrarca stă în acele cuvinte, în acele puţine silabe care reconstruiesc în fantezia noastră sensibilă o întreagă lume spirituală şi reală, cu întunericul şi tăcerea murmurătoare a nopţii, cu aromele uşoare şi catifelarea înstelată a florilor, cu orizontul nesfîrşit al cîmpiilor ierboase şi pustii, în fraternitatea cu munţii, cu astrele, cu pădurile şi apele, cu facultatea ultrasensibilă de a putea transmite durerea şi chinul, melancolia proprie peisajului, cerului şi pămîntului.

Cu Francesco Petrarca se face evidentă tendinţa spre frumuseţea reală pămînteasca, dincolo de orice văl alegoric sau teologal, spre libera cercetare în domeniul cunoaşterii, spre libera exercitare a forţei minţii, tot atîtea pietre unghiulare ale modernului edificiu al erei noi, căreia marele poet italian îi este incontestabil precursor.

Oana Chelaru

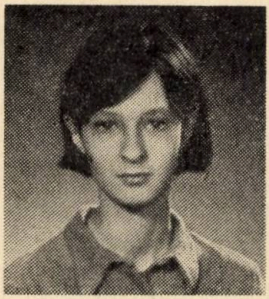

S-a născut în 1956 la Bucureşti. Este elevă a Liceului „I. L. Caragiale" din Capitală. A obţinut premiul II la Concursul naţional al pionierilor, premiul III la concursul „Tinere condeie", ediţia 1973, faza municipală. A publicat versuri în antologii pioniereşti, în *Săgetătorul,* şi *Ritmuri solare.* A colaborat la *Cutezătorii, Preludiu, Amfiteatru.*

Patria mea

Patria mea,
fără linişte tresăltînd prin mine,
neistovită, istovindu-mă
mă ivesc dintre brazdele tale
cu clinchet de lumină subţiori.
Fără zăbavă, cu spade de zadă
mirosul dimineţii mă învinge.

O, patrie a mea, imensă ca un cer!
Pe neagra minune de lut nuntesc,
în tine toţi mugurii focului cresc.
Te cer, te caut sub copitele cailor,
mă răstignesc de numele tău
de fiece dată cînd îl spun.

Victor Mihalaşcu

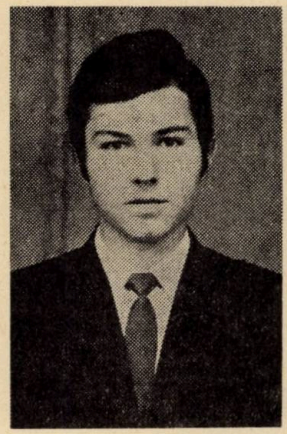

S-a născut în anul 1955, la Pogoanele, jud. Buzău. Este elev al Liceului de cultură generală din localitate. Preşedinte al cenaclului liceului, a participat la olimpiadele de literatură, la taberele de creaţie, a publicat în *Preludiu* şi în antologia *Ritmuri solare II*.

Rostiri

Te gîndesc, patrie, mugure de suflet,
de sînge înflorit în calde vise
prin care ne înălţăm întru dragoste,
înfăptuire de gînd
şi faptă simplu rostită
de oameni scăldaţi de zboruri.
Te gîndesc, patrie cu pleoape de grîu
şi privire de izvoare
şi mă-nchipui mai pur
şi mai demn —
albastru arc de triumf peste patria
străluminată de iubire.

Eugen Amăriuței

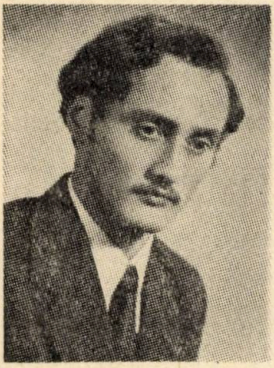

S-a născut în anul 1955 în comuna Șicula, jud. Arad. Este elev la Liceul teoretic din Tg. Frumos și președinte al cenaclului de la acest liceu. A publicat în revista *Amfiteatru* și în antologiile *Inscripție de omagiu* (Iași, 1972) și *Ritmuri solare* (București, 1974).

Răscoala de vînturi

Voinicii acestui pămînt cu neastîmpărul coasei
Săpară granitul și apa tîșni spre înalt,
Ștefan Voievod în Tîrgul Frumoasei
Veni, cu paloșul rece, cu sufletul cald.

Mai spre sud, mai spre nord și spre-apus
Călare trecut-au haiducii cu flinte
Pe drumuri unite-nainte s-au dus,
Răscrucea de-atunci și-acuma-i fierbinte.

Din neant plămădit-au cu fire de ploaie,
Cu zbor de cuvînt această inimă pură,
Răscrucea de vînturi și drumuri ce nu se îndoaie
Și viața pulsînd eternă pe frunte, pe gură.

Și-au crescut și copacii, vlăstarele noi ale țării
Înflorită de-a pururi țărînei și apoi cunună
Și-au crescut ploi de gînd sus pe zările zării,
Narcise culese de fapte ca ochii sub lună.

Cleopatra Lorinţiu

S-a născut în anul 1957 la Bistriţa. Este elevă a Liceului „Liviu Rebreanu" din localitate. Evidenţiată în cadrul concursurilor pioniereşti, organizate de Radiodifuziune, a publicat în revista *Cutezătorii* şi în diferite antologii locale. Este colaboratoare permanentă a ziarului judeţean.

Crez

Oricît de limpede ar suna apele,
Oricît de cald m-ar iubi vîrstele,
Oricît de pădure ar creşte clipele,
Oricît de noiembrie m-ar biciui amintirile,
pelin şi miere
zvon de durere
crezuri şi iaduri
dor şi venin
voi bea
din paharul cu plîns şi cu patimă plin.

Goya și suprarealismul

ADRIAN GUȚĂ
anul III C, Liceul „Nicolae Bălcescu",
București

S-ar părea că între Goya, pictorul Curții Spaniei secolului al XVIII-lea și suprarealiști, pictori ce aparțin unuia din cele mai contestate curente ale artei secolului al XX-lea, nu există nici o legătură. Amintim în acest sens unul din celebrele *Capricii* ale lui Goya : *Somnul rațiunii zămislește monștri.* Este poate, pînă la suprarealism, cea mai șocantă reprezentare a exteriorizării lumilor neștiute, haotice, ce sălășluiesc în subconștientul uman. Personajul are fața ascunsă sub mîini, simulînd o totală rupere de realitate, ceea ce permite unor lilieci-monștri să invadeze cadrul. Ființele acestea hidoase, nocturne nu sînt altceva decît simbolul elementelor ce populează visul neguros al artistului. Sînt păsări primitive, de o construcție grosolană, banală. Visul neliniștitului Goya descătușează instinctele primare ca urîte amintiri ale originii omului, pe care acesta le poartă în cotloane de mult uitate ale sufletului.

Sînt printre primii pași spre imortalizarea plastică a unui teritoriu pe care omul se ferea să-l exploreze : era chiar subconștientul, lumea ascunsă a impulsurilor. Pictorul creează o altă realitate, aceea pe care n-o vedem, pentru că o purtăm în noi. Care este însă singura modalitate de a ne-o revela dacă nu visul ? Visul este suprarealitatea, iar arta care-și face din ea un ideal aparține suprarealismului.

Acestea sînt cîteva fire care leagă pe maestrul spaniol din secolul al XVIII-lea de Salvador Dali, Jean Miro, Max Ernst, Georgio de Chirico, René Magritt, Victor Brauner și alții.

În virtutea elementelor enunțate — de fapt programul artei suprarealiste — vocabularul acesteia se află pe o treaptă superioară lui Goya. Ceea ce pictorul Curții Spaniei intuia în gravura menționată, ne este relevat, în secolul al XX-lea, într-o perspectivă vastă și completă. Predecesorul lucrează cu simboluri imediate, cu accesorii ale basmului, ce reproduc brutal lumea visului. Suprarealismul dispune de „rapoartele" medicinei avansate, ale psihiatriei, care-i permit să evoce realitatea superioară într-o infinitate de ipostaze. Și paradoxal, cu cît se pătrunde mai adînc în lumea subconștientului, harta lui se complică, apar conexiuni din cele mai stranii.

Se ajunge, în felul acesta, la cea mai personală imagine asupra realității. Așa se construiesc acele ermetice compoziții suprarealiste în care se alătură cele mai diferite obiecte și noțiuni, care neagă, de multe ori, principiile realității văzute. Această diferențiere maximă de optică duce la deformări neverosimile ale ființelor și lucrurilor. Sînt constatări pe care le facem în fața unor lucrări ca : *Spania, Girfa în flăcări* (Salvador Dali) ; *Drepturile omului* (René Magritt) ; *Experiență nefericită* (Victor Brauner) ; *Prezicătorul* (Giorgio de Chirico).

De ce această rupere de realitatea imediată ? Motivele coincid, în parte, cu cele ale lui Goya. Geniul spaniol a fost toată viața un neliniștit, un explorator. Orice obiect abordat era supus filtrului viziunii sale. Unele îi ofereau mai multe posibilități de manifestare, altele, dimpotrivă, îl zăgăzuiau. Dar în

Capricii a fost cel mai mult el însuşi. Persecuţiile bisericii, remuşcările şi imboldurile lăuntrice l-au făcut să-şi cenzureze şi visul în căutarea unui răspuns, a unei autodefiniri. Cu aproape 200 de ani mai tîrziu, un grup de artişti, al cărui număr a sporit mereu, a încercat să găsească, în arta sa, esenţa acelei realităţi pe care o percepem toţi la scara senzaţiei. Ei au urcat pe scara percepţiei, a comenzilor cerebrale ; au mers şi mai departe şi au crezut că au aflat izvorul în umbra voinţei controlabile, acolo unde se stabilesc raporturi neştiute, necontrolabile ; s-au închipuite pe „faţa nevăzută a lumii".

O motivare mult mai accesibilă a monştrilor lui Goya şi a întregii arte suprarealiste este cea a protestului social. *Somnul raţiunii* nu este altceva decît acceptarea pasivă a societăţii spaniole contemporane lui, înlănţuită de reminiscenţe feudale. *Monştrii* sînt instituţiile, procedeele de constrîngere ale acestei maşini infernale, care ameninţă să-l extermine pe cel adormit, dacă acesta nu întrerupe coşmarul, desprinzîndu-se din lumea lui.

Suprarealismul s-a constituit după primul război mondial. Tendinţa sa de ridicare deasupra realităţii existente, într-o realitate superioară, este o formă de protest împotriva unei societăţi nedrepte, rău întocmite. Compoziţii cu valoare de simbol ca *Spania* lui Dali sau imaginile de locuri pustii, vidate, ale lui G. de Chirico, în care un personaj singular aşteaptă un cataclism sînt, în acest context, adevărate manifeste sociale.

Reviste şcolare

Prof. GHEORGHE ŞOVU,
Liceul nr. 39, Bucureşti

Cele cîteva numere (11, 12, 13—14) ale revistei *Zorile*, a elevilor Liceului de matematică şi fizică „Alexandru Odobescu" din Piteşti, pe care le-am primit recent, împreună cu lămuririle binevoitoare ale tov. prof. Augustin D. Stoenescu, coordonatorul publicaţiei, ne-au adus, din nou, în faţa unei adevărate „tribune de luptă", a unui „mesager şi instrument al educaţiei comuniste" a acestor tineri.

Publicaţie cu personalitate distinctă, conferită de formatul, înfăţişarea şi mai ales de conţinutul bogat şi interesant, revista *Zorile* trece, cu fiecare număr, examenul maturităţii în alegerea şi susţinerea celor mai variate probleme aflate în centrul intereselor şcolii.

Revista consemnează evenimentele mari ale poporului nostru, precum şi preocupările şi succesele din viaţa liceului. Activitatea diferitelor cercuri : de literatură română şi universală, matematică, fizică, electrotehnică, biologie, folclor, participarea la diferite concursuri şcolare, integrarea socială a tineretului, munca patriotică, aspecte ale modernizării învăţămîntului etc. oferă colaboratorilor revistei un material variat, prezentat în diferite forme publicistice.

Revista publică, de asemenea, poezie şi proză de bună calitate. Remarcăm, printre altele, poeziile semnate de elevii : Laurenţiu E. Todie, Iulia Adriana A. Guţă, Ilinca I. Lulea. Revista şi-a creat un merit din publicarea colaboră-

rilor unor prestigioşi invitaţi : printre aceştia : Dan Simonescu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga.

Ca şi publicaţia orădeană *Ţara visurilor noastre,* revista *Zorile* a luat iniţiativa de a publica într-o rubrică intitulată *De la inimă la inimă,* lucrări ale colegilor lor din alte oraşe — „simbol al prieteniei cu colegii noştri români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi din toată ţara". Într-o adevărată eflorescenţă lirică, apar alături nume ale unor tineri din : Arad, Blaj, Bacău, Bistriţa, Braşov, Brăila, Bucureşti, Constanţa, Cluj, Corabia, Hunedoara, Iaşi, Rîmnicu-Vîlcea, Sfîntu-Gheorghe, Sighetu-Marmaţiei, Suceava, Tîrgovişte, Timişoara, Turnu-Măgurele ş.a.

*
* *

Publicaţia elevilor Liceului „Unirea" din Focşani, *Revista noastră,* confirmă, încă o dată, prin numărul din ianuarie—martie 1974, renumele de care se bucură ; revista este într-adevăr, aşa cum afirmă coordonatorul ei, prof. Petrache Dima, „o tribună a tinerelor talente, dar şi un mijloc de popularizare a figurilor şi operelor literare legate în special de meleagurile vrîncene, a personalităţilor care au onorat, prin munca şi solida lor pregătire" liceul focşănean.

În acest sens, *Revista noastră* este prezentă, prin numărul pe care-l urmărim, cu un emoţionant omagiu adus poetului I. M. Raşcu, fost profesor al liceului „Unirea" din Focşani.

Un amplu şi interesant *Dialog cu poezia,* angajat între poeţii : Nina Cassian, Romulus Vulpescu, Tudor George, Mircea Dinescu, şi elevi ai liceului, reţine atenţia prin dezbaterile pe care le-a prilejuit, care au fost, fără îndoială, folositoare pentru tinerii condeieri din Focşani. Felicitări pentru iniţiativa organizării !

Alte materiale publicate în revistă surprind aspecte, demne de menţionat, din viaţa şi activitatea acestui liceu.

*
* *

Elegantă ca prezentare generală, tipărită pe hîrtie excelentă, îngrijit tehnoredactată, revista *Lyceum* a elevilor sibieni (de la Liceul „Gheorghe Lazăr") ni se înfăţişează, prin nr. 12, din 1973, ca o publicaţie bine orientată în abordarea celor mai diverse aspecte din viaţa şi preocupările tinerilor. Revista publică articole privitoare la aspecte ale educaţiei comuniste, preocupări de orientare profesională a elevilor, fragmente de studii, însemnări despre „fermecatele izvoare" folclorice, confruntări pe teme din lumea cărţilor care se studiază în şcoală, note şi recenzii privitoare la apariţiile editoriale recente, pe plan local şi la scară naţională, preocupări ştiinţifice (matematică, fizică), concursuri, olimpiade, succese ale unor elevi din acest liceu, călătorii pe meleaguri sibiene, oltenești sau moldovene etc.

Pe lîngă varietatea materialelor, remarcăm echilibrul revistei, buna informaţie a colaboratorilor, sensibilitatea multora dintre ei, maturitatea mînuirii cuvîntului.

Sumarul se încheie cu o utilă şi interesantă *Revistă a revistelor şcolare,* realizată cu spirit de preţuire a altor publicaţii ale colegilor lor din ţară, dar şi cu binevenite sugestii.

*
* *

Emoţionant numărul revistei *Jubileu* al Liceului economic din Tîrgovişte, consacrat sărbătoririi a 50 de ani de la începuturile învăţămîntului economic în fosta cetate de scaun.

Mărturisirile şi colaborările foştilor elevi ai liceului, azi poeţi, oameni de cultură şi ştiinţă, ca George Păun, I. C. Cătina, dr. Ilie Marinescu sau ale unor cadre didactice, printre care prof. Nicolae Oprea, inspector general al Inspectoratului şcolar judeţean Dîmboviţa, prof. Marcel Pletea, directorul Liceului economic Tîrgovişte, asigură calitatea acestui număr al revistei.

Dar şi actualii elevi ai liceului semnează materiale interesante, cum sînt cele intitulate : *Elevul — beneficiar de investiţii morale, Contabilitatea este o oglindă a trecutului şi o călăuză a viitorului, Înfrigurati visători ai unor mari dimensiuni* (interviu) etc.

Poezie demnă de amintit semnează, printre alţii, Gheorghe Albu, Gabriela Popescu, Nicoleta Gheorghe, Mihail I. Vlad.

*
* *

Tot din Tîrgovişte, ne-a sosit un număr din *Armonii,* revistă editată de elevii Şcolii generale „Vasile Cîrlova" din localitate.

Dacă nu am şti că aparţin unei şcoli generale, am putea atribui aceste „armonii" oricărui liceu cu tradiţie în realizarea unor publicaţii şcolare.

Revista este, mai întîi, o expresie a interesantei activităţi a colectivului şcolii, activitate desfăşurată în cadrul laboratoarelor, cabinetelor, cercurilor de chimie, fizică, biologie, geografie, ştiinţe sociale etc. Sînt consemnate, de asemenea, evenimente şi activităţi din viaţa organizaţiei de pionieri, sînt aduse la lumina prezentului documente despre trecutul şcolii, învăluite în amintirile unor foşti învăţători ; revista publică şi scurte, dar emoţionante scrisori ale unor foşti elevi ai şcolii ; între ei : Gheorghe Tomozei, Alexandru Stark, Mircea Horia Simionescu.

Între cei mici, care semnează încercări literare, o speranţă : elevul Iulian Penescu, care la 13 ani debuta cu versuri în revista *Cutezătorii,* iar, de curînd, şi-a tipărit volumul de poezii *Legenda frumoasei.*

*
* *

Limbă şi literatură pentru elevi îşi îndeplineşte o datorie de cinste de a semnala tuturor cititorilor din şcoli două prestigioase culegeri de versuri şi proză ale celor mai tineri scriitori din Capitala patriei — elevi, pionieri. Este vorba despre *Vîrstele primăverii,* culegere apărută în 1973, la Editura „Ion Creangă" şi *Ecouri lirice,* culegere din creaţiile pionierilor şi şcolarilor, editată, în acelaşi an, de către Palatul pionierilor din Capitală, ambele editate de poeta Veronica Porumbacu şi prof. Mircea Claudiu Vodă.

În prefaţa care însoţeşte volumul *Vîrstele primăverii,* poetul Virgil Teodorescu afirmă :

„Cartea de faţă reprezintă un încîntător florilegiu, ghirlanda pură a jocului raţiunii sensibile, aparţinînd celei mai tinere generaţii a ţării, putere reversibilă,

profund legată de tradiţiile nobile ale istoriei şi culturii noastre naţionale (...) Această carte este recolta unei primăveri drepte, recolta unui pămînt rodnic, fertilizat de luptele pentru demnitate şi independenţă naţională ale înaintaşilor, redat poporului prin uriaşele schimbări provocate de instaurarea socialismului, atît pe plan material, cît şi spiritual".

Semnate de membrii studioului *Freamăt,* cele două volume, foarte frumos ilustrate cu desene aparţinînd tot copiilor, dezvăluie izvoare sufleteşti de o mare frumuseţe şi puritate, precum şi forţe autentice, capabile să le îmbrace în haina cuvîntului artistic, nu de puţine ori surprinzătoare prin originalitate şi expresivitate.

Citind aceste cărţi, găseşti nenumărate motive în plus spre a te simţi mîndru că eşti „suflet în sufletul neamului" care „s-a născut poet..."

Dialog cu Gabriela Melinescu

„Un reportaj trebuie să opteze limpede pentru ceva, altfel nu valorează nimic"

— Într-un climat literar efervescent ca al nostru, în care conceptul de realism se conjugă cu cel de responsabilitate liber-înţeleasă a scriitorului, reportajul a cîştigat o semnificaţie şi o strălucire aparte. Acceptaţi, deci, Gabriela Melinescu, o discuţie despre realism şi responsabilitate reportericească ?

— Am putea vorbi despre realism o viaţă şi despre responsabilitate altă viaţă şi tot n-am elucida lucrurile...

— Este unanim recunoscut faptul că reportajul, fie el şi literar, răspunzînd mai multor raţiuni de ordin jurnalistic, cotidian şi mai puţin unor raţiuni de ordin estetic, necesită o cunoaştere superioară a conceptelor enunţate mai înainte. Este, cu alte cuvinte, scriitorul acel „reporter al clipei" cum l-a denumit cîndva un redactor al Televiziunii ?

— Nu cred că scriitorul este acel „reporter al clipei". Nici măcar reporterul nu se poate numi scriitor al clipei. Scriitorul — şi-l pun aici şi pe reporter, pentru că n-am auzit vreodată de reporteri buni care să nu fie scriitori adevăraţi — are o lume de oferit lumii. Nu ştiu dacă este chiar realitatea imediată, dar scriitorul se prezintă ca o prismă, are atîtea feţe ale sale pe care le poate arăta lumii, dar nu cu care poate percepe lumea. Ar fi cel puţin hazardat să ne avîntăm şi să spunem că scriitorul poate să fotografieze vreo clipă, aşa cum ar fi ea. El înregistrează doar prin sine lumea şi această lume o dăruieşte lumii prin sine.

— Aţi putea face, în spiritul acestor opinii, distincţie între aşa-zisa literatură-eveniment şi literatura de circumstanţă ?

— Aş putea spune că scriitorul, ,oricît de mare ar fi, e incapabil practic să-şi scrie adevăratele cărţi tot timpul. El se poate îndeletnici cu grădinăria literară, el poate tatona terenul şi atunci, în vederea creşterii unei singure flori

rare pregăteşte pămîntul ; şi fie afînat, şi fie plin de substanţe, şi fie împrietenit cu alte rădăcini face grădinărie : scrie ocazional, cultivă pansele în vederea cultivării unui soi mai gingaş, mai rar, care să întrunească toate speranţele. Nevoia de a scrie articole (fie ele şi de circumstanţă) vine de la faptul că în unda electrică doza de înţelegere se măreşte progresiv... Poate în aceste articole îmi curăţ drumul pînă la înţelesul cel mai limpede, pînă la exprimarea cea mai potrivită.

— În ce condiţii reportajul poate aparţine fiecăreia dintre ele ?

— Reportajul nu poate aparţine decît literaturii adevărate. De altfel, eu nu recunosc drept reportaj decît acele proze-poeme care vor dura ca şi literatura şi care, servind momentul, vizează eternul.

— Aţi iniţiat, împreună cu Sânziana Pop în revista „Luceafărul", o suită de reportaje care au trezit la apariţie un mare interes în rîndul multor categorii de cititori. De altfel, această iniţiativă se înscrie într-un complex de evenimente de acest fel, mult mai larg. Credeţi că asistăm în ultimul timp la un reviriment spectaculos al reportajului ?

— Nu cred. Totdeauna în literatură au existat momente de culme ale reportajului. Eroarea de a numi reportaje nişte articole scrise de nişte oameni fără talent, fără har, a atras atenţia la faptul că a fi reporter nu e la îndemîna orişicui. Trebuie să fi scris mult, orice, trebuie să fii un om viu, la curent cu trecutul şi prezentul pentru ca să scrii despre moment, situîndu-l în viitor şi trecut.

— Scriind v-aţi întrebat, vreodată, dacă reportajul aparţine în exclusivitate literaturii, sau nu ? S-ar putea vorbi de reportaj ca de un gen literar de graniţă sau ca despre o sumă de genuri şi modalităţi literare consacrate ?

— Se zice mereu că reportajul e un gen plebeu. Eu cred că, după felul în care el este scris poate fi mai palpitant decît proza şi poezia. Vreau să spun că reportajul modern ca şi eseul fuzionează harul artistului cu harul omului de ştiinţă. Aş îndrăzni să zic : un gen nou, puternic, nicidecum în urma poeziei şi prozei. Mereu mă gîndesc spunînd lucrurile astea la reportajele pe care le-ar fi scris : W. Faulkner, Capote, Hemingway, la noi Bogza, Brunea-Fox.

— Cum s-a născut pasiunea pentru reportaj a poetei Gabriela Melinescu ?

— Venind la revista *Luceafărul* şi lucrînd la secţia de publicistică am fost pur şi simplu nevoită să scriu reportaj. Mai scrisesem şi altădată la revista *Femeia,* dar acum, întîlnind-o pe Sânziana Pop, am format un trust şi...

— Scriind reportaj aţi făcut cumva o concesie poeziei ?

— Eu cred că n-am făcut nici o concesie, sper.

— Vă asumaţi, deci, în întregime condiţia reporterului ?

— Îmi asum în întregime tot ce scriu, excluzînd adăugirile făcute în articole (în reportaje mai rar) de alte persoane, pervertirea adevărului prin aceste mici întorsături de fraze, de mutări de virgule... Sînt tristă că există în lume

asemenea redactori, care intervin în textele scriitorilor, mistificîndu-le gîndurile şi simţirile.

— Ce loc ocupă, din acest punct de vedere, noţiunea de onestitate. Vorbiţi-mi de onestitatea reporterului.

— Noţiunea asta ocupă un loc esenţial nu numai în reportaj. Sincer trebuie să fie reporterul, sincer cu el însuşi. Dar oamenii se tem mult de sinceritate. Reporterul poate să nu fie sincer, nu prefăcîndu-se, ci pur şi simplu neînţelegînd sensul mare al lucrurilor pe care le vede. (Să zicem că dintr-un peisaj în loc să vezi căderea luminii pe lucruri, tu vezi cu totul altceva, şi important în acel reportaj era lumina pe lucruri.) Să-şi fie fidel lui însuşi şi ideii pe care şi-a propus s-o susţină. Un reportaj trebuie să opteze limpede pentru ceva, altfel nu valorează nimic.

— Începînd cu F. Brunea-Fox şi Geo Bogza şi terminînd cu — să zicem — mai tinerii Radu Anton Roman şi Pavel Perfil, reportajul român contemporan a cîştigat valenţe noi şi semnificative. Ce viitor îi prevedeţi reportajului în următorii ani ?

— Nu-i prevăd un viitor, decît în legătură cu scriitorii care vor scrie reportaj excelent. Nu vine din timpul nostru faptul că reporterii buni au fost şi scriitori buni ? Meseria de ziarist fiecare scriitor o învaţă singur. Există acum o facultate de ziaristică excelentă, în care tinerii învaţă această grădinărie a scrisului. Dar se va vedea că un ziarist, oricît de experimentat şi învăţat va deveni, dacă nu are harul, clarviziunea şi căldura artistului, nu va scrie niciodată decît reportaje corecte. Talentul nu se poate prepara în nici o şcoală. El e un dar pe care îl ai, sau nu-l ai. Atît.

Convorbire realizată de
GABRIEL STĂNESCU

Mitologia şi literatura universală

ALEXANDRU MITRU

S-a spus în nenumărate rînduri, şi pe bună dreptate, că mitologia a însemnat, pentru toate artele, de-a lungul veacurilor, una dintre cele mai abundente surse de inspiraţie. În arta literară, adevărul acesta este cum nu se poate mai evident. De altfel, legendele şi figurile mitologice reflectate în poezie, eseu, teatru proză, etc., sînt atît de numeroase, încît cele cîteva încercări de precisă clasificare (pe tradiţii, idei, curente etc.) au eşuat, datorită complexităţii şi dificultăţilor lesne de înţeles ce se ridică în calea elaborării unei asemenea lucrări.

Drept exemplu, ar fi suficient să ne referim numai la Prometeu, acela despre care Marx spunea că este „cel mai nobil sfînt şi martir din calendarul filozofic" al lumii. Eschil, în nemuritoarea sa operă *Prometeu înlănţuit* (poate cea mai clarvăzătoare viziune antică a viitoarelor lupte date de omenire pentru progres şi împotriva tiraniei), deschide şirul celor mai variate interpretări ale

personajului. Îl continuă Aristofan, Platon, Euripide, Ovidiu, Lucian din Samosata, Tertulian, Augustin. Apoi Calderon de la Barca, Goethe, Byron, Gide, Kafka, Victor Eftimiu, Al. Philippide, Geo Bogza (în cutremurătorul său Salut : „Te salut, cutezătorule Prometeu, părinte al unei răzvrătiri nemuritoare, făuritor al lumii care urcă !...) etc. Şi n-am citat decît pe cei mai importanţi scriitori ai literaturii universale care au abordat această temă, în modalităţi de expresie artistică şi filozofică atît de diferite, încît numai simpla lor enunţare ar depăşi cu mult spaţiul ce ne-a fost rezervat.

Să-l lăsăm însă pe Prometeu, deşi, esenţial, acesta rămîne cel mai impunător erou al mitologiei greco-romane redat de literatură şi să încercăm să mai selecţionăm şi alte legende de largă rezonanţă.

Dintre cele optzeci de figuri mitologice : zei, eroi etc. cu maxime implicaţii în literatura universală (potrivit unei încercări de ierarhizare făcută de specialistul german B. Kröner), datorită înaltului lor potenţial aforistic, etic şi filozofic, se pare că Ulise ocupă locul principal.

Cu toate că participă activ la războiul troian, căruia îi şi hotărăşte prin iscusinţa sa soarta, simţămintele sale sînt pacifice. Cu greu s-a desprins de solul natal şi n-a pregetat, la sfîrşitul războiului, să înfrunte cele mai aprige ameninţări ale zeilor, pentru a se putea întoarce acasă. Călătoria sa, narată de Homer, reprezintă nu numai cele mai extraordinare întîmplări petrecute în luptă cu valurile mării, ci şi un şir de emoţionante încercări sufleteşti, cărora eroul le face faţă uneori mai greu, alteori mai uşor, fie că este vorba de Circe, Calipso sau de fermecătoarea Nausicaa. Totodată, *Odiseea,* pe plan literar, poate fi considerată drept cel dintîi mare roman de aventuri. Nu poate fi deci de mirare faptul că acest destul de contradictoriu erou (leal şi viclean, îndrăzneţ dar şi nespus de prudent, credincios, însă nu numai o dată avînd şi gînduri ascunse) a inspirat opere tot atît de contradictorii, dar tocmai prin aceasta cu atît mai interesante şi mai pline de semnificaţii, după felul cum a fost gîndit şi intuit de fiecare autor în parte. Unii au scos în evidenţă trăsăturile sale pozitive, alţii (ca în tragedia *Filoctet* de Sofocle) pe cele negative. Euripide, Platon, Pindar, Ovidiu, Cicero, Seneca, Dante, Shakespeare, Racine, Giraudoux au descoperit fiecare alte nuanţe morale, sociale sau de alt ordin pe care să le accentueze. Iar irlandezul James Joyce a încercat şi a izbutit să reconstituie în sinteză, din mitul lui Ulise, cea mai originală metaforă pe tema avatarurilor de totdeauna ale spiritului uman, analizat de astădată în mijlocul existenţei cotidiene moderne.

Drama atrizilor — iscată din crima lui Atreu, care-l hrănise pe fratele său Tyestes cu carnea propriilor lui fii, urmată de răpunerea lui Agamemnon, la întoarcerea din războiul de la Troia, de către soţia sa Clitemnestra, la îndemnul amantului său, Egist, sub pretextul nelegiuitei jertfiri a fiicei lor Ifigenia, şi de pedepsirea celor doi complici de către Oreste, fiul lui Agamemnon, susţinut moral de sora sa Electra —, ca şi aceea tebană a labdacizilor — a lui Oedip, cel care, fără voie, şi-a ucis tatăl şi s-a căsătorit cu propria lui mamă şi a celor patru copii nefericiţi ai lor : Eteocle, Polinice, Antigona şi Ismena — constituie două dintre cele mai impresionante legende îmbrăţişate de literatură şi ale căror ecouri au răzbătut de asemenea prin veacuri şi au ajuns pînă la noi.

Autori ca Vittorio Alfieri *(Agamemnon),* O'Neil *(Din jale s-a întrupat Electra)*, Mircea Eliade (*Ifigenia în Aulida*), Jean Giraudoux (*Electra*), ori Voltaire, André Gide, Jean Cocteau sau (în muzică) George Enescu, în al lor

Oedip şi mulţi alţii, preluînd asemenea legende şi teme din mitologia, teatrul, poezia şi gîndirea antică, le-au recreat, în operele lor, acordîndu-le sensuri dintre cele mai surprinzătoare şi înţelesuri contemporane.

Fireşte, lista temelor şi personajelor însumate de literatura universală este departe de a fi epuizată prin cele abia amintite mai înainte. Heracle, Perseu, Tezeu, Orfeu şi iubita sa Euridice, Fedra, Medeea, sculptorul Pygmalion, Andromaca, Enea, etc. au îmbogăţit prin simbolurile pe care aceştia le reprezentau, întreaga literatură. Şi ele continuă să o îmbogăţească şi astăzi. Dar despre acestea şi despre altele, într-un viitor articol.

Consultaţii pentru candidaţii la concursul de admitere în Facultatea de limba şi literatura română (Bucureşti)

Proba de limba română

ION DIACONESCU,
Universitatea din Bucureşti

În acest an, concursul de admitere la facultăţile filologice din cadrul Universităţii din Bucureşti, cu unele remanieri aduse programei de *literatura română*, se va desfăşura în aceleaşi condiţii ca şi în anii trecuţi, cu probe scrise şi orale. La proba de *limba română*, pe baza experienţei pozitive dobîndite la concursul de admitere precedent, se vor introduce sub formă de *teste*, probleme care să permită o verificare mai profundă şi mai obiectivă în acelaşi timp a nivelului de cunoştinţe, a capacităţii candidaţilor sub raport informativ şi aplicativ.

În cele ce urmează, ca şi altădată, vom prezenta un *model* de subiect posibil pentru lucrarea scrisă la *limba română* şi vom sugera totodată alte teme sau probleme care ar putea să constituie obiectul probei scrise la limba română. Precizăm că în *determinarea şi aprecierea nivelului de cunoştinţe se va avea în vedere*, în exclusivitate, *programa* din *Admiterea în învăţămîntul superior, 1974*, adică sistemul de priceperi şi deprinderi acumulate în *Şcoală*, în perioada preuniversitară.

1. Determinaţi familia lexicală a cuvîntului *loc*

2. Enunţaţi propoziţiile subordonate construite cu conjuncţia *dacă*

3. Să se facă analiza sintactică a frazei şi analiza sintactico-morfologică a cuvintelor subliniate :

„Chiar dacă impresia pe care o ai despre tot ceea ce ai auzit *şi văzut cu proprii tăi ochi* nu este cum s-ar fi aşteptat *unii şi alţii*, totuşi părerea *multora* este că, oricît de răbdător ai fi, în *asemenea* împrejurări, *este foarte greu* să-i convingi că totul are, mai devreme sau mai tîrziu, un început şi un sfîrşit".

4. Să se reconstituie fraza care are ca model schema următoare :

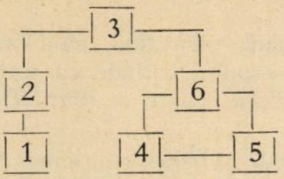

I. Determinarea familiei lexicale a unui cuvînt este o operaţie sistematică prin care se stabilesc toate cuvintele care aparţin unei familii pe baza radicalului comun, distribuite în clase şi subclase în funcţie de mijloacele derivative (sufixe, prefixe). Operaţia de determinare a unităţilor lexicale aparţinînd aceleiaşi clase trebuie să urmeze principiul distribuţional şi să ţină seama de succesiunea elementelor derivative, de variabilitatea lor. Formele gramaticale distincte ale unui cuvînt (*zi, zile, zilelor, bună, bune* etc.) sînt irelevante în cîmpul lexical al unui cuvînt şi nu constituie obiect de analiză lexicală ; asemenea modificări, prin rolul lor distinct, interesează morfologia.

1. loc + *al* = *local* (substantiv sau adjectiv „ora locală")
   a. local + *nic* = *localnic* (substantiv)
   b. local + *itate* = *localitate* (substantiv)
   c. local + *iza* = *localiza* (verb)
      localiza + *re* = *localizare* (substantiv)
      localiza + *t* = *localizat* (adj., subst.)
2. loc + *uşor* = *locuşor* (substantiv)
3. loc + *ui* = *locui* (verb)
   a. locui + *re* = *locuire* (substantiv)
   b. locui + *inţă* = *locuinţă* (substantiv)
   c. locui + *tor* = *locuitor* (substantiv)
   d. locui + *t* = *locuit* (adj., substantiv)
   e. locui + *bil* = *locuibil* (adjectiv)
   f. *în* + locui = *înlocui* (verb)
      înlocui + *re* = *înlocuire* (substantiv)
      înlocuit + *t* = *înlocuit(ă)* (adj., subst.)
      înlocui + *tor* = *înlocuitor* (subst. adj.)
      înlocui + *bil* = *înlocuibil* (adj.)
   g. *des* + locui = *dezlocui* (verb)
      dezlocui + *re* = *dezlocuire* (subst.)
      dezlocui + *t* = *dezlocuit* (adj.)
4. *dis* + loc + *a* = *disloca* (verb)
   a. disloca + *re* = *dislocare* (substantiv)
   b. disloca + *t* = *dislocat* (adjectiv)
5. loc + *ativ* = *locativ* (adjectiv)

Din cele prezentate pînă acum, fără să fi epuizat toate posibilităţile derivative, rezultă să radicalul *loc* este reprezentat de cinci clase şi de o serie de subclase, fiecăreia fiindu-i specific un anumit element derivativ ; unele clase (*disloca, locativ*), deşi nu sînt formate pe teren românesc, ele, după cum s-a văzut, pot fi analizate în unităţi constitutive, pe baza aceluiaşi radical comun.

II. Rezolvarea celei de-a doua probleme este condiţionată de cunoaşterea temeinică a sintaxei frazei, atît sub aspect teoretic cît şi sub aspect aplicativ,

creator. Se construiesc cu ajutorul conjuncției *dacă* următoarele propoziții subordonate :

1. Propoziția subordonată *subiectivă,* cînd predicatul propoziției regente este exprimat prin verbe și expresii verbale cu formă impersonală : Nu se știe *dacă va veni.* E important *dacă sosește la timp. Dacă se întoarce* înseamnă că este om de cuvînt.

2. Propoziția subordonată *predicativă,* cînd subiectul propoziției regente este exprimat prin substantive care, prin conținutul lor desemnează o „îndoială", o „întrebare" : Întrebarea este *dacă va obține locul întîi.* Ceea ce îl neliniștea era *dacă s-a făcut pe deplin înțeles.*

3. Propoziția subordonată *atributivă* se construiește cu ajutorul conjuncției *dacă* în aceleași condiții semantice ca și predicativa : Îl neliniștea întrebarea *dacă a fost înțeles.*

4. Propoziția subordonată *completivă directă* construită cu conjuncția *dacă* este mai frecventă și transpune în plan subordonator propoziții interogative dubitative din vorbirea directă : *Oare mai vine ? Nu știu* = El nu știe *dacă mai vine.*

5. Propoziția subordonată *completivă indirectă,* în aceleași condiții sintactice și semantice ca și completiva directă : Nu era sigur *dacă înțelesese totul. Dacă n-am să reușesc,* nu mă tem.

6. Propoziția subordonată circumstanțială *condițională* constituie cadrul specific de manifestare a conjuncției *dacă : Dacă vei învăța totul,* vei reuși. Vom obține rezultate bune *dacă vom munci temeinic.*

7. În condiții sintactice mai puțin obișnuite, conjuncția *dacă* poate să introducă o subordonată circumstanțială *cauzală ;* se recunoaște după modalitatea interogativă a propoziției regente : *Dacă te-ai pregătit,* nu iei cuvîntul ?, sau, de cele mai multe ori, după corelativul *de ce* din regentă : *Dacă n-ai învățat,* de ce ai mai venit ?

8. Propoziția subordonată circumstanțială *concesivă* se construiește cu ajutorul conjuncției *dacă* în prezența în regentă a unui corelativ de tipul *tot : Dacă m-ai pica cu ceară,* eu tot nu spun nimic.

III. Fraza propusă pentru analiză este alcătuită din 10 propoziții, fiecare grupîndu-se în jurul unui predicat verbal *(ai, ai auzit, (ai) văzut, s-ar fi așteptat, să convingi, are)* sau al unui predicat nominal *(este..., este..., ai fi răbdător, este foarte greu).* Dificultățile de analiză pe care le prezintă sînt determinate de fenomenele de dislocare și de intercalare a subordonatelor, de prezența verbului copulativ *a fi,* după care urmează propoziții subordonate predicative.

A. Analiza sintactică a frazei

1. *pe care o ai despre tot* = propoziție subordonată atributivă determinativă (determină substantivul „impresia"), dezvoltată, enunțiativă, afirmativă.

2. *ceea ce ai auzit* = propoziția subordonată atributivă determinativă (determină pronumele nehotărît „tot"), dezvoltată, enunțiativă, afirmativă.

3. *și văzut cu proprii tăi ochi* = propoziție secundară subordonată atributivă determinativă, coordonată copulativ, dezvoltată, enunțiativă, afirmativă.

4. *Chiar dacă impresia... nu este* = propoziție secundară subordonată concesivă, simplă, enunțiativă, negativă.

5. *cum s-ar fi așteptat unii și alții* = propoziție subordonată predicativă (îndeplinește funcția de nume predicativ pe lîngă verbul copulativ „este" din regentă), dezvoltată, enunțiativă, afirmativă.

6. *totuși părerea multora este* = propoziție principală regentă, dezvoltată, enunțiativă, afirmativă.

7. *oricît de răbdător ai fi* = propoziție subordonată concesivă, simplă, enunțiativă, afirmativă.

8. *că..., în asemenea împrejurări, este foarte greu* = propoziție subordonată predicativă, dezvoltată, enunțiativă, afirmativă.

9. *să-i convingi* = propoziție subordonată subiectivă (îndeplinește funcția de subiect pe lîngă expresia verbală impersonală „este foarte greu"), dezvoltată, enunțiativă, afirmativă.

10. *că totul are, mai devreme sau mai tîrziu, un început și un sfîrșit* = propoziție subordonată completivă indirectă (se substituie printr-o formă pronominală cu prepoziție „de ceva"), dezvoltată, enunțiativă, afirmativă.

Schema acestei fraze are următoarea structură :

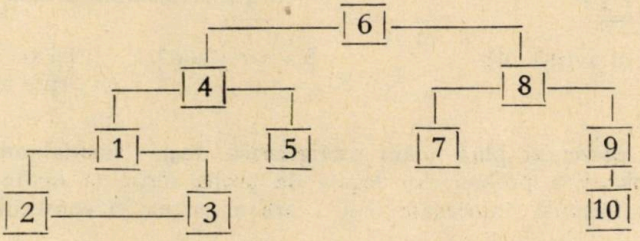

B. Analiza sintactico-morfologică a cuvintelor subliniate

și = conjuncție simplă coordonatoare copulativă

(ai) văzut = predicat verbal exprimat printr-un verb predicativ (se subînțelege auxiliarul), tranzitiv, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul perfectul compus, persoana a II-a, numărul singular.

cu ochi = complement indirect (exprimă instrumentul, de aceea mai este denumit și instrumental), exprimat printr-un substantiv comun, genul masculin, numărul plural, cazul acuzativ, cu prepoziția simplă „cu".

proprii = atribut adjectival, exprimat printr-un adjectiv cu două terminații, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat.

tăi = atribut adjectival exprimat printr-un adjectiv posesiv (un singur posesor, mai multe obiecte posedate), persoana a II-a, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat.

unii și alții = subiect multiplu exprimat prin pronume nehotărîte, genul masculin, numărul plural, cazul nominativ.

multora = atribut pronominal exprimat printr-un pronume nehotărît, genul masculin (ar putea fi și feminin forma fiind aceeași), numărul plural, cazul genitiv.

asemenea = atribut adjectival exprimat printr-un adjectiv invariabil.

este foarte greu = predicat nominal exprimat prin verbul copulativ „a fi", nepredicativ, intranzitiv, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul

prezent, persoana a III-a singular cu valoarea impersonală, şi numele predicativ „foarte greu", exprimat printr-un adverb de mod, la gradul superlativ absolut.

IV. Fraza care are ca model schema dată poate să fie, din multiplele posibilităţi, următoarea :

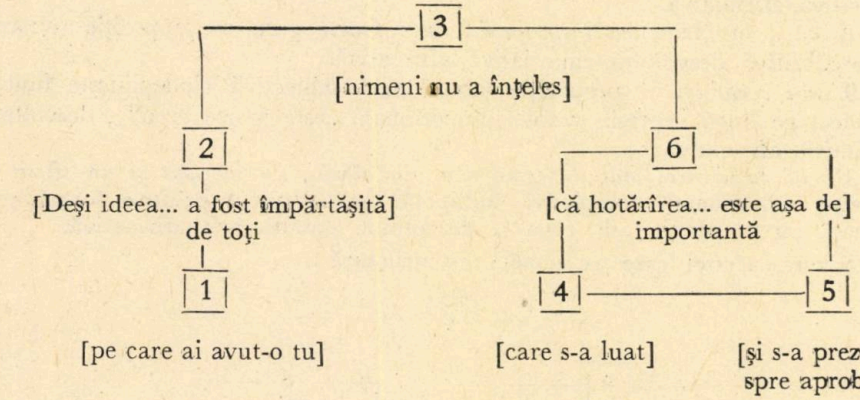

Cea ce am prezentat pînă acum prefigurează doar o modalitate de formulare şi de rezolvare a problemelor legate de proba scrisă la *limba română*. Desigur să se pot formula numeroase teme, care ar putea să constituie subiect de examen.

I. Din domeniul *foneticii, ortoepiei* şi *ortografiei :*

1. Determinaţi şi definiţi diftongii şi triftongii din următorul text : „Deodată au luat-o înaintea autobuzului în timp ce băieţii rămîneau în picioare lîngă foaia neagră de hîrtie pe care nu se poate scrie".

2. Cînd scriem cu doi *i* şi cînd scriem cu trei *i* ?

3. Rolul gramatical al semnelor ortografice.

II. Din domeniul *vocabularului :*

1. Mijloace interne de îmbogăţire o vocabularului.

2. Determinaţi cîmpul semantic al cuvîntului *inimă* (se vor releva sensurile pe care le are acest cuvînt, în contexte).

3. Grupaţi cuvintele de mai jos în serii omonime, sinonime şi antonime : aproape, greu, fiinţă, soseşte, se poartă, pleacă, omăt, cald, dificil, pentru că, ger, suflet, ninsoare, departe, uşor, se duce, rece, vin, frig, vii, fiindcă, zăpadă, poartă de lemn, om, lucru.

III. Din domeniul *morfologiei* şi al *sintaxei* se pot formula numeroase teme atît de analiză cît şi de sinteză în conformitate cu capitolele respective din *programă*. O atenţie deosebită trebuie acordată *identificării părţilor de vorbire* şi *trăsăturilor lor gramaticale*. Exerciţiile privind *întrebuinţarea prepoziţiilor şi a locuţiunilor prepoziţionale* dezvoltă capacitatea creatoare şi pun într-o altă perspectivă sintaxa părţilor de propoziţie. Cu acelaşi rezultat, se recomandă construirea unor fraze pe baza unui model dat ; se poate specifica, în cadrul schemei, felul fiecărei propoziţii.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Propunem pentru rezolvare următoarele modele sintactice :

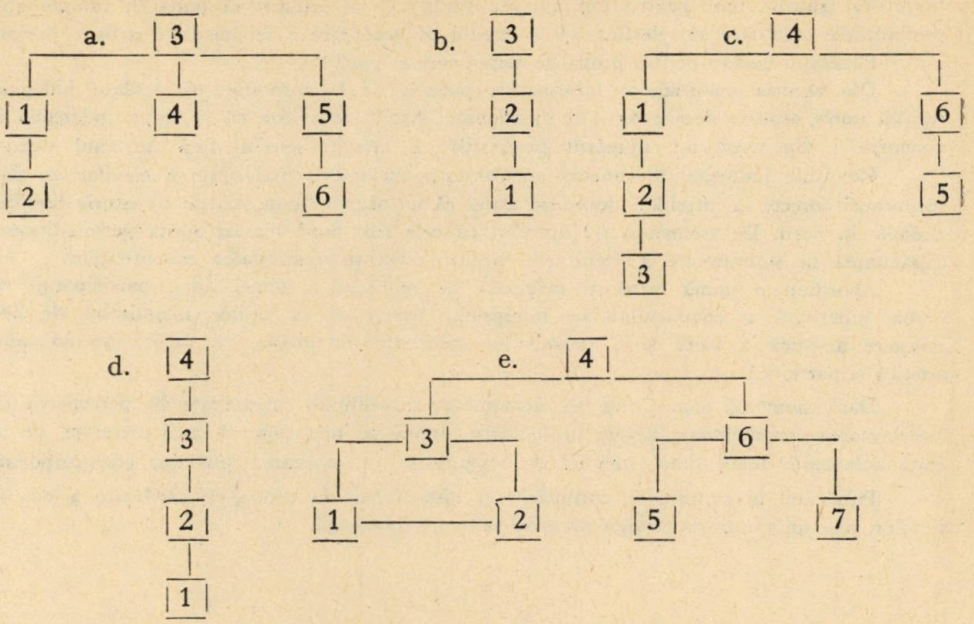

CONCURSUL DE LITERATURĂ „M. EMINESCU"

Ediția 1974, etapa județeană

MARICA ANGHELESCU,
S.S.F., București

Concursul de literatură română este o amplă competiție care contribuie la cultivarea interesului și pasiunii elevilor pentru studiul limbii și literaturii române, la educarea și formarea tineretului școlar, pentru muncă și viață, fiind, totodată, un mijloc de descoperire și de stimulare a elevilor talentați.

Reunind în competiție pe cei mai pregătiți și mai talentați elevi, concursul de literatură oferă participanților posibilitatea de a-și manifesta sensibilitatea și creativitatea fundamentate pe cunoștințele însușite în anii de școală și pe o lectură bogată din patrimoniul literaturii naționale și universale.

Dintre cei aproximativ 20.000 de elevi care s-au prezentat la etapa pe școală, au fost selecționați circa 8.500 participanți la etapa județeană, care, prin cei 800 de elevi premiați, și-a desemnat la rîndu-i cîștigătorii. Au obținut premiul I (19 și 20 de puncte) la etapa județeană 216 elevi, care au participat la etapa republicană (Timișoara, 7—11 aprilie).

La etapa județeană, prima probă a solicitat elevilor răspunsuri concise la patru întrebări din materia studiată ; răspunsurile s-au notat pe baza unui punctaj stabilit în funcție de dificultatea fiecărei întrebări, punctajul maxim fiind 6.

Proba a doua — compoziția literară liberă cu tema : *Ce înseamnă pentru mine literatura* (subiect unic pentru toți anii de studii) — a urmărit să pună în valoare atît posibilitățile creatoare ale elevilor, cît și modul de receptare a fenomenului artistic literar.

Punctajul maxim pentru proba de compunere a fost 14.

Din analiza materialelor informative primite de la inspectoratele școlare județene rezultă unele aspecte demne de a fi menționate. Astfel, observăm că la etapa județeană a concursului din acest an, numărul premiaților a crescut sensibil față de anul trecut.

Comisiile județene de concurs au constatat că marea majoritate a elevilor au dat răspunsuri corecte la întrebări, dovedind astfel că au asimilat cunoștințele de istorie literară predate în liceu. De asemenea, s-a apreciat că cele mai bune lucrări atestă personalitatea, capacitatea de interpretare a literaturii, inventivitatea și creativitatea concurenților.

Abordînd o gamă largă și originală de motivări a temei date, participanții la etapa județeană a concursului au interpretat literatura ca mijloc inepuizabil de cunoaștere artistică a vieții și a universului spiritualității umane, ca mijloc de educație estetică și patriotică.

Dacă numeroși concurenți au demonstrat sensibilitate, maturitate în perceperea și interpretarea fenomenului literar, în lucrările unora se mai observă încă tendința de a trata schematic tema dată, precum și nesiguranță în realizarea planului compozițional.

Publicăm, în continuare, întrebările și răspunsurile la proba de verificare a cunoștințelor, precum și numele elevilor premiați la etapa județeană.

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI LA PROBA DE VERIFICARE A CUNOȘTINȚELOR

ANUL I

1) Numiți patru domnitori evocați de I. Neculce în *O samă de cuvinte.*

Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Ștefăniță-Vodă, Gheorghe Ștefan.

2) Precizați cinci nume de personaje alegorice din *Istoria ieroglifică.*

Inorogul, Corbul, Struțocămila, Lupul, Camelionul.

3) Indicați titlul a trei lucrări istorice aparținînd reprezentanților Școlii ardelene.

Samuil Micu, *Istoria și lucrurile și întîmplările românilor ;*

Gheorghe Șincai, *Hronica românilor și a mai multor neamuri ;*

Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia.*

4) Cui îi dedică Ion Budai-Deleanu epopeea sa *Țiganiada* și ce procedeu folosește ?

I. Budai-Deleanu dedică *Țiganiada* lui Petru Maior, folosind anagrama numelui acestuia *(Epistolie închinătoare către Mitru Perea, vestit cîntăreț).*

ANUL II

1) Cu ce operă a debutat I. Creangă la revista *Junimii ?* (titlul și anul debutului).

I. Creangă a debutat în 1875 cu povestirea *Soacra cu trei nurori* la revista *Junimii, Convorbiri literare.*

2) Precizați trei nume de personaje care sugerează caractere umane, întîlnite în *Amintiri din copilărie.*

Trăsnea, Mogorogea, Chiorpec.

3) Cine rosteşte cuvintele : „Dumneata n-ai nici o grijă, mergem la sigur, la noi opoziţie nu încape..." şi cui îi sînt adresate ?

Zaharia Trahanache adresează cuvintele mai sus citate lui Agamiţă Dandanache *(O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale).

4) Numiţi patru personaje feminine din piesele lui I. L. Caragiale.

Veta, Zoe, Anca, Efimiţa.

ANUL III

1) Precizaţi trei titluri de poezii din primul volum al lui O. Goga.

Rugăciune, Oltul, Clăcaşii.

2) Numiţi patru scriitori care au făcut parte din cenaclul „Sburătorul".

Camil Petrescu, Ion Barbu, Hortensia Papadat Bengescu, Liviu Rebreanu.

3) Care sînt, după opinia lui Eugen Lovinescu, cele trei direcţii ideologice din primele două decenii ale sec. al XX-lea ?

Eugen Lovinescu distinge trei mari direcţii ideologice în primele două decenii ale sec. al XX-lea : sămănătorismul, poporanismul şi simbolismul.

4) Menţionaţi cinci publicaţii conduse sau îndrumate de P.C.R.

Bluze albastre, Era nouă, Şantier, Manifest, Cultura proletară.

ANUL IV

1) Cine a apreciat la debut talentul lui Ion Barbu şi în ce publicaţie ?

Eugen Lovinescu, în revista *Sburătorul* (decembrie 1919).

2) Cum şi-a denumit I. Barbu balada *Riga Crypto şi lapona Enigel ?*

I. Barbu şi-a denumit balada *Riga Crypto şi lapona Enigel* „Luceafăr întors".

3) Notaţi titlul a patru monografii de G. Călinescu

Viaţa lui Eminescu, N. Filimon, Gr. M. Alecsandrescu, V. Alecsandri.

4) Ce tehnică artistică foloseşte G. Călinescu în romanele sale ?

G. Călinescu declară adeziunea sa la idealul clasic de artă, „înţelegînd prin clasicism nu doar o şcoală literară, un stil, ci «un mod de a crea durabil şi esenţial»..." *(Literatura română,* manual pentru anul IV liceu, ediţia 1973, p. 71).

ELEVII PREMIAŢI LA ETAPA JUDEŢEANĂ

ALBA

Anul I. *Premiul II :* Cîmpeanu Rodica, Liceul agricol Blaj. Anul II *Premiul I :* Quai Monica, Liceul „Horia, Cloşca şi Crişan", Alba Iulia. *Premiul II :* Nagy Rodica, Liceul pedagogic, Blaj. Anul III. *Premiul I :* Boglea Estera, Zăhuţ Zoe-Treji, Liceul „Horia, Cloşca şi Crişan", Abrud. *Premiul II :* Ordeanu Maria, Liceul Sebeş. Anul IV. *Premiul I :* Stanemir Cornelia, Liceul economic, Sebeş. *Premiul II :* Rusu Elena, Liceul economic, Sebeş. Anul V. *Premiul II :* Damian Adelina, Liceul pedagogic, Blaj. Şcoli profesionale. Anul I. *Premiul II :* Furdui Liviu, Şcoala profesională, Zlatna. Anul II. *Premiul II :* Doci Gavril, Şcoala profesională, Zlatna. *Premiul III.* Anul I : Varga Melitta. Anul III : Istrate Magdalena. Anul IV : Savu Ovidiu. Şcoli profesionale. Anul II : Costea Ion ; Macarie Aron.

ARAD

Anul I. *Premiul II :* Ispravnic Emilia, Liceul nr. 2, Arad. Anul II. *Premiul I :* Tencalec Traian, Liceul industrial construcţii maşini, Arad. *Premiul II :* Ienciu Elena, Liceul „Ioan Slavici", Arad ; Marinescu Livia, Oprean Mihaela, Liceul nr. 2, Arad Anul III. *Premiul II :* Betea Lavinia Liceul pedagogic, Arad. Anul IV. *Premiul I :* Buruiană Mariana, Liceul nr. 2, Arad ; Dan Călin, Liceul „Ion Slavici", Arad ; Dragomir Tudor, Liceul nr. 2, Arad ; Sîrbu Sabina, Liceul agricol, Lipova ; Sorza Viorica, Liceul nr. 3, Arad. *Premiul II :* Drăgănescu Mircea, Liceul Gurahonţ ; Ghergar Letiţia, Liceul Sebiş ; Petre Stelian, Liceul nr. 4, Arad ; Roşca Cristina, Liceul nr. 2, Arad. Anul V. *Premiul I :* Mihuţă Mariana, Liceul pedagogic, Arad. Şcoli profesionale. Anul II. *Premiul II :* Pleş Ioan, Şcoala profesională a Consiliului popular judeţean. *Premiul III.* Anul I : Bacoş Dorel, Cirdoş Camelia, Dumitru Georgeta, Gutman Egneta, Lapoş Zenica. Anul II : Feier Mirela ; Sarandan Vasile. Anul III : Agăt Adriana, Mărcuţ Ioan, Schvartz Mihaela. Anul IV : Bogdan Aurora, Bunaciu Florica, Rada Nicoleta. Anul V : Tarnoc Elena. Şcoli profesionale. Anul I : Crăiţoiu Gigi, Anul II : Ghiţă Dumitru.

ARGEŞ

Anul I. *Premiul I :* Matache Valentin, Liceul „N. Bălcescu", Piteşti. *Premiul II :* Andreescu Mihaela, Liceul „Zinca Golescu", Piteşti ; Dragomir Cornelia, Liceul „D. Golescu", Cîmpulung ; Onţoiu Cătălin, Liceul de matematică şi fizică, Piteşti ; Teodorescu Camelia, Liceul „Zinca Golescu", Piteşti. Anul II. *Premiu I :* Chiru Florin, Cenuşă, Adrian, Liceul „D. Golescu", Cîmpulung ; Dinu Aurelia, Liceul „Zinca Golescu", Piteşti. *Premiul II :* Ciobotaru Viorica, Coman Aurelia, Liceul nr. 4, Piteşti ; Constantinescu Liana, Liceul „Zinca Golescu", Piteşti ; Enescu Irina, Liceul „D. Golescu", Cîmpulung ; Fircan Ruxandra, Liceul „Vlaicu Vodă", Curtea de Argeş ; Iordache Georgeta, L. I. C., Piteşti ; Papuc Nicoleta, L. I. M. C., Cîmpulung ; Ştefan Anişoara, Liceul „Z. Golescu", Piteşti. Anul III. *Premiul I :* Albu Gherghina, Liceul nr. 4, Piteşti ; Ungureanu Adriana, Liceul „Zinca Golescu", Piteşti *Premiul II :* Georgescu Elena, Liceul „Zinca Golescu", Piteşti ; Moise Corina, Liceul „D. Golescu", Cîmpulung ; Pîrvu Radu, Liceul nr. 4, Piteşti ; Popescu Dana, Liceul „Zinca Golescu", Piteşti ; Sandu Aurora, Liceul pedagogic, Cîmpulung ; Sima Gabriela, Liceul „Zinca Golescu", Piteşti, Anul IV. *Premiul I :* Barbu Marian, Liceul de matematică şi fizică, Piteşti ; Haşegan Daniela, Liceul „Zinca Golescu", Piteşti ; Tuţescu Gabriela, Liceul de matematică şi fizică, Piteşti ; Vişescu Tatiana, Vişinescu Ilina, Liceul „Zinca Golescu", Piteşti. *Premiul II :* Brucker Liliana, Liceul „Zinca Golescu", Piteşti ; Curcă Aurel, Liceul pedagogic, Cîmpulung ; Drăgănescu Elena, Liceul „Zinca Golescu", Piteşti. Anul V. *Premiul I :* Suţu Dorina, Liceul pedagogic, Cîmpulung. Şcoli profesionale. *Premiul I :* Buicea Tudor, Centrul şcolar chimic, Piteşti. *Premiul II :* Chirca Radu, I.M.M. ; Pavel Marilena, I.A.P. *Premiul III.* Anul I : Badea Maria, Bucă Carmen, Bunoiu Steluţa, Ciobanu Iuliana, Dascălu Magda, Horelu Georgeta, Popescu Mariana, Sîrbu Carmen. Anul II : Cravşcenco Mihaela, Uţă Dumitru, Zgarbură Elena. Anul III : Bobi Doru, Dabu Gabriel, Dumitru Enache, Grecu Adela, Popescu Georgeta. Anul IV : Chirtoacă M., Dragomir Viorel, Pătru Anişoara, Rozeanu Angelica. Şcoli profesionale : Costea Mioara.

BACĂU

Anul I. *Premiul I :* Baciu Rodica, Voinea Cristina, Liceul „George Bacovia", Bacău. *Premiul II :* Patea Eugenia, Liceul industrial de construcţii, Bacău. Anul II. *Premiul I :* Oglan Adina, Liceul pedagogic, Bacău. *Premiul II :* Cirimpei Alexandru, Liceul nr. 3, Bacău ; Weis Anca, Liceul nr. 2, Bacău. Anul III. *Premiul I :* Cojocaru Tamara, Li-

ceul nr. 2, Bacău ; Manta Valeria, Liceul Comănești ; Nicolae Valentina, Liceul nr. 1, Gheorghe Gheorghiu-Dej. *Premiul II :* Hanganu Georgeta, Nichita Doina, Liceul nr. 2, Bacău. Anul IV. *Premiul I :* Blidaru Livia, Liceul nr. 3, Bacău. *Premiul II :* Avădan Elena, Liceul nr. 4, Bacău ; Gurheț Nina, Liceul nr. 2, Bacău ; Porfireanu Ana, Liceul nr. 2, Gheorghe Gheorghiu-Dej ; Ungureanu Jozefina, Liceul nr. 2, Bacău. *Premiul III.* Anul I : Dobrinescu Mihaela, Vizuroiu Camelia. Anul II : Ferenț Gabriela, Viteazu Liliana. Anul III : Ignat Elena, Lospa Lenuța. Anul IV : Andrei Elena, Baran Erica, Petruşca Dan.

BIHOR

Anul I. *Premiul I :* Băruța Carmen, Liceul construcții civile, Oradea. *Premiul II :* Herdean Costache, Liceul Salonta. Anul II. *Premiul II :* Banc Teodora, Liceul nr. 4, Oradea ; Drimba Corina, Liceul nr. 2, Oradea. Anul III. *Premiul II :* Ghiocel Doina, Liceul nr. 2, Oradea ; Morgoş Elena, Liceul nr. 4, Oradea. Anul IV. *Premiul I :* Fiț Elena, Liceul „E. Gojdu", Oradea. *Premiul II :* Olar Aron. Şcoli profesionale. *Premiul II :* Lup Florian, Grupul şcolar Oradea ; Moise Dorina, Şcoala profesională M. I. U., Oradea. *Premiul III.* Anul I : Balea Mariana, Meze Eugen. Anul II : Mateica Dana, Mertz Janeta. Anul III : Dana Ştefan, Gui Liana, Loghin Ana. Anul IV : Sere Cornelia. Şcoli profesionale. Anul II : Radu Gheorghe.

BISTRIȚA-NĂSĂUD

Anul II. *Premiul II :* Deac Margareta, Liceul „A. Mureşanu", Bistrița. Anul III. *Premiul I :* Lenca Maria, Liceul „Liviu Rebreanu", Bistrița. Anul IV. *Premiul I :* Onigoaie Rodica, Liceul pedagogic, Năsăud. *Premiul II :* Bozga Eleonora, Liceul „Andrei Mureşanu", Bistrița. *Premiul III.* Anul II : Raşca Rodica.

BOTOŞANI

Anul I. *Premiul I :* Balan Camelia, Liceul „Mihai Eminescu", Botoşani. Anul II. *Premiul II :* Ocheană Mariana, Liceul economic Botoşani ; Zaharescu Anca, Liceul „Mihai Eminescu", Botoşani. Anul III. *Premiul I :* Geambaşu Maria, Liceul „A. T. Laurian", Botoşani. *Premiul II :* Pleşanu Mariana, Liceul „Mihai Eminescu", Botoşani. Anul IV. *Premiul I :* Matei Elena, Pavel Elena, Tudor Vasile, Liceul pedagogic Botoşani. *Premiul III.* Anul I : Nistor Călina. Anul III : Aiacoboaie Dorica, Dragnea C. Anul IV : Armaşu Elena, Jităreanu Felicia, Movilă Rodica.

BRAŞOV

Anul I. *Premiul I :* Coroianu Daniela, Liceul nr. 1, Braşov ; Dănescu Emil, Florescu Rodica, Liceul „Unirea", Braşov ; Şerban Elena, Liceul Oraşul Victoria. *Premiul II :* Anton Mioara, Liceul pentru informatică, Braşov ; Dumitrescu Cristina, Pop Carmen, Liceul nr. 1, Braşov. Anul II. *Premiul I :* Bădiță Andriana, Liceul „Unirea", Braşov ; Dolga Simona, Ganea Simona, Liceul pentru informatică, Braşov ; Gevrilescu Elena, Liceul nr. 1, Braşov. *Premiul II :* Ionescu Florica, Liceul nr. 1, Braşov ; Sasu Mirela, Liceul „Unirea", Braşov ; Tîrzioru Mioara, Liceul nr. 1, Braşov. Anul III. *Premiul I :* Gheorghe Gabriela, Moldovan Simina, Liceul nr. 1, Braşov ; Proca Mihaela, Liceul „Unirea", Braşov. *Premiul II :* Dominte Melania, Gherghel Dorina, Liceul „Unirea", Braşov ; Ignat Valeria, Liceul nr. 2, Făgăraş ; Munteanu Delia, Liceul nr. 1, Braşov ; Scripa Rodica, Liceul „Unirea", Braşov ; Vasile Nicoleta, Liceul pentru informatică, Braşov. Anul IV. *Premiul I :* Hăulică Mihai, Liceul nr. 2, Făgăraş ; Modruj Mihai, Liceul industrial „Trac-

torul", Braşov ; Şerban Sorin, Liceul nr. 1, Braşov. *Premiul II :* Apostolescu Doina, Liceul „Unirea", Braşov ; Bunea Sanda, Liceul nr. 1, Braşov ; Deji Vifor, Liceul nr. 2, Făgăraş ; Pop Ion Aurel, Liceul nr. 1, Braşov ; Sofian Elena, Liceul pentru informatică, Braşov ; Teacă Natalia, Liceul „Dr. I. Meşotă", Braşov. Şcoli profesionale. Anul I. *Premiul II :* Văcaru Victor, Grupul şcolar „Hidromecanica", Braşov. Anul II, *Premiul I :* Pora Teofil, Grupul şcolar C. F. R. *Premiul III.* Anul I : Boriga Dorina, Buda Daniela, Cristescu Delia, Gorgan Georgeta, Kovacs Cristina, Motruc Virginia. Anul II : Bora Ştefan, Cociorva Ileana, Comăniţă Paula, Dragomir Victoria, Ichim Sorin, Liciu Nicoleta, Ruţă Delia. Anul III : Firăstrău Carmen, Iuga Maria, Leucă Constanţa, Pavel Lavinis, Petrescu Silvia. Anul IV : Bulancea Emilia, Fratu Doina, Gavrilescu Marcela, Hărăstăşan Viorica, Tacea Carmen.

BRĂILA

Anul I. *Premiul I :* Gheonea Elena, Liceul „Gh. Murgoci", Brăila. Anul II. *Premiul II :* Cană Mirel, Negură Corina, Liceul pedagogic, Brăila. Anul III. *Premiul II :* Cărase Lenuţa, Liceul „N. Bălcescu", Brăila. Anul IV. *Premiul II :* Galaton Lenuţa, Lieeul „N. Iorga", Brăila ; Vasiliu Lucia, Liceul „Gh. Murgoci", Brăila. *Premiul III.* Anul I : Budan Camelia. Anul II : Niculcioiu Anica, Vlădescu Andreea. Anul III : Creţu Petrica.

BUZĂU

Anul I. *Premiul I :* Angelescu Alina, Liceul „B. P. Hasdeu", Buzău. Anul II. *Premiul II :* Circiumaru Elvira, Liceul economic, Buzău ; Grigore Maria, Liceul industrial de chimie, Buzău. Anul III. *Premiul I :* Dogaru Elena, Liceul „M. Eminescu", Buzău ; Tutulan Doina, Liceul „M. Eminescu", Buzău. Anul IV. *Premiul I :* Stoican Constantin, Liceul agricol, Buzău. *Premiul II :* Apostu Aurelia, Liceul „M. Eminescu", Buzău ; Bucur Dorin, Liceul Beceni. Anul V. *Premiul I :* Nedelcu Neacşa, Liceul pedagogic, Buzău. *Premiul III.* Anul I : Bucur Claudia, Istrate Marioara, Gorzănescu Luminiţa. Anul II : Ichim Mihaela, Somoiag Camelia. Anul III : Calancea Vineţeanca. Anul IV : Ceauşu Eugenia, Doloiu Georgeta, Dorobanţu Emil, Georgescu Virginia, Ionescu Aurora, Lupaşcu Georgian, Morişcă Laura, Muşceleanu Eugenia, Samoilă Viorica, Stoica Marian. Anul V : Cîrstea Emilia.

CARAŞ-SEVERIN

Anul I. *Premiul I :* Băiatu Cleopatra, Liceul pedagogic, Caransebeş ; Jurj Gheorghe, Liceul nr. 1, Reşiţa ; Lăzărică Mariana, Liceul industrial construcţii civile, Reşiţa ; Măgărin Lucian, Liceul pedagogic, Caransebeş ; Miroiu Mircea, Liceul industrial construcţii maşini, Reşiţa. Anul II. *Premiul I :* Dobrescu Rodica, Liceul pedagogic, Caransebeş ; Matei Lucia, Liceul industrial construcţii maşini, Reşiţa ; Pisat Doina, Liceul Oţelul Roşu. *Premiul II :* Boroi Aurel, Liceul construcţii maşini, Reşiţa ; Kiss Ileana, Liceul pedagogic, Caransebeş ; Raca Veronica, Liceul Oţelul Roşu. Anul III. *Premiul I :* Biro Mioara, Liceul Anina ; Kolko Mariana, Liceul economic Reşiţa ; Neamţu Trăienica, Liceul economic, Reşiţa ; Săcoşan Domnica, Liceul Moldova Nouă. *Premiul II :* Acru Iuliana, Liceul construcţii maşini, Reşiţa ; Raca Adriana, Liceul Oţelul Roşu. Anul IV : *Premiul I :* Bălănescu Dana, Liceul nr. 1, Reşiţa ; Cotreanţu Zoe, Liceul nr. 2, Reşiţa. Cssilik Ana-Maria, Liceul pedagogic, Caransebeş ; Lehoczki Maria, Liceul Moldova Nouă. *Premiul III.* Anul I. Biro Gabriela. Anul II : Barbacioru Maria, Maikut Cristina. Anul III : Gheorghiu Tamina, Petric Lia. Anul IV : Jiboteanu Marinela, Poşa Eugen, Văran Sorin, Vunetu Mariana.

CLUJ

Anul I. *Premiul I :* Csata Ilona, Liceul „Mihai Viteazul", Turda ; Marchiş Rodica, Liceul „N. Bălcescu", Cluj ; Şerdeanu Corina, Liceul „Ady—Şincai", Cluj. *Premiul II :* Barna Mirela, Liceul „Mihai Viteazul", Turda ; Morariu Cristina, Liceul nr. 2, Dej. Anul II. *Premiul I :* Andrei Cornelia, Liceul „Mihai Viteazul", Turda ; Litean Dana, Liceul „N. Bălcescu", Cluj ; Pop Lia, Liceul nr. 15, Cluj. *Premiul II :* Coprean Ileana, Liceul de informatică, Cluj. Anul III. *Premiul I :* Crişan Constanţa, Liceul „Ady—Şincai", Cluj ; Peter Carmen, Liceul „Mihai Viteazul", Turda ; Petraşcu Steliana, Tarcea Dan, Liceul „G. Barițiu", Cluj. *Premiul II :* Moisii Adina, Liceul „Ady—Şincai", Cluj ; Oprea Maria, Liceul „Mihai Viteazul", Turda. Anul IV. *Premiul I :* Cîmpan Maria, Liceul nr. 2, Dej ; Costin Ofelia, Liceul nr. 15, Cluj ; Dolog Georgeta, Liceul „G. Barițiu", Cluj ; Vasc Mariana, Liceul „M. Eminescu", Cluj. *Premiul II :* Bogăteanu Delia, Liceul „Ana Ipătescu", Gherla ; Pavel Marioara, Liceul nr. 2, Dej ; Pop Ionel, Liceul „Ady—Şincai", Cluj. Şcoli profesionale. Anul I. *Premiul II :* Achim Maria, Grupul şcolar comercial, Cluj. Anul II. *Premiul I :* Bobină Dumitru, Grupul şcolar transporturi, Cluj ; Hăran Ovidiu, Grupul şcolar Tehnofrig, Cluj. *Premiul II :* Sechelea Gavril, Grupul şcolar M. I. U., Cluj.

CONSTANŢA

Anul I. *Premiul I :* Ristea Luminiţa, Liceul nr. 2, Constanţa. *Premiul II :* Ghiu Bogdan, Liceul nr. 1, Constanţa, Oprea Luminiţa, Liceul nr. 3, Constanţa. Anul II. *Premiul I :* Tănase Doru, Liceul nr. 5, Constanţa. *Premiul II :* Ivan Eugenia, Liceul nr. 5, Constanţa ; Pazara Steluţa, Liceul nr. 1, Constanţa ; Trandafir Gabriela, Liceul economic, Constanţa. Anul III. *Premiul II :* Costea Marian, Liceul industrial energetic, Constanţa ; Niţulescu Elena, Liceul nr. 3, Constanţa ; Tănase Elena, Liceul pedagogic, Constanţa. Anul IV. *Premiul I :* Leşovici Mircea, Liceul nr. 1, Constanţa ; Zasloti Cornelia, Liceul nr. 2, Constanţa. *Premiul II :* Cîrstocea Dumitru, Liceul energetic, Constanţa ; Mihalcea George, Liceul nr. 1, Constanţa. Şcoli profesionale. *Premiul II :* Azamfirei Daniel, Şcoala profesională agricolă, Constanţa. *Premiul III.* Anul II : Bechir Aidor, Cremene Maricica, Gheorghiu Iolanda. Anul III : Negrici Rodica, Tosun Florea. Anul IV : Ioniță Emilia. Şcoli profesionale : Cicîrma Nicolae, Sterie Nicolae.

COVASNA

Anul I. *Premiul I :* Zsidó Jozsef, Liceul industrial de construcţii, Sfîntu Gheorghe. Anul II. *Premiul I :* Dobre Radu, Liceul industrial de construcţii, Sfîntu Gheorghe. Anul III. *Premiul I :* Stîngă Valentin, Liceul industrial de construcţii, Sfîntu Gheorghe. *Premiul II :* Neagovici Elena, Liceul Întorsura Buzăului. Anul IV. *Premiul I :* Fancsali Rozália, Liceul Baraolt ; Munteanu Monica, Liceul nr. 1, Sfîntu Gheorghe.

DÎMBOVIŢA

Anul I. *Premiul I :* Istrate Nicolae, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște. *Premiul II :* Cristea Gabriela, Liceul „Grigore Alexandrescu", Tîrgoviște. Anul II. *Premiul I :* Mareş Doru, Liceul Pucioasa. Anul III. *Premiul II :* Bogdan Camelia, Liceul Pucioasa ; Dumitrică Lucia, Liceul Moreni. *Premiul III.* Anul II : Dinescu Gertruda. Anul III : Anghel Vivi. Anul IV : Dragomir Mircea.

DOLJ

Anul I. *Premiul I :* Dinu Valentina, Liceul „N. Bălcescu", Craiova. *Premiul II :* Ciomu Cornelia, Neagoe Titina, Liceul nr. 3, Craiova ; Oprea Olimpia, Toader Mara, Liceul

„N. Bălcescu", Craiova. Anul II. *Premiul I :* Bena Anca, Liceul nr. 3, Craiova ; *Premiul II :* Ciobanu Radu, Liceul nr. 3, Craiova ; Sandu Anca, Liceul „Fraţii Buzeşti", Craiova. Anul III. *Premiul I :* Bărbuţ Dorica, Digă Anca, Liceul nr. 3, Craiova ; Georgescu Veturia, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; Manea Maria, Liceul „Fraţii Buzeşti", Craiova ; Mierlescu Melania, Liceul „N. Bălcescu", Craiova, Nicolae Elena, Liceul „Fraţii Buzeşti", Craiova ; Prună Daniela, Liceul „N. Bălcescu", Craiova. *Premiul II :* Diaconu Gabriela, Liceul nr. 3, Craiova ; Dobrescu Gheorghe, Liceul „Fraţii Buzeşti", Craiova ; Duculescu Ileana, Liceul pedagogic, Craiova ; Nicolicescu Rodica, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; Popa Adriana, Liceul pedadogic, Craiova ; Preda Doru Dan, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; Stana Ioana, Liceul pedagogic, Craiova ; Trifu Ileana, Liceul nr. 3, Craiova ; Vîrban Marga, Liceul Băileşti. Anul IV. *Premiul I :* Sitescu Vanda, Liceul nr. 3, Craiova. *Premiul II :* Locusteanu Maria, Liceul Poiana Mare ; Zidaru Daniela, Liceul nr. 3, Craiova. Anul V. *Premiul II :* Florescu Elena, Liceul pedagogic, Craiova. Şcoli profesionale. Anul I. *Premiul I :* Enache Rozalia, Grupul şcolar comercial, Craiova. *Premiul II :* Bură Iancu, Grupul şcolar „Electroputere", Craiova. Anul II. *Premiul I :* Catrinoiu Eleonora, Corniţeanu Ioana, Creţu Tiana, Radu Polixenia, Grupul şcolar comercial, Craiova. *Premiul II :* Arato Mariana, Grupul şcolar chimie, Craiova ; Nisipeanu Ioana, Pătru Florica, Grupul şcolar comercial, Craiova. *Premiul III.* Anul I : Băluţă Dana, Bucur George, Buşică Dan, Leff Maria, Nedelcu Daniela, Nica Simona, Radu Elena, Stănescu Liana, Vlădan Elena. Anul II : Bulucea Carmen, Cerna Ştefania, Dinişoară Marius, Gheorghe Dan, Iordăchiţa Mioara, Vălugă Delia, Voiculescu Polia. Anul IV : Cărămidă Daniel, Ionescu Maria, Marinescu Floarea, Mîrmea Marcela, Simion Cezarina. Anul V : Popescu Gheorghe. Şcoli profesionale. Anul II : Belu Elena, Dima Aurel, Popete Ion, Vîslan Marin.

GALAŢI

Anul III. *Premiul II :* Buruiană Octav, Liceul industrial construcţii maşini, Galaţi ; Manolescu Magdalena, Liceul de muzică şi arte plastice, Galaţi. *Premiul III :* Constantin Gina.

GORJ

Anul I. *Premiul II :* Ciuneanu Maria. Anul II. *Premiul I :* Croicu Dorina, Diaconescu Olivia, Liceul „Tudor Vladimirescu", Tîrgu Jiu. *Premiul II :* Popescu Lazăr, Liceul „Tudor Vladimirescu", Tîrgu Jiu. Anul III. *Premiul I :* Chiosan Dorina, Chiriţescu Cristiana, Dumitru Florica, Liceul „Tudor Vladimirescu", Tîrgu Jiu. Anul IV. *Premiul I :* Bogza Gabriela, Liceul „Tudor Vladimirescu", Tîrgu Jiu. *Premiul III.* Anul I : Bodislav Gheorghe. Anul II : Belingher Cornelia, Burciu Daniela, Golumbeanu Silvia, Păunescu Carmen, Popescu Mirela, Roşoga Antoaneta.

HARGHITA

Anul II. *Premiul II :* Bărbat Liviu, Liceul nr. 1, Miercurea Ciuc. Anul III. *Premiul II :* Baltă Doina, Liceul nr. 2, Miercurea Ciuc. Anul IV. *Premiul II :* Pui Ioan, Săniuţă Rodica, Liceul Topliţa. *Premiul III.* Anul II : Ilyes Beatricz. Anul IV. Bucur Dorina, Pop Maria. Anul V : Scîrneci Maria, Vrîncianu Maria.

HUNEDOARA

Anul I. *Premiul II :* Bistrianu Dorina, Liceul „A. Vlaicu", Orăştie. Anul II. *Premiul I :* Lebedeu Emilia, Liceul nr. 1, Hunedoara ; Ţurnă Ileana, Liceul Petroşani. *Premiul II :* Dimulete Cristina, Liceul Simeria ; Imbăruş Aurora, Liceul metalurgic, Hunedoara. Anul III. *Premiul I :* Niţu Maria, Liceul Lupeni. *Premiul II :* Borsos Mihai, Liceul „Decebal",

Deva ; Purice Daniela, Liceul Vulcan. Anul IV. *Premiul II :* Dragolea Mihai, Liceul Petroşani ; Ordeanu Graţian, Liceul pedagogic, Deva. *Premiul III.* Anul II : Golcea Delia. Anul III : Bălănescu Ilie, Daj Elvira, Munteanu Viorica.

IALOMIŢA

Anul II. *Premiul II :* Dobrin Elena, Liceul Slobozia. Anul IV. *Premiul II :* Cîmpeanu Lavinia, Liceul Feteşti. *Premiul III.* Anul I : Vîlcan Virginia. Anul II : Iancu Floarea. Anul III : Petre Carmen. Anul IV : Capbun Viorica.

IAŞI

Anul I. *Premiul I :* Mîţu Anca, Liceul nr. 4, Iaşi. *Premiul II :* Cracia Ana, Grosu Mihaela, Liceul nr. 1, Iaşi. Anul II. *Premiul I :* Popescu Miruna, Liceul de muzică, Iaşi. *Premiul II :* Aanicăi Daniela, Liceul economic, Iaşi ; Buiuc Alexandrina, Liceul nr. 2, Iaşi. Anul III. *Premiul II :* Olaru Rodica, Liceul nr. 2, Iaşi. Anul IV. *Premiul II :* Bursanovschi Angela, Liceul nr. 8, Iaşi ; Pavlov Mariana, Liceul nr. 2, Iaşi ; Petre Liliana, Liceul nr. 4, Iaşi ; Petrovici Cristina, Liceul nr. 5, Iaşi. Şcoli profesionale. *Premiul I :* Livenschi Elena, Grupul şcolar chimie, Iaşi. *Premiul II :* Sadagurschi Costel, Grupul şcolar chimie, Iaşi.

ILFOV

Anul I. *Premiul I :* Neacşu Gabriela, Liceul Buftea. *Premiul II :* Vlad Doina, Liceul Brăneşti. Anul III. *Premiul I :* Pappa Eduard, Liceul îmbunătăţiri funciare, Brăneşti ; Săvulescu Luiza, Liceul Brăneşti. *Premiul II :* Măgăreaţă Elena, Liceul „Titu Maiorescu", Giurgiu ; Mureşan Viorela, Liceul Călugăreni. Anul IV. *Premiul II :* Cîmpeanu Augustin, Liceul agricol, Dragomireşti Vale ; Gaţea Georgeta, Liceul Brăneşti. Anul V. *Premiul I :* Nan Vasilica, Liceul pedagogic, Bucureşti. *Premiul II :* Ion R. Ion, Liceul îmbunătăţiri funciare, Brăneşti ; Scolaru Marina, Liceul pedagogic, Bucureşti. *Premiul III.* Anul I : Baltă Doina, Ghiţă Adriana, Anul II : Dan Gica, Roşioară Adriana. Anul III : Avram Doina, Haban Carmen, Tudorică Constanţa, Zdrenţu Ion. Anul IV : Burgui Alexandru. Anul V : Stoica Dorina, Stoica Maria.

MARAMUREŞ

Anul I. *Premiul I :* Bota Cristina, Liceul de muzică, Baia Mare. Anul II. *Premiul I :* Adamek Diana, Liceul nr. 3, Baia Mare. *Premiul II :* Lodin Ana, Liceul economic Baia Mare ; Man Marta, Liceul pedagogic de educatoare, Baia Mare. Anul III. *Premiul I :* Bărbuş Veronica, Ilieş Emilia, Liceul pedagogic de educatoare, Baia Mare. *Premiul II :* Caţ Maria, Liceul pedagogic de educatoare, Baia Mare. Anul IV. *Premiul I :* Ilieşiu Sorin, Liceul de muzică, Baia Mare ; Pop Monica, Liceul nr. 3, Baia Mare. *Premiul II :* Fechete Silvia, Liceul industrial de construcţii, Baia Mare. *Premiul III.* Anul I : Breban Maria. Anul II : Croitoru Susana. Anul III : Saraz Viorica. Anul IV : Stan Mioara, Vaum Ecaterina.

MEHEDINŢI

Anul I. *Premiul II :* Crăciunescu Mihaela, Liceul „Traian", Drobeta-Turnu Severin. Anul IV. *Premiul I :* Popescu Mihaela, Liceul „Traian", Drobeta-Turnu Severin ; Stoica Angela, Liceul Vînju Mare ; Văcaru Carmen, Liceul Strehaia. *Premiul III.* Anul II : Cioabă Maria, Feneşan Tania. Anul III : Dinu Elena. Anul IV : Rotaru Doina.

MUREŞ

Anul I. *Premiul II :* Popa Adela, Liceul de artă, Tîrgu Mureş. Anul II. *Premiul II :* Gyárfás Maria, Liceul de artă, Tîrgu Mureş ; Ördög Tünde, Liceul „Unirea", Tîrgu Mureş ; Popescu Ada, Liceul nr. 2, Luduş. Anul III. *Premiul I :* Petrulescu Doina, Liceul sanitar, Tîrgu Mureş ; Tetcu Dorica, Liceul nr. 5, Tîrgu Mureş. *Premiul II :* Burian Graţiela, Liceul nr. 2, Reghin ; Văluşescu Otilia, Liceul „Unirea", Tîrgu Mureş. Anul IV. *Premiul I :* Manţia Adriana, Liceul nr. 2, Reghin. *Premiul II :* Bucş Petru, Liceul nr. 1, Luduş ; Buzan Maria, Liceul Sărmaşu ; Raţiu Anton, Vass Emese, Liceul de artă, Tîrgu Mureş. Anul V. *Premiul I :* Gabor Veselina, Liceul industrial construcţii maşini, Tîrgu Mureş. *Premiul III.* Anul I : Iancu Adriana, Moldovan Angela, Orosan Rodica, Raţiu Lucreţia, Talos Elena. Anul II : Aluaş Viorica, Borsos Erika, Hădărean Elena, Ionaşcu Iuliana, Stănoiu Doina. Anul IV : Cotoara Viorel, Tarna Hortensia.

NEAMŢ

Anul I. *Premiul I :* Maxim Sînziana, Liceul „Petru Rareş", Piatra Neamţ. Anul II. *Premiul I :* Cojocariu Rodica, Liceul „Calistrat Hogaş", Piatra Neamţ. *Premiul II :* Ichim Cornelia, Liceul „Ştefan cel Mare", Piatra Neamţ ; Mancaş Marta, Liceul „Petru Rareş", Piatra Neamţ ; Mihăilă Constantin, Liceul industrial forestier, Piatra Neamţ ; Urziceanu Georgeta, Liceul „Petru Rareş", Piatra Neamţ. Anul IV. *Premiul I :* Chirilă Ştefan, Liceul „M. Sadoveanu", Borca.

OLT

Anul II. *Premiul I :* Mihai Renata, Liceul „Ion Minulescu", Slatina. *Premiul II :* Rosman Lavinia, Liceul „Radu Greceanu", Slatina. Anul IV. *Premiul II :* Cruceru Gica, Liceul pedagogic, Slatina. *Premiul III.* Anul I : Iacobescu Dorina. Anul IV : Zarcula Corina.

PLOIEŞTI

Anul I. *Premiul I :* Moise Crinela, Liceul nr. 2, Ploieşti. *Premiul II :* Arhine Constantin, Liceul „D. Cantemir", Breaza ; Coroi Irina, Liceul nr. 2, Ploieşti. Anul II. *Premiul I :* Coşar Mariana, Liceul nr. 1, Ploieşti. *Premiul II :* Pop Beatrice, Liceul nr. 2, Ploieşti. Anul. III. *Premiul I :* Năstase Rozaura, Liceul nr. 1, Ploieşti ; Popa Vasilica, Liceul pedagogic, Ploieşti ; Stavăr Sorina, Liceul „G. Enescu", Sinaia. *Premiul II :* Tudor Liliana, Liceul nr. 1, Ploieşti. Anul IV. *Premiul I :* Mircescu Simona, Liceul nr. 1, Ploieşti. *Premiul II :* Ceafcă Dana, Liceul nr. 2, Ploieşti. Anul V : *Premiul II :* Neagu Elena, Liceul pedagogic, Ploieşti. Şcoli profesionale. Anul I. *Premiul I :* Popescu Pavel, Centrul şcolar de chimie, Ploieşti. *Premiul II :* Dumitrescu Romi, Centrul şcolar de chimie, Ploieşti. *Premiul III.* Anul I : Munteanu Dana. Anul II : Constantinescu Constantin, Dumitrache Eugen, Mihai Valeria. Anul III : Niculescu Mihaela, Şerban Melania. Anul IV : Dobrescu Adina, Supeală Emilia. Şcoli profesionale : Constantin Anca.

SATU MARE

Anul I. *Premiul I :* Chira Rodica, Liceul Negreşti. Anul II. *Premiul I :* Aldea Stela, Liceul nr. 2, Satu Mare ; Aoşan Dorina, Liceul „M. Eminescu", Satu Mare ; Farcaş Olimpia, Liceul de muzică, Satu Mare ; Georgescu Teodora, Liceul nr. 2, Satu Mare ; Gherman Vasile, Liceul „M. Eminescu", Satu Mare ; Govor Marioara, Liceul nr. 3, Satu Mare ; Tiglenean Rodica, Liceul nr. 2, Satu Mare. *Premiul II :* Antal Rita, Tudoran Anca, Liceul nr. 2, Satu Mare. Anul III. *Premiul I :* Bodonea Maria, Liceul nr. 3, Satu Mare. *Premiul II :* Cărbunaru Alexandru, Liceul nr. 3, Satu Mare. Anul IV. *Premiul I :*

Cosma Draga, Liceul nr. 2, Satu Mare ; Todea Rafila, Liceul Carei. *Premiul II :* Pop Cornelia, Liceul „M. Eminescu", Satu Mare ; Pop Natașa, Liceul nr. 3, Satu Mare ; Zete Marinela, Liceul „M. Eminescu", Satu Mare. *Premiul III.* Anul I : Hossu Rodica. Anul III : Condor Stela, Jusco Radu, Petran Catrina, Racosi Doina, Turdeanu Angela. Anul IV : Cioica Dalia, Kovacs Csaba, Pascu Dorina, Sălăjan Mircea.

SĂLAJ

Anul I. *Premiul I :* Chișbora Ligia, Liceul „S. Bărnuțiu", Șimleu. *Premiul II :* Agache Doina, Bunescu Adina, Liceul Zalău ; Copos Rodica, Liceul Jibou. Anul II. *Premiul I :* Coșara Viorel, Pop Floare, Pop Marioara, Liceul pedagogic Zalău. *Premiul II :* Sandor Emilia, Liceul pedagogic Zalău ; Sava Maria, Liceul Zalău. Anul III. *Premiul I :* Cîmpan Rodica, Liceul Jibou ; Man Maria, Liceul pedagogic Zalău. *Premiul II :* Lupu Elena, Liceul Zalău. Anul IV. *Premiul I :* Pop Ioan, Valea Traian, Liceul „S. Bărnuțiu", Șimleu. *Premiul II :* Petruca Maria, Liceul pedagogic, Zalău. Anul V. *Premiul I :* Crișan Dumitru, Pop Maria, Liceul pedagogic, Zalău. *Premiul II :* Sălăjan Florica, Liceul pedagogic, Zalău. *Premiul III.* Anul II : Pop Viorica. Anul IV : Dobrinean Silvia, Dragoș Mircea, Mirișan Valentin, Terec Leonila.

SIBIU

Anul I. *Premiul I :* Moldovan Monica, Liceul „Gh. Lazăr", Sibiu. *Premiul II :* Vulcan Virgil, Liceul „Gh. Lazăr", Sibiu. Anul III. *Premiul II :* Roman Septimiu, Liceul „O. Goga", Sibiu. Anul IV. *Premiul I :* Cipariu Maria, Liceul economic, Mediaș. *Premiul II :* Ciolan Ioana, Liceul „O. Goga", Sibiu. Școli profesionale. Anul I. *Premiul I :* Hărăbor Ricu, Centrul școlar chimie, Copșa Mică. *Premiul II :* Mohanu Ioan, Grupul școlar construcții, Sibiu. *Premiul III.* Anul III : David Pompiliu, Munteanu Codruța. Anul IV : Borza Ana, Pipi Livia, Rațiu Rodica.

SUCEAVA

Anul I. *Premiul II :* Șumschi Doina, Liceul pedagogic, Suceava. Anul III. *Premiul II :* Vișnec Matei, Liceul nr. 2, Rădăuți. Anul IV. *Premiul I :* Omoi Gabriela, Liceul Gura Humorului. *Premiul II :* Rusu Victor, Liceul „Ștefan cel Mare", Suceava ; Văscan Ioan, Liceul militar, Cîmpulung. Anul V. *Premiul II :* Chirilă Maria, Hancea Maria, Liceul pedagogic, Suceava. *Premiul III. Anul I :* Prelipceanu Doina.

TELEORMAN

Anul I. *Premiul II :* Chivu Traian, Liceul Zimnicea ; Dobre Gica, Liceul pedagogic, Turnu Măgurele. Anul II. *Premiul II :* Brîncoveanu Romulus,, Liceul nr. 2, Anul III. *Premiul II :* Dorcescu Mihaela, Gîldan Eliade, Liceul „Unirea", Turnu Măgurele. Anul IV. *Premiul I :* Pană Ioana, Liceul nr. 1, Roșiorii de Vede. *Premiul III.* Anul II : Frîncu Rodica, Gresanu Cristian. Anul III : Buzăianu Virginia, Iordan Camelia, Mitrana Rodica, Mitroi Ștefan, Picu Veronica, Stoian Viorica. Anul IV : Stănescu Dana, Voicu Virginia.

TIMIȘ

Anul I. *Premiul I :* Bulucea Delia, Liceul „C. D. Loga",, Timișoara ; Milea Doina, Liceul sanitar, Timișoara. *Premiul II :* Mihale Samica, Liceul „C. Brediceanu", Lugoj. Anul II. *Premiul I :* Papa Mihaela, Liceul „C. D. Loga", Timișoara. *Premiul II :* Borca Angela, Liceul „C. D. Loga", Timișoara. Anul III. *Premiul I :* Man Daniela, Liceul „C. D. Loga", Timișoara. *Premiul II :* Gherga Mariana, Liceul nr. 1, Timișoara ; Muncitu Rodica, Liceul de prelucrare automată a datelor PAD Timișoara ; Negulescu Cristinel, Liceul Buziaș ;

Paulovici Angela, Liceul de prelucrare automată a datelor PAD, Timişoara. Anul IV. *Premiul I :* Ianovici Sorina, Liceul „V. Babeş", Timişoara. *Premiul II :* Pădure Daniela, Rauschan Ioan, Liceul „C. D. Loga", Timişoara ; Sămînţă Marcel, Liceul construcţii maşini, Timişoara ; Vintilă Violeta, Liceul nr. 1, Timişoara. *Premiul III.* Anul I : Dumitru Eugen, Ghelbere Magda. Anul II : Anechitoaie Silvia, Costin Maria, Panti Maria. Anul III : Bugariu Mihaela, Iulian Mariana. Anul IV : Apostolescu Gabriela, Pitea Mihaela, Stanciu Dan, Tintaru Georgeta, Vida Marion, Voştinaru Aida. Şcoli profesionale : Cornea Marcel.

TULCEA

Anul I. *Premiul I :* Zibileanu Ivana, Liceul „Spiru Haret", Tulcea. *Premiul II :* Butucea Mariana, Liceul pedagogic, Tulcea. Anul II. *Premiul I :* Popescu Alexandrina, Liceul „Spiru Haret", Tulcea. Anul III. *Premiul I :* Canareica Doina, Liceul nr. 2, Tulcea ; Prună Mihaela, Liceul „Spiru Haret", Tulcea. *Premiul II :* Bidoaie Liliana, Liceul „Spiru Haret", Tulcea. Anul IV. *Premiul I :* Echimov Claudia, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ; Petrică Florea, Liceul pedagogic Tulcea. *Premiul II :* Gabrilă Elena, Liceul Măcin ; Trofin Marian, Liceul Babadag. *Premiul III.* Anul I : Denisiuc Neli, Popa Maria, Vasile Elena. Anul II : Bănaşu Maria. Anul IV : Ion Jana, Serghei Nelu.

VASLUI

Anul II. *Premiul II :* Rîpă Orania, Grupul şcolar I. R., Bîrlad. Anul III. *Premiul II :* Ciobanu Lucia, Liceul nr. 1, Bîrlad ; Pricop Viorel, Liceul nr. 2, Vaslui. Anul IV. *Premiul I :* Ionescu Irina, Liceul nr. 2, Bîrlad. Şoltuz Jozefina, Liceul nr. 1, Bîrlad. *Premiul II :* Manole Mariana, Liceul nr. 1, Bîrlad. Anul V. *Premiul II :* Ciobotaru Rodica, Liceul pedagogic, Bîrlad ; Ciutu Maricel, Liceul pedagogic, Bîrlad. *Premiul III.* Anul I : Davidoiu Mioara, Stratulat Marilena. Anul II : Ocheşanu Georgeta, Panţiru Mioara. Anul III : Matei Georgeta, Ţăpărluie Floriana. Anul IV : Dimofte Petru, Scînteie Laviniţa.

VÎLCEA

Anul I. *Premiul II :* Florica Mariana, Liceul „N. Bălcescu", Rîmnicu Vîlcea. Anul II *Premiul II :* Grere Vasile, Liceul pedagogic, Rîmnicu Vîlcea ; Istrate Adrian, Liceul economic, Rîmnicu Vîlcea, Anul III. *Premiul I :* Frîncu Valentin, Liceul „N. Bălcescu", Rîmnicu Vîlcea. *Premiul II ;* Bunescu Florica, Liceul pedagogic, Rîmnicu Vîlcea ; Constantinescu Minodora, Liceul „N. Bălcescu", Rîmnicu Vîlcea. Anul IV. *Premiul I :* Brutaru Elena, Liceul Horezu ; Dobrescu Elena, Liceul „N. Bălcescu", Rîmnicu Vîlcea. *Premiul II :* Diaconu Luiza, Liceul Drăgăşani ; Păunescu Aleodor, Liceul Băbeni ; Preduţ Ioana, Liceul Drăgăşani. Anul V. *Premiul II :* Dîrloşanu Ana, Onică Elena, Liceul pedagogic, Rîmnicu Vîlcea. *Premiul III.* Anul I : Mitacu Elena, Zaharioiu Dorina. Anul II : Botezan Viorica ; Popescu Ileana. Anul III : Călin Felicia, Pîntece Camelia. Anul IV : Ana-Aurora, Bardac Nicolae, Cucu Cristina, Geană Teodora, Ionescu Ileana, Liţă Sanda, Şteflea Angela.

VRANCEA

Anul I. *Premiul I :* Busuioc Valeria, Liceul pedagogic, Focşani. Anul IV. *Premiul I :* Zehan Mioara, Liceul „Unirea", Focşani. Anul V. *Premiul I :* Vlad Marioara, Liceul pedagogic, Focşani. *Premiul III.* Anul I : Neamţu Doina. Anul II : Dodoiu Corina, Răduc Mioara. Anul IV : Micu Minuţa, Neagu Maria. Anul V : Ciochină Silvia.

BUCUREȘTI

Anul I. *Premiul I :* Mitrofanovici Mirela, Liceul „Matei Basarab". *Premiul II :* Diaconu Florin, Liceul „I. L. Caragiale" ; Dumitrescu Mihail, Liceul „Mihai Viteazul" ; Nagy Elisabeta, Liceul „Gh. Lazăr" ; Pavnotescu R., Liceul „N. Bălcescu" ; Săvoiu Vasile, Liceul nr. 43. Anul II. *Premiul I :* Culceag Ioana, Liceul „T. Vladimirescu". *Premiul II :* Condeescu Crăiţa, Liceul „T. Vladimirescu" ; Constantinescu Lavinia, Liceul „Gh. Şincai" ; Cruceanu Codruţa, Liceul „C. A. Rosetti" ; Guţu Anca, Liceul nr. 24 ; Papadima Liviu, Liceul „I. L. Caragiale". Anul III. *Premiul I :* Guţă Adrian, Liceul „N. Bălcescu" ; Şerbănescu Adrian, Liceul industrial căi ferate. *Premiul II :* Avram Alexandru, Liceul nr. 36 ; Barbu Dan, Liceul „Gh. Lazăr" ; Cărtărescu Mircea, Liceul „D. Cantemir" ; Comănescu Radu, Liceul „Mihai Viteazul" ; Constantinescu Carmen, Liceul „C. A. Rosetti" ; Georgescu Cristina, Liceul nr. 39 ; Petrescu Duca, Liceul „N. Bălcescu" ; Pintea Radu, Liceul industrial construcţii maşini, nr. 1 ; Pîslăraşu Irina, Liceul „I. L. Caragiale" ; Zoia Şerban, Liceul nr. 24. Anul IV. *Premiul I :* Corăbianu Ovidiu, Liceul „Gh. Lazăr" ; Creţan Gabriela, Liceul „Gh. Şincai" ; Graur Atena, Liceul „I. L. Caragiale" ; Niculescu Laurenţiu, Liceul „Spiru Haret". *Premiul II :* Ceuţă Carmen, Liceul „Gh. Şincai" ; Chelaru Oana, Liceul „I. L. Caragiale" ; Coman Ioan, Liceul „Aurel Vlaicu" ; Franga Liviu, Popescu Anca, Liceul „Gh. Lazăr" ; Zane Rodica, Liceul „I. L. Caragiale". *Premiul III :* Anul I : Arhire Adriana, Beke George, Cîrstea Ana, Decei Dana, Dumitrescu Cristina, Mandache Daniela, Netu Cristina, Nicolaescu Poliana, Popa Anca, Popescu Cristina, Popovici Bogdan, Roşu Luciana, Vahnovan Anca, Zugrăvescu Doina. Anul II : Airinei Irina, Ciubotaru Cecilia, Panait Liviu. Anul III : Buzdugan Constantin, Malanca Florentina, Petre Elena. Anul IV. Bădiţeanu Anca, Crin Violeta, Dobrescu Gabriel, Miman Olga, Popa Mariana. Şcoli profesionale. Marilă Sanda.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Culegerea LIMBĂ ȘI LITERATURĂ PENTRU ELEVI este editată de Societatea de științe filologice, Bd. Republicii nr. 55, sector III, București.

Tiparul executat la „I. P. 13 Decembrie 1918", București

Limbă și Literatură

pentru elevi

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE FILOLOGICE
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
BUCUREȘTI — 1974

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE FILOLOGICE
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

LIMBĂ ŞI LITERATURĂ
pentru elevi

***

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BUCUREŞTI, 1974

Culegerea LIMBĂ ŞI LITERATURĂ PENTRU ELEVI apare sub îngrijirea unui colectiv format din : DIANA ADAMEK (elevă), GHEORGHE ANTONESCU, CONSTANŢA BĂRBOI, G. BELDESCU, AL. BISTRIŢIANU (redactor responsabil), VLADIMIR DOGARU, DOINA DORU (elevă), MIRCEA FRÂNCULESCU (redactor), EMIL GIURGIUCA, ION HANGIU, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, NICOLAE I. NICOLAE, TUDOR OPRIŞ, LIVIU PAPADIMA (elev), NICOLAE PĂUNESCU, DOMNIŢA PETRI (elevă), STERIE RĂDOI, MIHAELA ROŞU, ADRIANA RUŢĂ (elevă), NICOLAE SAFTU, GHEORGHE ŞOVU, G. G. URSU.

Sumar

Pag.

Gînduri la Congres 5

*

ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA — Tudor Vianu 5
GH. BULGĂR — Opera publicistică a lui Eminescu 7

*

GH. CEAUȘESCU — *Tragic, tragedie* 13

*

Caiet de analize

MIRCEA ANGHELESCU — N. Filimon : *Ciocoii vechi și noi* 15
ADRIANA NICULIU — M. Eminescu : *Somnoroase păsărele* 20
MĂDĂLINA DUMITRESCU — M. Sadoveanu : *Lupta de la Vaslui* . . . 22
ROXANA SORESCU — Șt. Aug. Doinaș : *Mistrețul cu colți de argint* . . . 25

*

ION BRĂESCU — Jules Michelet, un mare prieten al poporului român . . 31

*

CONCURSUL DE LITERATURĂ „M. EMINESCU"

I. HANGIU — Etapa finală a celei de-a XVII-a ediții a concursului (aprilie 1974) 34

Întrebări și răspunsuri la proba de verificare a cunoștințelor 40
Din compunerile elevilor 42
Premianții etapei finale (literatură română, literatură maghiară, literatură germană) 44

Tinere talente

LELIA RODICA PLATON — *Meditație* 48
DIANA CEPLEANU — *Deschideți poarta !* 49
LIANA IONESCU — *Acum, din nou* 50
SILVANA CESA — *Simplu* 51
DORINA IRIMIA — *Drum, Lacrima copacului* 52
CARMEN FIRAN — *Monede* . . . . . .

*

Din activitatea societăților și a cenaclurilor literare 54

*

Din istoricul revistelor şcolare . . . .

T. OPRIŞ — „Diorile Bihorului"; „Revista literară a Liceului «Sf. Sava» şi debutul lui Eugen Ionescu 57

*

AURELIA MARINESCU — Curier 61

Gînduri la Congres

Întreaga țară se pregătește să întîmpine cel de-al XI-lea Congres al Partidului, bilanț al unor remarcabile realizări pe plan intern și al unor strălucite afirmări pe plan internațional.

Congresul marchează trecerea la o nouă etapă a mărețului program economic, social, politic și cultural, elaborat de partid. Acest program urmărește să ridice națiunea noastră socialistă pe o treaptă superioară de progres și civilizație, deschizînd o fereastră largă spre viitor.

Elevii au datoria patriotică de a considera activitatea lor înscrisă în vastul program al partidului și de a răspunde, cu toată energia și iscusința chemării înflăcărate adresate de conducătorul partidului și statului român, de tovarășul Nicolae Ceaușescu.

„S-avem un singur țel, o singură voință,
Nicicînd să nu ne plîngem că ni-i greu ;
Prin munca tuturor creăm o nouă viață,
Să fii tot mai puternic poporul meu erou".

Tudor Vianu

ZOE DUMITRESCU—BUȘULENGA
membru corespondent al Academiei R.S.R.

În galeria intelectualilor români dintre cele două războaie și după 1944, Tudor Vianu oferă un portret dintre cele mai complexe.

Deși afirmase în mai multe rînduri, referindu-se la întreaga sa generație, că se numărase printre oamenii unei răscruci, acest om deosebit a intrat în cultura românească într-un fel care nu lăsa să întrevadă nici o incertitudine cu privire la direcțiile spiritului.

Dimpotrivă, prezența sa însăși inspira siguranță și soliditate. Te simțeai întărit și încurajat să intri în lumea sa, în lumea ideilor, în care oficia cu robustețe și gravitate, calitățile de căpetenie ale spiritului filozofic.

Într-adevăr, Tudor Vianu a fost investit cu aceste calități încă de la începutul activităților sale intelectuale, așa cum s-a spus în numeroase rînduri, fără să fie nevoit a face ucenicia căutărilor, a orientării nesigure ori a întoarcerilor. Vocația i-a fost geamănă : profesorul și gînditorul nu s-au despărțit în el niciodată. Ceea ce studiosul acumula în

munca neîntreruptă a zilelor și nopților, „cu capul zumzăind de idei", magistrul simțea nevoia să comunice, nu pentru simpla rațiune de a se verifica, fiindcă de fapt el transmitea adevăruri fundamentale, ci pentru a continua asupra alumnilor * propriul său exercițiu *kalokagathic*, propria sa *paideia*. Întrebuințez cu intenție aceste concepte fundamentale ale umanismului grec, atît de familiare lui Tudor Vianu și la care subscria în chip nelimitat, pentru că ele au stat ca neclintite foruri în drumul perfecționării sale neîncetate, în drumul gîndirii sale creatoare. Pornind de la ele, de la conținutul lor adînc, de la puterea lor formativă care cuprindea toate aspectele manifestării umane, comportament, cuvînt, gînd, viață morală, acțiune, putem înțelege creșterea personalității și operei lui Vianu atît de armonios unitare în substratul lor umanistic. Numai astfel ni se revelă legăturile profunde dintre om și creație, înflorirea acesteia din urmă exprimînd împlinirea celui dintîi. Numai astfel se descoperă celui care încearcă să pătrundă în viața profesorului umanist și în resorturile ascunse ale operei adevărul unei viziuni integrale despre lume, al unei concepții active în cultură.

European prin excelență, expresie a umanismului greco-latin, trecut prin Renaștere și Iluminism, Tudor Vianu a trăit în universul ideilor generale ale filosofiei raționaliste în ale cărei variate ipostaze regăsea puterea luminoasă a omului care a descifrat lumea și legile ei și a încercat să le regăsească în sine pentru a armoniza cosmosul mare cu cel mic. De aceea el a urmărit într-o viziune raționalistă și o perspectivă istorică, a unei neîncetate deveniri, acele idei care i se păreau a fundamenta personalitatea și a explica produsele ei, valorile. Și în această perspectivă se înscriu cele mai multe lucrări ale tinereții, începînd cu teza de doctorat din 1923, *Das Wertungs-problem in Schillers Poetik* (Problema valorilor în poetica lui Schiller), continuînd cu *Idealul clasic al omului* (1934), cu *Raționalism și istorism* (1938), cu *Filosofia culturii* (1945), cu *Transformarea ideii de om* (1946) și atîtea altele, admirabile variațiuni pe neîncetata meditație-temă asupra omului și mutațiilor sale în cursul veacurilor. Tot mai mult însă atenția gînditorului s-a oprit asupra artei, asupra produselor ei, într-o dublă încercare, de sesizare a particularităților stilurilor individuale prin stilistică. Și două monumente marchează în opera lui Tudor Vianu această pendulare care îi e specifică, între universal și național, *Estetica* (1934—1936) și *Arta prozatorilor români* (1941).

Gînditorul care și-a consacrat mare parte a reflecției ideilor generale și omului universal, fixat de filosofia antropocentrică a raționalismului european, a fost în același timp dăruit culturii române căreia de foarte timpuriu a încercat să-i fixeze fizionomia specifică. Ucenicit la școala clasicilor universali, Tudor Vianu a găsit în literatura și arta română valori care i-au părut egale cu ale acelora și s-a aplecat asupra lor cu o pricepere rafinată, susținută de continua raportare la lumea ideilor. Așa a lucrat Vianu asupra poeziei lui Eminescu, asupra lui Ion Barbu și a lui Tudor Arghezi, asupra lui Macedonski, al cărui discipol a fost și căruia i-a definitivat o ediție remarcabil întocmită, în patru volume. Și așa mai departe. Cu *Arta prozatorilor români*, stilisticianul

---

* Alumn (ardelenism) : învățăcel, elev.

întreprindea o înnoire adîncă a mijloacelor de analiză, în spiritul unui mare curent de nouă metodologie critică europeană.

Iar activitatea comparatistică a venit de la sine, ca o firească legătură de inducție între particularul național și valorile universale. Și aș cita ca rezultat al acestei extrem de fertile activități, cea dintîi teoretizată și aplicată sistematic în țara noastră de la o primă catedră de literatură universală și comparată, masiva culegere *Studii de literatură universală și comparată*, apărută în 1963.

Afirmînd mereu, prin analizele și sintezele sale, valorile culturii românești, Tudor Vianu le-a proiectat în universalitate, fixîndu-le în afara timpului, în durabilele tezaure ale culturii lumii. Spirit activ, personalitate morală, încrezător în puterile cunoscătoare ale omului, făcînd elogiul activităților umane creatoare, gînditorul și scriitorul Tudor Vianu a fost unul din acei nobili lucrători pe tărîmul ideilor care nu încetează niciodată să-și ia seva ființei din substanța culturii naționale pe care a cinstit-o și a înălțat-o.

Opera publicistică a lui Eminescu

GH. BULGĂR
Universitatea din București

Din adolescență, paralel cu activitatea sa poetică, Eminescu manifestase interes față de toate formele culturii naționale. El a avut prilejul să cunoască pe viu, în lungile lui peregrinări prin țară, manifestările spiritului popular, bogăția și specificul artei naționale, năzuințele obștești către progres ale românilor de pretutindeni. Ca student la Viena și apoi la Berlin, Eminescu a venit în contact cu problemele culturii europene, dar și cu entuziasmul tineretului nostru universitar de acolo, atras de ideile generoase ale veacului : emanciparea popoarelor, setea lor de cultură și progres tehnic, solidaritatea în jurul ideilor de libertate, autonomie, demnitate națională. Deci, un cîmp larg de probleme solicitau puterile intelectuale ale tineretului studios, dornic să participe activ la resurecția națională, la modernizarea vieții publice și la ridicarea omului pe o nouă treaptă a valorilor sale spirituale, prea multă vreme ținute sub obroc în regimurile absolutiste de atunci. „Primăvara popoarelor", despre care se vorbea, nu era o simplă metaforă, ci un nobil plan de acțiune eroică a acelui tineret entuziast.

Ziaristica oferea, ca în epoca pașoptistă, un cîmp nelimitat de luptă, de afirmare, de creație, pentru acele spirite generoase care, meditînd la adevărurile esențiale ale vieții, ale organizării social-politice, se simțeau în stare să formuleze convingător idei noi, valabile, sugestii fertile, direcții inovatoare în activitatea complexă a instituțiilor de stat, a forurilor de cultură care conduceau, coordonau și sprijineau modernizarea țării, a vieții ei spirituale. Eminescu a fost pe cît de mare poet, pe atît de profund și combativ ziarist, în accepția largă a termenului de luptător cu condeiul pentru adevăr, pentru progres și umanism în viața

obștească. Putem delimita etapele și conceptele fundamentale ale ziaristicii eminesciene, avînd în față textele poetului și cele mai recente studii asupra operei sale.

Prima fază, scurtă, este aceea a anilor 1870—1871, cînd studentul Eminescu, membru al societății *România jună* din Viena, se simte obligat să ia atitudine în public față de încercările autorităților austro-ungare de a desconsidera total națiunea română din Transilvania — care era însă istoricește cea mai veche și mai numeroasă —, continuînd să oprime poporul și să înăbușe orice revendicări naționale. Suita de trei articole : *Să facem un congres, În unire e tăria* și *Echilibrul* a fost publicată în *Federațiunea* de la Pesta, în aprilie-mai 1870, în același timp cu primele poezii care l-au impus pe Eminescu la *Convorbiri literare* (prima tipărită aici este, cum se știe, *Venere și Madonă* din 15 aprilie 1870, apărută pe aceeași filă cu *Bărăganul* lui Alecsandri). În special ultimul din cele citate, *Echilibrul*, articol întins, plin de idei noi și foarte energic, l-a impus pe Eminescu în ochii cititorilor, dar și ai autorităților, pentru că procurorul de la Pesta l-a avertizat pe poet să se lase de politică, de lupta pentru drepturi în Transilvania. Iată cîteva scurte fragmente din acest excelent articol al ziaristului de 20 de ani :

Tronul trebuie să cedeze națiunilor... Toate popoarele sînt setoase de viață proprie, și numai din egala îndreptățire a tuturor se va naște *echilibrul*... artele și literatura frumoasă trebuie să fie oglinzi de aur ale realității în care se mișcă poporul, o coardă nouă originală, proprie pe bina * cea mare a lumii.

Și problema limbii, ca structură spirituală a unui popor, foarte des evocată, e semnalată în formule dense și memorabile, ca o componentă a culturii naționale :

Măsurariul civilizațiunii unui popor în ziua de azi e : o limbă sonoră și aptă de a exprima prin sunete noțiuni, prin șir și accent logic cugete, prin accent etic sentimente.

În paginile ziarului *Românul* din 15 august 1871, Eminescu formulase alte idei directoare pentru tineretul conștient de sarcinile istorice pe care le are într-o etapă istorică :

Dacă o generație poate avea un merit e acela de a fi un credincios agent al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care îl ocupă în înlănțuirea timpilor.

Anii universitari, ca și epoca următoare, de bibliotecar și de revizor școlar, au fost ani de frămîntări, de aspirații, de nesiguranță, un trai greu, puțin favorabil creației literare. Eminescu revine în publicistică abia în 1876 cînd, la 14 martie, prezintă, în cadrul prelegerilor libere, săptămînale, ale *Junimii*, conferința sa *Influența austriacă asupra românilor din Principate*, o expunere întinsă, documentată, o sinteză asupra istoriei europene moderne, cu bogate referiri la specificul luptelor politice ale românilor în circumstanțele atît de dificile ale vecinătății cu mari imperii care rîvneau la dominarea țărilor românești ; în special

* Regional = „scenă" (germ. Bühne)

Turcia şi Austria făceau aranjamente în dauna teritoriilor româneşti, ca în cazul răpirii Bucovinei în 1775, cînd a fost jertfit domnul de atunci, Grigore Ghica, evocat de Eminescu în termeni mişcători într-un alt articol din acelaşi an, în *Curierul de Iaşi,* foaie oficială, la care a colaborat mai bine de un an (1876—1877), în a *doua etapă* rodnică a publicisticii sale. Deci, în vara lui 1876 se angajează la această gazetă unde avea să redacteze partea de informaţie generală, cultural-politică, dar şi socială şi economică. Numeroase articole şi note, comentarii şi semnalări scurte a publicat poetul în această foaie obscură, material adunat şi tipărit într-o frumoasă antologie de I. Scurtu : *M. Eminescu, Scrieri politice şi literare,* vol. I, 1905. Citim aici articolele : *Tinerimea franţuzită, Robie modernă, Cestiunea Orientului, România şi Austro-Ungaria* etc. Cu o egală stăpînire a problemelor acute, Eminescu se ridică împotriva oricărei asupriri şi ameninţări din afară sau dinăuntru, împotriva despotismului, a feudalismului, a practicilor arbitrare, mai ales împotriva exploatării nemiloase a oamenilor de către semenii lor. În acelaşi timp, el laudă iniţiativele frumoase, cărţile şi autorii care promovau adevărul, ştiinţa, umanismul, valorificînd tradiţiile generoase ale culturii naţionale, sprijinind modernizarea ei.

Nu a rămas mult în redacţia de la Iaşi, căci, chemat de Maiorescu şi de Slavici ca redactor la marele ziar conservator *Timpul,* Eminescu ajunge îndată după 15 octombrie 1877 la Bucureşti şi începe perioada grea, chinuită, eroică a creaţiei operelor de maturitate deplină, în poezie şi în publicistică, marcată prin adîncimea cugetării, prin noutatea conceptelor, a tematicii, prin arta desăvîrşită a expresiei. Acum reia unele schiţe mai vechi ale poemelor ; se află zilnic *in medias res,* în miezul lucrurilor, obligat să sintetizeze şi să comenteze tot ce se întîmpla în jurul său. Poetul meditativ, care nu s-a izolat niciodată în turnul său de fildeş, este totodată gînditorul social-politic cunoscător al realităţii, critic neîndurat al nedreptăţii, imposturii, mistificărilor, judecător inflexibil al valorilor, al caracterelor, al aşezărilor strîmbe.

Sentimentul dominant al publicisticii eminesciene este ataşamentul adînc şi sincer faţă de interesele ţării sale, faţă de drepturile poporului muncitor, *e patriotismul* luminat din care s-au alimentat credinţele şi puterile condeiului său inspirat. Mite Kremnitz, care l-a cunoscut bine şi l-a apreciat în termeni sobri, scria, la cîţiva ani după dispariţia poetului, în ale sale *Amintiri fugare despre Eminescu* :

Tot binele îl aştepta mai ales de la popor, căci cei zece mii din clasa superioară nu aveau nici o valoare în ochii lui, şi pe mine, pe care din nenorocire trebuia să mă socotească printre ei, căuta să mă convingă că tot ce se poate numi lux, în sensul cel mai larg al cuvîntului, nu are justificare. (I. E. Torouţiu, *Studii şi documente literare,* IV, 1933, p. 28).

Textele lui Eminescu confirmă aceste aserţiuni ; iată un fragment de tinereţe, în manuscrisul Academiei nr. 2257, fila 65, text de prin 1868—70 (după cum îl datează I. Scurtu) :

Ce să vă spun ! Iubesc acest popor bun, blînd, omenos, pe spatele căruia diplomaţii croiesc charte şi resbele, zugrăvesc împărăţii despre care lui nici prin gînd

nu-i trece ; iubesc acest popor care nu serveşte decît de catalici tuturor acelora ce se înalţă la putere — popor nenorocit care geme supt măreţia tuturor palatelor de gheaţă pe care i le aşezăm pe umeri.

Peste un deceniu, consecvent, poetul scrie patetic în *Timpul* din 22 februarie 1879 :

Iubim ţara şi naţia noastră astfel cum n-o iubeşte nimeni, cum nimeni nu are puterea de a o iubi.

Cuvinte mari, pe care poetul măsurii şi al stilului sobru le întrebuinţează foarte rar ; sinceritate adîncă e în aceste cuvinte de confesiune memorabilă, sursa atîtor pagini de gîndire şi de artă literară strălucită. Iar către finalul scurtei sale vieţi creatoare, Eminescu formulează acest principiu de guvernare înţeleaptă, realistă :

Natura poporului, instinctele şi înclinările lui moştenite, geniul lui, care adesea neconştiut urmăreşte o idee pe cînd ţese la războiul vremii, acestea să fie determinante în viaţa unui stat.

În acest scop, Eminescu a apărat şi a susţinut cu toată energia şi cu argumente dintre cele mai convingătoare, mai adînci, trei concepte fundamentale ale progresului ţării, ale înnobilării omului : *adevărul* ca fundament al vieţii, al creaţiei, al înnoirii civilizaţiei ; *munca* — factor de îmbogăţire a conştiinţei şi a cetăţii, a ţării, axa progresului şi marca solidarităţii sociale ; *cultura* — stimulent al minţii şi al iniţiativelor înnoitoare. În sprijinul lor a scris multe pagini strălucite, din care putem cita doar cîteva formulări, cîteva pasaje necesare înţelegerii mai complete a complexei şi nobilei personalităţi a poetului nostru naţional. Iată-le :

Nu alegem vorbele după cum îndulcesc sau înăspresc lucrul, ci după cum acopăr mai exact ideea noastră. Vorba nu e decît o unealtă pentru a exprima o gîndire, un signal pe care-l dă unul pentru a trezi în capul celuilalt identic aceeaşi idee şi cînd suntem aspri, nu vorbele ci adevărul ce voim a-l spune e aspru. De aceea, nu prea întrebuinţăm eufemismi... Ne pare rău că în ţara asta nu s-au aflat pururea destui oameni cari să aibă curajul de a numi lucrurile cu numele lor propriu. (*Timpul*, 21 V 1882).

În loc ca un spirit nou de muncă şi de iubire de adevăr să intre în formele vechi ale organizaţiei noastre, s-a păstrat, din contră, incultura şi vechiul spirit bizantin care a intrat în formele nouă ale civilizaţiei apusene... Încheiem aceste şiruri aducînd cetăţenilor aminte că nu există nici libertate, nici cultură fără muncă. Cine crede că prin profesarea unei serii de fraze a înlocuit munca, deci libertatea şi cultura, acela se prenumără, fără să ştie, între paraziţii societăţii omeneşti, între aceia cari trăiesc pe pămînt spre blestemul, ruina şi demoralizarea poporului lor. (*Timpul*, 17 II 1880).

Gradul de civilizaţie al unui popor nu se măsoară după numărul botinelor lustruite, a frazelor franţuzeşti şi a gazetelor, ci după aptitudinea lui de a supune

puterile oarbe ale naturii scopurilor omului. Cu cît omul e stăpîn pe vînt, pe apă, pe abur şi-şi face din ele slugi muncitoare, cu atît civilizaţia e mai înaltă ; cu cît omul stăpîneşte mai mult asupra omului cu atît barbaria este mai mare. (*Timpul*, 3 VII 1882).

Pagini antologice ne-a lăsat Eminescu în publicistica sa despre rolul şcolii, al teatrelor, al scriitorilor, despre importanţa limbii, a tradiţiilor de cultură, a revistelor, în năzuinţa către progresul general al societăţii. Privirea lui critică, sceptică, s-a încălzit în faţa tezaurului nostru de cultură veche, în faţa virtuţilor poporului oprimat, încrezător în dreptatea lui, în puterile regeneratoare ale maselor ; despre ele a vorbit cu simpatie, cu realism, cu optimism chiar :

Dar a sosit momentul grav în care unul care vorbeşte adevărul e mai ascultat decît o sută care mint. A sosit momentul mare în care apa se limpezeşte şi gunoaiele pe care le purta vijelia trecătoare sunt aruncate la mal sau cad la fund ; a sosit momentul în care nulitatea, incapacitatea, corupţiunea şi venalitatea trebuiesc să reintre în întunerecul din care au ieşit, să se scoboare în uliţa de pe care s-au ridicat. (*Timpul*, 30 IX 1878).

Poetul a luptat pentru triumful *adevărului*, al *culturii*, pentru încurajarea *muncii creatoare*, pentru demnitatea omului şi libertatea ţării sale. Cu spirit vizionar, el a preconizat soluţii realiste în domeniile decisive ale modernizării societăţii noastre, anticipînd dezlegări, orientări şi iniţiative ale vremii noastre, în asemenea comentarii de mare actualitate :

Niciodată nu am fost element stăpînitor, niciodată nu s-a manifestat în noi chiar nici tendinţa de a supune pe alţii, ci totdeauna românul s-a mulţămit a fi adăpostit şi a se dezvolta pe pămîntul său ; dacă vom urma şi în viitor tot astfel, lăsînd în pace pe cei ce ne lasă în pace şi trăind în bună înţelegere cu cei ce nu ne jignesc, vom aduce societăţii europene şi îndeosebi statelor vecine serviciul pe care nici un alt stat nu-l poate aduce, deoarece nici unul nu are cu popoarele de prinprejur legăturile pe care le avem noi. (*Timpul*, 2 XI 1879).

Publicistul care, după expresia lui Camus, este „istoricul clipei" judeca lucrurile şi resursele spirituale ale comunităţii în perspective mari, anticipînd, cu acelaşi realism al judecăţii sale pătrunzătoare, evoluţii şi realizări, determinate istoriceşte prin biruinţa adevărului, a dreptăţii, a solidarităţii conştiinţelor oneste.

Firește că ar fi de spus unele lucruri aparte despre stilul publicistic al lui Eminescu ; un singur citat, despre necesitatea dezvoltării industriei moderne, va pune în lumină sinteza luminoasă dintre tradiţie şi inovaţie în acest stil dens, simplu şi firesc, dar şi colorat, plin de imagini şi expresii plastice, menite să concretizeze ideile atît de noi ale poetului publicist :

Capătul pîrghiei care odată era ridicat şi plecat de puterea omenească e astăzi pus în mişcare de o putere elementară care nu osteneşte niciodată, care se hrăneşte cu jăratec, asemenea cailor năzdrăvani din poveste, care produce în minute ceea

ce omul singur ar produce în ceasuri sau în zile ; puterea oarbă a aburului, întemniţată în cilindrul maşinei de vapori ridică pîrghia la un capăt, iar acea ridicătură se preface la celălalt capăt în rotaţiune, în izbiri cu ciocanul, în imprimări în metal, în zbor de suveică, cu un cuvînt puterea individuală nu e mai nimic faţă de această putere neadormită care nu are nevoie pentru hrana ei decît de cărbuni şi de apă. Unde apare productul fabricei de postav sau de pînză, războiul postăvarului şi al pînzarului încetează. (*Timpul*, 25 III 1878).

Resursele gîndirii, ale imaginaţiei şi ale expresiei se dovedeau mereu proaspete şi fertile sub condeiul poetului şi al ziaristului. Interferenţele de valori, egale în cele două domenii, au fost subliniate acum mai bine de patru decenii de eruditul cercetător şi editor al operei poetului, criticul Perpessicius, care, recenzînd antologia publicisticii lui Eminescu publicată de D. Murărăşu în 1931, scria :

...între poezia lui Eminescu şi scrisul său de ziar era o neîntreruptă circulaţie şi de foarte multe ori imaginile şi expresiile poeziilor veneau să înnobileze articolele de gazetă şi invers : vigoarea şi iniţiativa lexicală a ziaristicei îşi împrumutau poemelor cuceririle. Istoricii literari şi esteticienii au întru aceasta un bogat domeniu de explorat. Ei vor stabili într-o bună zi cît de unitară a fost existenţa materială şi sufletească a poetului, cîtă prezenţă artistică şi ideologică este în articolul său de ziar, ca şi în poema cea mai hieratică... (Perpessicius, *Opere*, vol. V, 1972, p. 47).

De aceea, cunoaşterea acestui important sector al creaţiei lui Eminescu, a prozei sale social-politice, este indispensabilă pentru mai exacta înţelegere şi preţuire a activităţii sale, pentru mai buna pătrundere în miezul gîndirii, al luptei şi al artei lui inovatoare, vizionară şi militantă în cel mai nobil înţeles al cuvîntului. Vom încheia referindu-ne la un document deosebit de preţios pentru evaluarea prozei publicistice a poetului, la articolul lui I. Slavici : *Ziaristul Eminescu*, rămas în manuscris pînă nu demult, articol al unui bun amic şi obiectiv cunoscător (poate cel mai apropiat de poet) al activităţii dinamice a fostului redactor de la *Timpul* :

El toate le făcea cu toată inima ; lui — scrie Slavici — toate i se prezentau în dimensiuni mari ; pe el toate-l mişcau în întreaga lui fiinţă ; la el toate porneau din convingere adîncă şi clar formulată ; era însă cu desăvîrşire intelectual şi obiectiv şi nu se simţea niciodată personal atins, nu-şi pierdea bunul cumpăt şi nu-mi aduc aminte ca el să se fi supărat pe cineva vreodată ori să fi fost violent. Era necruţător şi de o asprime adeseori nemiloasă cînd vorba era să spună adevărul, dar în relaţiunile lui personale-l ştim numai om blajin, care nu e-n stare să insulte şi primeşte orişice insultă cu un zîmbet de compătimire. (cf. vol. *Amintiri*, ed. George Sanda, 1967, p. 596).

Articolul, scris pe la începutul acestui secol, conţine numeroase alte precizări de cel mai mare interes.

O întrebare esenţială se ridică despre valoarea practică a publicisticii poetului, despre ecourile ei în epocă şi în posteritate. Nu încape îndoială că lupta lui, preţuită şi de adversari (C. A. Rosetti credea că Eminescu avea „cea întîi pană de jurnalist" din vremea aceea), a creat

o sensibilitate nouă față de adevăruri fundamentale ale vieții obștești, a trezit interes pentru cunoașterea căilor mai adevărate ale progresului posibil, ale reorganizării sociale noi, despre care vorbea poetul, convins că redresarea e posibilă.

Finalul articolului citat al lui Slavici ni se pare potrivit pentru a încheia această scurtă evocare a unui aspect de seamă al vieții și operei lui Eminescu, subliniind însă adevărul care rezultă din cele citate mai sus, că și pentru contemporani publicistica poetului a fost nu un simplu conspect de realități, nu un simplu avertisment, ci o îndemnare eficace către limpeziri și inițiative pozitive ; Slavici scrie în încheiere :

Nu li-a fost, nu, contimporanilor lui de nici un folos lucrarea săvîrșită de dînsul ; are însă să le fie de mare folos celor ce vin după noi și ascultă glasul lui ce le răsună ca viind din altă lume. E scurtă, dar de tot adîncă brazda pe care a tras-o el în viața neamului românesc.

Publicistica lui Eminescu atestă adevărul acestei fraze memorabile a lui Slavici despre marele lui prieten, despre ziaristul Eminescu.

Tragic, tragedie

GH. CEAUȘESCU
Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu"

Puține cuvinte au avut o schimbare de sens atît de mare ca *tragic*. El provine din grecescul *tragos* care înseamnă *țap*, iar în secolul V î.e.n. în compusele *tragodeo* — a cînta o tragedie, *tragodia* — tragedie și *tragikos* — tragic, el capătă un sens literar, adică de la un sens foarte concret acest cuvînt ajunge să desemneze un gen literar și un concept estetic. Explicația se găsește în însăși originea tragediei ; ea se naște din sărbătorile dedicate lui Dyonisos în cadrul cărora zeul era proslăvit și se descriau momente din viața sa în imnuri corale numite *ditirambi*. Membrii corului care cîntau ditirambii erau travestiți în țapi, de unde denumirea de cîntec al țapilor — *tragon ode*. Corul era condus de un coreut. Cu timpul, coreutul apare ca un personaj de sine stătător care pune întrebări corului. Inovația pare să-i aparțină lui Thespis și astfel apare primul personaj dramatic. O altă inovație îi aparține poetului Phrinichos care primul a adus pe scenă personaje feminine, iar Eschil aduce pe scenă concomitent doi actori. Cu aceasta tragedia era constituită. Ea se compune din povestiri menite să-i prezinte spectatorului contextul în care se desfășura piesa, dialoguri între personaje sau între diferitele personaje și cor și cîntece lirice ale corului, reminiscențe ale ditirambului. Funcția corului tinde să scadă și Euripide îl folosește numai din respect pentru tradiție.

Subiectele tragediei grecești aparțin mitologiei, mai ales ciclului troian (povestirile legate de războiul purtat de greci împotriva Troiei)

şi ciclului teban (legenda lui Oedip şi a descendenţilor săi). Foarte puţine subiecte aparţin istoriei contemporane. Phrinichos reprezentase o tragedie intitulată *Căderea Miletului*, care provocase mare tulburare la Atena, deoarece amintea cucerirea unei cetăţi greceşti de către perşi. Tulburarea a fost atît de mare încît prin lege s-a interzis reprezentarea unor subiecte din actualitatea politică. Excepţie a făcut numai bătălia de la Salamina, descrisă de Eschil în *Perşii*, care era privită ca simbol al luptei şi al voinţei de independenţă a Greciei. Cum se explică refuzul grecilor de a trata în tragedii subiecte din actualitatea politică ? Tragicul şi pateticul faptelor extrase din actualitatea politică erau foarte puternice şi viciau judecata estetică. Căderea Miletului prezentînd căderea unui oraş grecesc şi nenorocirile care s-au abătut cu acest prilej i-au impresionat atît de mult pe greci încît nu au mai putut judeca valoarea în sine a tragediei. De aceea, ei preferau subiecte luate din mitologie, unde faptele nu îi mai impresionau atîta şi, în consecinţă, puteau judeca mesajul de idei şi problematica filozofică fără a fi viciaţi de patetismul pe care îl degaja actualitatea. Asta nu înseamnă că tragicii greci se îndepărtau de la realitatea epocii lor. Dimpotrivă, subiectele mitologiei erau numai un cadru, un pretext pentru a dezbate probleme filozofice, morale, cetăţeneşti ale realităţii contemporane lor. Deci problematica actuală înveşmîntată în haina generalizatoare a mitului.

Încă din antichitate s-a încercat o definiţie a tragediei. Cum însă genul a evoluat şi evoluează în continuare, o definiţie generală este greu de găsit. Este celebră definiţia lui Aristotel din *Poetica*, în capitolul VI : „Tragedia este imitaţia — mimesis — unei acţiuni alese şi întregi, de o oarecare întindere, în grai împodobit cu felurite soiuri de podoabe osebit după fiecare din părţile ei, imitaţie închipuită de oameni în acţiune, ci nu povestită şi care stîrnind mila şi frica, săvîrşeşte curăţirea — catharsis — acestor patimi" (cf. D. Pippidi, *Formarea ideilor literare în antichitate*, Bucureşti, Editura enciclopedică, p. 85 şi urm.). Două concepte fundamentale apar în textul lui Aristotel : *mimesis* şi *catharsis*. Mimesis înseamnă imitaţie şi dovedeşte că în gîndirea stagiritului tragedia nu trebuie să se îndepărteze, prin problematică, de la actualitate. Catharsis — curăţire este un termen care a suscitat numeroase comentarii. Se pare însă că el se referă la o purificare morală, pe care o generează tragedia, cu alte cuvinte prin tragedie se poate realiza un progres etic în mod practic.

Hegel considera că tragedia reprezintă forţe eterne în ciocnire violentă şi folosind eroii umani ca să lupte pentru dominarea unei valori instituţionale în conflict cu alta. Dacă analizăm tragediile lui Eschil şi ale lui Sofocle, definiţia dată de Hegel se apropie de adevăr. La cei doi tragici nu găsim propriu-zis eroi pozitivi şi negativi, cum ar fi în tragediile lui Shakespeare. Să luăm, de exemplu, *Antigona*. Creon şi Antigona se găsesc pe poziţii antitetice — primul îi refuză mormîntul lui Polinice pentru că luptase împotriva patriei sale, cetatea Teba. El se situează pe poziţia dreptului civic. Antigona dorind înmormîntarea fratelui ei proclamă superioritatea legii morţilor faţă de dreptul cetăţenesc. Poziţiile sînt ireconciliabile. Dezvoltările în dialoguri sînt perfect logice în raport cu cele două premise. Premisa lui Creon se dovedeşte

a fi falsă, dar el nu își dă seama decît prea tîrziu, cînd din cauza ei s-a produs o reacție în lanț de nenorociri. Creon acționează conform ideii sale fiind convins că el are dreptate. Deci se ciocnesc două idei antinomice (*nomos* în grecește înseamnă lege) și de aceea s-a vorbit îndreptățit de antinomia tragică. Acest lucru este valabil însă numai pentru Eschil și Sofocle. La Euripide, precumpănitor este aspectul patetic al faptelor.

Un concept fundamental pentru tragedia greacă este cel de *hybris* — depășire a măsurii ; omul își supraapreciază forțele și se erijează în judecător, de pildă : Agamemnon sacrificînd-o pe Ifigenia comite un hybris ; Clitemnestra se răzbună, justificat din punctul ei de vedere, dar erijîndu-se în judecător comite la rîndul ei un hybris. Se produce, deci, o reacție în lanț de hybrisuri.

La Roma, tragedia apare în urma influenței culturale grecești și nu este un gen care din punct de vedere estetic să fi creat capodopere. Celebre sînt tragediile lui Seneca.

Un moment de înflorire îl cunoaște tragedia în epoca elisabetană, mai ales prin Shakespeare. Tragediile sale sînt fundamental deosebite de cele antice. Eroii nu încarnează o singură idee, ci sînt mult mai complecși. Jocul pasiunilor omenești este cel care guvernează lumea ; eroii sînt puși în grele situații în care păstrarea unei atitudini etice este dificilă. O faptă atrage alta. Cum în tragedia greacă un hybris provoca o reacție în lanț de hybrisuri, la Shakespeare o faptă avea drept consecință un șir întreg de fapte. Cînd Macbeth comite prima crimă, în mod fatal, prin logica implacabilă a faptelor, el trebuie să comită nenumărate altele.

Clasicismul francez (cu Corneille, Racine) ia drept model tragedia antică și are la bază opoziția dintre datorie și pasiune. Teoreticianul său este Boileau, care în *Arta poetică* reia ideile lui Aristotel și Horațiu. Romantismul, în opoziție declarată cu clasicismul, accentuează laturile patetice. Astăzi, tragedia ca gen autonom pare în declin. Categoria estetică de tragic se folosește în mod frecvent pentru a caracteriza aspecte ale altor genuri, cum ar fi romanul, comedia — se vorbește chiar de o comedie tragică, sau al unor sisteme filozofice — existențialismul.

CAIET DE ANALIZE

N. Filimon: *Ciocoii vechi și noi*

MIRCEA ANGHELESCU
Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu"

Deși nu este primul nostru roman și nici măcar primul nostru roman reușit, cum se spune adesea (primul este al lui Dimitrie Cantemir), *Ciocoii vechi și noi*, apărut în 1863, este în orice caz un roman

neobișnuit în epocă, trădînd anumite ambiții secrete care depășesc cu mult palidele tentative de reflectare critică ale lui Bolintineanu sau Bujoreanu ; Filimon avea o concepție dacă nu foarte clară, foarte ambițioasă despre ceea ce înseamnă arta, concepție pe care și-o încheagă treptat, evoluînd de la nuvelistica romantică spre romanul de observație și reconstrucție care e *Ciocoii vechi și noi.* Nu numai că scriitorul voia să reînvie o lume, apusă de cîteva zeci de ani și înmormîntată sub un seism social ca mișcarea lui Tudor, nu numai că voia să o opună lumii sale, dar el avea intuiția fermă a unei spirale istorice, el vedea cele două epoci continuîndu-se prin negare, viziunea lui presupunea o dialectică subtilă care nu era numai aceea a unui istoric sau sociolog (ea va apărea, embrionar, încă în opera unor pașoptiști ca Heliade), ci și a unui artist care înțelegea lumea eroilor săi într-o dublă determinare, atît cea pe care o impunea istoria reală, cît și propria lor istorie, propria lor dezvoltare. Dacă romanul romantic introdusese o formulă ca aceea a confruntării unor personaje cu propria lor evoluție, și cel mai cunoscut exemplu este, probabil, cel al lui Dumas, cu *Cei trei mușchetari* și *După douăzeci de ani,* Filimon înțelege să o folosească pentru a descifra destinele unei societăți, individualitatea unei lumi. Chiar dacă, cum credea Iorga, „isbînda acestei continuări a romanului dintîi (*Ciocoii noi,* care nu a mai apărut — n.n.) e îndoielnică", pentru că societatea noilor ciocoi nu mai era analizabilă prin procedeele folosite în prima parte a romanului, viziunea sa nu este cu nimic vulnerabilă și intuiția mișcării dialectice nu pierde nici din veridicitate, nici din grandoare.

Filimon nu întreprinde în acest roman doar critica unei societăți corupte și a unei pături sociale infamante, ci construiește cu mijloacele literaturii un model al acestei societăți, nu o imitație, din funcționarea căruia se poate înțelege esența societății respective mai bine decît în orice descriere obiectivă și minuțioasă ; și nu numai pentru că diferite capitole despre teatru, despre ceremoniile de la palat sau despre petrecerile timpului aduc informații inexistente în alte surse, ci pentru că vedem în fața noastră nu o succesiune de imagini statice, ci însăși mișcarea, dinamica acestei societăți, împinsă înainte de propria ei evoluție. Istoria lui Păturică, tînăr veleitar lipsit de scrupule, dar dotat cu incontestabile calități native („Picătura găurește piatra, zice un alt proverb. Se poate și nu se poate ; acela însă care realizează acest proverb este un om mare în felul său. Păturică era într-adevăr un om extraordinar"), care ajunge pe culmile bogăției și influenței politice prin înșelăciune, furt, trădare și delațiune, pentru a coborî apoi în prăpastia înfrîngerii, în ocnă, nu este în sine o relatare realistă, ci o fabulă cu conținut moralizator, este sensul istoriei rezumat în destinul unei vieți, forțînd în chip fatal datele realității pentru a putea corespunde veridicității tipologice a eroului. Ca tipologie, de altfel, Păturică este — pînă la un punct — un romantic, excluzînd nuanțele atît în caracter, cît și în comportare ; realismul și critica realistă a societății le vom găsi în tablouri secundare față de axul principal al epicii romanului. De altfel, tot romanul este o inextricabilă aglomerare de planuri și structuri contradictorii sub raportul tipologic, elemente clasice, romantice și realiste concurînd la realizarea unei opere caracteristice și repre-

zentative pentru acel timp, în care epoci și distanțe se confundă pentru un moment, cele mai noi influențe străine găsind un sprijin nebănuit în trainice și vechi tradiții naționale.

Într-adevăr, asemenea mai tuturor romanelor apărute în această epocă, și în *Ciocoii vechi și noi* este aproape imposibil de separat ce aparține formației clasice și ce modei romantice. Vom regăsi aici, în primul rînd, cîteva achiziții formale ale romantismului, rămase foarte probabil din activitatea anterioară a scriitorului. Una este spulberarea fără remușcări a oricăror unități și, deci, fragmentarea acțiunii după bunul plac al autorului pentru a introduce pasaje descriptive sau istorice, după tehnica curentă a foiletoniștilor :

Să lăsăm — zice el — deocamdată pe fanariotul nostru adormit pe pieptul odaliscei sale... iar pînă atunci, noi să dăm cititorilor noștri o idee despre cocheta și ambițioasa greacă.

De altfel, mai toate aceste digresiuni care dezvăluie matrapazlîcurile favoriților lui Andronache Tuzluc se petrec în timp ce postelnicul doarme, ca pentru a sugera orbirea acestuia :

Rog pe bunii noștri lectori să lase pe postelnicul a dormi în pace pe sofaua sa... iar noi să ne întoarcem iarăși pe strada Caliței, ca să observăm ce se petrece în casa amantei sale... etc.

Romantice sînt în general personajele care tind spre absolut, scenele dramatice, înfruntarea dintre Tuzluc și cei doi înșelători găsiți în biserică sau portretul lui Chir Costea, desprins parcă din romanele lui Eugène Sue, unde intensitatea este sugerată prin cumulări, prin cantitate, viciile acestuia fiind totale, excesive și teribile :

A trămite la ocnă pe un nevinovat sau a fura cu paraua de la marfă pentru dînsul era totuna... Ca să ajungă a dobîndi stare mare, a întrebuințat toate mijloacele putincioase... Nu era un desfrînat în țară pe a cărui cochetă să nu o cunoască... făcea înlesniri amoroase... spiona... și trăda...

Romantică este și antiteza care opune eroii „angelizați" (Gheorghe, Banul C.) celor destructivi, malefici (Păturică, Chera Duduca, Chir Costea), cum observa Aurel Martin într-o prefață, și tot un clișeu romantic va apărea într-un moment limită, la o răscruce a drumului lui Păturică, înaintea escaladării ultimei trepte a infamiei, aceea a crimei împotriva țării : trădarea lui Tudor. Noaptea dinaintea acestui act fatal și funest este tulburată de coincidențe stranii și amenințătoare ; chinuit de insomnie, Păturică deschide prima carte care îi cade în mînă și ochii înspăimîntați citesc rîndurile premonitorii ale *Bibliei* :

Văzut-am pe cel fărădelege înălțîndu-se ca cedrii Libanului ; puțin însă și el nu mai era ; puterea și mîndria lui pierise cu sine !

Ca arhivist la Comisia documentală, Filimon avea la îndemînă o întinsă documentație istorică ; gustul lui pentru istorie era, de altfel, mai

vechi şi relatările din *Escursiuni* sînt pline de digresiuni istorice, de încercări de reconstituire, de amănunte asupra bătăliilor, a organizării vechilor instituţii din locurile pe unde trece. Epoca însăşi dovedea un interes deosebit pentru istorie şi abundenţa de romane şi piese istorice, de publicaţii de documente, de studii, de cronici la care contribuie cea mai mare parte, şi cea mai bună, a intelectualităţii noastre (Bălcescu, Kogălniceanu, Boliac, Asachi, Papiu-Ilarian, Hasdeu ş.c.l.) pot explica în bună parte succesul de care se bucurau aceste preocupări şi larga lor audienţă.

Această pasiune de istoric depăşeşte, evident, imperativul romantic al genului ; ea se subsumează aceleiaşi tendinţe evidente încă din *Escursiuni,* aceea de a informa complet şi în amănunţime asupra tuturor realităţilor cu care spiritul iscoditor al scriitorului vine în contact. Ceea ce a fost interpretat ca realism, şi un punct important pentru care cercetători ulteriori l-au apropiat de Balzac (G. Călinescu, A. Martin), este, de fapt, consecinţa unei vocaţii neînfrînate de istoric, căci nu poate fi numit realism, în sensul obişnuit al cuvîntului, efortul de investigare, minuţia cercetătorului şi geniul sintetic al scriitorului care recompune o epocă întreagă, cu personajele, cu întîmplările şi cu anecdotele ei, din elemente disparate ale unor informaţii adunate, controlate şi coroborate cu un desăvîrşit spirit critic. Istoricului, şi nu scriitorului realist, îi aparţin descrierile de interioare, ceremonii şi obiceiuri uitate în vremea sa, cum este primirea la domn, cu fastul şi servilismul oriental pe care le implică, într-un tablou colorat şi pestriţ al cărui ton este, şi el, romantic :

...sala tronului este împodobită cu o sofa pentru prinţul şi laviţe pentru boieri. Cafegii, ciubuccii şi alţi slujbaşi ai palatului, îmbrăcaţi în vestmintele orientale de o eleganţă plăcută vederei, aşteptau cu nerăbdare ordinul marelui cămăraş, ca să dea probe de dexteritatea ce aveau în meseriile lor. Jos în curte erau aşezate două bande de muzică instrumentală : una se compunea din tumbelechiuri, tobe mari şi meterhanale...

după cum tot istoricului îi datorăm informaţiile privitoare la instituţia hătmăniei, la slujbaşi şi la tipicul funcţionării ei, montate într-o scenă de circumstanţă, cînd Păturică devenise sameş :

Personajul cancelariei acestei autorităţi era compus de un sameş, însărcinat cu... Localul se compunea din opt camere, ce formau o casă cu două rînduri ; în rîndul de jos şedeau... etc.

Realismul profund al romanului, care există cu toate acestea, nu stă în construcţia, nici în imaginile vieţii trecute pe care le reînvie, pentru că atunci şi *Cronica domniei lui Charles XII* de Mérimée e realistă, ci — printre altele — în limbajul personajelor sale, şi mai ales în raporturile dintre personajele secundare, care nu sînt afectate de structura intenţională, etică, a romanului. Realist este dialogul lui Păturică cu ţăranii de pe moşia Răsucitele, veniţi să se jeluiască de asuprirea arendaşului, realistă şi poetică (lucruri care nu se exclud) este convorbirea femeilor despre dragostea Mariei pentru tînărul Gheorghe,

amintind izbitor nu numai tema *Zburătorului* lui Heliade, ci și discuția femeilor de acolo :

— Ai, ce zici tu, Stanco ? Mi se pare că cuconița are smeu. Nu vezi tu că slăbește din zi în zi ?... A ajuns ca o scîndură.
— Ce spui tu, fă nebuno ? Nu are nici smeu, nici lipitură.
— Ce are dar ?
— I-a căzut dragostea pe grămăticul cuconului. Asta e totul.

De altfel trebuie să spunem că dialogurile romanului sînt în general superioare descripțiilor, ca și cursului epicii, mai nervoase și mai autentice, ceea ce confirmă structura dramatică a talentului său. Un rol important în închegarea acestui dialog realist și autentic îl joacă contactul indiscutabil și fecund cu toate elementele culturii populare, încă un punct în care Filimon se apropie de romantici, deși, evident, departe de orice înțelegere teoretică a gestului. Filimon este un bun cunoscător al folclorului orășenesc, așa cum era de așteptat de la un discipol al lui Anton Pann, și chiar al folclorului poetic haiducesc, din care citează în mai multe rînduri. Însă Filimon este atent cu deosebire la felul de a vorbi al poporului. Cunoașterea și valorificarea stilistică a limbajului popular, cu toate atributele lui implicite, dă romanului o autenticitate și o savoare nemaiîntîlnită la alte creații din epocă. Filimon este unul din puținii scriitori din sec. al XIX-lea care diferențiază stilistic vorbirea eroilor săi și nu prin procedee formale, printr-o caricaturizare de natură exterioară, ca Alecsandri, de pildă, ci prin intuiția exactă a diferențelor de lexic, de sintaxă, de stil în general, care separă diferite categorii sociale cu diferite nivele de cultură și cu diferite mentalități. Dacă vorbirea personajelor din păturile înalte ale societății nu are trăsături distinctive la nivelul limbii, atunci cînd nu intervin nuanțe legate implicit de conținutul comunicării, dacă deci, stilistic vorbind, nici o trăsătură pertinentă nu opune limbajul lui Caragea celui al banului C., de pildă, ceilalți tîrgoveți sau sătenii, care apar în diferite episoade, posedă un limbaj anumit și caracteristic, care îi definește nu numai prin apartenența la o categorie socială, prin evidențierea aceluiași limbaj savuros, suculent, expresiv, care e limbajul popular, ci și în interiorul acestuia, prin trăsături distinctive proprii fiecăruia dintre cei care apar, fie și pentru un moment, în primul plan al relatării. Țăranii de pe moșia Răsucitele, care vin să se jeluiască de samavolniciile arendașului, se plîng într-o limbă colorată, dar directă, suferința lor este prea mare și veche pentru a lăsa loc unor dezvoltări metaforice :

Bine că te-a adus Dumnezeu la noi, să vezi și să crezi urgia în care am căzut. Ne-a sărăcit, cocoane, hoțul de grec, ne-a lăsat în sapă de lemn.

În schimb, Niculiță, vătaful de curte, folosește un limbaj înflorit, căutînd cu prețiozitate expresiile care evidențiază înțelepciunea și experiența sa, folosind aceste sintagme caracteristice graiului popular, sentințe, proverbe și locuțiuni metaforice ca pentru a-și integra limbajul într-o categorie superioară, mai „aleasă" ; prin supralicitare, limbajul lui iese din domeniul obișnuit al limbii populare și capătă o notă de intenție-

nalitate tinzînd spre constituirea, dacă putem spune aşa, a unei „limbi literare" suprapopulare, artificiale. În numai cîteva rînduri, cît durează discuţia lui cu Păturică, Niculiţă revarsă o cascadă de aforisme şi expresii gnomice, cu caracter sentenţios, ca : „Ce mai veste-poveste, Dinule ?", „Unde te duceai aşa cu capul între urechi ?", „diavoliţa de greacă vrea să ţie doi pepeni într-o mînă", „s-a certat cu dînsa furcă", „ascultă-mă pe mine că sînt lup bătrîn, am dat cu capul de pragul de sus şi am văzut pe cel de jos" etc. Pe un alt plan, acest stil sentenţios caracterizează chiar limbajul autorului, mare amator de formule aforistice, inclusiv în titlurile capitolelor, şi în general de comparaţii şi metafore proprii limbii populare. Această subtilă opţiune stilistică nu reprezintă numai o preferinţă şi o sensibilitate deosebită la valoarea artistică a expresiei populare, care aduce cu sine tot subînţelesul unor sintagme rafinate de timp şi de o îndelungată folosinţă, ci şi intuiţia unei caracteristici fundamentale a propriei sale personalităţi artistice. Pentru că Filimon, şi romanul său o confirmă, este, structural şi dincolo de influenţele unei mode romantice, atît de vizibile şi acaparatoare la un moment dat, un clasic.

M. Eminescu, *Somnoroase păsărele*

Prof. ADRIANA NICULI
Liceul „Gh. Lazăr",
Bucureşti

Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurele —
Noapte bună !

Doar izvoarele suspină,
Pe cînd codrul negru tace ;
Dorm şi florile-n grădină —
Dormi în pace !

Trece lebăda pe ape
Între trestii să se culce —
Fie-ţi îngerii aproape,
Somnul dulce !

Peste-a nopţii feerie
Se ridică mîndra lună,
Totu-i vis şi armonie —
Noapte bună !

1883, dec.

Poezia *Somnoroase păsărele* concentrează universul specific creaţiei eminesciene.

Prima impresie este a unui cîntec de leagăn, realizat pe două planuri suprapuse : unul înregistrează dinamica naturii de la înserare,

gradat, pînă la lăsarea deplină a nopții, motivație pentru al doilea plan : adresarea directă către ființa iubită, cu urarea „Noapte bună !", refren reluat prin formula : „Dormi în pace !", „Somnul dulce !", cu implicații adînci în descifrarea poeziei de dragoste.

În afară de refren, sonoritatea e realizată de cuvîntul onomatopeic „somnoroase", prin repetarea vocalei *o* și prin *m* și *n*, sunete ce sugerează o muzicalitate molcomă, tristă.[1] Melodia se intensifică prin prezența și repetarea vocalelor în : „păsărele", „cuiburi", „adună", „rămurele".

Cîntecului de leagăn i se potrivește și universul minuscul al păsărilor care se adună la cuiburi, al florilor ce dorm, al lebedei ce-și caută culcuș printre trestii. În același timp, e firesc pentru preludiul somnului și planul fantastic al visului, al rugăciunii ce invocă îngeri, al feeriei. Dimensiunile celor două planuri, organic armonizate, demonstrează o particularitate a poeziei eminesciene și a viziunii specifice poporului nostru în ceea ce privește asocierea *apropierii* cu *depărtarea*, cultul înălțimilor și al detaliului apropiat.[2]

Melodia cîntecului de leagăn se amplifică cu orchestrația izvoarelor care „suspină", cu pauza datorată codrului negru care „tace".

Mișcarea păsărilor, a izvoarelor, alternează cu statica florilor, sunetele cu tăcerea. Candoarea cîntecului de leagăn, jocul planului apropiat al detaliilor cu cel depărtat pînă la astre, dezvăluie o poezie profundă cu tematică erotică, sentimentul dragostei fiind contopit cu natura însăși.

Obișnuit poeziei eminesciene, natura este prezentă, martoră stărilor sufletești ale poetului (*La mijloc de codru, Dorința*) sau chiar are rolul activ al unui personaj (*O, rămîi, Ce te legeni*).

În privința poeziilor de dragoste, cele scrise în prima fază, a tinereții poetului, emană exuberanța vieții și prin forma lor, ritmul fiind cel trohaic. În etapa a doua, majoritatea poeziilor au ritm iambic ; fac excepție numai patru poezii de dragoste, printre care și *Somnoroase păsărele*.

Poezia este o sinteză a creației eminesciene. Ea devine clasică prin concentrare, simplitate, perfecție, și cuprinde universul unor motive și simboluri dragi poetului. Codrul este codrul predilect, al peisajului autohton, simbol al vieții, al permanenței. Apa, izvoarele, constituie elementul primordial și curgerea continuă a vieții ; și Luceafărul se născuse din apa mării. Apa reprezintă elementul sonor, oglinda lumii. În poezia *Somnoroase păsărele* apa este asociată și cu alt simbol — lebăda —, considerată ca avînd atribute astrale și însemnul dominației și al regalității (în *Scrisoarea IV* : „lebedele albe... domnitoare peste ape"). Albul imaculat și aripile lebedei alătură imaginea ei de aceea a îngerilor. Îngerul e prezent și în alte poezii eminesciene, fie prin sublinierea contrastului romantic între înger și demon, fie prin conta-

---

[1] G. Ibrăileanu, *Scriitori români și străini*, vol. I, Editura tineretului, 1948, p. 193.

[2] Edgar Papu, *Poezia lui Eminescu*, p. 126.

minarea lor, fie prin păstrarea unor credințe ca : „fiecare om are un înger păzitor cu sediul într-o stea“ [3].

Somnul și visul invocate în această poezie, prezente și în alte poezii și în proză, sugerează o stare intermediară între viață și moarte, o ieșire din timp.

Somnoroase păsărele înseamnă depășirea dragostei concrete, temporale, e un elogiu adus „iubirii“ prin cufundarea în „dulcele“ somn care înseamnă interiorizare, introspecție, armonie lăuntrică. Luna, astrul glorificat în atîtea poezii — aici „mîndra lună“ — sporește vraja feeriei, contribuind la deplina comuniune între natura exterioară, obiectivă, cu cea lăuntrică, subiectivă. „Totu-i vis și armonie“ semnifică împăcarea poetului cu el însuși, peste abisurile interioare, peste timp, ajungînd la ceea ce el însuși ceruse : „pe mine, / mie redă-mă !“ — *Oda (în metru antic)*. Interiorizarea maximă echivalează cu contopirea și asimilarea poetului cu natura, cu dragostea, cu veșnicia : „Noapte bună !“.

Notă : În lumina celor arătate mai sus, alcătuiți o compunere după următorul plan :

1. Sentimentele poetului față de natura înconjurătoare.
2. Gradarea tabloului înserării, imagini vizuale, auditive.
3. Semnificația motivelor eminesciene : *apă, codru, lună.*
4. Simbolul somnului, visului.
5. Identificarea poetului cu natura, în alte poezii.

M.Sadoveanu: *Lupta de la Vaslui*

MĂDĂLINA DUMITRESCU
Institutul de construcții — București

Prin cuvintele rostite în discursul de recepție de la Academie : „...poporul este părintele meu literar, (...) trecutul pulsează în mine ca un sînge al celor dispăruți, mă simt ca un stejar vînjos cu mii și mii de rădăcini înfipte în pămîntul neamului meu“, Sadoveanu își definește crezul literar și, în același timp, își caracterizează în mod lapidar și sugestiv opera.

Unul dintre cele mai importante capitole din creația sa îl constituie, fără îndoială, seria romanelor istorice — fresce ale vieții și luptei poporului nostru în epoca medievală. Din ansamblul elementelor istorice, scriitorul s-a oprit în special asupra acelora pe care le-a considerat hotărîtoare în evoluția Țărilor române.

Astfel, acțiunea romanului *Frații Jderi* se desfășoară în timpul domniei marelui Ștefan ; *Neamul Șoimărești lor* urmărește decăderea „neamurilor“, a răzeșimii într-o epocă tulbure, de puternice rivalități între boieri și domnie ; *Zodia cancerului* înfățișează aspectul dezolant al Moldovei sleită de lăcomia și jaful unor domni lipsiți de dragoste

[3] G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, vol. II, București, Editura Minerva, 1970, p. 62.

pentru moşie, în timp ce, în *Nicoară Potcoavă,* ridicarea în scaun a lui Ion Vodă şi încercarea de înstăpînire a lui Nicoară aprind speranţa într-o vreme mai dreaptă şi mai bună.

Scriitorul a arătat un interes statornic pentru epoca de glorie a lui Ştefan cel Mare cînd, în condiţiile păstrării prin luptă a independenţei, domnitorul a ştiut să „aşeze" ţara, să înlocuiască fărămiţarea şi anarhia feudală prin puterea centralizată.

Fraţii Jderi este romanul acestei perioade culminante, atît pe plan politic cît şi cultural, perioadă dominată de personalitatea voievodului.

Titlul trilogiei (ca în multe alte cazuri în opera lui Sadoveanu), are valoare de simbol : Jderii sînt slujitori cinstiţi şi viteji ridicaţi de domnie, formînd acea boierime măruntă sau mijlocie care, alături de ţărănimea liberă şi orăşenime, a constituit baza puterii lui Ştefan. În cele trei volume : *Ucenicia lui Ionuţ, Izvorul alb, Oamenii Măriei sale* se urmăreşte destinul familiei Jderilor profilat pe fundalul încercărilor prin care trecea Moldova anilor 1469—1475. Romanul se termină printr-o apoteoză : victoria oastei moldovenilor, condusă de Ştefan-vodă împotriva „urdiei" turceşti.

Fragmentul *Lupta de la Vaslui* face parte din ultimul capitol al *Fraţilor Jderi.* În frunte cu domnitorul, întreaga ţară aşteaptă cu încordare ziua încleştării dintre cele două oşti. Bun strateg, Ştefan cel Mare a hotărît ca totul să fie pustiit în drumul turcilor şi, mai mult decît atît, a stabilit şi locul unde se va da bătălia finală. Pentru a-i atrage pe turci pe calea dorită, domnitorul şi-a trimis oşteni credincioşi care împing în valea îngustă şi mlăştinoasă oştirea otomanilor.

1. Urmăriţi care sînt etapele principale ale luptei de la Vaslui. Care este rolul Jderilor în această supremă încercare a curajului şi a dragostei pentru ţară. Exemplificaţi prin citate.
2. Găsiţi în acest fragment pasajele care să justifice aprecierea făcută de Grigore Ureche : „...i-au biruitu Ştefan-vodă, nu aşa cu vitejia, cum cu meşteşugul".
3. Indicaţi autorii şi titlurile unor opere importante din literatura noastră ce zugrăvesc luptele poporului român împotriva turcilor, lupte în care se foloseşte aceeaşi strategie a atragerii armatelor duşmane în locuri mlăştinoase, nefavorabile desfăşurării capacităţii lor militare.

Aşa cum s-a remarcat, lumea lui Sadoveanu are în elementele ei o constituţie folclorică. Regăsim în paginile prozei sadoveniene motive din basme şi balade, dimensiunile şi calităţile excepţionale ale unor personaje cunoscute din folclor. În acest fragment, însăşi descrierea bătăliei se structurează în jurul unei imagini luate din lumea basmului. Pentru a face cît mai expresivă înaintarea imensei armate otomane şi, în acelaşi timp, pentru a-şi exprima aversiunea faţă de cotropitori, Sadoveanu foloseşte imaginea fiarei apocaliptice : *a balaurului.*

1. Observaţi fazele încleştării între români şi turci urmărind această imagine.
2. Ce atribute ale acestui colos fantastic, balaurul, sînt preluate de Sadoveanu ? Prin ce mijloace stilistice reuşeşte prozatorul să caracterizeze înaintarea turcilor ?

3. Indicați, din cuprinsul fragmentului, alte specii ale lumii tîrîtoarelor văzute de autor între osmanlîi.
4. Caracterizați, prin cuvintele autorului — alese din fragmentul *Lupta de la Vaslui* — pe Ștefan cel Mare și pe turci.
5. Numiți cîteva figuri de stil folosite de prozator în paginile analizate, subliniind forța lor evocatoare.

Ca în întreaga operă a lui Sadoveanu, regăsim și aici notarea exactă a locurilor unde se desfășoară acțiunea. Dar, atenția scriitorului nu se mai concentrează asupra descrierii acestora ; repetă însă anumite cuvinte. *Mlaștină, înglodat,* prin reluare, reușesc să caracterizeze pe deplin natura locului ales de domnitor.

Ca în spusele lui Mircea cel Bătrîn din *Scrisoarea III* de Eminescu : „...tot ce mișcă-n țara asta, rîul, ramul, / mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este", natura participă și ea la apărarea țării.

1. Ce anume fenomen meteorologic se produce în ziua luptei ?
2. Indicați izvorul de unde preia Sadoveanu această informație.
3. Analizați din punct de vedere stilistic paragraful de la începutul și de la sfîrșitul fragmentului, în care se vorbește despre *pîclă.*
   a. arătați în ce constă caracterul popular al limbajului sadovenian în acest paragraf ;
   b. prin ce ni se sugerează în paragraful de la sfîrșitul fragmentului că scriitorul preia din tradiția orală anumite legende despre vremurile vechi ?

Din dragostea față de lumea pe care artistul a contemplat-o și pe care a dorit s-o transpună într-o evocare directă, nu doar s-o descrie, Sadoveanu ajunge la adevărate sinteze istorice. În lexic, în sintaxă, în topică de pildă, scriitorul folosește limba veche. El nu încarcă textul cu arhaisme inutile, dar le reînvie pe acelea care denumesc obiecte, funcții — cu un cuvînt realități ale lumii trecute, multe din ele dezvăluindu-și sensul prin însuși contextul dat.

Găsiți asemenea arhaisme în *Lupta de la Vaslui.*

De asemenea, folosirea cu precădere a prefixului *ne- (neînglodat, nedesluşit* etc.), ca și unele fonetisme vechi, astăzi regionalisme *(carăle cu pive, samă, desvălirea, laturea),* dau o tonalitate deosebită rîndurilor sadoveniene. Sintaxa, amintind uneori de vechile cronici sau texte religioase, întărește impresia de autencitate și de participare la evenimente.

Alături de acestea, constatăm și frecventa folosire a adjectivelor demonstrative.

Analizați valoarea stilistică a adjectivelor demonstrative în fragmentul analizat. Găsiți citate concludente în sprijinul ideilor enunțate.

Sentimentul de participare directă la evenimentele relatate ni se transmite și prin timpurile verbale folosite. Prezentul istoric, sau dramatic — cum i se mai spune — alternează, de regulă, cu perfectul compus și nu cu alte timpuri, tocmai pentru a ne sugera că autorul se simte apropiat de tot ce se petrece.

În acest caz, se recunoaşte perfectului compus o valoare deosebită : el devine un fel de prezent al trecutului (Iorgu Iordan). Întîlnim în cîteva cazuri şi forme de imperfect : în faza de pregătire a luptei, de înceată deplasare matinală a turcilor, pentru a sugera siguranţa şi amplitudinea mişcării osmanlîilor, ca şi în paragraful final al încleştării, cu înfăţişarea panoramică a cîmpului de bătălie. În ceea ce priveşte formele verbale : *osteniseră* şi *flămînziseră*, la mai mult ca perfect, ele arată liniştea ce cuprinsese pe oşteni după luptă, îndepărtarea lor, detaşarea de cele întîmplate, intrarea evenimentelor anterioare în „istorie".

Comparaţi din punctul de vedere al folosirii timpurilor verbale fragmentul *Lupta de la Vaslui* cu *Bătălia de la Călugăreni* de N. Bălcescu.

Dacă facem analiza descrierii luptei din punct de vedere statistic, putem observa că nu întîlnim o precumpănire a elementului verbal în defavoarea celui nominal. Am spune, dimpotrivă, că propoziţiile şi frazele poartă o apreciabilă încărcătură de substantive şi adjective. De unde, totuşi, impresia de mişcare, de dramatism a luptei, de acţiune neîntreruptă ? Din încărcarea stilistică deosebită a verbelor şi substantivelor. Sînt alese anume cuvintele care să exprime iuţeala, graba, nervozitatea. In loc de *a veni, a suna, a ataca* etc., Sadoveanu scrie : *a căzut de la Domnie porunca* ; *surlaşii au dat zvoană mare, zvoană repezită la cer* ; *a se îmbulzi, a păli cu putere*. Sînt luate vorbele oierilor sau morarilor care exprimă mai clar şi mai precis mişcarea oştenilor lui Ştefan : „curtenii şi răzeşii au pisat pe cei din mlaştină pînă ce li s-au trudit braţele".

Găsiţi, în textul dat, şi alte asemenea exemple.

Cu substantivele prozatorul procedează în mod asemănător : foloseşte numeroase sinonime, ca şi tot ce poate evoca sfera noţiunilor de zdruncinare, nelinişte etc. Se vorbeşte de *frămîntarea, foirea* urdiei ; *neorînduiala acestui început* ; *biciul de foc, învălmăşeala* etc.

Singura pauză, singurul popas îngăduit este cel al fugarului prînz luat după ce răzeşii risipiseră armiile năvălitorilor. Este momentul de relaxare, de tihnă, de înseninare a întregului fragment.

Găsiţi în *Scrisoarea III* de M. Eminescu un moment asemănător. Citaţi versurile respective.

Şt. Aug. Doinaş: *Mistreţul cu colţi de argint*

ROXANA SORESCU
Institutul de istorie şi teorie literară „G. Călinescu"

Baladele alegorice ale lui Ştefan Aug. Doinaş, situate în descendenţa baladei goetheene, depăşesc cadrul mitologic, reînviat de romantici, prin capacitatea de autodisciplinare intelectuală, prin evocarea nu

doar încărcată de mister, ci în mod exemplar consacrată unei realități care găsește în poezie unica sa șansă de a fi exprimată. Subordonarea decorului, a elementelor de viziune și de acțiune romantică unei stricte cenzurări de natură intelectuală, încadrarea misterului în spații geometric delimitate, silite a dobîndi expresie urmînd legile stricte ale prozodiei, constituie particularități ale poeziei lui Doinaș.

Mistrețul cu colți de argint, baladă scrisă în 1945, reprezintă nu numai o *ars poetica*, ci și o *ars vivendi* a lui Doinaș, în sensul de program afectiv și intelectual al creatorului care meditează la condiția existenței sale în lume, la raportul dintre aspirațiile și posibilitățile sale de a le realiza. Balada lui Doinaș poate fi lesne încadrată într-o serie istorico-literară : ea reprezintă o replică, în alte condiții, la *Noaptea de decemvrie* a lui Macedonski. Ca și poemul macedonskian, balada lui Doinaș se centrează pe nararea unei urmăriri tenace, în ciuda tuturor piedicilor și a tuturor obstacolelor ridicate în cale de „bunul simț", a unui ideal vital și estetic, conceput ca un vis irealizabil. Replica lui Doinaș conține însă sensuri polemice față de poemul lui Macedonski : dacă emirul-poet din *Noaptea de decemvrie* murea ucis de chiar irealitatea idealului său, imposibil de atins, în ciuda eforturilor și a sacrificiilor, „prințul din Levant" din balada modernă cade ucis de chiar idealul său, pe care, întîlnindu-l, nu-l poate recunoaște. Poemul macedonskian, cu largi desfășurări descriptive, organizate plastic și muzical, ascundea sub bogăția imagistică un sens limpede : poetul, în drum chinuit spre idealul vieții sale, pierea înainte de a-l putea atinge, scîrbit, avînd viziunea intrării în cetatea sfîntă a unui nechemat ; balada lui Doinaș, cu o mai mare economie de desfășurări epice și de mijloace stilistice, sugerează sensuri mai adînci : ucigătoare nu e urmărirea fără speranță a unui ideal, ci întîlnirea dorită cu el, într-un moment cînd idealul devine de nerecunoscut.

Observați și ideea polemică, înglobată în alcătuirea unei structuri narative din care reiese că un ideal nu poate fi atins, ci înfruntat cu riscul vieții.

Ce semnificație credeți că are alegerea drept emblemă a idealului de viață și de artă nu a unei cetăți miraculoase prin frumusețe și bogăție, ci a unui animal feroce, necruțător, descins din mit prin puterile supranaturale și însemnele nenaturale pe care le poartă, „colții de argint" ? Care este sensul unificării, în acest animal mitic, a atributelor sălbatice și a celor mărturisind prelucrarea prin meșteșug a unui metal, argintul ? În ce măsură această împletire de instincte dezlănțuite primejdios și de meșteșug este caracteristică pentru întreaga poezie a lui Doinaș, născută din puternice impulsuri senzorial-afective, supuse prelucrării în poeme perfect cizelate, prin disciplinare intelectuală și prin raportare la o întinsă ascendență culturală ? Folosiți drept elemente de comparație alte poeme ale lui Doinaș : *Balada celor trei puncte de vedere, Omul cu compasul, Între mine și vărul meu, Cerbul vînăt, Vînzarea lui Platon ca sclav la Egina* etc.

Celălalt personaj alegoric al baladei este „prințul din Levant", cel care urmărește cu tenacitate mistrețul socotit de toți cei din jurul său o nălucire, pînă cînd prințul însuși îi cade pradă.

De ce socotiți că a precizat poetul faptul că prințul își avea obîrșia „în Levant" ? Ce semnificație are, pentru poezia universală, „levantinismul" și pentru poezia română „balcanismul" și care credeți că este subtila intenție polemică a autorului în situarea unui personaj visător, dar tenace, capabil de a-și urma chemarea în ciuda aparențelor potrivnice, într-un spațiu pitoresc, dar lipsit de criterii morale ferme ? Ce apropiere puteți face, din acest punct de vedere, între prințul din Levant al lui Doinaș și *Nastratin Hogea la Isarlîk* al lui Ion Barbu ? Care este deosebirea în felul în care se raportează căutătorul de ideal la idealul său în poemul lui I. Barbu și în cel al lui Doinaș ?

Comentați comparativ versurile din *Noaptea de decemvrie :*

Iar alba cetate rămîne nălucă.

Rămîne nălucă, dar tot o zărește
Cu porți de topaze, cu turnuri de-argint,
Și tot către ele s-ajungă zorește,
Cu toate că știe prea bine că-l mint
Și porți de topaze, și turnuri de-argint.

versul din *Nastratin Hogea la Isarlîk :*

Sfînt trup și hrană sieși, Hagí rupea din el

și versurile din *Mistrețul cu colți de argint :*

— Ce fiară ciudată mă umple de sînge,
oprind vînătoarea mistrețului meu ?...
— Stăpîne, mistrețul cu colți ca argintul,
chiar el te-a cuprins grohăind sub copaci.

Unul dintre atributele mitice ale fiarei pe care prințul o caută spre a o înfrunta este și capacitatea ei proteică, darul de a-și schimba mereu înfățișarea, luînd forme care o fac de nerecunoscut. Singurul avertizat de darul de a se metamorfoza al animalului-dușman și ideal, singurul care presimte inițierea, este prințul :

— Veniți să vînăm în păduri nepătrunse
mistrețul cu colți de argint, fioros,
ce zilnic își schimbă în scorburi ascunse
copita și blana și ochiul sticlos.

Prințul este și singurul înzestrat cu harul de a recunoaște sub aparența unor manifestări naturale — apă, iarbă, lună — dușmanul transformat. Situația prințului este, din acest punct de vedere, similară cu a eroului din basm, care trebuie să-și recunoască adversarul schimbat cînd într-o fîntînă otrăvită, cînd într-un copac cu fructe ucigătoare etc. și care scapă cu viață numai dacă este inițiat în prealabil, sau prin darul său intuitiv.

Analizați cele trei momente (și semnificația mitic-folclorică a celor trei încercări) în care prințul își descoperă, sub forme aparent inofensive, dușmanul de care este legat sensul existenței sale.

Autorul păstrează însă tot timpul această călătorie inițiatică, similară celei a lui Făt-Frumos care trebuie să învingă balaurul, într-o atmosferă de ambiguitate, cititorul nefiind lăsat să înțeleagă exact niciodată dacă sub înfățișările naturale se ascunde sau nu mistrețul, sau dacă totul nu este decît o simplă halucinație a unui căutător obsedat. Remarcabilă este obținerea acestei ambiguități interpretative nu prin aglomerare de procedee stilistice, ci prin maximă simplificare, prin expunerea nudă a acelorași fapte văzute din două unghiuri deosebite : al prințului și al slujitorului său, om de bun simț, cu un pronunțat sentiment al realului.

Comentați felul în care, în primele trei încercări, părerii prințului i se opune părerea slugii, fără a se putea ști de partea căruia dintre cei doi se află adevărul. Apropiați acest procedeu, al construirii lucide din partea autorului a unor sugestii ambigue prin lipsă de comentarii, de procedeele baladei romantice, de *Corbul* sau de *Annabel Lee* ale lui E. A. Poe, de exemplu.

Momentul esențial în desfășurarea dramatică a baladei lui Doinaș constă în nerecunoașterea, de către prinț, a fiarei, atunci cînd aceasta apare nemetamorfozată, reală, atunci cînd ar părea cel mai ușor de recunoscut și este desemnată ca atare chiar de slujbașii săi de bun simț.

Studiați felul în care momentul apariției mistrețului în carne și oase consolidează ambiguitatea în interpretarea posibilă a momentelor anterioare : dacă prințul, cel mai în măsură s-o facă, nu-l recunoaște ca făptură reală, înseamnă că mistrețul era o simplă închipuire ? Sau, urmîndu-și cu fermitate idealul, prințul a creat el însuși o realitate, chiar cu riscul de a fi ucis de propria sa creație ?

Din nou, simpla expunere de evenimente ce pot fi interpretate în multiple feluri, tehnică pe care Doinaș o stăpînește magistral, fără a se schița nici o direcție de echivalare univocă a lor, face din prinț fie un romantic halucinat, fie un demiurg al propriului infern. Sîntem astfel în punctul final al unei antiteze care începuse din clipa în care prințul refuzase propunerea slujitorilor săi de a se mulțumi cu un vînat modest și accesibil. Este a doua oară cînd momentul final, prin posibilitățile pe care le deschide de a fi interpretat în mai multe feluri, aruncă o lumină ambiguă și asupra momentelor inițiale, care conțineau în aparență un singur sens, dar care, legate prin antiteză de celelalte, își dezvăluie misterul latent. Cu alte cuvinte, tehnica ambiguizării constă nu numai în schimbarea unghiului de vedere în expunerea faptelor, ci și în unificarea a două serii de evenimente printr-un procedeu retoric (repetiția sau antiteza) și învăluirea de mister a uneia dintre aceste serii.

Baladele lui Șt. Aug. Doinaș se remarcă prin tehnica construirii de situații aparent similare, aparent repetate, de fiecare dată ele închizînd însă un plus de semnificație. Cele trei recunoașteri, sub aparențe schimbate, ale mistrețului, sugerează un drum ascendent pe care-l străbate prințul : ascendent în sensul fizic, de suire spre o creastă, dar și în sensul alegoric, moral-estetic, de înfruntare a unor dificultăți tot mai mari în calea spre ideal.

Pentru a dovedi ascensiunea fizică realizată de prinț, alcătuiți o scară a esențelor de lemn printre care circulă acesta (hățișuri, fagi, ulmi, brazi) și raportați-le la „inima neagră de codru" în care se desfășoară acțiunea mitică și la „pădurile nepătrunse" pe care eroul știe că le are de străbătut.

Alcătuiți, de asemenea, o scară a elementelor fizice luate drept semne ale mistrețului — apa, iarba, luna — elemente de tranziție între înălțarea într-un spațiu real și înălțarea spre un ideal de neatins. Pentru a dovedi sporirea dificultăților în înfruntarea cu idealul, alcătuiți o scară a tipurilor de săgeți folosite de prinț (săgeata de lemn, de fier, de foc).

Pe măsură ce încordarea dintre prinț și mistreț sporește, neînțelegerea celor din jur față de un act ce pare de încăpățînare nebună sporește și ea.

Studiați gradarea disprețului manifestat în atitudinea slujitorilor, de la încercarea de a abate gîndul prințului de la vînatul imposibil la considerarea stăpînului drept un nebun incurabil. Observați că atitudinea celor din jur este un factor permanent prezent, necesar pentru sporirea ambiguității interpretative.

În antiteză cu cele trei momente în care slujbașul îl privește pe prinț „isteț", „îndrăzneț" și „cu dispreț", în cea de pe urmă încercare acesta nu adoptă nici o atitudine afectivă față de stăpîn, îl informează numai că fiara ucigașă e mistrețul rîvnit. Rămîne deschisă întrebarea dacă slujitorul a recunoscut într-adevăr în realitate idealul mitic al prințului (adoptînd inconștient atitudinea finală a lui Sancho Panza, care-și asumă iluzia lui Don Quijote), sau îi oferă o ultimă mîngîiere unui nebun muribund ? Ambiguitatea rezultată din schimbarea de atitudine a servitorului este întărită de cealaltă antiteză conținută în momentul final : de schimbarea de atitudine din comportarea prințului, care refuză să recunoască mistrețul. Așadar, o dublă antiteză, menită a deschide posibilități multiple de interpretare. Această antiteză în planul mișcărilor sufletești conține însă și repetiția unei atitudini și a unui element verbal corespunzător, rămas constant : de fiecare dată, în primele trei încercări, spusele de bun simț, dar neverosimile pentru prinț, ale slugii, sînt oprite cu aceeași vorbă : „Taci...", semn că interpretarea realistă oferită era, pentru prinț, semn al unei neînțelegeri fundamentale, de necombătut prin explicații verbale. Și în cea de-a patra încercare, cea fatală, prințul oprește relatarea slugii cu același „Taci...", semn că și această interpretare oferită este la fel de falsă ca și cele anterioare. Corelată cu antitezele anterioare, această repetiție este încă un factor de sporire a ambiguității : mistrețul ucigaș este un simulacru al idealului rîvnit sau prințul nu mai este capabil să recunoască în „fiara ciudată" pe „mistrețul său" ?

La Doinaș, repetiția conține aproape întotdeauna elemente de antiteză, după cum antiteza se întemeiază pe factori de repetiție. Între repetițiile-antiteze sugestive din poem este și aceea dintre cîntec și tăcere. Prințul își cheamă suita la vînătoarea ireală cîntînd „dintr-un flaut de os", servitorii îi răspund „cu goarne", iar la sfîrșit moartea prințului e vestită de cîntecul cornului.

Ce apropieri mitologice vă sugerează flautul prințului ? Ce schimbări și apropieri de regnuri vă sugerează faptul că mistrețul are colți de argint, în vreme ce „cornul" slujește ca instrument funebru ? În afara asemănării literare cu moartea cavalerului Roland, din medievalul *Cîntec al lui Roland*, în care sunetul de corn trebuia să-l vestească pe împăratul-stăpîn atotputernic de moartea nepotului său, trimis în misiune primejdioasă, sunetul final de corn din poemul lui Doinaș deschide și posibilitatea altor interpretări, pentru că mesajul de moarte se îndreaptă spre „cerul senin". Comparați, din acest punct de vedere, moartea prințului din Levant cu moartea zeului Pan din ciclul *Moartea lui Pan* de Lucian Blaga. Observați, încă o dată, interpretarea dublă ce se poate da versului final : „și cornul sună, însă foarte puțin" : prințul a fost învins în luptă de forța fiarei uriașe, apocaliptice, sau s-a lăsat de bună voie ucis atunci cînd a avut viziunea a ceea ce reprezintă în realitate idealul căutat cu atîta trudă ?

Organizat pe bază de repetiții și antiteze la nivelul semnificațiilor, al acțiunii și al personajelor, poemul folosește aceleași procedee și în etalarea elementelor de decor. Dintre componentele simbolice ale peisajului, luna, astrul romantic prin excelență, joacă un rol esențial : o dată ea este luată drept colț de mistreț, a doua oară drept sălaș al păsării prevestitoare de moarte, a treia oară apusul ei coincide cu moartea prințului. Cele trei ipostaze ale lunii se unifică prin considerarea astrului drept guvernator și sediu al morții.

Mai cunoașteți și alte poeme romantice, din literatura română și universală, în care luna (ca și argintul, de culoarea luminii de lună) să simbolizeze moartea ?

Poemul este guvernat și la nivelul elementelor naturale de cifra mitică trei. Pe lîngă componenta esențială vegetală (pădurea, iarba), cel de-al treilea element, apa, este încărcat de semnificații. Ca și luna și vegetalele, apa este o formă materială în care se metamorfozează mistrețul-ideal, și tot ca și luna, ea face posibilă apropierea morții.

Comentați înțelesurile multiple ale versului : „cum sta în amurg, la izvor aplecat". Slăbirea vigilenței în urmărirea idealului se produce pentru împlinirea nevoii de a-și potoli setea, așadar într-o ordine naturală a acțiunilor prințului, sau într-un moment de autocontemplare narcisiacă ? În cazul în care optați pentru cea de a doua variantă, a autocontemplării, a căutării mistrețului-ideal în propriul chip oglindit de izvor, în ce raport credeți că se află acest gest cu înfruntarea simulacrului de ideal, a mistrețului ucigaș ? În acest caz lipsa de împotrivire a prințului, cornul care „sună, însă foarte puțin", poate fi interpretată ca o sinucidere conștientă, care ia numai pentru ignoranții din jur aparențele unei înfruntări ?

Paralelismele esențiale, manifestate ca antiteze și repetiții, care organizează balada lui Doinaș la toate nivelele, se manifestă și în domeniul prozodic.

Ce sugestie cuprind rimele încrucișate și, mai ales, ce unitate sugerează rimele identice ? Comparați elementele de decor și structura prozodică cu cele din poemul *Corn de vînătoare* de Blaga.

Sintetizați, pe de o parte, elementele de gîndire și de decor romantic din balada lui Doinaș, constînd mai ales în reunirea de atribute contrastante, în antiteze și paralelisme și, pe de altă parte, studiați procedeele intelectuale prin care sensurile baladei sînt făcute voit ambigue.

Jules Michelet, un mare prieten al poporului român

ION BRĂESCU
Universitatea din București

Una din străzile centrale ale Capitalei poartă numele lui Jules Michelet, istoric și scriitor romantic francez. Este în tradiția poporului român de a păstra astfel amintirea unor mari personalități ale culturii universale. Jules Michelet este însă în mod special prețuit de poporul nostru pentru că, prin opera și activitatea lui, s-a dovedit unul din prietenii săi cei mai de nădejde, într-un moment hotărîtor al dezvoltării sale.

Profesînd idei democratice, atît în vasta sa operă (*Istoria Franței*, 27 de volume, și multe alte scrieri), cît și în cursurile sale universitare, Michelet a avut printre studenții săi cîțiva eminenți reprezentanți ai generației pașoptiste de la noi, aflați la Paris pentru studii : Ion Ghica, C. A. Rosetti, Nicolae Bălcescu, Dimitrie și Ion C. Brătianu, Al. Odobescu ș.a. Adversar neînduplecat al tiraniei, Michelet (alături de prietenul său Edgar Quinet) a susținut, prin scris și prin viu grai, mișcările revoluționare de la 1848 din diferitele țări europene, printre care și Principatele Române. După revoluție, istoricul francez a continuat să întrețină legături strînse și să îmbărbăteze pe emigranții români refugiați în capitala Franței.

Pentru a proslăvi eroismul popoarelor asuprite, Michelet publică în 1854 volumul intitulat *Legende democratice ale nordului*, în care povestește cîteva fapte vitejești ale luptei polonezilor, rușilor și românilor împotriva despotismului. Deși titlul lucrării vine în contradicție cu așezarea geografică a țării noastre, partea privitoare la români din *Legendele democratice ale nordului* constituie o caldă luare de poziție în favoarea poporului nostru, pe care Jules Michelet îl face cunoscut, printre primii, în apusul Europei. Istoricul francez arată mai întîi că românii sînt descendenții direcți ai romanilor, cărora le-au păstrat, singuri în toată lumea, numele. Subliniind că limba română este de origine latină, Michelet o caracterizează ca avînd un farmec deosebit și o gingășie demonstrată, între altele, de marea ei bogăție în diminutive. Nimic nu este mai înduioșător pentru scriitorul francez decît faptul că floarea denumită în limba franceză „le muguet", se cheamă în românește „lăcrămioară", diminutiv de la lacrimă. *Legendele democratice ale nordului* prezintă cititorilor occidentali și cîteva monstre de limbă

română, presărate în original în textul lui Michelet. Pentru a dovedi frumusețea ei, scriitorul reproduce o poezie a lui C. A. Rosetti, „A cui e vina ?", atît în traducere, cît și în limba română. Din loc în loc, găsim sub pana lui Michelet, unele expresii sau cuvinte românești, pe care le deprinsese, probabil, de la a doua sa soție, Athénaïs Mialaret, care fusese guvernantă în familia Cantacuzinilor și cunoscuse țara noastră. Michelet a putut cunoaște și folclorul românesc, datorită traducerii în limba franceză a *Poeziilor populare* ale lui Alecsandri, întreprinsă de însuși bardul de la Mircești, în anul 1854. *Legendele democratice ale nordului* citează integral, în traducere, *Mihu copilul (Mihu le jeune)* și *Miorița (La petite brebis)*, cu comentarii admirative. Michelet a cunoscut și volumul de *Doine* al lui Alecsandri, tradus în limba franceză de Voinescu, reținînd mai ales cîntecul *Marioara Florioara*, pe care-l analizează amănunțit, cu epitete laudative.

Arta românească îl impresionează pe Michelet îndeosebi prin folosirea armonioasă a culorilor :

Ca orice popor de origine italică, [poporul român] e sensibil la culoare. Bisericile, îndeosebi la românii din Transilvania, sînt toate zugrăvite de mîna meșterilor țărani. Paturile le sînt de asemenea zugrăvite, precum și șeile și jugul vitelor. Lada pe care fata o aduce în zestre, sumanul pe care singură și-l împodobește vădesc în motivele lor ornamentale asemănarea cea mai izbitoare cu vechile mozaicuri romane.

Pentru a scoate în relief blîndețea înnăscută a românilor, precum și dragostea lor față de natură și animale, Michelet relatează următoarea întîmplare a unui copil care domesticise un șarpe :

Unul din prietenii noștri, trăgînd la o țărancă din Transilvania, o găsi zbuciumîndu-se toată în lacrimi. Își pierduse de curînd băiețelul în vîrstă de trei ani. „Am băgat de seamă, spunea ea, că în fiece zi copilul lua pîinea pe care i-o dădeam la masă și lipsea un ceas întreg. Într-o zi m-am luat după el și am văzut într-un tufiș, lîngă copil, coșcogeamite șarpele stînd la copil în poală și mîncînd pîinea adusă de el. A doua zi îmi duc bărbatul acolo și, speriindu-se la vederea șarpelui străin, care nu era al casei, gîndindu-se că-i vătămător poate, îl ucide cu securea. Copilul sosește și-și vede prietenul mort. Deznădăjduit, se-ntoarce acasă plîngînd și strigînd într-una : *Pouiu* ![1] (e un cuvînt de alintare, prin care numești tot ce ți-e drag și care, în înțelesul strict al cuvîntului, înseamnă dragă păsărică micuță). *Pouiu !* spunea copilul fără-ncetare. Și nimic nu l-a putut mîngîia. După cinci zile de plîns, a murit strigînd tot *Pouiu !*"

Schițînd un portret colectiv al poporului român, Michelet evidențiază una din trăsăturile caracteristice ale acestuia, ospitalitatea, pe care o descrie în felul următor :

În multe ținuturi valahe există mișcătorul obicei de a se pune la marginea drumului vase pline cu apă pentru călătorul ce-ar putea trece. Intrați în coliba aceasta. O femeie frumoasă, care toarce, vă iese în întîmpinare, vă dă bună ziua cu gingășie în fermecătoarea ei limbă străveche. Lasă totul la o parte,

[1] În română în original.

se osteneşte, vă primeşte aşa cum ar face o fiică sau o soră întîmpinîndu-l pe fratele cel drag întors acasă. Dă fuga la fîntînă şi, după vechea datină, îţi aduce *apă ne-ncepută*[2] — apă limpede de care nimeni nu s-a atins. După ce te-ai spălat pe mîini, îţi întinde un ştergar strălucitor, cusut cu fluturi de aur pe care l-a lucrat pentru nuntă, pentru a împodobi gîtul celui iubit. Te îmbie cu tot ce are, cu smîntîna cea mai bună, cu poamele păstrate pentru fiul care lipseşte.

Pentru conducătorii revoluţiei din 1848 în Principatele Române, Jules Michelet a avut o deosebită stimă. Despre Nicolae Bălcescu a lăsat cuvinte emoţionante :

De curînd l-am pierdut. Era un erudit de frunte, şi totuşi un spirit practic, foarte categoric, foarte luminos. Ar fi fost marele istoric al ţării sale, şi fără nici o îndoială, unul din conducătorii ei cei mai înţelepţi. Nu cunosc nimic mai preţios pînă acum, privitor la acest subiect, nimic mai instructiv, decît broşura sa intitulată : *Question économique des principautés danubiennes.*[3]

Un episod al revoluţiei din 1848 din Muntenia, care reţine în mod deosebit atenţia lui Michelet, este rezistenţa eroică a pompierilor din Dealul Spirii, de la 13 septembrie, împotriva armatei turceşti, în pofida ordinului de încetare a focului care li se dăduse :

În ciuda acestei dispoziţii, corpul de pompieri bucureştean refuză să se predea : o oră întreagă, o sută cincizeci de oameni au ţinut piept împotriva a douăsprezece mii, au ucis o mulţime de turci şi, pierind la rîndu-le, ei au sfinţit drapelul cel proaspăt cu sîngele lor.

O figură căreia Jules Michelet îi conferă o aureolă de legendă este Maria Rosetti, soţia lui C. A. Rosetti, care, deşi de origine engleză, a înţeles să-şi slujească cu bărbăţie şi devotament patria de adopţiune. Episodul care-i fixează locul în rîndul eroinelor revoluţiei din 1848 este organizarea evadării conducătorilor acesteia, arestaţi de turci şi transportaţi pe un vas, pe Dunăre în sus. Maria Rosetti, cu o fetiţă nou-născută în braţe, simbolic botezată „Libertatea", înfruntă toate greutăţile şi primejdiile şi urmăreşte de pe ţărm, într-o căruţă, vasul turcesc. Reuşeşte să intre în legătură cu prizonierii, printre care se aflau Bălcescu şi C. A. Rosetti, şi stabileşte ca evadarea să aibă loc la Orşova. Maria Rosetti este însă înştiinţată că guvernatorul austriac al oraşului va împiedica evadarea. Cum să-i înştiinţeze pe prizonieri ?

Cu o prezenţă de spirit admirabilă — povesteşte Michelet — cînd îi zări pe toţi în bărci gata să sară pe ţărm, o dădu pe micuţa sa *Libertatea* tatălui ei, zicînd : „N-o lua înainte ca eu să ţi-o încredinţez". Înţeleseră cu toţii şi nu coborîră. Prin abile manevre diplomatice, ajutată de pictorul revoluţionar Rosenthal, şi cu sprijinul ţăranilor din satele româneşti de pe malul Dunării, Maria Rosetti reu-

[2] În română în original.
[3] *Problema economică a Principatelor Dunărene.*

şeşte să înlesnească evadarea prizonierilor la Sviniţa, de unde ei se îndreaptă spre Viena şi apoi spre Paris.

Într-o epocă în care denumirea de *România* nu era oficială şi nu avea o circulaţie curentă nici măcar în Principate, Jules Michelet o foloseşte pe scară largă şi o face cunoscută în apusul Europei. Cu prestigiul renumelui său de mare istoric şi scriitor, el nu se mulţumeşte numai să atragă atenţia asupra poporului român, puţin cunoscut în Europa, dar îl şi popularizează în aşa fel încît să impună respectul tuturora. Jules Michelet spune răspicat Europei că cele opt milioane de români din acea vreme formează una din marile naţiuni ale lumii. De o mare importanţă este faptul că Michelet nu uită nici o clipă să înglobeze printre români şi pe transilvăneni. Dînd, prin glasul şi scrisul său, un sprijin efectiv de netăgăduit revoluţionarilor români din 1848, susţinînd cu tărie unirea Principatelor, Michelet a fost unul din cei mai străluciţi ambasadori voluntari ai poporului român în Franţa şi în Europa occidentală. Prin opera lui, Michelet a contribuit nemijlocit la crearea unui curent de stimă şi respect faţă de poporul român, pe care l-a iubit cu pasiune. Am relatat toate acestea, întrucît la 9 februarie 1974 s-a împlinit un veac de la moartea lui Jules Michelet. Se cuvine ca toţi românii să-şi amintească de acest mare prieten al lor şi să-i aducă prinosul lor de recunoştinţă.

Concursul de literatură „M. Eminescu"

Etapa finală a celei de-a XVII-a ediţii a concursului (aprilie 1974)

I. HANGIU
Secretar general — S.S.F.

Organizat de Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului, C.C. al Uniunii Tineretului Comunist, Societatea de ştiinţe filologice din R. S. România, Universităţile din Bucureşti, Cluj şi Timişoara, în colaborare cu inspectoratele şcolare ale judeţelor Timiş, Cluj şi Mureş, Concursul de literatură din acest an a întrunit, în competiţia finală, pe toţi deţinătorii premiului I la etapa judeţeană. A fost o manifestare cu profunde implicaţii patriotice, în cinstea celei de-a XXX-a aniversări a Eliberării şi a celui de-al XI-lea Congres al P.C.R.

Etapa republicană a Concursului de literatură română, la care au participat 209 de premianţi din 37 de judeţe ale ţării şi din municipiul Bucureşti, s-a desfăşurat între 7 şi 11 aprilie la Timişoara, oraşul parcurilor. Concomitent, la Cluj s-a ţinut etapa finală (interjudeţeană) a Concursului de literatură maghiară şi, la Sighişoara, cea a Concursului de literatură germană, întrunind reprezentanţi din 12 judeţe ale ţării.

Ca şi în anul trecut, concursul a constat din două probe : una pentru verificarea cunoştinţelor de istorie literară şi alta de compunere

liberă. La etapa județeană și finală s-a acordat o importanță mai mare probei de formație intelectuală, compunerea liberă fiind apreciată pînă la 14 puncte, față de 6 puncte pentru cele 5 răspunsuri exacte la întrebările pentru verificarea cunoștințelor. Subiectele pentru compunerile libere au avut un caracter patriotic desprins din operele studiate. La anul I s-a cerut elevilor să alcătuiască o compunere liberă avînd ca temă versurile : *„...Las vouă moștenire / Creșterea limbii românești / Și-a patriei cinstire"* (Ienăchiță Văcărescu) ; anul II, o compunere cu tema : *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie* (M. Eminescu) ; anul III, o compunere în care *să explice, cu referire mai largă la poezia lui Tudor Arghezi, semnificația următoarelor versuri : „O ! dă-mi puterea să scufund / O lume vagă, lîncezîndă / Și să țîșnească-apoi din fund / O alta limpede și blîndă" (Rugă de seară)* ; anul IV licee și V licee de specialitate, o compunere cu tema : *Călătorind cu scriitorii pe harta țării.*

Dacă la anii I și II compunerea nu necesita o ilustrare bogată din materia studiată, tema compunerii pentru anii III și IV implica cunoașterea aprofundată a operei lui Tudor Arghezi sau o viziune de ansamblu asupra unui domeniu bogat ilustrat în literatura română.

Comisiile de corectare a lucrărilor au constatat că, la proba pentru verificarea cunoștințelor, rezultatele sînt, în general, mulțumitoare : din cei 209 participanți, 39 au întrunit punctajul maxim (6 puncte), 116 au obținut între 3 și 5 puncte. Un număr de 44 de lucrări au fost notate între zero și 2,50 puncte, ceea ce dovedește o slabă pregătire de specialitate. La proba de compunere liberă, 55 de lucrări (26,3%) au fost apreciate cu note bune și foarte bune (între 11 și 14 puncte). Aceste lucrări atestă personalitatea elevilor, capacitatea lor de a interpreta literatura ca mijloc inepuizabil de cunoaștere artistică a vieții, de educație etică și estetică. Unele dintre aceste lucrări sînt, totodată, produsul unei calde vibrații patriotice, care caracterizează profilul moral al tinerei noastre generații.

Din cei 209 participanți, 52 au obținut premii și mențiuni. Lista acestora se publică în volumul de față (p. 44—47). De asemenea, se publică răspunsurile la întrebările pentru verificarea cunoștințelor, precum și cîteva extrase din lucrările elevilor.

Nu se poate trece cu vederea faptul că, în unele lucrări, se observă încă tendința de tratare schematică a temei sau nesiguranță în realizarea planului compozițional. Din această cauză, 90 de compuneri (44,2%) au fost apreciate de comisiile de corectare cu note mediocre (între 7 și 11 puncte), iar 64 (30,5%) cu note sub limită (sub 7 puncte). S-a observat, uneori, tendința concurenților de a se pierde în divagații de ordin psihologic sau filozofic.

Programul etapei finale de la Timișoara a cuprins o serie de manifestări artistice susținute de elevii Liceului „Ion Vidu" din Timișoara și de membrii cercului dramatic al elevilor timișoreni, condus de prof. Dorina Mărgineanțu. Comitetul județean U.T.C. Timiș și Inspectoratul școlar al județului Timiș au oferit elevilor participanți o excursie la Lugoj și Buziaș pentru cunoașterea tradițiilor istorice ale Banatului.

După festivitatea de premiere, care a avut loc în ziua de 10 aprilie 1974, elevii au vizionat un spectacol de operă. Elevii premiați sau

evidenţiaţi au primit diplome, obiecte oferite de M.E.Î. şi C.C. al U.T.C. şi cărţi din partea editurilor şi a altor instituţii din Bucureşti şi Timişoara. S.S.F. a oferit tuturor concurenţilor volumele *Limbă şi literatură pentru elevi* apărute în 1973.

O contribuţie deosebită în organizarea şi desfăşurarea concursului au adus-o Inspectoratul şcolar al judeţului Timiş, Comitetul judeţean al U.T.C., Universitatea din Timişoara şi filiala S.S.F. din Timişoara.

*

La festivitatea de premiere din ziua de 10 aprilie 1974 au luat cuvîntul : prof. univ. dr. docent Eugen Todoran de la Universitatea din Timişoara, preşedintele comisiei centrale de concurs (în absenţa prof. univ. dr. doc. D. Păcurariu, decanul Facultăţii de limbă şi literatură a Universităţii din Bucureşti) ; prof. Corneliu Nuţu, membru supleant al Biroului Comitetului judeţean P.C.R., prim-secretar al Comitetului judeţean Timiş al U.T.C. ; prof. univ. dr. Şt. Munteanu, preşedintele filialei S.S.F. din Timişoara, prof. inspector Vladimir Gheorghiu, delegatul Ministerului Educaţiei şi Învăţămîntului, eleva Athena Graur, an. IV, Liceul „I. L. Caragiale" din Bucureşti.

Trei pionieri din Timişoara au adus salutul organizaţiei pionierilor din judeţul Timiş.

*

SALUTUL ORGANIZAŢIEI PIONIERILOR
DIN JUDEŢUL TIMIŞ

Dragi colegi,

Zilele concursului de literatură sînt pe sfîrşite, dar emoţiile şi speranţele vor rămîne amintiri frumoase, adevărate, ca orice amintire a copilăriei noastre fericite, căreia partidul i-a dat aripi şi avînt, i-a ţesut întîiul vis şi i-a împlinit întîile speranţe. Concursul a dat posibilitatea să vă verificaţi cunoştinţele acumulate în decursul anilor, v-a înaripat ambiţia şi puterea voastră de muncă, deschizîndu-vă orizonturi largi. Cu această ocazie, noi, pionierii din Timişoara şi judeţul Timiş, dorim ca roadele noastre să fie bogate şi drumul vostru încununat de succese.

Vă aducem salutul nostru cald, pionieresc, însoţit de năzuinţele noastre de a vă urma cu paşi siguri toate exemplele bune pe care ni le daţi.

Alocuţiuni

Stimată asistenţă,

În ultimele zile s-au întîlnit, în întreaga ţară, peste două mii dintre cei mai buni elevi la faza finală a concursurilor organizate pe obiecte de studiu, pentru obţinerea diplomelor de laureaţi, ca semn de preţuire

a pregătirii, priceperii și talentului lor în susținerea probelor. La Timișoara s-au întîlnit finaliștii Concursului de literatură română „M. Eminescu", care astăzi vor primi premiile acordate de Comisia centrală de concurs, numită de Ministerul Educației și Învățămîntului.

Acest concurs are o tradiție destul de bogată, fiind la cea de-a XVII-a ediție. Față de celelalte ediții, care au marcat pas cu pas politica de construcție a socialismului în țara noastră, manifestarea ce se încheie astăzi s-a desfășurat sub semnul elanului cu care tineretul întîmpină cea de-a XXX-a aniversare a Eliberării patriei și Congresul al XI-lea al P.C.R. Cele două evenimente prezintă o importanță deosebită pentru întregul nostru popor în etapa actuală, etapă de afirmare în politica mondială pentru apărarea independenței și suveranității naționale, pentru bunăstare și fericire, într-o luptă în care se continuă străduințele de secole pentru propășirea civilizației și a culturii. Cuvîntul greu, în această sarcină istorică, îl spune poporul nostru în totalitatea lui, sub conducerea P.C.R., într-un ideal politic și ideologic reafirmat cu fermitate în recentul jurămînt al președintelui țării noastre, tovarășul secretar general, Nicolae Ceaușescu.

În acest efort uriaș, munca tineretului are o semnificație în plus. Viitorul ce se pregătește astăzi îi aparține tineretului. Și cu atît mai valoroase sînt pentru noi rezultatele întrecerilor lui la concursurile organizate pe țară. Ele sînt, de fapt, nu rezultate, ci probe ale rezultatelor, pentru că rezultatul adevărat este zidit în munca fiecăruia dintre participanții la toate etapele concursului, cu stăruință și încredere ; și ceea ce consemnăm noi astăzi, în etapa finală, nu sînt numai distincții pentru unii, ci pentru toți cei ce au ajuns pînă aici, și care vor merge mai departe, urmînd pe drumurile vieții lor un țel comun, acela al întregii noastre societăți socialiste.

Literatura română, în acest curs istoric, are un anumit avantaj ideologic, ce presupune, totodată, o și mai mare răspundere a celor ce o studiază și o cultivă : este mai aproape de însuși pulsul istoriei, așa cum s-a răsfrînt aceasta în trecut în creațiile scriitorilor, poeților și artiștilor, din a căror filozofie tragem astăzi învățăminte pentru educația noastră ; dar ea este totodată și treapta cea mai ridicată pentru întrezărirea unui viitor la care ne gîndim și pentru care luptăm. Se cere pentru aceasta nu numai voință, ci și talent, înclinare spre o privire mai adîncă a fenomenului spiritual. Se prefigurează în mintea creatorului de literatură o hartă pe care umblă cu pași încrezători generațiile de tineri, elevi și studenți, care fac din ideal o realitate, în munca și învățătura lor, în formele prestigioase ale intrării noastre, ca popor, în patrimoniul culturii universale. Căci, cum spunea un critic român încă în faza de întemeiere a culturii române moderne, orice individualitate de popor își are valoarea ei absolută, și îndată ce este exprimată în puternica formă a frumosului, întîmpină un răsunet de iubire în restul omenirii, ca o parte integrantă a ei. Arta nu este un secret, în ea vorbește un glas ce răsună într-o vibrație mai intimă, care angajează pe creator și cititor direct în viața spirituală a poporului care creează cultura. Și răspunderea cetățenească, și a unuia și a celuilalt, de aceea este mai mare. Și de aceea profesorii de literatură română sînt adevărați

dascăli ai istoriei, a căror mîndrie patriotică sporește cu generațiile pe care ei le cresc.

Concursul pe care îl încheiem astăzi dovedește un interes pentru stimularea și valorificarea activității de instrucție și educație în procesul de învățămînt, atît în ce îi privește pe profesori, care se pot bucura de aprecierea muncii lor, cît și în ce îi privește pe elevi, care, prin această apreciere, vor avea mîndria ajungerii la o etapă a unei anumite realizări, importantă pentru pregătirea lor, în continuare, ca buni cetățeni ai patriei și slujitori entuziaști ai culturii românești.

Comisia centrală de concurs, întrunită pentru acordarea premiilor, felicită, cu această ocazie, pe toți participanții la etapa finală a concursului și în mod special pe cei mai buni dintre cei buni, laureații concursului, cu speranța că gîndul va birui și pe mai departe în mințile celor ce îi vor continua, în anii ce vin. Adresăm, cu această ocazie, mulțumirile noastre celor ce au organizat concursul : Ministerului Educației și Învățămîntului, C.C. al U.T.C., Comitetului județean de partid Timiș, Inspectoratului școlar județean, Societății de științe filologice din R. S. România, precum și instituțiilor, editurilor, revistelor și publicațiilor care au acordat cărți pentru premii și mențiuni ce vor fi înmînate laureaților. Dar mulțumim și tuturor celor ce au urmărit cu interes lucrările în etapele anterioare — elevi, părinți, profesori, —, cît și dumneavoastră, care ați ținut să participați la festivitatea finală.

Prof. univ. dr. doc. EUGEN TODORAN,
Președintele Comisiei

Dragi elevi, stimați colegi,

În numele Ministerului Educației și Învățămîntului adresez felicitări tuturor participanților la etapa finală a Concursului de literatură „Mihai Eminescu", ediția 1974.

Fără îndoială că evenimentul este memorabil pentru fiecare dintre dv., mai întîi pentru că această nobilă competiție, desfășurată cu armele spiritului, relevă un proces miraculos pe care-l trăiește fiecare generație într-o etapă determinată a ascendenței sale : închegarea personalității. Numai personalitățile ajunse într-o fază avansată de conturare, de asimilare a valorilor umane, sînt în măsură să abordeze un fapt de cultură atît de cuprinzător, cum este literatura, dintr-un unghi de vedere propriu, original, cu referiri atît de pregnante la marile evenimente politice pe care le trăim sau ne pregătim să le întîmpinăm în cursul acestui an. Lucrările pe care le-ați întocmit sînt dovezi grăitoare în acest sens.

Este, poate, oportun de reținut că literatura română, în liceu, nu profilează domenii profesionale ; ea oferă, în schimb, componentele permanente ale personalității umane. Iată semnificația majoră a concursului de literatură.

Există însă și împrejurări speciale care determină aprecierea concursului ca un eveniment memorabil : acestea țin de ambianța în care am fost găzduiți la Timișoara.

Fără teama de a greși prin exagerare, se poate afirma că aici ni s-a oferit o lecție de patriotism luminat, de muncă temeinică, de înțelegere a istoriei ca un cadru de proiectare a propriei noastre existențe, o lecție a cultului pentru memoria înaintașilor. Istoria, aici, nu e obiect de contemplație nostalgică în dimensiunile-i spectaculoase ; integrarea în istorie bănățenii o fac activ, prin muncă îndîrjită, fără răgaz.

Aceasta explică, printre altele, miracolul permanenței în atît de frumosul și evocatorul colț de țară unde ne-am adunat la o întrecere și o sărbătoare.

Pentru condițiile oferite, în numele Ministerului Educației și Învățămîntului, aduc mulțumiri din toată inima : organelor politice ale județului Timiș și ale municipiului Timișoara, Inspectoratului școlar județean, conducerii liceului „Constantin Diaconovici Loga", conducerii Grupului școlar nr. 2 al Ministerului Construcțiilor de Mașini, tuturor tovarășilor profesori localnici care s-au străduit să creeze atmosfera cea mai prielnică desfășurării concursului.

Sînt convins că în viața fiecăruia dintre participanți s-a întipărit un fapt de neuitat : Timișoara — aprilie — 1974.

Prof. VLADIMIR GHEORGHIU
inspector M.E.I.

Dragi elevi,

Concursul de literatură română „M. Eminescu" s-a desfășurat într-un moment în care mai păstrăm, în inimile noastre, ecoul unui eveniment cu rezonanță istorică — alegerea primului președinte al țării, primul din istoria de veacuri a pămîntului românesc, în persoana secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ne aflăm într-un moment în care poporul nostru se pregătește să întîmpine cea de a XXX-a aniversare a Eliberării patriei și Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român.

La concurs au fost prezenți cei mai tineri mînuitori ai condeiului, cei care au închinat gîndurile lor tinere și curate, întreaga lor simțire, talentul lor, limbii și literaturii românești. Peste ani vom întîlni numele unora dintre cei prezenți aici, în revistele literare, ca autori în vitrinele librăriilor, devenind astfel cunoscuți marelui public cititor.

Acest crez este crezul în talentul, în dragostea dumneavoastră, manifestată astăzi, ca și în alte ocazii, față de tot ceea ce este românesc.

Aveți depline condiții de manifestare a personalității creatoare, folosiți-le, căci viitorul este al vostru.

Se consumă, în aceste clipe, epilogul unei importante manifestări literare a tineretului — premierea cîștigătorilor. Cred însă că nu putem vorbi de două categorii distincte, învingători și învinși. Concursul a fost

o dăruire, o participare colectivă, plină de semnificații, un act de cultură.

Adresez mulțumiri cadrelor didactice, acestor slujitori ai catedrei, care și-au dăruit și în aceste zile priceperea și dragostea lor, dumneavoastră celor care le dați zi de zi lumina cărților.

În numele Biroului Comitetului Județean Timiș al P.C.R., al Biroului Comitetului Central al U.T.C., al Comitetului Județean Timiș al U.T.C., doresc să adresez cele mai calde felicitări concurenților participanți la etapa finală a Concursului de literatură „M. Eminescu", mult succes în activitatea viitoare.

Prof. CORNELIU NUȚU,
Membru supleant al Biroului Comitetului Județean P.C.R.,
Prim-secretar al Comitetului Județean Timiș al U.T.C.

Dragi colegi, stimați tovarăși profesori,

Noi, toți cei care am participat la concursul de la Timișoara, ne putem numi un singur gînd și o singură simțire de două ori românească : dragostea pentru limba și literatura țării și dorința de a ne ști fiii unei națiuni mereu mai unite, mereu mai fericite.

Din această cinstită dăruire tînără se ridică toate gîndurile noastre de acum. Mulțumim Timișoarei pentru calda ei primire, pentru bucuria noastră de a fi acum aici, de a ne simți integrați unuia dintre cele mai importante evenimente de confruntare culturală a tineretului.

Pasiunea care ne-a însoțit pregătirea este răsunetul viu al marilor clipe istorice trăite de poporul nostru. Plecăm din acest oraș frumos cu un gînd bun și cu încredere mai mare în drumul ce ni se deschide în față și pe care-l vrem, din adîncul ființei noastre, senin.

ATHENA GRAUR
Anul IV, Liceul „I. L. Caragiale"
București

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI LA PROBA DE VERIFICARE A CUNOȘTINȚELOR

ANUL I

1. Titlurile unor încercări de epopee, aparținînd lui I. H. Rădulescu și lui C. Negruzzi. *Mihaida, Ștefaniada.*

2. Numiți patru domenii în care și-a desfășurat I. H. Rădulescu activitatea culturală și literară. *Învățămînt, presă, teatru, poezie.*

3. Cui aparţin versurile şi care este titlul poeziei :

„A lumei temelie se mişcă, se clăteşte,
Vechile-i instituţii se şterg, s-au ruginit" ?
Gr. Alexandrescu, *Anul 1840.*

4. Titlurile a cinci scrisori literare aparţinînd lui C. Negruzzi. *Un poet necunoscut, Calipso, Vandalism, Reţetă, Fiziologia proviţialului.*

5. În ce oraş l-a întîlnit pentru prima oară Iacob Negruzzi pe Mihai Eminescu ? *La Viena.*

ANUL II

1. Precizaţi titlurile a patru schiţe de I. L. Caragiale inspirate din viaţa şcolii : *Bacalaureat, Lanţul slăbiciunilor, Un pedagog de şcoală nouă, Urgent.*

2. Menţionaţi doi prozatori români influenţaţi de naturalismul lui Émile Zola. *I. L. Caragiale, B. Şt. Delavrancea.*

3. Numiţi trei reviste literare apărute la începutul secolului al XX-lea, care au reprezentat curente. *Semănătorul, Vieaţa nouă, Viaţa românească.*

4. Recunoaşteţi autorul şi opera din care face parte fragmentul următor : „...vedea banii grămadă înaintea sa şi i se împăingeneau parcă ochii : de dragul acestui cîştig ar fi fost gata să-şi pună pe un an, doi capul în primejdie". *Moara cu noroc* de I. Slavici.

5. Cui a încredinţat Mihai Eminescu publicarea poeziei „Pe lîngă plopii fără soţ" ? *Lui Iosif Vulcan.*

ANUL III

1. Cum a caracterizat G. Călinescu volumul *Baltagul* ? *„Roman al transhumanţei, cu intrigă antropologică".*

2. Precizaţi titlul romanului şi completaţi cuvîntul lipsă din text : „Tu nici nu bănuieşti cîte legături ai cu pămîntul acesta pe care-l calci. Noi avem sub brazdă, în ţarina neagră mai mulţi... decît trăiesc astăzi. Bunii şi străbunii noştri sînt toţi dedesubt". *Neamul şoimăreştilor* de M. Sadoveanu ; cuvîntul : *şoimăreşti.*

3. Care este titlul poeziei şi al volumului care cuprinde versurile : „E timpul, slugă veche şi robul celui rău, / Tu, omule şi frate, să-ţi fii stăpînul tău" ? *Cel ce gîndeşte singur* din vol. *Cîntare omului* de T. Arghezi.

4. În ce revistă a apărut poezia *Rugă de seară* a lui Tudor Arghezi ? *Viaţa socială,* condusă de N. D. Cocea.

5. Menţionaţi numele conducătorilor a două trupe de teatru alături de care Mihai Eminescu a colindat oraşele ţării . Fani Tardini-Vlădicescu şi Mihai Pascali.

ANUL IV

1. În titlul cărui cînt este concentrat mesajul poemului *„Surîsul Hiroshimei" ? Surîsul peste moarte.*

2. Notaţi titlul capitolului din romanul *Desculţ*, în care autorul îşi exprimă încrederea în viitor prin procedeul regenerării naturii. *Iarba.*

3. Ce sugerează tăierea salcîmului în romanul *Morometii* ? *„Începutul prăbuşirii... lui Ilie Moromete, ţăran mijlocaş şi «ţăran-filozof»* sau, cum se exprima un critic *«începutul dramei individualismului».*" (Şerban Sorin, Liceul nr. 1, Braşov) ; *„Renunţarea lui Ilie Moromete la vechi obiceiuri. Prăbuşirea unei lumi, a unei ordini"* (Pop Monica, Liceul nr. 3, Baia Mare).

4. Recunoaşteţi autorul şi titlul poeziei din care fac parte versurile :

„Pentru speranţă, vibraţie
Pentru-ale dansului ritmuri şi graţie,
Pentru dansul de flăcări şi roţi
Nimic pentru tine, tot pentru toţi" :
Nicolae Labiş, *Comunistului.*

5. Numiţi titlurile a patru publicaţii la care a colaborat M. Eminescu. *Familia, Convorbiri literare, Curierul de Iaşi, Timpul.*

DIN COMPUNERILE ELEVILOR

Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie

„...Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie ? Mai întîi, îţi doresc «La mulţi ani !» — cum se obişnuieşte pe meleagurile tale — căci, în curînd ai să împlineşti treizeci de ani de cînd ai fost eliberată. Apoi... Apoi tot ceea ce se poate ura unei fiinţe dragi, de pildă, mamei.

...Îţi doresc să ai atîţia prieteni sinceri şi adevăraţi, cîţi oameni sînt pe pămînt. Îţi doresc un popor mîndru şi harnic, curajos şi drept, ca strămoşii despre care scria Herodot. Îţi doresc mame asemenea celor din vechea Spartă. Îţi doresc feciori ca : Ştefan, Vlad, Mircea, Iancu, Mihai şi Tudor ; aceştia sînt marii eroi ai luptelor date pentru libertatea ta. Dar să ştii că mai mulţi şi mai folositori ţie sînt marii şi anonimii eroi din timpul păcii.

...Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie ? Îţi doresc cer senin, soare, iubire, putere de muncă şi de gîndire. Îţi doresc succes pentru al XI-lea Congres al partidului tău conducător !

...Dulce Românie, asta ţi-o doresc !"

(Cenuşă Teodor, Liceul „Dinicu Golescu", Cîmpulung, Argeş)

„Am urmărit o picătură de albastru rostogolindu-se spre miile de fraţi din clocotul tumultuos al valurilor de apă. Pe Dunăre am coborît în lotcă pescărească spărgînd liniştea doar prin mişcarea ritmică a lopeţilor ce muşcau cu cruzime din unda bătrînă.

...În mînă vom avea doar o seceră şi un ciocan. Cu secera vom crea legende ale viitorului, iar ciocanul ne va face să ţinem pumnii strînşi în eternitate.

Un zbucium al sufletului cristalizat ca pietrele Carpaţilor. O lumină în noapte, pe culmea comunismului, aşa vei arăta".

(Popescu Alexandrina, Liceul „Spiru Haret", Tulcea)

„Românie, te vreau biruitoare în lupta cu veacurile şi cu paginile istoriei de aur. Şi vei fi tu, Românie, vei fi biruitoare, căci acum eşti, mai mult ca niciodată, «ţara mea de glorii, ţara mea de dor»."

(Ţurnă Ileana, Liceul teoretic, Petroşani)

Călătorind cu scriitorii pe harta ţării

„...Năsăudul e luntre legănată dulce de şirurile de dealuri ce formează sprîncene verzi întunecate pentru ochiul mişcător al Someşului. Pe aceste locuri hălăduia altădată un copil ce aduna de la bătrîni doine şi balade, strigături şi eresuri. Prin sita vremilor care s-au cernut peste noi, parcă îl vezi pe micul George hoinărind pe potecile coastelor, prin frunzişul mort al pădurii toamna şi printre toporaşii primăverii...

...Ultimul popas pe care-l fac înainte de a ajunge acasă este la Lancrăm, satul pe care Blaga îl binecuvînta ca fiind «sat de lacrimi fără leac», loc de gestaţie a poeziei sale, încă de cînd poetul era «mut ca o lebădă» şi în ţara sa, în loc de cuvînt, avea puterea tăcerea albă a zăpezii. Gîndindu-te la poetul şi filozoful Blaga, rosteşti înfiorat versuri din *Risipei se dedă florarul* : «Visînd întrezărim prin doruri — / latente-n pulberi aurii — / păduri ce ar putea să fie / şi niciodată nu vor fi»."

(Onigoaie Rodica, Liceul pedagogic, Năsăud)

„Ţara mea e mult mai frumoasă decît au descris-o poeţii. Călăteşte şi vei vedea harta ţării cu noua ei faţă, cu oraşe noi, moderne... Revino, prietene, pe acelaşi drum, peste cîţiva ani şi te asigur că-ţi va fi greu să mai cunoşti locurile văzute azi. Revino să mai colindăm şi atunci pămîntul românesc".

(Stoia Angela, Liceul Vînju Mare, Mehedinţi)

„Am urcat în munţi «pe drumurile» lui Hogaş şi, trezind piatra din vis, am modelat-o asemeni sculptorilor. Ne-am coborît în adîncimi şi-am scos la lumină stelele, stelele din cerul de dedesubt. Apoi am coborît cu «plutele pe Bistriţa» şi, strîngînd apele-n palme, am zărit în profunzimi de taină un soare pîlpîind ; razele lui s-au logodit cu Argeşul şi nunta am sărbătorit-o pe urmele lui Vlahuţă la Porţile de Fier".

(Tudor Vasile, Liceul pedagogic, Botoşani)

PREMIANȚII ETAPEI FINALE

Literatura română

(Timișoara, 7—11 aprilie 1974)

Licee de cultură generală și licee de specialitate

ANUL I

Premiul I U.T.C. Marchiș Monica, Liceul „N. Bălcescu", Cluj.
Premiul II Măgărin Lucian, Liceul pedagogic Caransebeș.
Premiul III Șerban Elena, Liceul Orașul Victoria.
Premiul special „Arcade" Moise Crinela, Liceul „Mihai Viteazul", Ploiești.
Mențiunea „B. P. Hasdeu" : Dinu Valentina, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; mențiunea „Gr. Alexandrescu" : Chira Rodica, Liceul Negrești, Satu Mare ; mențiunea „V. Alecsandri" : Gheonea Elena, Liceul „Gh. Murgoci", Brăila : mențiunea „I. H. Rădulescu" : Ristea Luminița, Liceul nr. 2, Constanța.

ANUL II

Premiul I și premiul organizației U.T.C. a Liceului „C. D. Loga", Timișoara, Culceag Ioana, Liceul „T. Vladimirescu", București.
Premiul II și premiul „Arcade" Cenușă Adrian, Liceul „D. Golescu", Cîmpulung, Argeș.
Premiul III Papa Mihaela, Liceul „C. D. Loga", Timișoara.
Premiul „Biblioteca pentru toți" Țurnă Ileana, Liceul Petroșani.
Premiul „Columna" Dobrescu Rodica, Liceul nr. 2, Caransebeș.
Mențiunea „M. Eminescu" : Cojocaru Rodica, Liceul „C. Hogaș", Piatra Neamț ; mențiunea „Titu Maiorescu" : Popescu Alexandrina, Liceul „Spiru Haret", Tulcea ; mențiunea „I. Creangă" : Chiru Florin, Liceul „D. Golescu", Cîmpulung, Argeș ; mențiunea „I. L. Caragiale" : Diaconescu Olivia, Liceul „T. Vladimirescu", Tg. Jiu ; mențiunea „I. Slavici", Popescu Miruna, Liceul „O. Băncilă", Iași.

ANUL III

Premiul I și premiul special al organizației U.T.C. a Liceului nr. 1 Timișoara, Digă Anca, Liceul nr. 3, Craiova.
Premiul I U.T.C. Peter Carmen, Liceul „M. Viteazul", Turda.
Premiul I U.T.C. Proca Mihaela, Liceul „Unirea", Brașov.
Premiul II și premiul ziarului „Drapelul roșu" Nițu Maria, Liceul Lupeni.
Premiul III Crișan Constanța, Liceul „Ady-Șincai", Cluj.
Premiul III Ilieș Emilia, Liceul pedagogic, Baia Mare.
Premiul special „Arcade" Chiritescu Cristiana, Liceul „T. Vladimirescu", Tg. Jiu.
Premiul special „Facla" Săcușanu Domnica, Liceul Moldova Nouă.
Mențiunea „T. Vianu" : Dărăbuș Veronica, Liceul pedagogic, Baia Mare ; mențiunea „O. Goga" : Chiosan Dorina, Liceul „T. Vladimirescu", Tg. Jiu ; mențiunea „M. Sadoveanu" : Ungureanu Adriana, Liceul „Z. Golescu", Pitești ; mențiunea „T. Arghezi" : Șerbănescu Adrian, Liceul industrial căi ferate, București ; mențiunea „L. Rebreanu" : Kolko Mariana, Liceul economic, Reșița ; mențiunea „G. Bacovia" : Gheorghe Gabriela, Liceul nr. 1, Brașov.

ANUL IV

Premiul I U.T.C. și premiul Universității din Timișoara Graur Athena, Liceul „I. L. Caragiale", București.
Premiul I și premiul special „Minerva" Șerban Sorin, Liceul nr. 1, Brașov.
Premiul I U.T.C. și premiul Editurii Academiei, Pop Monica, Liceul nr. 3, Baia Mare.
Premiul II și premiul Comitetului județean U.T.C. Timiș Iarovici Sorina, Liceul „V. Babeș", Timișoara.
Premiul II Onigoaie Rodica, Liceul pedagogic, Năsăud.
Premiul III Dan Călin, Liceul „I. Slavici", Arad.
Premiul special „Facla" Tudor Vasile, Liceul pedagogic, Botoșani.
Premiul special „Orizont" Câmpan Denisa, Liceul nr. 2, Dej. Mențiunea „Camil Petrescu" : Barbu Marian, Liceul „Al. Odobescu", Pitești ; mențiunea „L. Blaga" : Stoica Angela, Liceul Vînju Mare, Mehedinți ; mențiunea „G. Topîrceanu" : Dobrescu Elena, Liceul „N. Bălcescu", Rîmnicu Vîlcea ; mențiunea „D. Botez" : Zehan Mioara, Liceul „Unirea", Focșani ; mențiunea „N. Labiș" : Vișescu Tatiana, Liceul „Z. Golescu", Pitești.

ANUL V

Premiul special „Radio Timișoara" Nan Vasilica, Liceul pedagogic de învățători, Ilfov.

Școli profesionale

Mențiunea „I. Neculce" : Radu Polixenia, Grupul școlar comercial Craiova ; mențiunea „D. Cantemir" : Bobină Dumitru, Grupul școlar transporturi, Cluj ; mențiunea „C. Negruzzi" : Buicea Tudor, Grupul școlar chimie, Pitești ; mențiunea „N. Filimon" : Livenschi Elena, Centrul școlar chimie, Iași ; mențiunea „G. Coșbuc" : Crețu Tiana, Grupul școlar comercial Craiova ; mențiunea „Duiliu Zamfirescu" : Cătrinoiu Eleonora, Grupul școlar comercial, Craiova.

Literatura maghiară

(Cluj, aprilie, 1974)

ANUL I

Premiul I Jakab Maria, Liceul nr. 4, Oradea.
Premiul I U.T.C. Járay István, Liceul nr. 11, Cluj.
Premiul II Damjan Enikö, Liceul „A. Mureșanu", Dej.
Premiul III și premiul special „Ifjúmunkás" Pálmai Tamás, Liceul nr. 1, Sfîntu Gheorghe.
Premiul special „Utunk" Sükösd Enikö, Liceul nr. 11, Cluj.
Mențiuni : Bustya Anna, Liceul de arte, Tîrgu Mureș ; Csiky Agnes, Liceul cu limba de predare maghiară, Satu Mare ; Szász Judit, Liceul nr. 2, Reghin ; Szarka Zoltán, Liceul nr. 4, Oradea ; Weillmann Walter, Liceul nr. 1, Sf. Gheorghe ; Tóth Tünde, Liceul „Bolyai", Tîrgu Mureș.

ANUL II

Premiul I Szilágyi Ferenc, Liceul nr. 11, Cluj.
Premiul I U.T.C. şi premiul special „Ifjúmunkás", Kós Agnes, Liceul nr. 11, Cluj.
Premiul II Egyed Emese, Liceul nr. 11, Cluj.
Premiul III Balázs Maria, Liceul nr. 11, Cluj.
Premiul special „Utunk" Bódizs Eva, Liceul nr. 4, Oradea.
Menţiuni : Gergely Brigitta, Liceul cu limba de predare maghiară, Satu Mare ; Fetzer Annàmaria, Liceul „Gh. Şincai", Baia Mare ; Ile Erzsébet, Liceul „Al. Moghioroş", Oradea ; Hervay Katalin, Liceul nr. 1, Sf. Gheorghe ; Máté Attila, Liceul nr. 11, Cluj ; Schüller Júlia, Liceul „Al. Moghioroş", Oradea.

ANUL III

Premiul I Tamáş Éva, Liceul teoretic, Tîrgu Secuiesc,
Premiul I U.T.C. şi premiul special „Jfjúmunkás", Horvath Alpár, Liceul teoretic Cristurul Secuiesc.
Premiul II Reinitz Maris, Liceul teoretic, Tîrgu Secuiesc.
Premiul III Incze Anna, Liceul „Unirea", Tîrgu Mureş.
Premiul special „Utunk" Illyés Maria, Liceul teoretic, Tîrgu Secuiesc.
Menţiuni : Kicsi György, Liceul „Al. Moghioroş", Oradea ; Kovács Éva, Liceul cu limba de predare maghiară, Satu Mare ; Vodnár Edit, Liceul „Ady-Şincai", Cluj ; Méder Ilona, Liceul nr. 2, Tîrnăveni ; Torma Erzséhet, Liceul nr. 2, Timişoara, Vargha Gyöngyi, Liceul nr. 11, Cluj.

ANUL IV

Premiul I Kapiu Agota, Liceul nr. 1, Sf. Gheorghe.
Premiul I U.T.C. Hosszu Éva, Liceul cu limba de predare maghiară, Satu Mare.
Premiul II Páll Éva, Liceul „Bolyai", Tîrgu Mureş.
Premiul III Oriold István, Liceul nr. 3, Cluj.
Premiul special „Utunk" Andrási Katalin, Liceul nr. 11, Cluj.
Premiul special „Jfjumunkás" Smeták Erzsébet, Liceul „S. Bărnuţiu", Şimleul Silvaniei.
Premiul special „Új Élet" Arpád, Liceul nr. 3, Arad.
Menţiuni : Zsigmond Emese, Liceul „Unirea", Tîrgu Mureş ; Juhász András, Liceul Crasna, Sălaj ; Molnár Jenö, Liceul nr. 3, Cluj ; Kinda Ágnes, Liceul pedagogic, Odorheiul Secuiesc.

Literatura germană

(Sighişoara, aprilie, 1974)

ANUL I

Premiul I Dick Ortrun, Liceul „J. Honterus", Braşov.
Premiul I U.T.C. Fortner Hanelore, Liceul Sînnicolaul Mare.
Premiul II Günther Dagmer, Liceul „J. Haltrich", Sighişoara
Premiul III Wotsch Agathe, Liceul „J. Haltrich", Sighişoara.

Menţiuni : Tacorian Mariana, Liceul „J. Honterus", Braşov ; Bell Helga, Liceul „J. Haltrich", Sighişoara.

ANUL II

Premiul II Gammer Ingrid, Liceul nr. 6, Arad.
Premiul III Herberth Gudrun, Liceul „J. Honterus", Braşov.
Menţiune : Oczko Doris, Liceul Agniţa.

ANUL III

Premiul I Klein Gudrun, Liceul „Axente Sever", Mediaş.
Premiul I U.T.C. Martin Gertrude, Liceul „N. Lenau", Timişoara.
Premiul II Spier Hildegard, Liceul „N. Lenau", Timişoara.
Premiul III Bruller Alexandra, Liceul „J. Honterus", Braşov.
Menţiuni : Mihailov Karin, Liceul nr. 21, Bucureşti ; Săbău Monica, Liceul „Axente Sever", Mediaş.

ANUL IV

Premiul I Marmont Marianne, Liceul „J. Honterus", Braşov.
Premiul I U.T.C. Veseli Franziska, Liceul nr. 2, Sibiu.
Premiul II Copony Ursula, Liceul „J. Honterus", Braşov.
Premiul III Schotsch Heidrun, Liceul „Axente Sever", Mediaş.
Menţiuni : Bohn Adalbert, Liceul nr. 6, Arad ; Dietrich Johanna, Liceul Sebeş Alba ; Pofetye Lisbeth, Liceul nr. 21, Bucureşti.

Lelia Rodica Platon

S-a născut în anul 1958 la Cîmpulung-Moldovenesc. Este elevă a liceului „Dragoș vodă din localitate. În anii 1969, 1971 și 1972 obține premiul II la faza republicană a concursului de creație literară organizat de Consiliul național al pionierilor. A colaborat la plachetele județene de versuri și la antologia națională *Crisalide*.

Meditație

Ascult
Plecarea timpului
Cu pasul de ornic,
Și dornic,
Către cărți mă aplec
Să culeg,
Pentru mine să iau,
Să adun nectar
Ca orice albină
Și apoi să pun
În fagurii lumii
Un fir de lumină.

Diana Cepleanu

S-a născut în 1958 la Bucureşti. Este elevă la Liceul de arte plastice „N. Tonitza" din Capitală. Membră a cenaclului literar de la Palatul pionierilor şi a cenaclului *Săgetătorul,* a publicat în diverse antologii bucureştene şi naţionale : *Copii-poeţi, Crisalide, Săgetătorul.*

Deschideţi poarta!

Cine a-nchis poarta de lemn
Unde cresc apele ochilor ?
Noi vrem să vedem prin ea
Vieţile calde-ale străzilor.
Deschideţi poarta din lemn de dud,
Pe care viermii de mătase
Ne ţes povestea ce-o aud
În frunzele roase.
Vrem să ţesem şi noi în ochi
Acoperişuri de case
De dincolo de poartă,
De faţa ei cea moartă
Şi încrustată-n lemn.
Deschideţi poarta veche
Să vedem cum aleargă strada
Cu casele-n poală,
Sub roţile de smoală,
Sub paşii cei grăbiţi.
Noi sîntem obosiţi,
Ochii ne cresc în vechiul lemn
Îi strînge lemnul şi ne dor
Deschideţi poarta să vedem
Cum trec oraşele în zbor.

Liana Ionescu

S-a născut în anul 1956 la Tg. Jiu. Este elevă a liceului din localitate. A publicat în *Preludiu*, în *Amfiteatru* și în antologia *Excelsior*.

Acum, din nou

Iarăși mă pierd în fața izbîndirii
Poate e teama de-a putea avea ;
Alunec dinspre ape înspre ape
Aidoma unei căderi de stea.

De ce mă ceri din nou la miez de noapte
Prin transparența umerilor verzi ?
În dreapta, cresc — coloană — dintre șoapte
Și-n stînga mă topesc și iar mă pierzi...

Silvana Cesa

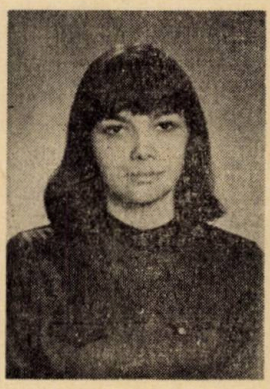

S-a născut la 28 XII 1956. Este elevă a Liceului nr. 5 din Constanța. A fost distinsă la concursurile naționale pionierești, ediția 1970 și 1971. A publicat în *Preludiu* (1971) și în *Amfiteatru* (1972).

Simplu

Haide
să rîdem
de tot ce nu e limpede,
de tot ce nu e rotund,
de tot ce e singur.
Cînd ne ciocnim
de pragul de sus
al gîndurilor noastre,
al iubirilor noastre,
să rîdem cu ochii în flori.
Și cînd florile
au petale roșii,
haide
să rîdem
de tot ce nu e ca noi,
de tot ce nu e ziuă,
de tot ce e singur.

Dorina Irimia

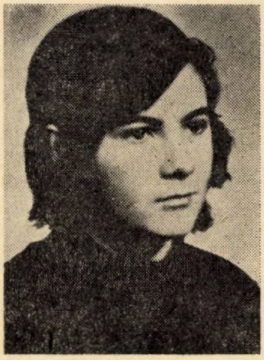

S-a născut în anul 1956, la Tg. Neamţ. Este elevă a liceului din localitate. A fost premiată la concursurile pioniereşti şi evidenţiată la concursul *Tinere condeie*. A publicat în presa locală şi în *Amfiteatru*.

Drum

Voi trece acest drum
Şerpuitor ca un semn de întrebare
Ce duce dincolo de ochiul pietrei
Arsă de atîta aşteptare.

Tîrziu, poate, paşii mei
Vor lua forma drumului
Să pot trece dincolo de mine.

Lacrima copacului

Muşchiul umed
Născut din lacrima copacului
E păcatul pădurii de-a fi dorit
Să adoarmă soarele
La sînul ei de frunze...

Carmen Firan

S-a născut în anul 1958, la Craiova, Este elevă în anul II la Liceul „N. Bălcescu" din localitate. A publicat în antologiile şi în ziarele locale, precum şi în antologia naţională *Copii poeţi.*

Monede

Noaptea, cînd patria
vorbeşte cu mine,
săgeţile strămoşilor
reci şi neclintite
îmi pătrund în trupul fluid.
Şi-atunci mă scufund
în pămîntul uitărilor
şi descopăr monede,
mii de monede vii
care cresc în pomii unui univers
de dincolo de infinit.
Noaptea, cînd vorbesc cu patria,
omor suspinele cerului
şi lacrimile adîncului,
şi-apoi trăiesc...

DIN ACTIVITATEA SOCIETĂȚILOR ȘI A CENACLURILOR LITERARE

BISTRIȚA

Oraș cu veche tradiție literară ca și Năsăudul vecin, Bistrița cunoaște o puternică efervescență literară în rîndul elevilor. Două reviste școlare : *Zări senine* a liceului „Liviu Rebreanu" și *Primii pași* a Liceului „Andrei Mureșanu" apar de mai mulți ani, promovînd autentice talente, precum Domnița Petri, laureată a concursului „Tinere condeie" sau Cleopatra Lorințiu, colaboratoare la ziarul local.

Printre focarele de literatură tînără menționăm, în afara celor patru cenacluri școlare care funcționează în localitate, societatea cultural-științifică „Liviu Rebreanu" și cenaclul județean unde își dau întîlnire toate forțele scriitoricești mature și tinere de pe plaiurile bistrițene.

Printre cele mai prestigioase manifestări ale cenaclurilor și societății de elevi menționăm șezătorile literare, întîlnirile cu pionierii, cu scriitori locali sau cu aceia din București, deplasările în întreprinderi, serile de poezie la care în ultima vreme răsună tot mai puternic cîntecul de slavă închinat Congresului al XI-lea al Partidului.

MARIANA LEUCA
Liceul „L. Rebreanu", Bistrița

VASLUI

Vestitul oraș moldovean peste care plutește amintirea glorioaselor lupte ale lui Ștefan cel Mare și a eroismului plin de modestie al *Sergentului* lui V. Alecsandri, adăpostește o merituoasă activitate literară școlară. Cenaclul municipal, de sub egida U.T.C., reunește un mănunchi de elevi ai celor trei licee din localitate, printre care se detașează prin talentul și fructuoasa lor activitate : Gherberd Stelian și Dăriescu Elena de la Liceul nr. 1, Adrian Badea de la Liceul nr. 2.

ELENA ARDELEANU
Liceul economic, Vaslui

GĂEȘTI

Liceul de cultură generală din Găești, preluînd o veche și frumoasă tradiție culturală, editează cu regularitate revista „Cerc" și grupează talentele lite-

rare într-un cenaclu care-şi ţine şedinţele bilunar, cenaclu condus de elevi şi asistat de profesori şi adeseori de scriitori din Găeşti (Aurel Iordache, George Buzinovski).

În colaborare cu cenaclul „I. C. Vissarion" al Casei de cultură, am organizat şezători literare în diferite întreprinderi din oraş. La aceste şezători au fost prezentate diferite culegeri de versuri, iar membrii cenaclurilor au citit din creaţia lor, după care s-au întreţinut cu cei prezenţi la întîlnire.

Au mai fost organizate întîlniri ale elevilor cu diverşi scriitori (unii originari din localitate sau judeţ) : Şerban Cioculescu, Ştefan Popescu, Haralamb Zincă, Mircea Sîntimbreanu etc. Dialogurile interesante şi discuţiile vii despre operele lor sau despre diferite aspecte ale literaturii de azi, cuvintele calde ale celor veniţi în mijlocul nostru au atras un mare număr de elevi.

VIVI ANGHEL
Liceul din Găeşti

FOCŞANI

Oraşul al cărui nume este legat de grandiosul act al Unirii, oraşul lui Duiliu Zamfirescu şi Mihail Steriade, oraşul care a găzduit pe Grigore Alexandrescu şi pe Hortensia Papadat-Bengescu a păstrat neştirbită, de-a lungul anilor, tradiţia pentru frumos, pentru tot ce ţine de cultură şi artă. Încă de la începutul acestui veac s-a creat în Focşani un adevărat cult pentru literatură şi acest cult a rezistat timpului.

În ianuarie 1972 a văzut lumina tiparului nr. 1 al *Revistei noastre* — seria nouă — a cărei origine urcă pînă în anul 1912, cînd ea a luat naştere sub conducerea profesorului D. Papadopol. Revista, coordonată de cenaclul şcolii, s-a impus treptat prin conţinutul ei elevat şi frumoasa prezentare grafică. Numeroase personalităţi, printre care : Eusebiu Camilar, Şerban Cioculescu şi C. Ciopraga au salutat cu entuziasm *Revista noastră*, iar I. D. Lăudat sublinia într-o scrisoare adresată colectivului redacţional : „Este cea mai bună revistă scoasă de liceele din Moldova, concurînd pe cele profesioniste".

O altă revistă şcolară care apare actualmente la Focşani este *Licăriri* a Liceului „Al. I. Cuza", apărută în 1968. De o atenţie deosebită se bucură istoria oraşului de pe Milcov, trecutul său literar. Un spaţiu larg este închinat interviurilor, anchetelor, traducerilor, vieţii şcolii, ceea ce face din această revistă coordonată de prof. Corneliu Grigoriu o revistă şcolară care, alături de *Revista noastră*, reprezintă cu cinste oraşul Unirii.

ANICA GÎSCĂ
Liceul „Unirea", Focşani

DRĂGĂŞANI

Deşi cotat printre oraşele mici ale ţării, Drăgăşanii numără totuşi un liceu agricol şi unul teoretic. Cel din urmă a reuşit în ultimii şase ani, sub îndrumarea prof. Natalia Dobrinescu, să polarizeze pe toţi pasionaţii literaturii în jurul unui cenaclu şi al unei reviste şapirografiate, *Gib Mihăescu*. Primul mare succes

al cenaclului a fost obținut cu prilejul concursului național „Tinere condeie", ediția 1973, cînd toți cei trei participanți la concurs au intrat în palmaresul acestuia : Aurelian Drăgușin a obținut premiul II, Marcel Mazilu și Filica Călin, mențiuni, rezultat îmbucurător, consemnat de *Scînteia Tineretului, Tribuna școlii* și *Amfiteatru.*

Revista liceului, în prezent tipărită, a ajuns la al 16-lea număr. Deși se remarcă printr-o bună prezentare grafică, ea prezintă însă și scăderi privind calitatea unor materiale și colaborarea uneori prea masivă a profesorilor.

Membrii cenaclului participă cu regularitate la ședințele cenaclului Casei de cultură, care se numește tot „Gib Mihăescu" și, anual, unii dintre ei cu o activitate mai bogată, sînt invitați în taberele naționale de creație, unde au prilejul să facă un larg schimb de experiență cu cei mai înzestrați colegi din întreaga țară.

VICTOR NICOLAE

STUDIOUL DE CREAȚIE AL PIONIERILOR ȘI ȘCOLARILOR DIN BUCUREȘTI — „FREAMĂT"

Înființat acum doi ani prin fuzionarea colectivului de redacție al revistei *Freamăt* cu cenaclul pionierilor condus de Veronica Porumbacu, studioul *Freamăt* cunoaște actualmente o activitate laborioasă, mult diversificată : pe lîngă secția de literatură, există una de fotografie, grafică și pictură și o alta de muzică, precum și un cineclub (înființat cu cîteva luni în urmă).

Studioul de creație, care își desfășoară ședințele săptămînal la Palatul pionierilor, numără în prezent peste o sută de membri. Activitatea acestora s-a materializat în editarea unor plachete și volume.

O inițiativă demnă de menționat este organizarea anuală a unor concursuri de creație. De asemenea, studioul organizează în fiecare vacanță excursii și expediții în țară cu scopul de a se culege material folcloric.

Pionierii și elevii studioului *Freamăt* au dese ocazii de a se întîlni cu personalități ale vieții noastre literare. Aceste acțiuni sînt urmate de audiții muzicale sau de „seri" cu caracter distractiv-educativ.

Dintre foarte tinerii creatori menționăm pe elevii : Sorin Șerb, Ruxandra Bălțărețu, Diana Mateescu, Dinu Pietraru, Isabela și Ruxandra Bălan, Cristian Popescu, unii dintre ei laureați la diferite concursuri care au avut loc în țară și peste hotare.

GABRIEL STĂNESCU

*

Societatea literară „Radu Stanca" a elevilor din Sibiu și-a început activitatea prin organizarea a două sesiuni, la care au fost invitați scriitorii Nina Cassian, Al. I. Ștefănescu, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Negoițescu și Wolf Aichelburg. După cum ne informează prof. Ion Titus Perșoiu, în cadrul cenaclului, s-au afirmat elevii : Andrei A. Ileni, Florin Predescu, Emil Hurezeanu, Vasile Mircea, Ioana Greceanu și Ana Dumitru. Activitatea Societății este sprijinită de Comitetul municipal U.T.C. Sibiu.

La Liceul nr. 4 din Timişoara există un cerc de folclor, condus de prof. Ion Ocolişan, care ne-a trimis, spre publicare, cîteva materiale folclorice culese de elevi. Dintre cei mai activi tineri folcloriști sînt menționați : Mîrza Virginica — responsabila cercului, Ban Clara, Sefer Rodica, Hamaliuc Maria, Pacepa Elisabeta, Forț Mariana, Rădulescu Carmen, Ardelean Stelian, Jivcovici Zeno, Molnar Gizela, Lafleur Helga, Hurescu Constantin, Gorea Marcela, Zăgănescu Adriana, Creangă Maria, Negoiu Carmen, Nagy Alice, Iliescu Maria şi Meilă Gheorghe.

DIN ISTORICUL REVISTELOR ŞCOLARE

„Diorile Bihorului"

TUDOR OPRIŞ
Liceul „Gh. Lazăr", Bucureşti

În acest an se împlinesc 120 de ani de la apariţia primei tipărituri şcolare în limba română, scrisă şi redactată de elevi. Este vorba de *Diorile Bihorului,* „Almanac Naciunal, de la Sotiètatea de Leptură a Junimei Romane, studinte la şcolile oradane". *

De înfiinţarea acestei societăţi de lectură orădene este strîns legat numele profesorului Alexandru Roman, figură de seamă a culturii ardelene, creatorul şi primul titular al catedrei de limba şi literatura română la Universitatea din Budapesta, unul dintre românii de peste munţi primiţi în rîndul membrilor Academiei Române, întemeiată în 1867. Între 1850—1853, el este profesor la liceul *Premonstratens* din Oradea, instruind 85 de elevi români. În 1851 întruneşte pe elevii şcolilor orădene într-o organizaţie culturală cu numirea de „Societatea de Leptură a Junimei Romane". Statutele societăţii au fost aprobate de Consiliul Locţiitor din Budapesta, cu diata 838, din 21 martie 1853. Aşadar, *Diorile Bihorului,* fructul literar al primului an de activitate al societăţii de lectură, care număra 31 de membri, îşi datoreşte apariţia insistenţelor şi probabil muncii de îndrumare şi de selecţie a profesorului Al. Roman. Prefaţa almanahului, nesemnată, dar datată „12/30 a lui Rapciuni 1854" s-ar putea să aparţină acestui mare animator, care în stilul caracteristic al latiniştilor (la care se adaugă şi ciudăţeniile grafice ale tipografiei lui Aloisiu Tichy) motivează necesitatea acestei publicaţii : „...prin presentul frupt al tineretielor nóstre, sê potem macar una particica d'in această iscusintie de u'ânima nòbila, a straplantà spre cultivarea limbei p'intre numeroşii nostri romani".

Diorile Bihorului este un fel de antologie de poezie şi proză a celor mai izbutite creaţii scrise de membrii societăţii de lectură în cuprinsul anului şcolar 1853/54. Semnatarii versurilor se numesc : Iacob Brendusian, Carol Grama, Vasiu Iuţiu, Athanasiu Marienescu, D. Meciu, Ioan Popdan, I. R., D. Sfur'a. Proza este reprezentată prin *Camerdian'a* (novela originaria) şi *Trei epistole* („mamei, amantei, amicului") aparţinînd lui Iacob Brendusian.

* Reproducem citatele şi numele de persoană cu ortografia etimologică.

Poezia programatică, semnată de Vasiu Iutiu, reliefează intenţiile societăţii :

„Noi sentem — de vrei a scire, —
Diorile Bihorului !
Şi voim a ta esire
D'in vétr'a poporului.

. . . . . .

„Năsuim a sfasiare
Velul teu întunecos,
Facand l'ibera carare
Soarelui cel luminos."

Deşi istoria literară n-a reţinut din semnatarii almanahului decît pe Ath. Marienescu, primul mare folclorist ardelean, restul devenind avocaţi şi profesori care şi-au adus contribuţia la întreţinerea sentimentului naţional, această publicaţie marchează un moment important în istoria presei româneşti : apariţia primelor tipărituri şcolare. *Diorile Bihorului* au avut o mare circulaţie în mediul şcolăresc din Transilvania. Aşa cum mărturisesc arhivele gimnaziilor româneşti din Blaj, Năsăud, Cluj, Timişoara, almanahul a favorizat educarea sentimentului patriotic prin cultivarea limbii naţionale şi prin străduania de a clădi cu ajutorul tinerelor forţe luminate ale naţiunii o cultură demnă de originea nobilă şi de tradiţiile valoroase ale poporului român. În acelaşi timp, el a dat impuls societăţilor de lectură ale elevilor, înmulţite simţitor după 1864, să-şi editeze organele lor literare.

„Revista literară a Liceului «Sf. Sava»" şi debutul lui Eugen Ionescu

Una din cele mai prestigioase reviste şcolare dintre cele două războaie mondiale a fost *Revista literară a Liceului „Sf. Sava"* (azi, „N. Bălcescu"), sub redacţia lui Mircea Grigorescu, preşedintele Societăţii „I. H. Rădulescu". În cele nouă numere cuprinse între 10 martie 1927—8 aprilie 1928, s-a impus prin remarcabila ei ţinută intelectuală şi prin mănunchiul ei ales de colaboratori, azi nume cunoscute ale culturii noastre (Octav Şuluţiu, C. Fîntîneru, Mircea Grigorescu, A. Mystakidis, C. I. Vîlceanu, Gh. Vrabie, C. Noica etc.). Printre colaboratorii elevi ai revistei figurează şi Eugen Ionescu, membru al Academiei Franceze, una din cele mai cunoscute personalităţi mondiale ale teatrului contemporan.

Eugen Ionescu a fost un activ şi multilateral colaborator al revistei, susţinînd, cu consecvenţă şi autoritate, cronica plastică şi, uneori, alături de Octav Şuluţiu, şi cronica literară. Nu-i greu de întrevăzut în ţesătura acestor cronici scrise cu o remarcabilă siguranţă şi competenţă, în severitatea cu care judecă pe anumiţi expozanţi la saloanele timpului şi chiar pe Perpessicius, poet (...„cu toate indiscutabilele calităţi literare, nu poezia este adevărata vocaţie a autorului, care e mai mult inteligent, decît sensibil poetic") pe viitorul autor al contestatarului *Nu*.

În paginile acestei reviste şcolare, Eugen Ionescu, elev în clasa a VI-a clasică, îşi face debutul nu numai de cronicar, dar şi de prozator şi poet.

Se pare că scriitorii care au avut cea mai puternică înrîurire asupra copilăriei şi adolescenţei sale au fost Al. Macedonski şi D. Anghel. *Legenda romaniţelor,* singura colaborare în proză, porneşte de la un *motto* al lui Anghel şi dezvoltă o temă pe care dramaturgul o va relua mai tîrziu pe un alt plan şi într-un alt context (drama preotului „tînăr, frumos şi talentat", nevoit să slujească într-un templu „vechi şi urît" care, prăbuşindu-se, l-a ucis, deoarece mulţimii puţin îi păsa de zidurile vechi, atît timp cît preotul era tînăr şi slujea frumos. Pe ruine au crescut romaniţe, care aduc aminte de „prostia şi nerecunoştinţa oamenilor"). Poeziile abordează cu predilecţie tema florală (*Bujori albi, Spectacol nocturn, Crini albi* etc.), aducînd aminte de *Noaptea de mai* a lui Macedonski („Privighetori pe-o creangă, tăcute, ascultau / Şi auzind cîntarea şi luna răsărise"), sau de *Moartea narcisului* a lui D. Anghel („Cu sufletul în lacrimi, o, cum mureau bujorii / Se sfărîma viaţa petală cu petală"). Viziunea „scenică" a nopţii din pastelul *Spectacol nocturn,* cu fantezii din Anghel, Topîrceanu, Horia Furtună, anticipează pe viitorul dramaturg.

Publicăm două din cele şapte poezii semnate de Eugen Ionescu în *Revista literară a Liceului „Sf. Sava",* creaţii adolescente valoroase, care înscriu primele pagini din biografia literară a dramaturgului.

SPECTACOL NOCTURN

De privighetori e orchestra :
„Preludii sonore-ncepură"...
Conduce-un sticlete cu brio
O lină, uşoară-uvertură,

Şi bruna zeiţă a nopţii
Ridică încet o cortină
De nouri — de lînă, greoi...
Decorul arată-o grădină.

Pe scenă, zefirii şegalnici
(Isteţii şi veseli actori)
Declamă un act de iubire...
(Actriţe-s gingaşele flori).

În fundul decorului, Luna
Apare-ntr-un rol de regină
Iar stele de-argint sunt curtenii
Măreţi, strălucind i se-nchină...

...Un ultim acord mai răsună,
Se lasă-o cortină de nori,
Şi-aplaudă-n freamăt toţi plopii
(Tăcuţi şi gravi spectatori).

(nr. 3, 7 IV 1927)

ELEGIE

I

Prietene, să plîngem.

O lacrimă va fi pentru frunza galbenă,
o lacrimă pentru trandafirul scuturat,
o lacrimă pentru o fată moartă la optsprezece ani,
o lacrimă pentru durerea fiecărui om.

O lacrimă pentru fiecare piatră,
pentru fiecare pom,
pentru fiecare stea
şi pentru Ideal.

Sufletele sunt nesfîrşit de multe :
prietene, noi nu ne vom putea opri din plîns.

II

În inimă e rană
prietene, şi doare.

A trecut pe stradă
un om bolnav şi palid :
pentru lacrimile lui, sufletul a fost pocal.

Sălciile plîngeau
cu lacrimi grele de metal :
O, lacrimile lor s-au cuibărit în mine
şi m-apasă.

Pe cer erau lacrimi multe, mici
şi-o lacrimă mai mare
şi n-am ştiut : e cerul ce-oglindeşte
ceea ce este în mine sau sufletu-mi e-oglindă ?

(nr. 8, II, 1928).

CURIER

Prof. AURELIA MARINESCU
Liceul „D. Cantemir", București

Maria Geambașu, Liceul „A. T. Laurian", Botoșani : Am reținut din poezia *Aparențe* versurile : „Pentru lumina din umbră / Ochii fîntîni au țîșnit curioși / Spre oglinzile suflete / Plînset de frunze bătrîne / Cu ochi de noapte de toamnă / Sărut cu gust de pelin..." Recitește singură versurile trimise și concentrează imaginile, renunțînd la locurile comune.

Elena Nina Stoenică, Liceul de cultură generală, Drăgănești-Olt : Deocamdată ceea ce ne trimiți nu este poezie. Citește mult și consultă cu atenție *Dicționarul limbii române moderne* pentru a cunoaște sensul exact al cuvintelor.

Dobre Mihaela, Turda : În vederea admiterii la o facultate de filologie îți recomandăm, ca bibliografie facultativă, parcurgerea integrală a celor două volume *Gramatica limbii române,* Editura Academiei.

Prof. *Maria M. Niculescu,* comuna Peștișani, satul Brădiceni, județul Gorj : Vă mulțumim pentru interesul acordat culegerii noastre. Primim numai comenzi colective de minimum 20 de abonamente. Achitați 12 lei (costul a patru volume ce apar anual), pentru fiecare abonament, la Oficiul poștal din localitate în contul nostru nr. 451.109.5, C.E.C. București, filiala sector 6. Apoi trimiteți o scrisoare de comandă pe adresa S.S.F., Str. Spiru Haret, nr. 12, sector VII, București, indicînd numărul mandatului prin care ați achitat contravaloarea abonamentelor solicitate, numele și adresa unde doriți să primiți coletul cu cele 20 de abonamente. Menționăm că avem în stoc și volumele 1, 2, 3, 4 din anul 1973.

Anca Deleanu, Liceul sanitar, Cîmpulung : Ne-au plăcut versurile trimise și bănuim că scrii pe teme variate. Așteptăm argumente mai convingătoare.

Dumitru Huidu, Liceul „Tudor Vladimirescu", Tg. Jiu : Ne-ar interesa niște reportaje din pitorescul și frumosul oraș în care înveți ; poezia este prea prozaică.

Cristian Popescu, Liceul nr. 39, Bucureşti : Am reţinut, pentru sinceritatea ei, poezia *În noi ;* deocamdată, restul poeziilor trimise nu sînt publicabile.

Nela Panaite, Liceul „Octav Băncilă", Iaşi : Notaţiile miniaturale din poezia *Mister* denotă multă delicateţe ; din păcate, nu comunici nimic nou, sînt toate lucruri care s-au mai scris şi în acelaşi fel. Poate încerci să scrii şi proză.

Octavian Tănăsescu, Ploieşti : Am reţinut sugestiile trimise. Vom încerca să publicăm subiectele de la lucrarea scrisă din sesiunea iulie 1974. Volumele apărute în 1973 se pot procura în acelaşi mod ca şi abonamentele, minimum 10 exemplare din fiecare număr.

Greci Diaconu, Liceul Horezu, Vîlcea : Sigur că nu putem să-ţi asigurăm publicarea unor texte pe care nu le-am citit. După cum ai observat, se publică versuri, proză, fragmente dramatice, dar numai după o selecţie prealabilă.

Prof. *V. Nica,* Buşteni : Vă mulţumim pentru revista *Tinere speranţe ;* este într-adevăr o publicaţie interesantă pentru care vă felicităm. Pentru sugestii, vă rugăm să consultaţi rubrica noastră permanentă în legătură cu revistele şcolare.

Tudor Adrian Cenuşă, Liceul „Dinicu Golescu", Cîmpulung Muscel : Nu te putem ajuta în privinţa romanului poliţist şi, aşa cum singur ai apreciat, este ilogic să-ţi dăm un răspuns, fără să fi citit textul. Eventual îţi putem da o sugestie : ai citit romanele scrise de Dostoievski ? Dintre poeziile trimise, singura mai realizată artistic este *Acropole.*

Mihaela Dulcu, Focşani ; *Al. Lucian,* Roşiorii de Vede ; *Marta Sturza,* Cluj : Am citit poeziile voastre, ne-au plăcut şi le vom propune comitetului de redacţie.

Doru Mirea, Cîmpia-Turzii, jud. Cluj : Încearcă să scrii şi, mai ales, să trimiţi versuri ce-ţi pot transcrie sensibilitatea numai după ce vei fi citit cîteva volume de poezii bune. Este singurul mijloc de a evita banalităţile în expresie, inerente debutului. Cîteva nume de poeţi : Dimitrie Anghel, Ion Pillat, Lucian Blaga.

Alexandrina Lori Nistor, Liceul pedagogic Ploieşti : Îţi mulţumim pentru gîndurile bune în legătură cu conţinutul publicaţiei noastre. Regretăm, însă, că versurile trimise nu pot fi reţinute pentru publicare ; în nici un caz nu pot convinge rînduri cum ar fi acelea din finalul poeziei *Apus.* Mai realizată ni s-a părut poezia *Vis.*

Monica Dumitrache, Liceul „T. Vladimirescu", Bucureşti : Este foarte dificil să apreciezi sensibilitatea lirică a unui poet, numai dintr-o singură poezie. Totuşi, te-am sfătui să eviţi rimele forţate de felul : *Phoebus / Rebus* ! Aşteptăm mai multe poezii.

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

Culegerea LIMBĂ ȘI LITERATURĂ PENTRU ELEVI este editată de Societatea de științe filologice, Str. Spiru Haret, nr. 12, sector VII, București.

Tiparul executat la „I. P. 13 Decembrie 1918", București

★ ★ ★ ★

Limbă și Literatură

pentru elevi

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE FILOLOGICE
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
BUCUREȘTI — 1974

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE FILOLOGICE
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

LIMBĂ ȘI LITERATURĂ
pentru elevi

★★★★

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

BUCUREȘTI — 1974

Culegerea LIMBĂ ȘI LITERATURĂ PENTRU ELEVI apare sub îngrijirea unui colectiv format din : DIANA ADAMEK (elevă), GHEORGHE ANTONESCU, CONSTANȚA BĂRBOI, G. BELDESCU, AL. BISTRIȚIANU (redactor responsabil), VLADIMIR DOGARU, DOINA DORU (elevă), MIRCEA FRÎNCULESCU (redactor), EMIL GIURGIUCA, ION HANGIU, AUGUSTIN MAGARIE, AURELIA MARINESCU, NICOLAE I. NICOLAE, TUDOR OPRIȘ, LIVIU PAPADIMA (elev), NICOLAE PĂUNESCU, DOMNIȚA PETRI (elevă), STERIE RĂDOI, MIHAELA ROȘU, ADRIANA RUȚĂ (elevă), NICOLAE SAFTU, GHEORGHE ȘOVU, G. G. URSU.

Coperta : DANA LĂZANU

Sumar

Pag.

D. MURĂRAȘU — Liviu Rebreanu 5

Gramatică, stil, compoziție

DAN SIMONESCU — Cum se elaborează o lucrare științifică (I) 8
ION DIACONESCU — Analiza sintactică a frazei 10
G. BELDESCU — Probleme și exerciții 15
LUIZA SECHE — Erori semantice 19
CRISTINA CĂLĂRAȘU — Aspecte ale utilizării neologismelor 24

Caiet de analize

MIRCEA GHEORGHE — Mihail Sadoveanu: *Hultanul* 26
GRAZIELLA ȘTEFAN — Cezar Petrescu: *Năluca* 28
NICOLAE I. NICOLAE — N. Labiș: *Moartea căprioarei* 30

*

LILIANA IONESCU — Limba — mijloc de caracterizare a personajelor, în comedia *O scrisoare pierdută* 32
MIHAI MARTA — Ion Neculce — portretist 36

*

ALEXANDRU MITRU — Heracle, Perseu, Tezeu 38
FLORIN MARCU — Originea unor termeni de teorie literară 40
GEORGE STERPU — O posibilă paralelă: *Mizerabilii* — *Velerim și Veler Doamne* 44

Tinere talente

Romeo Istrati, *Dorință* 48
Elena Gavrilă, *Timp* 49
Simina Moldovan, *Maramă* 50
Mariana Leuca, *Cîntec bistrițean* 51
Carmen Vulpoi, *Drum* 52

Concursuri

I. HANGIU — Din istoricul concursurilor școlare 53
* * * — Cea de-a XVIII-a ediție a Concursului de literatură „M. Eminescu" . . 56
* * * — Capitolele din care se vor formula întrebări la proba de cunoștințe . . 57

GHEORGHE ŞOVU — Reviste şcolare pe adresa S.S.F. 58
NICOLAE SAFTU — Consultaţii în recreaţie 60

*

AURELIA MARINESCU — Curier 62

*

De ici, de colo... 63

Liviu Rebreanu

D. MURĂRAȘU

Se împlinesc trei decenii de la moartea neașteptată a lui Liviu Rebreanu. Reamintirea lui nu este o reconsiderare, căci romancierul, recunoscut în valoarea lui deosebită în timpul vieții, se bucură de aceeași prețuire în prezent și își păstrează în dezvoltarea romanului românesc un loc necontestat.

Peste Carpați, scriitorii de seamă s-au ridicat din pătura rurală mai cultivată și înstărită material. Și așa cum în colțul nord-estic al Transilvaniei a apărut talentatul Coșbuc, din colțul sud-vestic a răsărit vigurosul talent de prozator al lui Slavici.

În deceniul ultim al secolului trecut, în Transilvania se adîncește cunoașterea literaturii europene realist-naturaliste. Ilarie Chendi scria, în 1895, că singurul curent literar serios este cel care pleacă de la realitatea socială. Enea Hodoș și I. Popovici-Bănățeanul traduc din Turgheniev, Virgil Onițiu din Dostoievski și Tolstoi. I. Popovici-Bănățeanul, cum singur mărturisește, are ca lectură de căpetenie pe Flaubert, Balzac, Daudet, Turgheniev și Tolstoi. *Gazeta Transilvaniei* și *Tribuna* publică adesea traduceri din acești autori de renume european.

Dincoace de munți, în țara liberă, pe care avea s-o cunoască în curînd Liviu Rebreanu, atmosfera literară nu mai era aceea a unui semănătorism cultural, ci a prețuirii unei literaturi evoluate, dar care să se inspire din realitățile social-politice. De epoca acestei evoluții spre un semănătorism artistic s-a bucurat și Rebreanu, și nu este de mirare că întîia revistă de valoare de care s-a apropiat a fost *Convorbiri critice*, de sub conducerea lui Mihail Dragomirescu, al cărui crez literar este exprimat limpede în numărul 1 din anul II (1908) : „Nu stînjeniți inspirațiunea poeților îndemnîndu-i să facă cutare sau cutare fel de literatură — țărănism, poporanism, simbolism, naționalism — artă nouă sau artă veche, artă folositoare sau artă de lux. Lor să le cerem numai un lucru : să facă *artă*."

Liviu Rebreanu se remarcă de la primele pagini literare pe care le publică în *Convorbiri critice*. În 1910 i-au apărut aici *Culcușul, Golanii, Dintele*. Realistă îi este inspirația din lumea socială decăzută, în primele două — cu un limbaj pe alocuri vulgar, adecvat subiectului —, și atît de fină îi este analiza psihologică din a treia nuvelă, în care dăscălița Aglaia Bujor își pune problema îmbătrînirii și morții numai fiindcă simte durerea unui dinte cariat pe care trebuie să-l scoată. Cu toate vaietele ei, cu toată amărăciunea și frica de a se vedea slutită în oglindă, ajunge să-și sacrifice dintele, să trăiască *și așa* mai departe, bucuroasă, pentru că instinctul însuși o duce la înțelegerea a ceea ce este existența în contrast cu neființa. În *Dintele* și în altă schiță, *Răfuiala,*

Rebreanu pătrunde cauza ascunsă, intuieşte dincolo de vizibil o realitate şi ştie să o exprime. În alte nuvele, cum sînt *Catastrofa* şi *Iţic Ştrul, dezertor*, se arată priceput ca nimeni altul în organizarea materialului. Astfel, chiar din schiţe şi nuvele, întrevedem pe viitorul autor de romane.

Ion (1920) reprezintă o dată importantă nu numai în cariera lui Rebreanu, ci şi în dezvoltarea romanului românesc. Şi este demn de remarcat că, după cum transilvăneanul Slavici ne-a dat prin *Mara* cel mai realizat roman de la sfîrşitul secolului trecut, tot un transilvănean ne dă un strălucit roman prin *Ion*, curînd după realizarea Unităţii naţionale. Acesta e romanul care l-a ridicat pe Rebreanu pe primul plan între scriitorii noştri contemporani. Este în *Ion* viaţa unei lumi, pe care autorul o cunoaşte, viaţă care îi oferă o temă şi personaje cu o mare forţă expresivă. Vasile Baciu, cu frămîntările şi cu izbucnirile lui temperamentale, Ana, menită să sufere, victimă înduioşătoare cu necazurile care-i vin ca o năpastă, sînt tipuri umane intuite în psihologia lor de un autor rece, obiectiv. Mai cu seamă puternică şi reprezentativă ca simbol este figura lui Ion, ţăranul care nu poate trăi decît dacă se simte stăpîn pe bucata de pămînt şi care, pentru a-şi satisface dorinţa, setea de pămînt, este gata şi de fapte reprobabile. Dar, în acelaşi timp, este ţăranul-om întreg, care înţelege că satisfacţiile materiale nu sînt de ajuns. Îşi doreşte o viaţă completă, înflorită de bucuriile sufletului şi aceasta îl împinge spre dragostea neîngăduită pentru Florica. Scriitor realist, Rebreanu nu ne înfăţişează un om ajuns la linişte, la fericire, ci un om care, fatal, se prăbuşeşte sub o lovitură de sapă, tocmai atunci cînd se simte mai aproape de împlinirea aspiraţiilor sale. Impresionante sînt tipurile omeneşti create, dar, în acelaşi timp, simţim în Rebreanu un romancier cu viziune amplă, capabil să îmbrăţişeze mediul ţărănesc în toată varietatea lui şi, totodată, cu „inteligenţa" lui. Observatorul atent a ştiut să exprime realitatea socială înălţată pe un plan ideal al artei.

Transilvania îi oferă tema din *Pădurea spînzuraţilor* (1922), roman al primului război mondial, cu amestecul lui de neamuri ţinute în supunere, suferinţe şi umilinţe. Toţi sînt tîrîţi în grozăvia unui război care trebuie să satisfacă ambiţiile şi lăcomia suveranilor şi politicienilor. Pe Rebreanu, de data aceasta, nu-l interesează atît frămîntările ideologice ale reprezentanţilor naţiunilor din conglomeratul habsburgic, cît evoluţia psihologică a unui ofiţer român, Apostol Bologa, care, pus în situaţii ce i-ar aduce mustrări de conştiinţă, calcă datoria de ostaş al împărăţiei şi trece la fapta de om liber, care însă îl duce la ştreang.

După romanele Transilvaniei, Rebreanu, la curent cu istoria socială şi politică a ţării de dincoace de munţi, creează romanul revoltei din 1907. Literatura noastră a dat multă atenţie evenimentelor acestui an : Octavian Goga (*Cain*), Al. Vlahuţă (*1907*), Panait Cerna (*Poporul* şi *Către pace*), Şt. O Iosif şi D. Anghel (pagini din *Caleidoscopul lui A. Mirea*), Caragiale (*Duel* şi *Bietul Ion*, fabule ale „Marelui Anonim" şi broşura *1907, din primăvară pînă în toamnă*). Pentru un roman al răscoalelor nu venise încă vremea. Era necesar să treacă decenii pînă să se poată închega o evocare care să ne înfăţişeze oameni şi fapte în perspectiva istoriei. De fapt, cu 1907, prin urmările politice şi sociale pe care le-a avut, prin trezirea conştiinţei că este nevoie de mari reforme, începe secolul al XX-lea şi, de aceea, spre 1907, ca spre un important izvor de inspiraţie, s-au îndreptat romancierii Rebreanu, Gib Mihăescu şi Cezar Petrescu.

Răscoala (1932) este lucrare masivă, cu viaţă socială variată şi cu personaje din toate clasele, dar mai ales cu o lume rurală dornică de dreptate, aceasta însemnînd, în primul rînd, convingerea că pămîntul trebuie să fie al celor ce

îl muncesc. Este o viziune amară a mulțimii care trudește, suferă și e privită nu cu indiferență, ci cu dispreț de moșieri care, de multe ori, nu au grijă de moșii, ci le lasă să fie exploatate, spre nenorocirea satelor, de arendași hrăpăreți. *Răscoala* este un roman al celor care se revoltă, dar și al unora care nu au nici o vină și își arată compasiunea pentru viața tristă a țăranilor. Din desfășurarea evenimentelor se reliefează figuri de țărani dîrji ca Petre Petre, Nicolae Dragoș, Ilie Cîrlan și alții.

Autorul are talentul de a pătrunde psihologia masei populare. Adevărat artist, el nu se mulțumește să înfățișeze evenimente, ci urmărește cum ideea de revoluție pătrunde în mulțime, cum indivizii se contopesc într-o masă capabilă de acțiune, cum au îndrăzneala să treacă la faptă. Viziunea epică cuprinde întreaga societate românească a epocii, descrisă cu o gîndire trist realistă. Represiunea se dezlănțuie cu sălbăticie, țărănimea apare ca vinovată, ea este osîndită să-și poarte mucenicia :

Aruncați în foc cărțile cu teorii și începeți a vedea pe țărani așa cum sînt și cum s-au arătat chiar acum !... Lăsați-i să muncească, nu-i obicinuiți să le dea statul ce nu sînt în stare să agonisească ei prin muncă !...

Dar Rebreanu a îmbogățit literatura noastră și cu alte romane care nu s-au bucurat de gloria celor amintite mai sus, dar care au, neîndoielnic, valoare. *Adam și Eva* (1925), roman clădit pe suportul ideologic al metempsihozei, cuprinde viața lui Toma Novac, care-și retrăiește cele șapte existențe anterioare celei în care și-a găsit în Ileana pe ființa căutată. Rătăcirile prin lumea închipuită a Indiei, a Egiptului, a Romei, a Evului Mediu și a epocii moderne sînt pline de farmec. Fantezia autorului este bogată, dar impresia artistică rămîne tulbure.

În *Ciuleandra* (1928), autorul arată curiozitate pentru patologic și urmărește desfășurarea stării psihologice a tînărului Puiu Faranga. Interesantă este, oricum, obsesia jocului popular din Argeș. În *Crăișorul* (1929) întîlnim procedeul de care va uza, ca maestru, în *Răscoala* : un sentiment puternic leagă într-o unitate masa populară și eroii principali care conduc și acționează, în primul rînd, aici, Horia.

Pasiunea puternică a studentei Liana Rosmarin pentru ofițerul Dandu, un personaj mediocru care, prin purtările lui degradante, împinge pe eroină la sinucidere, constituie tema romanului *Jar* (1934). De data aceasta, Rebreanu examinează viața de familie în ce are ea particular. Încercarea de roman social-politic *Gorila* (1938) lasă impresia de alcătuire artificială. Evocarea este a unei lumi cu multă plevușcă politicianistă, pe care autorul a văzut-o din afară, dar n-a intuit-o în tendințele și particularitățile ei psihologice.

Liviu Rebreanu rămîne impresionant prin seriozitatea temelor și prin organizarea materialului de viață în construcții masive, impunătoare. El a creat cu măiestrie figuri caracteristice și a știut să le dea expresie într-un stil fără podoabe, sobru, rece și dur. Romanele — toate împreună — reprezintă nu numai o creație artistică, dar și o frescă politico-socială. Considerînd literatura noastră contemporană de pînă la 1944, anul morții romancierului, ca o operă arhitectonică menită să înfrunte vremurile, credem că este justificat să-i dăm bolții ei, ca susținere, patru stîlpi, doi poeți : Blaga și Arghezi, și doi prozatori : Sadoveanu și Rebreanu.

GRAMATICĂ, STIL, COMPOZIȚIE

Cum se elaborează o lucrare științifică (I)

DAN SIMONESCU
Universitatea din București

Societatea de științe filologice din R.S.R. primește pentru publicația *Limbă și literatură pentru elevi* numeroase reviste școlare. Ele au colective redacționale formate dintre elevii anilor I—IV ; în ele scriu elevi și, mai rar, profesori — pentru că așa este profilul acestor publicații periodice. Aici apar creații literare personale ale elevilor cu vocație — versuri și proză —, precum și articole sugerate de programele disciplinelor de învățămînt : critică și istorie literară, folcloristică, istorie, socialism științific, fizică și chimie, științe matematice (automatică, algebră, geometrie etc). Articolele nu excelează prin extensiune, ci prin conținutul esențial, precis, la obiect, științific.

Cu prilejul aniversării semicentenarului U.T.C., s-a organizat chiar un concurs al periodicelor editate de licee, școli de cultură generală și de specialitate, școli profesionale, la care au concurat 278 de periodice școlare, din cele 742 cîte apar în întreaga țară. Citãm cîteva dintre ele : *Caiet liric,* revista elevilor dîmboviteni, reuniți în *Societatea literară „Alexandru Vlahuță"*, *Colier,* a Școlii generale din comuna Șiclău (Maramureș), *Muguri,* a Liceului de cultură generală din Tălmaciu (jud. Sibiu), *Răsad,* a Liceului „Dinicu Golescu" din Cîmpulung-Muscel ș.a. La concursul amintit au fost premiate revistele *Curierul* Liceului „I. L. Caragiale" (Ploiești), *Țara visurilor noastre,* a Liceului „Emanoil Gojdu" (Oradea), *Vlăstar* (București), *Zorile* (Pitești).

Președintele juriului de premiere afirmă că periodicele premiate se disting prin conținut variat, „îngrijit, principial, prin atitudini just orientate politic, prin materiale cu caracter militant, prețuind la adevărata valoare realizările oamenilor muncii din R. S. România" (din concluziile prof. univ. Augustin Z. N. Pop, în *Limbă și literatură pentru elevi,* I, 1973, p. 71). Președintele arată, în continuare, că în paginile unor reviste școlare se constată un „progres în estimarea comorilor naționale, a folclorului, etnografiei, istoriei, științei, muzicii, artelor plastice și a pildelor civice ale înaintașilor în lupta de eliberare socială și națională" (*ibidem*).

Elevii silitori, dotați și serioși sînt încurajați în valorificarea lucrărilor lor și de organele culturale județene (cenacluri și societăți literare, comitete U.T.C., comitete de cultură și educație socialistă ș.a.). Acestea le deschid paginile propriilor lor publicații și, adesea, publică creații beletristice și științifice ale elevilor locali (*Dunărene* în Brăila, *Generații* în Maramureș, *Săgetătorul* în București, *Speranțe literare* în Oradea ș.a.).

Numai această minimă enumerare de titluri și încă face mărturia că *există în tineretul nostru o nestăpînită sete de cultură, de afirmare a unor vocații și conștiințe* de care putem fi mîndri, de la care putem spera încă mult.

Citind revistele școlare actuale și comparîndu-le cu vechile *Anuare* ale liceelor, gimnaziilor și societăților școlare, observăm că și acestea erau bune, cele din Transilvania chiar foarte bune, dar *ele publicau numai operele profesorilor* — dascăli luminați : Virgil Onițiu, Iosif Blaga, Vasile Bichigean, I. M. Rașcu și Mariana Rarincescu ; ultimii doi fac excepție : au publicat și lucrările elevilor, iar *activitatea elevilor era limitată la liste alfabetice* statistice, cu numele și nota lor de promovare, pe ani școlari. Grija pentru elevi n-a existat sau a fost

foarte redusă. Între cele două războaie, elevii s-au format care cum au putut şi cum au vrut. Am avut şi profesori model ca ştiinţă şi comportare, dar calităţile lor le descopeream noi, elevii, pentru că nu erau prea generoşi în dezvăluirea lor. Dominanta profesorilor generaţiei mele era ştiinţa şi conştiinţa datoriei profesionale, dominanta profesorilor de azi este apropierea de elevi, grija pentru pregătirea lor integrală, ca factor al vieţii sociale.

*

Dacă realitatea actuală confirmă, cum am văzut, existenţa cercetării ştiinţifice şi la elevi, atunci este tot atît de necesară şi cultivarea spiritului lor ştiinţific, tot atît de binevenită este şi orientarea elevilor în disciplina şi metoda cercetării.

Orice lucrare ştiinţifică începe cu *informarea* asupra temei propuse. Numai *informarea* îţi demonstrează dacă poţi aduce ceva nou, numai ea îţi arată sensul în care trebuie continuată şi dezvoltată lucrarea (tema). Primele informaţii le dau *biblioteca* în care lucrezi, mai bine zis *cataloagele* ei. Cercetătorii — elevi mai ales — consultă cu precădere *catalogul alfabetic,* după numele autorului. Este util, pentru că el îţi arată cota cărţii pe care o cauţi şi o vei citi — dar atît ! Cîmpul de informare ţi-l deschid, însă, *cărţile şi autorii neştiuţi, dar existenţi.* Pe aceştia ţi-i arată numai *catalogul sistematic,* pe materii. Elevul trebuie să ceară bibliotecarului să-i arate catalogul sistematic şi orientarea în el. El cuprinde cărţile grupate în 10 mari grupe, fiecare grupă avînd 10 diviziuni şi acestea alte 10 subdiviziuni etc., cu aspecte înrudite, deşi diferite, din ce în ce mai complexe, pornind de la general la particular. Este sistemul de clasificare zecimală a gîndirii umane, universale (sistemul CZU, adoptat în cele mai multe biblioteci ale lumii). În biblioteci mai mici, cum sînt cele şcolare, cărţile sînt clasificate pe *teme* şi *subiecte.* Deci, elevul va trebui să consulte şi *cataloagele tematice* şi pe *subiecte.* Acestea din urmă, de obicei, sînt alcătuite pe baza programelor şcolare şi a nevoilor didactice curente.

După biblioteci şi cataloagele lor, al doilea mijloc de informare este *bibliografia,* adică descrierea şi prezentarea cărţilor şi articolelor necesare dezvoltării temei. Ea ne pune la curent cu sursele de informare grafice (scrise : cărţi, reviste, documente, inscripţii etc.). În ţara noastră, informarea bibliografică este o sarcină a statului, care, prin Biblioteca centrală de stat (BCS), publică bilunar buletine bibliografice cuprinzînd cărţile, articolele din periodice şi notele muzicale tipărite pe *teritoriul ţării noastre,* în limbile vorbite la noi. Este bibliografia naţională a R. S. România, care semnalează (ca metodă de lucru se numeşte *bibliografie signaletică*), în toată plenitudinea ei, producţia editorial-tipografică a ţării noastre. Titlurile lor sînt : 1. *Bibliografia Republicii Socialiste România. Cărţi, albume, hărţi ;* 2. *Bibliografia periodicelor din R. S. România* (de fapt, a articolelor din unele periodice) — ambele apar, în serie nouă, de la 1 ianuarie 1957 ; 3. *Bibliografia Republicii Socialiste România. Note muzicale, Discuri,* care apare de la 1 ianuarie 1968. Criteriul de clasificare adoptat este tot al sistemului zecimal : 0 — generalităţi, 1 — filozofie, 2 — ateism, religie, 3 — ştiinţe sociale, 4 — lingvistică, filologie, 5 — matematică, ştiinţe naturale, 6 — ştiinţe aplicate, tehnică, industrie, agricultură, 7 — artă, arhitectură, fotografie, jocuri, sport 8 — literatură, 9 — istorie, geografie, biografii * — fiecare indice avînd indici auxiliari de diviziuni şi subdiviziuni.

* În ultimii ani, în această clasificare s-a produs următoarea modificare : lingvistica şi filologia au fost introduse la grupa 8 ; în acest fel, numărul de ordine 4 a fost desfiinţat (n. red.).

În stadiul actual al dezvoltării ştiinţei, bibliografia signaletică nu este singura care să-şi îndeplinească eficient rolul ei în sistemul informaţional. Ei i se adaugă azi *bibliografia de apreciere*, care judecă valoarea cărţilor (sau articolelor) recomandate. Bibliograful însoţeşte *lucrarea bibliografică* fie cu o *adnotare*, fie cu un *referat*, iar prezentarea complexă se face printr-o *recenzie*, în care prezentările necesare cercetării ştiinţifice sînt *critice*. Acestea arată greşelile lucrării şi le îndreaptă, semnalează omisiunile ei şi le completează, evidenţiază ceea ce este nou şi valoros în cartea prezentată. De aceea, recomandăm elevilor ca, după lectura unei opere beletristice, să consulte şi recenziile critice referitoare la ea.

Informaţiile bibliografice se scriu pe *fişe*, nu în caiete : *o singură informaţie pe o fişă*, nu mai multe. Iată de ce : după ce ai strîns, de exemplu, 100 de informaţii, adică 100 de fişe adnotate (rezumate), trebuie să treci la *planul lucrării*. Pentru această etapă a cercetării ştiinţifice trebuie să clasifici fişele potrivit cu părţile planului ; trebuie chiar selectate, în ordinea importanţei lor. Numai fişele îţi pot facilita plasarea lor, în plan, la locul potrivit ; numai fişele independente îţi pot permite să modifici, dacă este cazul, însuşi planul iniţial. Caietul poate fi folosit cu succes la rezumarea şi împrospătarea lecturii beletristice.

Lectura cărţilor este o altă etapă a cercetării ştiinţifice. Cercetarea cărţilor în acest scop începe cu o *lectură selectivă* : prefaţa autorului care, de obicei, expune metoda lui de cercetare, contribuţiile aduse, dificultăţile întîmpinate. Continuă cu lectura cuprinsului (sumarul, tabla de materii). Cînd tabla de materii este analitică, ea aduce un folos mai mare cititorului. *Indicii* de nume proprii, de lucruri (de materie), fac şi ei parte din lectura selectivă. Lectura indicilor te informează asupra conţinutului, în ce are cartea mai util pentru cercetarea ta. Lectura selectivă te orientează în ce măsură îţi este necesară *lectura integrală a cărţii*. Aceasta trebuie să fie o *lectură critică*, adică cititorul, *documentat ştiinţific*, poate fi în situaţia de a nu aproba total ideile autorului. În cursul lecturii integrale a cărţilor, caietul poate fi necesar pentru notarea observaţiilor critice. Cînd cartea este proprietatea cititorului, aceste observaţii pot fi notate şi pe marginea albă a paginii, în dreptul pasajelor respective.

Cu lectura cărţilor se termină partea *euristică* (termen de origină grecească = „a găsi") a muncii ştiinţifice, numită astfel, pentru că ea denumeşte tot ce a găsit cercetătorul, ca material util dezvoltării temei propuse. După etapa euristică, urmează a doua şi a treia etapă, etapele propriu-zise de creaţie : organizarea compoziţională a materialelor găsite şi cercetate (a doua etapă) şi redactarea şi stilizarea lucrării.

(Despre aceste ultime două părţi — într-un articol viitor).

Analiza sintactică a frazei

ION DIACONESCU
Universitatea din Bucureşti

Analiza sintactică la nivelul frazei are drept scop determinarea elementelor sale constitutive, adică a propoziţiilor, şi definirea lor pe baza relaţiilor şi a funcţiilor pe care le exprimă. Ca analiza să fie o operaţie inteligentă, este

necesar să se desfăşoare în etape succesive, fiecărei etape fiindu-i caracteristic un anumit proces.

1. Odată receptată fraza, pe cale orală sau scrisă, un rol important capătă normele ortoepice şi ortografice ; majuscula va nota începutul unei fraze, punctul, sfîrşitul frazei, pauza va delimita o unitate sintactică de o altă unitate. Astfel, fraza *Cînd a venit la mine Ion plecase de acasă* poate fi segmentată în două feluri : a. *Cînd a venit la mine, / Ion plecase de acasă* şi b. *Cînd a venit la mine Ion, / plecase de acasă* (fiind bineînţeles vorba de altcineva). Prezenţa virgulei în textul scris sau a pauzei în exprimarea orală constituie, de data aceasta, un indice de delimitare a propoziţiilor.

2. Fraza trebuie receptată aşa cum este dată, fără să fie modificată prin substituiri cu unităţi sintactice apropiate sau echivalente ca înţeles. Astfel, fraza *Am avut plăcerea să te ascult vorbind* este deosebită structural de fraza *Mi-a plăcut să te ascult vorbind,* în plan sintactic, deşi în plan semantic s-ar putea spune că exprimă acelaşi sens. O unitate sintactică trebuie analizată ca atare şi nu prin substituţie cu alta. Cele mai multe erori se săvîrşesc din această cauză. Astfel, prin substituirea locuţiunii verbale *a fi în stare* cu verbul *a putea,* se ajunge la o soluţie falsă din punct de vedere sintactic, deoarece *a fi în stare,* fiind o locuţiune verbală intranzitivă, îşi subordonează o propoziţie subordonată completivă indirectă *El este în stare* **să rezolve orice problemă,** în timp ce verbul *a putea,* ca verb tranzitiv, îşi subordonează o completivă directă *El poate* **să rezolve orice problemă.** La fel, locuţiunea *a trece prin gînd* nu poate fi redusă la verbul *a se gîndi,* în analiza sintactică, întrucît funcţia exprimată de propoziţia subordonată este diferită : *a trece prin gînd* îşi subordonează o propoziţie subiectivă, *Îmi trece prin gînd* **să plec,** în timp ce *a se gîndi* îşi subordonează o propoziţie completivă indirectă *Mă gîndesc* **să plec.**

3. Determinarea unităţilor constitutive ale frazei constituie primul obiectiv al analizei. Calitatea de constituent o au desigur propoziţiile. Pentru identificarea lor într-o frază, după cum se ştie, vom face apel la o serie de indici, cum ar fi : predicatele, elementele de relaţie, semantica şi structura propoziţiilor. În cele ce urmează, ne vom referi la cîteva aspecte de ordin practic mai ales, care apar mai frecvent în analiză şi creează uneori dificultăţi.

4. În ceea ce priveşte determinarea predicatelor, reţin atenţia cîteva situaţii mai speciale, cauzate de elipsa sau de absenţa predicatului. Se consideră eliptică de predicat acea propoziţie care este marcată printr-un element de relaţie propriu sau are alt subiect decît propoziţia cu care se leagă. Astfel, în comunicarea *Nicuşor a plecat la munte iar Florin la mare,* distingem două propoziţii : prima *Nicuşor a plecat la munte* şi a doua *iar Florin la mare,* fiind marcată printr-un alt subiect decît prima ; în schimb, în comunicarea *Nicuşor a plecat la munte şi la mare,* se distinge o singură propoziţie. La fel, comunicarea *Pereţii au urechi şi ferestrele ochi* este o frază formată din două propoziţii : *Pereţii au urechi / şi ferestrele* $\sqrt{\ }$ *ochi,* cu predicatul subînţeles. Omisiunea predicatului se poate nota prin semnul $\sqrt{\ }$ (radical). Situaţia aceasta este obişnuită pentru vorbirea dialogată, unde mai ales în vorbirea interlocutorului, verbul cu valoare de predicat nu este exprimat : *Unde ai fost ieri ? — La cinema, Ce-ai văzut ? — Un film documentar.*

Trebuie considerate propoziţii şi acele unităţi sintactice care sînt marcate printr-un element de relaţie de tip subordonator, cum ar fi : **Deşi bolnav,** *s-a dus totuşi la şcoală, N-am văzut aşa ceva* **de cînd** *lumea. Deşi bolnav, de cînd lumea* sînt propoziţii subordonate cu predicatul subînţeles parţial sau total.

Predicatul nu poate fi identificat în propoziţiile cu structură neanalizabilă de tipul *Bravo, da, nu, Maşina* !

Uneori, făcîndu-se abuz de subînţelesuri predicative, se ajunge la alte unităţi sintactice decît cele existente. Astfel în fraza *Ia-ţi bani cît ţi-or trebui, haine care ţi-or plăcea, arme care-i crede că-ţi vin la socoteală,* nu trebuie subînţeles verbul *a lua* pe lîngă *haine, arme,* acestea făcînd parte, în calitate de complemente directe, din prima propoziţie : *Ia-ţi bani, haine, arme.*

5. Elementele de relaţie — conjuncţiile, locuţiunile conjuncţionale, pronumele şi adverbele relative sau nehotărîte — reprezintă marca de relaţie a unei propoziţii faţă de o altă propoziţie. Ocupînd, în cele mai multe cazuri, o poziţie iniţială în structura unei propoziţii, pot servi, cu bune rezultate, drept indice de delimitare a unei propoziţii în raport cu o altă propoziţie.

Două elemente de relaţie de tip subordonator pot să apară unul lîngă altul cînd exprimă raporturi diferite ; în acest caz, al doilea element de relaţie se ia ca marcă a propoziţiei ce-i urmează, iar primul element se va raporta la o altă propoziţie, de regulă, la prima propoziţie lipsită de marca subordonării. Astfel, în fraza *El a spus* că dacă *va putea va trece pe la noi,* conjuncţia *dacă* se ia cu propoziţia imediat următoare *dacă va putea,* iar conjuncţia *că* se va raporta la propoziţia *că va trece pe la noi.*

În aceeaşi structură sintactică, pot să apară două elemente de relaţie, numai dacă unul este coordonator şi altul subordonator. Această situaţie se întîlneşte numai la propoziţiile subordonate coordonate între ele : *El mi-a promis că va veni* şi că *mă va ajuta ; Nu mi-a spus să tac,* ci să *vorbesc.*

Izolate de propoziţia pe care o leagă, se întrebuinţează uneori conjuncţiile coordonatoare *dar, însă ;* astfel, pot să apară în interiorul propoziţiei coordonate : *Succesele s-au înmulţit, el şi-a păstrat* însă *aceeaşi fire,* în loc de *Succesele s-au înmulţit,* însă *el şi-a păstrat aceeaşi fire ;* alteori, conjuncţia adversativă poate să apară în structura propoziţiei subordonate : *El ar fi vrut să mai arate* însă *multe lucruri.* În aceste cazuri, conjuncţia adversativă se va lua cu propoziţia principală *însă el ar fi vrut.*

6. Unitatea semantică este condiţia existenţei unei propoziţii ; ceea ce este lipsit de înţeles rămîne în afara dimensiunilor structurii sintactice a unei propoziţii. Fiind o condiţie a realizării unei propoziţii, factorul semantic constituie un indice important în delimitarea propoziţiilor dintr-o frază, în determinarea apartenenţei unităţilor sintactice dislocate sau plasate la limita dintre două propoziţii. Numai pe baza unităţii de sens, termenii dislocaţi pot fi raportaţi la unitatea sintactică căreia îi aparţin.

Factorul semantic nu trebuie însă exagerat sau absolutizat în operaţia de delimitare a propoziţiilor, deoarece se întîlnesc unele propoziţii care îşi pun în valoare un anumit sens numai în prezenţa unui termen care, sintactic, se integrează într-o altă propoziţie, ceea ce impune un spor de atenţie în procesul de analiză. În situaţia aceasta, se află următoarele cazuri : Mai întîi, propoziţiile atributive care au ca determinat în regentă pronumele nehotărît *tot :* datorită legăturii strînse dintre pronumele *tot* şi relativul *ce* apar erori de segmentare a propoziţiilor. *Nu tot ce zboară* o propoziţie şi *se mănîncă,* altă propoziţie, în loc de *Nu tot.. se mănîncă,* o propoziţie şi *ce zboară,* altă propoziţie, mai exact, o atributivă pe lîngă pronumele nehotărît *tot.*

Mai frecvente sînt erorile în cazul adverbelor *acolo, atunci, aşa, atît,* urmate de relativele *unde, cînd, cum, cît ;* or, în astfel de situaţii, adverbele *acolo, atunci, aşa, atît* vor intra în componenţa propoziţiilor regente ; *A plecat*

acolo, propoziție principală regentă, *unde l-am trimis,* propoziție subordonată circumstanțială de loc ; *A venit* **atunci,** propoziție principală regentă, *cînd l-am chemat,* propoziție subordonată circumstanțială de timp ; *Vei răspunde* **așa,** propoziție principală regentă, *cum se cuvine,* propoziție subordonată circumstanțială de mod.

Nu fără dificultăți, se determină propozițiile subordonate care au ca termen regent un adjectiv, un adverb sau un verb la participiu sau gerunziu. În mod curent, se segmentează greșit propozițiile circumstanțiale de mod, introduse prin relativele *ce* și *cum* și avînd ca regent un adjectiv sau un adverb. Astfel, o frază de tipul *De rea ce era nu te puteai apropia de ea,* sub impulsul factorului semantic, se împarte *De rea ce era,* o propoziție și *nu te puteai apropia de ea,* altă propoziție, în loc de *ce era,* o propoziție circumstanțială de mod pe lîngă adjectivul *rea* din regentă, și *De rea... nu te puteai apropia de ea,* propoziție principală regentă ; în același fel se va împărți și fraza *De iute ce mergea nu te puteai ține de el,* adică *ce mergea,* propoziție circumstanțială de mod, și *De iute.. nu te puteai ține de el,* propoziție principală regentă.

În cazul verbelor la participiu sau la gerunziu, în calitate de termeni determinați, erorile se produc din cauza neatenției sau a neștiinței : o frază ca *Neputînd să răspundă la toate întrebările, a fost eliminat din concurs,* se împarte în propozițiile *Neputînd... a fost eliminat din concurs,* propoziție principală regentă, și *să răspundă la toate întrebările,* propoziție subordonată completivă directă, pe lîngă verbul la gerunziu *neputînd.*

Delimitarea corectă a propozițiilor la nivelul frazei constituie premisa oricărei analize ; orice eroare de segmentare se reflectă dublu în operația de definire a propozițiilor. Dacă în structura unei propoziții este integrat și termenul regent, propoziția respectivă nu mai poate fi definită. *Neputînd să răspundă la toate întrebările,* considerată în această structură ca o propoziție, ea nu poate fi definită.

7. Definirea propozițiilor și clasificarea lor, în raport cu condițiile concrete în care se realizează, reprezintă, în procesul de analiză, cea de-a doua sarcină, și poate cea mai dificilă.

Fraza este unitatea sintactică alcătuită din cel puțin două propoziții legate printr-un raport. Criteriul fundamental în definirea și clasificarea propozițiilor îl va constitui raportul pe baza căruia două sau mai multe propoziții formează o frază. Se cunosc, în general, două tipuri fundamentale de raporturi : de coordonare, care reunesc propoziții care se află pe același plan, și de subordonare, care reunesc două propoziții care nu se află pe același plan.

În operația de definire a propozițiilor, un rol important au așa-zișii indicatori de funcție : aspectul gramatical al termenului determinat, elementele de relație specifice, elementele de corelație, conținutul raportului, posibilitatea de contragere și alții.

8. Aspectul gramatical al termenului gramatical din propoziția regentă ajută, poate, în cea mai mare măsură, la clasificarea propozițiilor și la definirea lor. După cum se știe, au calitatea de termen determinat, adică pot fi determinate printr-o propoziție subordonată următoarele părți de vorbire : substantivul, pronumele, numeralul, verbul, adjectivul, adverbul și interjecția. În funcție de partea de vorbire determinată, se pot stabili cîteva reguli de definire a propozițiilor subordonate.

a. Cînd termenul determinat din regentă este un substantiv sau un substitut al substantivului, propoziția subordonată este totdeauna o atribu-

tivă : *Găina* care cîntă seara *dimineaţa n-are ou ; Ţi-am trimis cărţi* cîte mi-ai cerut. *S-a întors în satul* unde s-a născut ; *Mi-a plăcut felul* cum a vorbit ; *Speranţa* că lucrarea lui va fi apreciată *i-a dat curaj.* Propoziţiile subordonate introduse prin *care, cîte, unde, cum, că* sînt atributive pentru că determină fiecare cîte un substantiv.

b. Verbul, în calitate de determinat, manifestă numeroase posibilităţi de determinare printr-o propoziţie subordonată. Aspectele de ordin semantic şi gramatical ale verbului servesc drept indicatori de funcţie a subordonatei.

Caracterul tranzitiv al unui verb condiţionează prezenţa unei propoziţii subordonate completive directe: *El a aflat* că va fi premiat. Întrebuinţarea elementelor de relaţie va fi condiţionată de conţinutul subordonatei ; aceeaşi propoziţie regentă poate avea mai multe feluri de completive : *Colegul meu ştie* — că vine mîine, să vină mîine, cine vine mîine, de ce vine mîine, cîţi vin mîine, unde vine mîine, cînd vine, cum vine, dacă vine.

Aspectul gramatical impersonal al unui verb sau al unei expresii verbale constituie un indice de definire a subordonatelor subiective, în opoziţie cu completivele directe, cu care subiectivele sînt identice ca expresie : *El zice* că totul a mers foarte bine (completivă directă) şi *Se zice* că totul a mers foarte bine (subiectivă). În acest caz, distincţia dintre subordonata completivă şi subordonata subiectivă este relevată de opoziţia dintre forma personală şi impersonală a verbului regent.

În prezenţa unui verb copulativ în calitate de determinat, propoziţia subordonată îndeplineşte funcţia de nume predicativ şi se defineşte ca fiind o subordonată predicativă : *Datoria noastră este* să învăţăm ; *Convingerea lui este* că va reuşi ; *Prietenul tău este* ce eşti şi tu ; *El este* cum eşti şi tu.

c. Adjectivul şi adverbul prezintă în comun categoria comparaţiei. Cu această formă, atît adjectivul cît şi adverbul pot fi determinate de subordonate circumstanţiale de mod comparative: *Fata moşului era mai harnică* decît fata babei ; *L-am prins mai repede* decît îmi închipuiam. Fără referire la comparaţie, adjectivele şi adverbele pot fi determinate de circumstanţiale modale de identificare : *De rele* ce sînt, *nu pot să trăiască la un loc ; De repede* ce vorbea, *nu l-am înţeles prea bine ; Supărată* cum era, *nu-i mai ardea de nimic.*

În afara întrebuinţărilor comune, adjectivul şi adverbul cunosc şi întrebuinţări proprii. Astfel, adjectivul poate să fie determinat de propoziţii completive indirecte : *El este bucuros* de ce-a făcut ; cauzale : *Fericit* pentru că a reuşit, s-a întors acasă. Adverbul, în calitate de determinat, poate să intre în relaţie cu o subordonată subiectivă : *Desigur* că ai dreptate ; *Fireşte* că mă voi întoarce repede ; *Poate* că n-are dreptate ; *Cu siguranţă* că va reuşi.

9. Elementele de relaţie, în măsura în care sînt întrebuinţate numai în structura unor anumite propoziţii, pot constitui un auxiliar în definirea unor raporturi. Astfel, raportul de coordonare copulativ este marcat prin prezenţa conjuncţiei *şi,* adversativ, prin conjuncţiile *dar, însă, ci,* disjunctiv, prin conjuncţiile *ori, sau, fie,* conclusiv, prin conjuncţiile şi locuţiunile *deci, aşadar, prin urmare.* Dintre subordonate, prin elemente de relaţie specifice, se realizează circumstanţialele de cauză — *pentru că, fiindcă, din cauză că, întrucît, căci, deoarece, de vreme ce ;* consecutivele cu *încît,* modalele comparative condiţionale sau ireale

introduse prin locuţiunile conjuncţionale *ca şi cum, ca şi cînd,* concesivele construite cu *deşi, cu toate că, măcar că, chiar dacă.*

Celelalte elemente de relaţie, cu întrebuinţări multiple, îşi definesc valoarea în context, în raport cu aspectele de ordin gramatical sau semantic ale termenului determinat. Astfel, adverbul relativ *unde* va fi marca unei atributive, dacă termenul determinat din regentă este un substantiv — *S-a întors în satul* **unde a învăţat** — marca unei circumstanţiale de loc pe lîngă un verb — *S-a întors* **unde a învăţat** ; marca unei cauzale — *Era ameţit* **unde a învăţat prea mult** ; marca unei subiective sau completive, în funcţie de valoarea personală sau impersonală a verbului determinat — *Se ştie* **unde a plecat** (subiectivă), *El ştie* **unde a plecat** (completivă). Din această cauză nu opinăm pentru folosirea întrebării în definirea propoziţiilor subordonate.

Analiza sintactică a frazei trebuie să fie cît mai complexă, să îmbrăţişeze toate aspectele pe care le implică o propoziţie, sub raportul relaţiei, structurii, scopului comunicării şi modalităţii ; nu trebuie să se limiteze numai la *propoziţie principală* sau *propoziţie secundară completivă directă.*

Probleme şi exerciţii

G. BELDESCU
I.C.P.P.D., Bucureşti

1. Pe uşa sau deasupra uşii clasei voastre stă scris : *Clasa V-a, Clasa VI-a A* etc. Pe portalul de la intrarea în comuna voastră am citit : *Bine a-ţi venit !* În magazinul vostru alimentar un afiş în culori anunţă că există *Telemea de oii* şi că preţul ei este de *21 leii.* Pe una dintre firmele verticale ale croitoriei voastre un mucalit a scris, aşezînd cuvintele unul sub altul : *Întoarcem / pe dos / haine / dame / bărbaţi...*

Nu toţi cei din partea de sud a ţării sînt convinşi că avem o limbă literară, normată, diferită adeseori de vorbirea din Bucureşti, că, după rigorile ei, trebuie să scriem : *ţigară, angajăm, tuşă,* nu : *ţigare, angajem, tuşe.* Limba literară reprezintă, în pronunţare, în ortografie, în gramatică şi în vocabular, norma supradialectală unică a unei etape din evoluţia limbii comune. Această normă trebuie respectată şi apărată. Dacă unii îşi iau libertatea să recurgă la forme ca : *ţigare, angajem, tuşe,* pentru că aşa rostesc ei, alţii şi-ar putea îngădui să întrebuinţeze în ziare, reviste, cărţi de ştiinţă sau de tehnică, grafiile : *ţîgarî, angajăz, tuşî,* care reflectă rostiri dialectale ca şi primele.

Învăţînd în şcoală să vorbiţi şi să scrieţi corect, învăţaţi de fapt să respectaţi şi să apăraţi limba literară actuală. Cred însă că aţi putea face şi mai mult. V-aş propune, de exemplu, să constituiţi un *cerc pionieresc al limbii literare,* în grija căruia să cadă ceea ce apare scris în interiorul şcolii voastre sau, eventual, chiar în comuna voastră. Nu treceţi indiferenţi pe lîngă orice e scris şi se adresează publicului : afişe, reclame, pancarte, gazete de stradă, indicatoare etc. Împreună cu profesorul vostru de limba română, găsiţi şi organizaţi mijloacele de corectare şi de prevenire a erorilor şi interveniţi pentru aceasta, cu prestigiu şi cu decenţă, chiar la întreprinderi, instituţii etc. din comună. Ne-ar bucura orice succes al vostru în activitatea pe care v-am sugerat-o.

2. Tu	mă	lauzi.
	te	
	îl	
	ne	
	le	

Sarcini : (a) Din materialul dat puteţi alcătui cinci propoziţii, fiecare cu cîte un complement direct exprimat prin pronume în acuzativ. Într-o singură propoziţie complementul direct este una şi aceeaşi persoană cu subiectul, adică arată că obiectul lucrării, cel ce suferă acţiunea, este chiar cel care o face. Descoperiţi-l. (b) Pronumele găsit de voi are deci două însuşiri morfologice şi sintactice principale : una care-l aseamănă cu celelalte patru pronume şi alta care-l deosebeşte de restul pronumelor din tablou. Scrieţi ordonat aceste însuşiri. (c) În propoziţia : *Ion te laudă,* pronumele are numai una dintre însuşirile notate de voi, deşi pare acelaşi cuvînt cu cel din tablou. Care este însuşirea şi de ce pronumele n-o are şi pe cealaltă ? (d) Sînteţi în măsură să precizaţi ce fel de pronume în acuzativ am folosit în propoziţiile construite după tablou şi cum le putem distinge. (e) Alcătuiţi propoziţii din predicat şi complement direct pronume, fiecare la persoana indicată în paranteze. Arătaţi ce fel de pronume aţi folosit şi motivaţi recunoaşterea fiecăruia aşa cum aţi procedat mai sus : CD(3 sg.) — P(1 sg.) ; CD(2 sg.) — P(2 sg.) ; CD(2 pl.) — P(3 sg.) ; CD(1 pl.) — P(1 pl.) ; CD(1 sg.) — P(3 pl.) ; CD(2 pl.) — P(2 pl.) ; CD(3 pl.) — P(2 sg.) ; CD(2 sg.) — P(1 pl.) ; CD (1 sg.) — P(1 sg.).

3. Tu	îmi	aminteşti.
	îţi	
	îi	
	ne	
	le	

Urmînd strict modelul exerciţiului precedent, formulaţi-vă singuri, în scris, sarcinile şi răspundeţi la ele.

4. Nu se ştie Nu ştim	c e v a.	
	cine ce dacă unde cînd cum	va veni.

Sarcini : (a) După tabloul de mai sus puteţi alcătui două propoziţii şi douăsprezece fraze. Dintr-un volum anterior al acestei culegeri, aţi învăţat să deosebiţi funcţiile sintactice ale pronumelui nehotărît *ceva* în relaţie cu verbe asemănătoare celor de faţă (*Se culege ceva / Culege ceva*). Amintiţi-vă soluţiile exerciţiului şi raţionamentele care v-au dus la ele. (b) Între propoziţiile subordonate din cele douăsprezece fraze şi funcţiile pronumelui nehotărît din cele două propoziţii există o anumită corespondenţă, pe care trebuie s-o descoperiţi. (c) Deci o parte de propoziţie poate fi exprimată şi la nivelul frazei, printr-o propoziţie subordonată. Încercaţi să precizaţi în ce limite funcţionează această corespondenţă.

5. Drumul e	frumos. cum îmi place mie.
Andrei este	inginer. ce e şi tatăl meu.
Părerea mea este	aceasta. să continuăm lucrul.

Sarcini : (a) Puteţi alcătui după tabloul de mai sus şase comunicări. În două dintre ele, cuvintele din dreapta liniei verticale *califică* subiectul, arătînd *ce este* el ; care sînt ? În alte două, cuvintele *califică* iarăşi subiectul, arătînd însă *cum este* el ; descoperiţi-le. În alte două, cuvintele din dreapta liniei verticale *identifică* subiectul, arătînd *cine anume este* el ; indicaţi-le. (b) Dacă aţi fost atenţi la exerciţiul precedent, puteţi explica acum de ce aici, ca şi în alte situaţii asemănătoare, aceeaşi idee poate fi spusă cînd printr-o parte de propoziţie în cadrul unei propoziţii, cînd printr-o propoziţie subordonată în cuprinsul unei fraze.

6. Completînd corect spaţiile libere din text şi urmărind cu atenţie etapele exerciţiului, veţi înţelege mai bine şi veţi reţine mai uşor două acorduri dificile.

(a) În fraza : *Clădirea pe acoperişul căreia vezi un singur coş e casa lui,* propoziţia secundară este . . . . . , cu funcţia de subordonată . . . . . Cuvîntul subordonator este un pronume . . . . . , la genul . . . . . , numărul . . . . . şi cazul . . . . . Cuvîntul determinat de propoziţia subordonată este . . . . . , deci, ca parte de vorbire, un . . . . . .

(b) Pronumele relativ *căreia* din fraza dată este atributul genitival al substantivului . . . . . El se acordă însă *în gen* şi *în număr* cu alt substantiv, cu . . . . . .

(c) În frazele următoare introduceţi pronumele relativ *care* la formele cerute de acordul lui în text : *Băiatul pe chipul. . . . citeşti atîta nevinovăţie este Andrei. Fata în ochii . . . . . citeşti atîta nevinovăţie este Ileana. Băieţii pe chipul . . . . citeşti atîta nevinovăţie sînt Ion şi Andrei. Fetele în ochii . . . . . citeşti atîta nevinovăţie sînt Maria şi Ileana.*

În prima frază, relativul se acordă cu substantivul . . . , dar determină substantivul . . . . . În a doua frază, relativul se acordă în . . . . şi în

. . . . cu substantivul . . . . . , dar determină alt substantiv, pe . . . . . În fraza a treia şi a patra, forma după gen a relativului este aceeaşi, deşi se acordă cu substantive de genuri diferite (primul . . . . , al doilea . . . . .). Forma comună se datoreşte faptului că . . . . . .

(d) Aţi observat că substantivul cu care se acordă pronumele relativ se află în propoziţia regentă şi că este cel la care se referă întreaga propoziţie . . . . . .

(e) Fraza dintru început se poate construi şi cu pronumele relativ înaintea substantivului al cărui atribut genitival este : *Clădirea pe . . . . . acoperiş vezi un singur coş e casa lui.*

Prin schimbarea locului pronumelui relativ, s-au produs următoarele modificări : relativul se rosteşte fără . . . la sfîrşit ; substantivul determinat de relativ nu mai are . . . . . ; a apărut un cuvînt nou, . . . , care, ca parte de vorbire, este . . . . . .

(f) În fraza modificată, relativul a rămas tot la genul . . . . şi la numărul . . . . , pentru că substantivul cu care se acordă este . . . . , deci acelaşi ca înainte.

Articolul posesiv apărut se află însă la genul . . . . . şi la numărul . . . . . , deoarece el se acordă cu alt substantiv, cu . . . . . (cel determinat de relativ).

Să precizăm, deci, regulile diferite de acord : — pronumele relativ se acordă în gen şi în număr cu substantivul din propoziţia . . . . . , la care se referă întreaga subordonată . . . . . ; — articolul posesiv se acordă în gen şi în număr cu substantivul determinat de pronumele . . . . . (= atribut genitival).

(g) Felul cum acţionează aceste reguli în frazele noastre demonstrative poate fi reprezentat astfel :

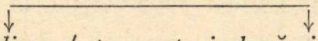

Clădirea / pe acoperişul căreia vezi un singur coş / e casa lui.

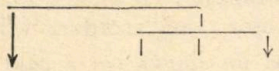

Clădirea / pe al cărei acoperiş vezi un singur coş / e casa lui.

Indicaţi în acelaşi fel acordurile pe care le avem în vedere, în frazele de la punctul (c). Schimbaţi apoi, în toate, poziţia pronumelui relativ şi indicaţi, tot ca mai sus, acordurile apărute.

(h) După completare, arătaţi, ca mai înainte, acordul articolului posesiv şi al pronumelui relativ : *Muntele . . . cărui vîrf îl priveşti e Postăvarul. Muntele . . . cărui vîrfuri le priveşti este Retezatul. Munţii . . . căror locuitori îşi zic „pădureni" ţin de Poiana-Ruscăi. Muntele . . cărui pantă o urcăm e Caraimanul. Avem o plantă . . . . . floare trăieşte o singură zi. Am răsădit o plantă . . . . . flori sînt de un roşu aprins. Am văzut nişte plante . . . . flori par de ceară. Colegul . . . . . purtare m-a impresionat este Andrei. Colegul . . . . . fapte nu le aprob este Ionescu. Colegul . . . . pantofi sînt curaţi e Mihai. Colegii . . . . teme nu au greşeli scriu cu grijă, fără grabă.*

(i) Căutaţi în volumele anterioare ale acestei culegeri un exerciţiu cu acordurile de mai sus şi completaţi-l cu schema grafică a celor două acorduri din fiecare frază construită după tabloul dat.

Erori semantice

LUIZA SECHE
Institutul de lingvistică

Ampla dezvoltare a învăţămîntului de toate gradele, lărgirea reţelei de radio şi de televiziune, apariţia şi răspîndirea unui mare număr de cărţi, ziare şi reviste şi — în general — extinderea tuturor mijloacelor de instrucţie şi de cultură contribuie la perfecţionarea, cultivarea şi înfrumuseţarea limbii române. Cu toate acestea, în folosirea unor neologisme se constată greşeli care alterează fie forma, fie conţinutul lor [1]. Din prima categorie, frecvente sînt mai cu seamă erorile care — datorită comodităţii, unor dificultăţi de adaptare, unor confuzii cu cuvinte existente în limbă sau unei culturi superficiale — apar atît în scriere, cît şi în vorbire :

a) litere parazite : *indentitate, inopinant, repercursiune, tranversa* în loc de : *identitate* (cf. fr. *identité,* lat. *identitas*), *inopinat* (cf. fr. *inopiné*), *repercusiune* (cf. fr. *répercussion,* lat. *repercussio*), *traversa* (< fr. *traverser*) ;

b) litere omise : *conjunctură, contigenţă, delicvent, frusta, oprobiu, promt* în loc de : *conjunctură* (cf. fr. *conjoncture*), *contingenţă* (cf. it. *contingenza,* fr. *contingence*), *delincvent* (cf. lat. *delinquens,* fr. *délinquant,* it. *delinquente*), *frustra* (< fr. *frustrer,* lat. *frustrari*), *oprobriu* (< lat. *opprobrium,* cf. fr. *opprobre*), *prompt* (cf. fr. *prompt,* lat. *promptus*) ;

c) litere înlocuite : *esclusiv, esclusivism, esclusivitate, escursie* în loc de : *exclusiv* (cf. fr. *exclusif*), *exclusivism* (< fr. *exclusivisme*), *exclusivitate* (< fr. *exclusivité*), *excursie* (< fr. *excursion,* lat. *excursio*) ; *excroc, excrocherie* în loc de : *escroc* (< fr. *escroc*), *escrocherie* (cf. fr. *escroquerie*) ; *bestibul, filigram, filigramat, pantomină* etc. în loc de *vestibul* (< fr. *vestibule,* cf. lat. *vestibulum*), *filigran* (cf. fr. *filigrane,* it. *filigrana*), *filigranat* (cf. fr. *filigrané*), *pantomimă* (cf. fr. *pantomime,* lat. *pantomimus,* ngr. *pantomimos* < *pan* „tot" + *mimos* „imitator") etc.

Printre erorile curente se numără şi confuziile care există între unele cuvinte apropiate ca formă şi adesea şi ca sens. Asemănarea fonică facilitează confuzia dintre ele, astfel încît, în mod cu totul eronat, unele sînt întrebuinţate în locul altora fără nici un discernămînt şi fără să se ţină seama de proprietatea termenilor respectivi. Alături de o m o n i m e — cuvinte cu formă identică şi cu sensuri total diferite : *rac* „crustaceu" — *rac* „tirbuşon", *rasă* „grup biologic de oameni sau de animale domestice" — *rasă* „veşmînt călugăresc", *lin* „specie de peşte" — *lin* „domol, liniştit, încet", *masă* „mobilă" — *masă* „mulţime", *somn* „specie de peşte" — *somn* „stare de repaus" etc., de s i n o n i m e — cuvinte cu formă diferită şi cu sensuri echivalente sau foarte apropiate : *vreme* — *timp, munci* — *lucra, lalea* — *tulipă, trandafir* — *roză, cristal* — *cleştar, azot* — *nitrogen, soţie* — *nevastă, preot* — *popă* etc., şi de a n t o n i m e — cuvinte diferite ca formă şi diametral opuse ca sens : *mic* — *mare, nou* — *vechi, sus* — *jos, bătrîn* — *tînăr, gras* — *slab, pozitiv* — *negativ, tare* — *moale* etc., există o a

[1] Vezi şi Theodor Hristea, *Observaţii asupra folosirii neologismelor în limba română contemporană,* în *Limbă şi literatură,* vol. IV, 1972, p. 591—605 ; Valeria Guţu Romalo, *Corectitudine şi greşeală (Limba română de azi),* Bucureşti, 1972 ; Luiza Seche, *Neologismele...,* în *Presa noastră,* nr. 3, 1973, p. 32—34 ; *Limba română corectă (Probleme de ortografie, gramatică, lexic),* Bucureşti, 1973.

patra categorie de cuvinte, asemănătoare ca formă — deci apropiate de omonime —, însă diferite din punct de vedere al sensului, denumite p a r o n i m e. Această ultimă categorie prezintă o deosebită importanţă pentru cultivarea limbii, deoarece similitudinea formală a dat naştere la numeroase confuzii semantice, mai ales în mintea oamenilor mai puţin instruiţi şi mai puţin cunoscători ai vocabularului românesc actual. Despre unele aspecte provocate de confuzia dintre termeni asemănători ca formă s-a ocupat prof. Boris Cazacu, *Folosirea derivatelor cu sufixele* -a l şi -a r, publicat în *Limbă şi literatură pentru elevi*, nr. 2, 1973, p. 11—13. Sînt analizate, aici, derivatele cuvintelor *familie, literă, origine* + suf. *-al (familial, literal, original)*, respectiv, + suf. *-ar (familiar, literar, originar)* şi greşita lor folosire în diverse contexte. În aceeaşi categorie intră şi : a r b i t r a l (< fr. *arbitral*) cu sensurile „hotărît de arbitri" *(Sentinţă arbitrală. Decizie arbitrală)* şi „format din arbitri" *(Comisie arbitrală. Corp arbitral)*, confundat, adesea, cu a r b i t r a r (< fr. *arbitraire*, cf. lat. *arbitrarius*) cu valorile „(făcut) la întîmplare" *(Joc arbitrar)* şi „(făcut) după bunul plac, prin extensiune, samavolnic, despotic" *(Soluţie arbitrară. Pedeapsă arbitrară. Acţiune arbitrară)* ; n u m e r a l (cf. fr. *numéral*, lat. *numeralis*) „parte de vorbire care denumeşte un număr, o determinare numerică sau ordinea unei numărări" *(Şapte este un numeral cardinal)* şi n u m e r a r (cf. fr. *numéraire*) „sumă de bani în monede sau în hîrtie-monedă, bani-gheaţă, bani-lichizi" *(Plăţile trebuiau făcute în numerar)* ; o r d i n a l (cf. fr. *ordinal*, lat. *ordinalis*) cu sensul „care indică ordinea, rangul, locul într-o serie" *(Numeralul ordinal indică locul ocupat de un obiect într-o grupă de obiecte identice)* şi o r d i n a r (cf. fr. *ordinaire*, lat. *ordinarius)* cu semnificaţiile „comun, obişnuit, normal, frecvent, simplu, de rînd" *(Caşmirul şi diamantele erau pentru boieroaice podoabe ordinare.* Oţetea*)*, „de calitate inferioară, fără valoare, prost" *(Strune ordinare din păr alb din coadă de cal.* Sadoveanu) şi „(despre oameni şi acţiunile lor) vulgar, grosolan, josnic" *(De ce să fiu rău* şi *ordinar ?* Vlahuţă*)*.

O altă sursă de greşeli în exprimare o constituie prezenţa în limbă a unor cuvinte apropiate ca formă şi, uneori, şi ca sens şi care, folosite la întîmplare, dau naştere la grave şi supărătoare confuzii paronimice :

— substantive — infinitive lungi —, abstractele unor verbe de conjugarea I terminate în *-are*, înlocuite cu substantive derivate cu sufixul *-aţie :* a l i e n a r e (< *aliena*, cf. fr. *aliéner*, lat. *alienare*) „transmitere a dreptului de proprietate, înstrăinare a unui bun" *(Alienarea bunurilor rămase de la părinţi)* şi a l i e n a ţ i e (cf. fr. *aliénation*, lat. *alienatio*) „boală mintală, nebunie" *(X suferă de alienaţie mintală)*. În limbajul curent am auzit contexte de felul : *Alienarea mintală i-a scurtat viaţa,* alături de *Alienaţia casei şi a grădinii de către nepoţi... ;* c o m u n i c a r e (< *comunica* < fr. *communiquer*, lat. *communicare*) cu sensurile „acţiunea de a comunica şi rezultatul ei" *(Limba este un mijloc de comunicare între oameni)*, „înştiinţare, informaţie, ştire" *(Comunicările de pe teren au fost clare)* şi c o m u n i c a ţ i e (cf. fr. *communication*, lat. *communicatio*) „mijloc de legătură între două puncte, legătură, contact" *(Căi de comunicaţie)*. Este clară confuzia dintre cei doi termeni în fraze ca : *L-a întristat profund comunicaţia transmisă* şi *Magistrala Nord-Sud este o cale de comunicare modernă* şi *directă ;* i n v i t a r e (< *invita* < fr. *inviter*, lat. *invitare*) „chemare, convocare" *(Invitarea profesorilor la banchetul absolvenţilor a produs vii discuţii)* şi i n v i t a ţ i e (cf. fr. *invitation*, lat. *invitatio*) „bilet, afiş etc. prin care cineva este solicitat să participe la un spectacol, la o reuniune, la o festivitate etc." *(Invitaţiile la agapă au fost expediate cu o lună înainte)*. Nici în-

tr-un caz nu este corectă folosirea : *Invitările au fost trase la rotaprint în 75 de exemplare;* m a n i f e s t a r e (< *manifesta* < fr. *manifester,* lat. *manifestare*) „acţiunea de a manifesta şi rezultatul ei ; semn, dovadă" *(La Galaţi a avut loc o puternică manifestare cultural-educativă)* şi m a n i f e s t a ţ i e (cf. fr. *manifestation,* lat. *manifestatio*) *(Manifestaţia oamenilor muncii cu prilejul zilei de 23 August),* dar nu şi *Au participat cu toţii la manifestarea de pe stadionul Republicii ;*

— cuvinte ale căror teme prezintă asemănări : a m p l a s a r e (< *amplasa,* cf. *emplacement*) „fixare, aşezare într-un anumit loc a unei instalaţii, a unei maşini etc." *(Amplasarea în jurul unei surse de energie a fost bine gîndită)* şi p l a s a r e (< *plasa* < fr. *placer*) „a repartiza pe cineva într-un anumit post, într-un anumit loc" *(Ieri s-au făcut plasările brigăzilor pe şantier).* Incorectă şi supărătoare este exprimarea : *Amplasarea noilor absolvenţi în producţie a fost făcută într-un cadru festiv* şi, de asemenea, *Plasarea unor obiective industriale în zonele bogate în materiile prime necesare...) ;* c o m p l e m e n t (< fr. *complément,* lat. *complementum*) cu sensurile „adaos, complinire" şi „parte de propoziţie care determină un verb, un adjectiv sau un adverb" şi c o m p l i m e n t (< fr. *compliment,* it. *complimento*) „cuvînt de respect, de laudă, de măgulire ; (la pl.) salutări trimise prin intermediul cuiva" *(Transmite complimente tuturor colegilor din partea mea).* Este greşită utilizarea din citatele : *I-am transmis complemente şi urări de sănătate* sau *În frază avem un compliment direct şi două complimente circumstanţiale ;* c o n ş t i i n ţ ă (< fr. *conscience,* lat. *conscientia*) „forma cea mai înaltă, proprie omului, de reflectare a realităţii obiective ; ansamblu de procese psihice variate pe care le posedă fiinţa umană ; înţelegere" (*X are conştiinţa valorii sale reale*) şi c u n o ş t i n ţ ă (< *cunoaşte* < lat. * *connoscere* = *cognoscere*) „faptul de a poseda informaţii, date asupra unui subiect, a unei probleme etc. ; (la pl.) totalitatea noţiunilor, ideilor, informaţiilor pe care le are cineva într-un domeniu oarecare" *(Popescu posedă ample cunoştinţe în această problemă).* Suferă din punct de vedere semantic o frază ca : *Elevul dă dovadă de temeinică conştiinţă a materiilor ;* e n u m e r a (< fr. *énumérer,* lat. *enumerare*) „a menţiona una cîte una unităţile componente ale unui tot" (*Enumeră motivele pentru care nu a putut veni*) şi n u m ă r a (< lat. *numerare*) „a socoti numărul de obiecte sau de persoane dintr-o mulţime" *(Profesorul numără copiii din clasă).* Este greşită întrebuinţarea lui *enumera* în contextul : *Erau 300 de participanţi, fără a mai enumera copiii ;* f i n a l (< cf. lat. *finalis,* fr. *final*) „încheiere, sfîrşit al unei opere, al unei întîmplări etc." *(Finalul filmului nu a fost deloc convingător)* şi f i n a l i t a t e (cf. fr. *finalité)* „scop, ţintă către care tinde o activitate" *(Finalitatea acestei acţiuni este ceea ce preocupă pe membrii echipei). Finalitate* în citatul de mai jos înlocuieşte greşit pe *final : Finalitatea piesei a decepţionat pe spectatori ;* f i n i t (cf. fr. *fini,* lat. *finitus*) „mărginit, limitat ; (despre produse) terminat, sfîrşit" *(Operaţia finită a permis trecerea la o altă acţiune)* şi f i n i s a t (după fr. *finissant, finissage, finition*) „(despre produse, lucrări etc.) care a căpătat formă definitivă" (*Mărfurile finisate au fost supuse controlului de calitate).* Nu putem înlocui cele două paronime unul cu celălalt fără ca exprimarea să nu sufere : *Lucrarea nefinită mai avea nevoie de stilizare ;* f o r t u i t (cf. fr. *fortuit,* lat. *fortuitus*) „venit pe neaşteptate, neprevăzut, întîmplător" *(Sosirea fortuită a inspectorului i-a descumpănit)* şi f o r ţ a t (< *forţa* < it. *forzare,* fr. *forcer,* lat. *fortiare*) „silit, impus cu forţa, făcut prin violenţă, printr-un efort deosebit" *(Internarea forţată în spital l-a îngrozit).* Incorect este înlocuit *forţat*

cu *fortuit* în fraza : *Ducerea fortuită a copiilor la grădiniță trebuie evitată ;* greva (< fr. *grever*) „a împovăra, a încărca o proprietate cu ipoteci, un buget cu cheltuieli" *(Ratele pentru mașină grevează asupra bugetului lor)* și grefa (< fr. *greffer*) „a face o grefă" *(Doctorul i-a grefat țesut sănătos la locul operației).* Contraindicată este folosirea lui *grefa* într-un context ca acesta : *Noi cheltuieli grefează asupra salariului lui ;* imemorial (cf. fr. *immémorial)* „dintr-o epocă îndepărtată, uitat, străvechi" *(Obiecte de podoabă datînd dintr-o perioadă imemorială)* și imemorabil (< fr. *immémorable,* lat. *immemorabilis)* „care nu merită să fie reținut de memorie, care poate fi uitat" ; vezi și *memorabil* „demn de ținut minte ; remarcabil, important" *(Amănunte imemorabile, lipsite de semnificație și de valoare) ;* inovator (cf. fr. *innovateur*) „(persoană" care inovează ceva, care introduce o inovație" *(Inovatorii aduc o deosebită contribuție la sporirea productivității muncii)* și novator (cf. fr. *novateur,* lat. *novator*) „înnoitor, primenitor" *(Mișcarea novatoare de idei din cultura contemporană).* Trebuie evitate formulări ca : *Novatorii din uzină și-au spus părerea în problema discutată ;* lucrativ (cf. fr. *lucratif,* lat. *lucrativus*) „care aduce cîștig, rentabil, profitabil, bănos" *(Ameliorările aduse procesului de fabricație s-au dovedit pe cît de utile, pe atît de lucrative)* și lucrător (< lucra + suf. *-ător*) „care lucrează activ, harnic" *(Tineretul era lucrător și entuziast).* De multe ori auzim formulări incorecte ca : *La fabrica de medicamente din Iași, brigada femeilor era deosebit de lucrativă ;* mutual (< fr. *mutuel,* cf. lat. *mutuus*) „care se execută în mod reciproc și simultan" *(Tratatele încheiate între țările socialiste prevăd înțelegere mutuală între părțile contractante)* și mut (< lat. *mutus, -a, -um*) „care se face, se petrece în tăcere, fără cuvinte, care nu se exprimă prin cuvinte" *(Ascult pierdută muta lui chemare.* Otilia Cazimir). Destul de des, în limbajul oamenilor mai puțin instruiți, este folosit *mutual* cu sensul lui *mut,* ca în exemplul : *N-a înțeles întrebarea mutuală din privirea copilului... ;* or (< fr. *or*) „așadar, deci" *(Or, acum era momentul marilor lovituri pentru care trebuia îndrăzneală și șiretenie.* Titus Popovici) și ori (etimologia necunoscută, cf. *ver, veri)* „sau" *(Voi merge ori cu voia ori fără voia voastră.* Negruzzi). În presă întîlnim, uneori, pe *ori* în locul lui *or : Ori, se știe că în viața sportivă orice abuz este dăunător ;* prenume (cf. fr. *prénom,* lat. *prenomen)* „numele de botez al cuiva, numele mic" *(Prenumele fetei era Florica)* și pronume (cf. lat. *pronomen,* fr. *pronom)* „parte de vorbire care ține locul unui substantiv" *(Declinarea pronumelui personal).* În limbajul curent auzim adesea (pe unele formulare-tip am văzut și scris) : *Completați numele și pronumele* ; releva (< fr. *relever,* lat. *relevare*) „a scoate în relief, a evidenția, a (se) remarca" *(Eu cred că asta trebuie relevat.* Caragiale) și revela (< fr. *révéler,* lat. *revelare*) „a dezvălui, a destăinui, a descoperi" *(Creangă revelase în vorbirea poporului și în tezaurul lui de ziceri tipice o bogată vînă a humorului.* Vianu). În scrisul contemporan, de foarte multe ori, cei doi termeni sînt confundați și înlocuiți, în mod greșit, unul cu celălalt ; simplu (cf. fr. *simple,* lat. *simplus*) „format dintr-un singur element sau din elemente omogene ; (despre oameni și manifestările lor) lipsit de rafinament, de afectare, modest, cinstit, sincer" *(La un semn deschisă-i calea și s-apropie de cort Un bătrîn atît de simplu, după vorbă, după port.* Eminescu) și simplist (cf. fr. *simpliste*) („despre concepții, raționamente, sisteme etc.) care consideră lucrurile superficial, unilateral, bazat pe simplism, sărac, precar" *(Totul e organizat și dominat de un spirit comercial simplist.* Ralea). Utilizarea lui *simplist* în locul lui *simplu,* pe lîngă faptul că este o improprietate semantică, mai are inconve-

nientul că acordă contextului o valoare inversă decît cea dorită : *Comportarea tinerilor era simplistă, directă, nonconformistă ;* s u m m u m (< lat. *summum*) „punctul cel mai înalt, culme care nu poate fi depășită" *(Poezia eminesciană a atins summum-ul sensibilității românești)* și s u m ă (< lat. *summa*) *(Suma binelui în lume covîrșește suma răului.* Bolintineanu). Substituția celor două cuvinte este contraindicată chiar dacă, din punct de vedere semantic, o oarecare apropiere de înțeles există între ele. De aceea, un citat ca cel de mai jos — care mai conține și un pleonasm — produce cel puțin confuzie în mintea cititorilor : *Summum-ul creației populare, considerat în ansamblu, covîrșește, prin sensibilitate și puritate, creația cultă* sau *Un summum de cunoștințe. Un summum de concepții și ipoteze* ; t e m e r a r (cf. *téméraire,* lat. *temerarius*) „îndrăzneț, cutezător" *(Pare într-adevăr un călător temerar, pornit de pe acele culmi singuratice spre alte culmi.* Bogza) și t e m ă t o r (< *teme* < lat. *timere* + *-ător*) „care se teme sau care inspiră teamă ; fricos, înfricoșător" *(Slab, bolnăvicios de un caracter aspru, temător.* Alecsandri). Este cu totul nerecomandabilă substituirea lui *temător* cu *temerar,* așa cum apare ea în exemplul de mai jos : *Ideea temerară că nu va izbuti îi paralizează orice inițiativă ;* t o t a l i t a r (cf. fr. *totalitaire*) „(despre state, regimuri politice) care aplică sau preconizează dictatura unei minorități, majoritatea populației fiind lipsită de drepturi și de libertăți cetățenești" *(Politică totalitară, de segregație rasială practicată de guvernul Republicii Africa de Sud împotriva populației de culoare)* și t o t a l (cf. fr. *total,* lat. *totalis*) „care cuprinde totul, întreg, general, complet ; desăvîrșit, deplin" *(Lumea pare deodată o frescă, prin proporții, prin frumusețe, printr-o înfățișare totală de apoteoză.* Bogza). Înlocuirea lui *total* cu cuvîntul asemănător ca formă, dar diferit ca sens, *totalitar* este o eroare : *O inexplicabilă și totalitară schimbare de concepție și de comportament ;* v i n d i c a t i v (< fr. *vindicatif,* cf. lat. *vindicare*) „înclinat, pornit spre răzbunare, răzbunător" *(Dimitrie Cantemir avea multe însușiri bune, dar era poruncitor, aspru și vindicativ.* Iorga) și v i n d e c ă t o r (< *vindeca* < lat. *vindicare* + suf. *-ător*) „care are însușirea de a alina sau de a vindeca" *(Un izvor a cărui apă avea puteri vindecătoare.* Șezătoarea). Nu pot fi acceptate exprimări de tipul : *Medicamente vindicative* sau *Efectul vindicativ al unui tratament cu aerosoli,* nici în glumă ; v i z a (< fr. *viser*) „a aplica o viză pe un act oficial pentru a-l face valabil" *(O ferestruie mică... pe unde se cumpără și se vizează biletele.* Sebastian) și a v i z a (< fr. *aviser,* it. *avisare*) „a înștiința în prealabil, a avertiza ; a-și da avizul, părerea ; a decide" *(A fost avizat de sosirea banilor. Se va mai gîndi și va aviza la sfîrșitul săptămînii).* Confuzia paronimică dintre *aviza* și *viza* a dus la o formulare defectuoasă din punct de vedere semantic ca următoarea : *Permisul a fost avizat de un salariat al întreprinderii.*

* * *

Lista acestor confuzii paronimice ar putea fi încă lărgită, dar economia de spațiu nu ne permite acest lucru ; considerăm însă că și atîtea cîte au fost prezentate sînt suficiente pentru a susține părerea că, în limbajul nostru contemporan — scris și vorbit — există o serie de lipsuri provenite din precara cunoaștere a limbii române, a sistemelor vocabularului ei, a originii și valorilor semantice ale unor neologisme, precum și a proprietății unor termeni mai mult sau mai puțin frecvenți. Se impune — prin urmare — o mai mare grijă și un mai susținut respect pentru limba noastră și o mai profundă dragoste pentru scrisul românesc.

Aspecte ale utilizării neologismelor

CRISTINA CĂLĂRAȘU
Universitatea din București

Îmbogățirea limbii prin *împrumuturi de cuvinte* este un procedeu de care limba română s-a folosit adesea în decursul istoriei sale. Ca urmare a revoluției tehnico-științifice contemporane, asistăm în prezent la un proces de intensificare a pătrunderii neologismelor, la tendința de generalizare a acestora pe întreg teritoriul, la toate categoriile de vorbitori. Presa, radio-televiziunea și școala sînt principalii factori care asigură răspîndirea termenilor noi.

Limba trebuie să se adapteze astăzi rapid cerințelor vieții moderne, să se perfecționeze astfel încît să devină un mijloc precis de comunicare între oameni. Precizia în comunicare duce de multe ori la înlocuirea unor neologisme cu altele. În exemplul : *și să purtăm opinci de* g u m e *cum să spune acuma* c a u c i u c, vorbitorul a înlocuit neologismul *gumă* cu neologismul mai recent *cauciuc,* deoarece primul s-a specializat cu sensul de „bucățică de cauciuc pentru șters urmele de creion sau cerneală lăsate pe hîrtie" și este cunoscut în expresiile : *gumă arabică* sau *gumă de mestecat.*

În condițiile vieții moderne, omul este din ce în ce mai solicitat să-și însușească rapid un număr mare de cuvinte noi. Preluarea în aceste condiții duce la apariția în vorbire a unui număr mai mare de forme neliterare.

Vom prezenta, în cele ce urmează, cîteva tipuri mai frecvente de asemenea greșeli înregistrate în vorbirea tinerilor între 10—21 ani. *

A. *Deformări fonetice.* Cauzele pronunțării neliterare a unor neologisme pot fi multiple. Vorbirea neîngrijită generează frecvent forme incorecte ca : *iecție, ezemplu, orchestă, defișere,* în care grupurile consonantice *nj, cs(x), str, fr* apar simplificate.

Alteori, vorbitorii manifestă tendința de a aplica neologismelor o serie de particularități de pronunțare existente în limbă. Astfel, după modelul pronunțării literare a cuvintelor mai vechi : *ieu, iel, ieste,* în care *e* la inițiala cuvîntului se pronunță ca diftong *(ie-),* unele neologisme care prezintă un *e* inițial se pronunță incorect : *iechipă, iegzistă* etc.

Cel mai frecvent, însă, vorbitorii modifică sunetele conform vorbirii regionale. Astfel, dacă în unele graiuri întîlnim mutații vocalice de tipul *e* > *ă* sau *i* > *î* după o serie de consoane dure, sau dacă întîlnim tendința de închidere a vocalelor neaccentuate (*e* > *i, o* > *u*), aceste mutații apar și în pronunțarea neologismelor care pătrund în graiul respectiv :

	Pronunțarea regională a cuvintelor mai vechi.	Pronunțarea regională a neologismelor.
e > ă	*dăstul*	*dăpinde*
	jălui	*aranjăz*
i > î	*prăsît*	*mașînă*
	prîvi	*majorîtatea*

* Exemplele au fost extrase din textele culese pentru *Arhiva fonogramică a limbii române* în ultimul deceniu, în Oltenia, Muntenia, Banat ; pentru a înlesni înțelegerea, am renunțat la transcrierea fonetică.

e neacc. > i	*omini*	*imidiat*
o neacc. > u	*uspăţ*	*autugară*

B. *Deformări morfologice.* În vorbirea mai puţin îngrijită se întîlneşte, de asemenea, şi schimbarea unor particularităţi morfologice ale cuvintelor noi. De exemplu, pot înregistra schimbări ale genului substantivelor ; aceste schimbări apar, uneori, la cuvinte curente legate de viaţa şcolară : *călimar de cerneală* pentru *călimară de cerneală.*

În alte situaţii schimbările sînt mai profunde : se pot modifica înseşi calităţile de parte de vorbire ale cuvîntului. Astfel, dacă un substantiv este utilizat invariabil (prin omiterea prepoziţiei) şi poate să exprime o circumstanţă de mod, acesta devine adverb. În exemplul : *venise din armată, venise aşa* c o n c e d *şapte zile,* substantivul *conced(iu)* este utilizat adverbial.

C. *Deformări semantice.* Deformările de sens rezultă din însuşirea incompletă sau inexactă a semnificaţiilor unor termeni sau expresii neologice. În exemplul : *aveam două locuri unu la Obîrşie şi unu la Vidra, care... duceam lemnele pînă-n fabrică, în Brezoi. Nu era cale ferată, nu era ca acuma* t r a n s p o r t u r i, substantivul *transporturi* este întrebuinţat cu sensul de „mijloace de transport".

Cunoaşterea imprecisă a conţinutului şi a sferei de întrebuinţare a cuvintelor noi poate duce fie la adăugarea de semnificaţii *(lărgiri de sens),* fie, din contră, poate duce la limitarea sferei lor de întrebuinţare *(restrîngeri de sens) ;* în exemplul : *după ce s-a gătat jocul, fiecare îşi caută căruţa, îşi caută* m o t o r u l *şi pleacă acasă,* cuvîntul *motor* utilizat în sensul de „motocicletă" reprezintă o lărgire de sens, care se obţine printr-o substituţie semantică : o parte componentă a obiectului (motorul) ajunge să denumească întregul ; în exemplul : *pe la două am fost în Bucureşti. Cînd m-am dus acolo, mă uitam tot mereu după tăticu. Nu era tăticu nicăieri, ci era lume,* p o p u l a ţ i i *de n-aveai loc să te mişti,* cuvîntul *populaţie,* utilizat cu sensul de „lume multă", reprezintă o restrîngere faţă de sensul curent cu care circulă în limba literară : „totalitatea locuitorilor dintr-o ţară, dintr-o regiune etc."

Deformările semantice ale neologismelor reprezintă tipul cel mai frecvent de abateri din vorbirea elevilor. Faptul se datorează tendinţei tinerilor de a utiliza uneori excesiv bagajul lor de cuvinte noi. Am semnala în această direcţie tendinţa elevilor (mici) de a introduce neologisme în zone mai conservatoare ale limbajului. Astfel, copiii modernizează frecvent limba basmelor prin introducerea de cuvinte noi :

A fost odată un croitoraş şi pe cînd şedea iel şi cosea... tocmai aude o babă pe s t r a d ă *strigînd.*

...şi c ă p i t a n u... *dracilor le-a zis să-i aducă...*

...şi a spus : „Paşol na turbincă". Şi c o m a n d a n t u l *dracilor a intrat şi el acolo.*

*

* *

Din cele prezentate, se desprinde ideea necesităţii unei supravegheri a procesului de însuşire a termenilor noi. Dacă la început observam că şcoala alătu[ră] de presă şi radioteleviziune se situează printre principalii factori de răspîn[dire] a neologismelor în limbă, în încheiere am putea afirma că dintre toţi ace[ştia] tori, şcoala este singurul factor care poate urmări şi perfecţiona sistem[atic] proces.

Mihail Sadoveanu: *Hultanul*

Prof. MIRCEA GHEORGHE
Biblioteca centrală pedagogică

I. *Date generale*

Povestirea *Hultanul* face parte din volumul *Neagra Şarului* (1922). Împreună cu alte povestiri din acelaşi volum *(Dimineţi de iulie, Întăiul spin, La Mestecănei, Făt-Frumos Măzărean, Dumbrava minunată)*, ea ilustrează una din temele de inspiraţie predilecte ale scriitorului : universul copilăriei.

II. *Subiectul*

Aflat în convalescenţă la baba Mărgărinta, într-un sat de pe valea Moldovei, Iliuţă, un băieţel de cîţiva ani, trăieşte clipe fericite alături de gazda lui, de moş Sava şi de Irinuţa, fetiţa gazdei.

Cum îşi petrece Iliuţă timpul ? Ce prieteni are ?

Eram cînd în vîrful dealului, de unde priveam munţii posomoriţi, cînd la vale, la pîrău, unde veneau fete desculţe de clăteau cămăşi şi le băteau cu maiurile pe lespezi de piatră cenuşie. Umblam şi după Irinuţa, care ducea vaca la imaş dis-de-dimineaţă, ori aducea bobocii de la pîrău ; şi săream pîrleazul şi la moş Sava, tatăl babei mele Mărgărinta.

La moşneag îmi plăcea să mă duc, cînd dădea cîte-o ploaie ori pornea un vînt care suna prin livezi. Atunci toţi tovarăşii mei de-o şchioapă mă părăseau şi eu mă strecuram în ograda de-alături numai cu Colţun, căţelandrul cel negru cu labele albe. Moş Sava era rotar.

Într-o dimineaţă Ili… lă că una din găinile babei Mărgărinta a fost răpită d… apariţia şi a doua zi, fapt ce provoacă o mare

…*i lui Iliuţă, mult mai mare decît a celorlalţi*

…aşa de dureroasă, încît fără voie mă înfiorai, şi mi …formă nelămurită, uriaşă şi ameninţătoare. Nu ştiam …cunosc şi eu, şi-n acelaşi timp năştea în mine teama, …balaur, ca-n poveşti, eu ştiu ?

…răgise mult pe Iliuţă, îi promite că o să …rmătoare, moşul, urmărit cu teamă de copil,

…*nul ?*
…*opil cînd i se spune că hultanul e pasăre ?*

…levi

…ri …dire …şti fac- …atic acest

Acum eram mai sigur de mine, deşi eram foarte, foarte dezamăgit! Nu-i nici balaur, nici măcar lup!

3. *Ce sentiment se naşte în sufletul copilului cînd vede mîna moşului Sava însîngerată de ghiarele hultanului?*

Cu ochii în lacrimi priveam în juru-mi şi înţelegeam că duşmanul nostru, care venise din adîncul cerului şi căzuse fulgerat, nu era o pasăre de rînd.

III. *Personajele*

Iliuţă, personajul principal, este un copil tipic a cărui psihologie este surprinsă în povestire cu o rară fineţe.

Căutaţi în povestire elementele narative din care puteţi extrage portretul lui Iliuţă, trăsăturile lui caracteristice: zburdălnicia, candoarea, orgoliul, dorinţa de a-i imita pe cei mari, spiritul de aventură, sensibilitatea, imaginaţia bogată.

Celelalte personaje sînt schiţate din perspectiva copilului, care desluşeşte la adulţi mai ales latura afectivă, aceea legată nemijlocit de el. Moş Sava, baba Mărgărinta şi chiar şi Irinuţa reprezintă pentru Iliuţă lumea „celor mari" care-l înconjoară cu dragoste şi-l îndrumă cu tact şi pricepere în efortul său de a-şi spori cunoaşterea realităţii.

Analizaţi raporturile dintre Iliuţă şi moş Sava care îl ajută pe băieţel să trăiască o experienţă însemnată de viaţă.

IV. *Compoziţia*

Povestirea *Hultanul* se caracterizează printr-o structură compoziţională specifică, ce rezultă din modalitatea ei evocativă. Expoziţiunea este astfel momentul cel mai amplu al naraţiunii şi are rolul de a sugera — în afara locului, timpului şi personajelor ce iau parte la acţiune — şi trăsătura dominantă a personajului principal: candoarea.

Candoarea lui Iliuţă determină factura predominant psihologică a povestirii lui Sadoveanu, întrucît nu relieful epic al întîmplării relatate interesează în *Hultanul,* ci realitatea sufletească a unui copil de patru-cinci ani, imaginativ şi sensibil, confruntat cu un fapt anodin pe care el îl transfigurează, dîndu-i proporţiile unei adevărate aventuri.

Desfăşurarea propriu-zisă a acţiunii începe din momentul apariţiei hultanului. Această parte a povestirii accentuează contrastul dintre lumea reprezentărilor copilului şi lumea reală, prin transcrierea fidelă la persoana întîi, a frămîntărilor lui Iliuţă, percepute din perspectiva tîrzie a omului matur care-şi evocă nostalgic şi duios copilăria.

Adăugînd şi reacţiile de simpatie ale babei Mărgărinta şi moşului Sava faţă de Iliuţă, se observă, aşadar, în *Hultanul* îmbinarea a trei planuri psihologice: cel al copilului, al povestitorului evocator şi al celorlalte personaje.

V. *Observaţii stilistice*

Povestirea e plină de elemente acustice şi vizuale, sugerate printr-o limbă vie, nuanţată ce comunică o atmosferă liniştită. Copilăria lui Iliuţă se consumă într-un peisaj idilic, primăvăratic, cu crînguri de mesteceni înfloriţi pe culmi

de dealuri, cu văi străbătute pe pîraie în ale căror unde — aidoma ca în *Amintirile* lui Creangă — fetele din sat spală cămăşile şi le bat cu maiurile pe lespezi de piatră.

Scriitorul sugerează întreaga forfotă domestică dintr-o gospodărie de ţară : cotcodăcitul găinilor, bocănitul rotarului lucrînd la cobilă, zgomotele înăbuşite ale copacilor pe timp de ploaie, larma şi chiotele stîrnite în ogradă de apariţia păsărilor răpitoare.

Există şi un tratament stilistic diferenţiat la nivelul diferitelor părţi ale acţiunii în ceea ce priveşte regimul temporal al verbelor. În expoziţiune — care evocă un timp indeterminat — Sadoveanu întrebuinţează, pentru a sugera continuitatea, mai ales imperfectul :

> Eram cînd în vîrful dealului, de unde priveam munţii posomoriţi, cînd în vale la pîrău, unde veneau fete desculţe de clăteau cămăşi şi le băteau cu maiurile pe lespezi de piatră cenuşie.

Prima apariţie a hultanului, a doua şi apoi împuşcarea lui sînt narate de scriitor în propoziţii cu verbele aflate mai ales la perfect simplu şi perfect compus, adică timpuri care indică o situare temporală exactă a faptelor relatate :

> Într-o bună zi, în gospodăria babei Mărgărinta, în viaţa noastră tihnită s-a abătut un duşman. A venit pe-un vînt rău...
> Mă uitai şi eu spre albăstrimea curată a văzduhului...
> Moş Sava ridică o clipă spre mine ochii şi zîmbi...
> Auzii oţelele puştii ţăcănind : închisei ochii : Cînd ridicai ochii nu mai văzui paserea...

*

Mihail Sadoveanu, ca evocator al copilăriei, dovedeşte afinităţi atît cu Ion Creangă — unul dintre înaintaşii săi în arta narativă — cît şi cu Tudor Arghezi.

Duioşia, atitudinea contemplativă a omului matur, examinîndu-şi cu duioşie şi îngăduinţă copilăria, sînt elemente ce indică o înrudire între sensibilitatea creatoare a lui Sadoveanu şi aceea a lui Creangă.

În schimb, simţul nuanţelor, puterea de a recrea psihologia infantilă, cu tot farmecul ei, sînt trăsături ce-l apropie pe autorul *Dumbrăvii minunate* de cel al *Cărţii cu jucării.*

Cezar Petrescu : *Năluca*

Prof. GRAZIELLA ŞTEFAN
Liceul „I. L. Caragiale", Bucureşti

Printre volumele ce alcătuiesc „Cronica românească a veacului XX", cu „rădăcini în celălalt veac", aflăm şi schiţe, nuvele sau chiar romane prin care Cezar Petrescu s-a adresat copiilor. De o mare popularitate s-a bucurat mai ales *Fram, ursul polar,* a cărui înduioşătoare poveste are multe asemănări cu

cea a puiului de căprioară din schiţa *Năluca*. Amîndouă aceste vietăţi trăiesc un timp în captivitate, tînjind, fiecare în felul ei, după meleagurile copilăriei.

Primele fraze ale schiţei conturează, prin epitete de o mare forţă sugestivă, portretul gingaşei căprioare, smulsă dintr-un culcuş cald şi dusă să trăiască într-o ogradă, alături de cîini, curcani şi gîşte. „Era o vietate *sperioasă*... cu ochi *umezi* şi cu picioare *subţiri* şi atît de *fragile* încît te aşteptai să se frîngă sub povara trupului". Dezmierdările îi înfiorau blana „pe trupul înfricoşat" şi Năluca fugea să se ascundă în tufişurile de zmeură care-i aminteau de „cine ştie ce tainic umbrar de pădure". Totul în fiinţa ei tînjea după freamătul ameţitor al codrilor. Schiţa începe, fără alte explicaţii, cu acest portret, şi atît verbul *a fi* la imperfect (*Era* o vietate sperioasă...), cît şi asociaţiile de cuvinte ce urmează, imprimă o notă de duioşie acestui început.

Cu mare fineţe este urmărită, în continuare, evoluţia puiului de căprioară, care pare a se adapta noii situaţii.

a. *Urmăriţi amănuntele prin care autorul ne înfăţişează această aparentă adaptare.*

b. *Cercetaţi antiteza stabilită de Cezar Petrescu între atitudinea căprioarei, ce zburda printre pomi — „uneori cu bunăvoie, alteori cu resemnare" — şi felul în care s-ar fi aşteptat el să reacţioneze.*

Şi totuşi, îndată ce, într-o noapte, găseşte poarta în lături, se întoarce în codrul din care fusese smulsă.

În ultima parte a schiţei asistăm la neaşteptata întîlnire din pădure, „într-un ceas dinaintea nopţii".

Simţind apropierea omului, căpriorul, care nu trăise decît prin locuri sălbatice, se năpusteşte „în frunzişul întunecat", dar perechea lui, Năluca de altădată, deprinsă cu duioşii şi mîngîieri omeneşti, îşi aminteşte o clipă de toate şi se opreşte. Ca într-un şir de secvenţe cinematografice, autorul ne descrie mişcările căprioarei ce începe să se apropie de fostul ei stăpîn.

a. *Notaţi amănuntele referitoare la această lentă mişcare de apropiere.*

b. *De ce Năluca nu se va reîntoarce printre oameni, aşa cum a făcut Fram ? De ce, la ea, chemarea pădurii e mai puternică ?*

Întîlnirea omului cu gingaşa vietate se desfăşoară într-un amurg ireal de frumos.

Atmosfera era proaspătă, după ploaie, cînd frunzele mai picurau încă stropi de cleştar şi cîteva raze de soare jucau pe vîrfurile copacilor, ca nişte „ţînţari de aur". O „singurătate solemnă" învăluia locurile ca „sub bolta unei uriaşe catedrale".

Ce realizează autorul prin această descriere ? De ce era necesară în desfăşurarea naraţiunii ?

Dacă în primele fraze ale schiţei Cezar Petrescu a insistat asupra imaginii fragile a căprioarei, printre vietăţile obişnuite ale ogrăzii, ultimele fraze ne prezintă felul cum se pierde gingaşa făptură în desişurile pădurii, unde trăiau cei de o seamă cu ea.

În faţa omului ce întinsese mîna, ca altădată, să o mîngîie, rămîne doar tremurul crengilor mişcate de zvîcnirea unei năluci.

Prezenţa căprioarei în ogradă adusese o vibraţie de lumină şi puritate, afundarea ei în miez de pădure întunecă şi întristează locurile. Rămas singur, autorului îi pare poteca pustie şi înnoptarea posomorîtă, propria-i stare sufletească proiectîndu-se asupra împrejurimilor, pînă atunci atît de îmbietoare.

N. Labiş : *Moartea căprioarei*

Prof. NICOLAE I. NICOLAE
Liceul de mecanică nr. 7, Bucureşti

Moartea căprioarei a apărut în 1954, cînd poetul nu împlinise încă 19 ani. Poezia poate fi socotită ca reprezentativă pentru întreaga lui creaţie, dar şi pentru modul particular în care s-a reflectat în conştiinţa sa contactul cu realităţile vieţii. Imaginea copilăriei apare la Labiş tulburată de război şi secetă, de foame şi sete, de ruptura dintre lumea imaginaţiei şi adevăr, iar *Moartea căprioarei* este tocmai simbolul acestei viziuni în care realitatea năvăleşte cu brutalitate în starea de inocenţă a copilului. Cu fiecare experienţă trăită, acesta îşi pierde treptat candoarea şi, chiar dacă devine bărbat, nu poate să nu-şi deplîngă ieşirea prea bruscă din copilărie.

Prin structură, *Moartea căprioarei* este o baladă, pentru că în ea se povesteşte o întîmplare cu repercusiuni dramatice în conştiinţa unui copil. Confesiunea lirică este transmisă printr-o succesiune de momente : drumul, pînda, vînatul, focul — articulaţiile obişnuite ale unei partide de vînătoare —, pe care Labiş le însoţeşte şi cu altfel de pasaje, mai ales descriptive, în aşa fel încît poezia lui nu se păstrează într-un cadru stric epic, iar interesul cititorului se deplasează, ca în unele balade populare, de la faptul narat la sentimentul produs de el. Astfel, mersului la deal „printre tîrşuri" îi corespunde o senzaţie de înstrăinare ; pînda e dominată de o insuportabilă sete ; vînătoarea are loc sub presiunea sentimentului de milă ; focul reliefează contradicţia dintre foame şi milă. Paralelismele dau textului o adîncime neaşteptată şi întîmplarea trăită devine o aventură a conştiinţei, dar a unei conştiinţe care nu s-a desprins încă de mit.

Din punct de vedere compoziţional, poezia e realizată ca istorie a acestei aventuri, respectînd cu stricteţe momentele clasice ale desfăşurării unui subiect. Prima strofă este o descriere prin metafore a unei stări generale de secetă care lovea oamenii, pădurile, apele, pămîntul :

> Seceta a ucis orice boare de vînt.
> Soarele s-a topit şi a curs pe pămînt.
> A rămas cerul fierbinte şi gol
> Ciuturile scot din fîntîne nămol.
> Peste păduri tot mai des focuri, focuri
> Dansează sălbatice, satanice jocuri.

Imaginea e stranie, peisajul românesc fiind parcă atins de o altă climă, străină şi rea, insuportabilă deopotrivă şi pentru natură, şi pentru om.

În acest context general, are loc o vînătoare în munţii Carpaţi, în care sînt angajate două personaje : tatăl — simbol al bărbatului şi, cum vom vedea, şi al conştiinţei care se supune necesităţii — şi copilul, simbol al inocenţei, pentru care lumea se înalţă încă în umbra basmului.

Povestea de vînătoare începe din strofa a doua. Planul narativ se dezvoltă printr-o acumulare precipitată de notaţii, din care apar atît principalele mişcări ale copilului, cît şi starea sa de spirit. Setea îl năruie, brazii îl zgîrîie, „răi şi uscaţi" şi are impresia că păşeşte „ca pe o altă planetă, imensă, străină şi grea".

Locul de pîndă este ales lîngă un izvor unde „cînd va scăpăta soarele, cînd va răsări luna / vor veni în şirag să s-adape / una cîte una căprioarele". Aşteptarea prilejuieşte poetului posibilitatea de a suprapune în sufletul copilului setea şi mila în proporţii mereu crescînde, în aşa fel încît la un moment dat se declanşează o perfectă comuniune cu vietatea „care va muri la ceas oprit de lege şi de datini" :

Spun tatii că mi-i sete şi-mi face semn să tac.
Ameţitoare apă, ce limpede te clatini !
Mă simt legat prin sete de vietatea care va muri
La ceas oprit de lege şi de datini.

Cu foşnet vestejit răsuflă valea.
Ce-ngrozitoare înserare pluteşte-n univers !
Pe zare curge sînge şi pieptul mi-i roşu, de parcă
Mîinile pline de sînge pe piept mi le-am şters.

Ca pe-un altar ard ferigi cu flăcări vineţii
Şi stelele uimite clipiră printre ele.
Vai, cum aş vrea să nu mai vii, să nu mai vii,
Frumoasă jertfă a pădurii mele !

Copilul trăieşte teroarea unui sentiment de vinovăţie, care se accentuează cu atît mai mult, cu cît găseşte în sine dovezile de justificare a unei aspre legi a existenţei.

Poetic, acest sentiment e realizat printr-un subtil transfer de imagini, caracteristic psihologiei infantile, care constă în reprezentarea animată a naturii. Universul contemplat îi transmite semnele vinovăţiei, înserarea îl înspăimîntă, pe zare curge sînge, iar stelele clipesc uimite, acuzatoare.

Partea de mijloc a baladei e construită ca o antiteză între dorinţă şi realitate, între mişcarea dirijată a întîmplărilor unui mit şi neputinţa de a interveni în jocul vieţii. Copilul ar dori ca „frumoasa jertfă a pădurii" sale să nu mai vină, dar „ea apare săltînd la izvor", ar vrea ca „bătaia puştii tatii să dea greş", „dar văile vuiră", şi, căzută în genunchi, căprioara „îşi ridicase capul / îl clătină spre stele / îl prăvăli apoi, stîrnind pe apă / fugare roiuri negre de mărgele".

Momentul morţii provoacă o ruptură afectivă de omul matur de alături, care, în bucuria izbînzii, nu sesizează crisparea copilului. Cu sensibilitatea biciuită de spectacolul la care asistă, acesta alunecă într-o scurtă stare de halucinaţie şi nu-şi poate înfrîna pornirea automată de a închide cu un gest ritual „ochii umbroşi, trist străjuiţi de coarne" :

Şi-am tresărit tăcut şi alb cînd tata
Mi-a şuierat cu bucurie : — Avem carne !

Totul i se pare schimbat : apa, pădurea, vînătoarea sînt receptate dintr-o altă perspectivă şi ele capătă alte valori. Copilul ştie acum preţul setei şi foamei, are revelaţia integrării într-o lume adultă supusă necesităţii, dar nu-şi poate reprima tristeţea acestui sacrificiu :

Ce-i inimă ? Mi-i foame ! Vreau să trăiesc şi-aş vrea...
Tu, iartă-mă, fecioară, — tu, căprioara mea !
Mi-i somn. Ce nalt îi focul ! şi codrul, ce adînc !
Plîng. Ce gîndeşte tata ? Mănînc şi plîng. Mănînc !

Finalul este o excelentă prezentare a unei contradicţii sufleteşti. Labiş notează gesturile copilului, intrarea lui treptată în somn, dezordinea gîndurilor, lăsînd ca ideea principală a poeziei să reiasă prin nararea juxtapusă a mişcărilor dominante : „Plîng. Ce gîndeşte tata ? Mănînc şi plîng. Mănînc !" Sentimentul cedează necesităţii şi cele două verbe, puse atît de neaşteptat alături, spun mai mult decît ar face-o în afara poeziei, pentru că prin ele se vorbeşte de experienţa unui copil care descoperă legile uneori dure ale naturii.

Moartea căprioarei înseamnă, în fond, moartea universului infantil, a mitului cu fata prefăcută-n căprioară. Vînătoarea pe care o evocă poetul, ca aventură a copilăriei sale, este văzută dintr-un unghi tragic, pentru că e o „vînătoare a foametei", adică dictată de o situaţie-limită a condiţiei umane. În aceste împrejurări, raportul dintre necesitate şi sentiment, dintre fiinţa biologică şi fiinţa morală, se rupe în favoarea primilor termeni ; copilul înţelege acest lucru, dar nu-şi poate reprima oroarea sufletului său pedepsit parcă să nu scuture niciodată zăpezile iniţiale.

Poezia se încarcă, astfel, de semnificaţii grave, povestea se transformă în simbol şi balada „zice" în realitate despre tristeţea inocenţei pierdute.

Profunzimea lui Labiş provine din capacitatea de a masca ideea cu substanţă poetică. El nu versifică concepte (cu excepţia cîtorva rînduri), ci creează imagini revelatoare, bogate şi pline de sevă, care se aşează în structura unei construcţii gîndite cu mare rigurozitate. Chiar dacă procedeele lirice se interferează cu cele epice sau chiar dramatice, omogenitatea artistică rămîne neştirbită, frazele sînt dictate de o viziune poetică unitară, „cuvintele sînt carnale ca fructele" (G. Călinescu), iar dicţiunea are puritatea vocilor alese. În *Moartea căprioarei* tonul, ritmul, accentul, expresia sînt numai ale lui Labiş, care, intuind muzica limbii române, a făcut lumea să cînte pe un sunet propriu, de neconfundat.

T e m e

1. Poezia este autobiografică. Ce implicaţii istorice cuprinde ?
2. Sesizaţi în cuprinsul poeziei momentul cînd „povestea" începe să devină simbol.
3. Degajaţi din text un număr de metafore care vi se par caracteristice gîndirii poetice a lui Labiş. De ce vi se par caracteristice ?

Limba — mijloc de caracterizare a personajelor, în comedia *O scrisoare pierdută*

LILIANA IONESCU
Universitatea din Bucureşti

Observaţiile care urmează au în vedere textul celor trei scene din comedia *O scrisoare pierdută,* a căror analiză este prevăzută în programa pentru clasa a VIII-a : scena I din actul I, scena a V-a din actul al III-lea şi scena a XIV-a din actul al IV-lea.

S-a subliniat adesea ideea că, la Caragiale, caracterizarea personajelor se realizează, în primul rînd, prin limbă. Tudor Vianu identifica, în lucrările scri-

itorului, o triplă funcție a limbii : *funcția de datare a acțiunii, funcția de localizare a acesteia* și *funcția de tipizare a personajelor.* Felul în care se exprimă personajele lui Caragiale este deci, pentru cititor, o sursă de informații asupra situației lor sociale, a gradului de cultură și a psihologiei lor, precum și asupra epocii și a locului în care se desfășoară acțiunea.

În cele trei scene menționate, modul de folosire a limbii permite caracterizarea cîtorva personaje. Ne vom opri la două : *Pristanda* și *Cațavencu.*

1. *Pristanda* folosește, cu o anumită frecvență, termeni și expresii populare : *îmbuc, mă dau pe-o parte, prăpădit de ostenit, sar năvală (la fereastră), o iau pituliș,* unele chiar ușor argotice : *gașca-n păr.* Populare sînt, de asemenea, construcția genitivului substantivului *domn* cu articolul *lui* proclitic : *ale lui d. Nae Cațavencu* (literar : *domnului),* varianta *Joițica* a diminutivului numelui propriu *Zoe,* precum și formele *douăspce, paispce, optspce* ale numeralelor cardinale.

Cîteva forme trădează originea muntenească a personajului : interjecția *aoleu,* eliziunile *d'aia, da'* „dar", forma pronumelui demonstrativ de diferențiere *ăilalți.*

Multe fraze ale lui Pristanda nu sînt corecte gramatical : vorbind, personajul reunește în aceeași unitate construcții diferite, neglijînd legăturile logice și sintactice :

...aseară, ațipisem nițel după-masă, precum e misia noastră... că acuma dumneavoastră știți că bietul polițai n-are și el ceas de mîncare, de băutură, de culcare, de sculare, ca tot creștinul...

sau

...tocmai coana Joițica, tocmai dumneei, care de!... să ne așteptăm de la dumneei la o protecție... [1]

Cuvintele noi intrate în limbă — neologismele — pe care le întîlnim în exprimarea lui Pristanda sînt, în majoritate, legate de profesiunea sa de funcționar public : *misia, polițai, buget, stat* etc. Semnalăm și derivatul adverbial *țivilește,* creat după modelul unor cuvinte ca : *prostește, orbește, nebunește,* de la neologismul *țivil.* Precizăm că forma unor neologisme, cum ar fi : *misie* (pentru *misiune*), *polițai* (pentru *polițist*), *țivil* (pentru *civil*) este aceea cu care ele au circulat în secolul trecut. *Pardon* este un franțuzism, împrumutat, desigur, din limbajul personajelor sus-puse, pe care Pristanda le slujește. Tot mimetismul explică și prezența termenului *onorabilul,* utilizat ironic cînd vorbește despre Cațavencu. Tipătescu însuși îl va folosi într-o replică ulterioară.

Multe neologisme sînt însă deformate : *bampir* (deși Tipătescu îl pronunțase corect : *vampir), famelie, catrindală* „catedrală" ; *remunerație* „plată" apare cu forma *renumerație,* pentru că, în mintea personajului, cuvîntul este asociat cu ideea de număr și cu acțiunea de a număra. [2]

Elementele semnalate pînă acum indică originea modestă a personajului, lipsa lui de cultură. Noul este asimilat de el prin imitație, de cele mai multe

---

[1] Construcțiile de acest tip se numesc *anacoluturi.*

[2] Apropierea greșită a unor cuvinte mai noi de cuvinte vechi existente în vocabularul unei limbi, apropiere care, adesea, are drept efect deformarea cuvintelor, se numește *etimologie populară.*

ori, imperfectă. Tendința de imitare a superiorilor este determinată, la Pristanda, de dorința de a intra în grațiile lor, pentru a obține avantaje materiale, în conformitate cu principiul „Ghiță, Ghiță, pupă-l în bot și-i papă tot, că sătulul nu crede la ăl flămînd". De aici și caracterul de „ecou" al multor replici ale sale :

Tipătescu : Caraghioz ! ; Pristanda : Curat caraghioz !
Tipătescu : Mișel ! ; Pristanda : Curat mișel !
Tipătescu : Ei ! nu s-alege ! ; Pristanda : Nu s-alege !
Tipătescu : ...să-mi rază mie mustățile ! ; Pristanda : Și mie !
Tipătescu : ...lasă-l să urle ca un cîine ! ; Pristanda : Curat ca un cîine ! etc.

Repetarea mecanică a cuvintelor șefului îl conduce pe Pristanda la formulări paradoxale și, prin aceasta, comice, de tipul „Curat murdar !" și uneori îl deservește, făcîndu-l să se trădeze :

Tipătescu : Lasă, Ghiță... ; ai tras frumușel condeiul.
Pristanda : Curat condei !...

Curat este un tic verbal al lui Pristanda, utilizat în cele mai diferite situații și, de aceea, golit de semnificație sau, uneori, avînd ca efect negarea elementului pe care îl însoțește. Ni se pare astfel cu atît mai amară ironia din replica finală a comediei : „Curat constituțional !", prin care Pristanda reia — după obiceiul său — ultimul cuvînt al toastului lui Cațavencu despre „binefacerile unui sistem constituțional". Intervenția lui Pristanda califică, fără drept de apel, ca farsă sinistră constituționalismul epocii.

Slugărnicia personajului este pusă în evidență și de frecvența utilizării unor formule ca *să trăiți* și *sărut mîna,* în adresarea către Tipătescu, precum și de frecvența cuvîntului *datorie,* prin repetarea căruia Pristanda vrea să-l convingă pe prefect de conștiinciozitatea sa. Frecvența acestor elemente, corelată cu frecvența formulei „famelie mare, renumerație, după buget, mică", permite înțelegerea completă a mecanismului rudimentar al psihologiei personajului.

2. Vocabularul și sintaxa utilizate de *Cațavencu* sînt diferite de acelea ale lui Pristanda. Cațavencu este avocat, director al ziarului *Răcnetul Carpaților,* deci un individ obișnuit să jongleze cu cuvintele. Scena a V-a din actul al III-lea este o scenă cheie pentru înțelegerea personajului ; ea ni-l înfățișează într-un moment revelator : expunerea „crezului politic" în fața alegătorilor. În ultima scenă a piesei, Cațavencu toastează în onoarea foștilor săi adversari politici.

Este de la sine înțeles că, în vocabularul personajului, apar numeroși termeni din domeniul politic, economic, social : *ultraprogresist, soțietate* (formă larg răspîndită în secolul trecut), *enciclopedico-cooperativă, descentralizare, industrie, travaliul, națiune* etc. Orator și ziarist, cuvintele existente i se par lui Cațavencu insuficiente pentru traducerea „ideilor" sale ; de aceea, el atribuie sensuri specifice unor cuvinte sau creează termeni și formule noi. Prin *capitaliști* el desemnează autoritățile din capitală. Personajul se caracterizează ca *liber-schimbist, liber-pansist,* înțelegînd prin aceasta că este adeptul înaltelor principii ale libertății de acțiune și de gîndire. Demagogia se întoarce însă împotriva sa și personajul se autodemască involuntar, fiindcă interpretarea firească a crea-

ţiei *liber-schimbist* este „individ care îşi schimbă foarte repede părerile", deci oportunist, în ultimă instanţă. Demagogia îi joacă renghiuri lui Caţavencu, aşa cum slugărnicia îi juca renghiuri lui Pristanda (vezi formula citată mai sus : „curat condei !").

Denumirea „soţietate enciclopedico-cooperativă" este comică, pentru că cele două adjective puse în legătură se referă la două domenii complet diferite : cultura şi economia. Ea este menită să sublinieze faptul că modernitatea societăţii româneşti, pe care o invocau politicienii epocii, era, în realitate, lipsită de orice consistenţă.

Caţavencu nu deformează, de obicei, cuvintele ; numai dictonul latin *honeste vivere* („a trăi cinstit") devine la el *oneste bibere* („a bea cinstit"), într-una din scene, formă reluată ca atare de Farfuridi. Felul în care sînt folosite unele cuvinte în context dovedeşte însă că personajul le ignoră semnificaţia. Menţionăm, în acest sens, tirada cu faliţii, în care Caţavencu insistă asupra ideii că este absolut necesar să avem şi noi „faliţii noştri".

Alteori, lipsa de atenţie faţă de sensul cuvintelor explică apariţia unor formulări paradoxale, care ne stîrnesc rîsul, cum ar fi : „după lupte *seculare*, care au durat *aproape 30 de ani*" ; „Industria română e admirabilă, e sublimă, putem zice, dar lipseşte cu desăvîrşire" sau „Noi aclamăm munca, travaliul, care nu se face deloc în ţara noastră !"

Caţavencu pune la contribuţie întregul arsenal de clişee şi de procedee al oratoriei politice. Semnalăm dintre clişeele folosite în discursul electoral : *în aceste momente solemne, eu am tăria opiniunilor mele, conduşi de aceste idei, permiteţi-mi această digresiune, această stare de lucruri este intolerabilă* etc. Dintre procedeele oratorice, pe lîngă exclamaţii şi interogaţii, menţionăm :

— *Gradarea formulelor de adresare, la începutul discursului :* „Domnilor !... Onorabili concetăţeni !... Fraţilor !", ultima indicînd maxima solidarizare cu auditoriul. Adăugăm aici observaţia că, în comedia de care ne ocupăm, formulele de adresare sînt foarte semnificative. Se poate remarca, de exemplu, faptul că, de la formula „venerabile domnule preşedinte", folosită în adresarea către Trahanache, Caţavencu trece, în final, la formula familiară „venerabile neică Zaharia", care subliniază ideea ştergerii oricărui conflict, a solidarităţii de tagmă a politicienilor.

— *Enumerarea, uneori asociată cu repetiţia parţială :* „mă gîndesc... la fericirea ei !... la progresul ei !... la viitorul ei !" ; „Da, sîntem ultraprogresişti, da, sîntem liber-schimbişti", sau numai repetiţia : „Voi progresul şi nimic alt decît progresul" ; „Nu recunosc şi nu voi să recunosc" etc.

— *Aglomerarea de elemente sinonime :* „la ţărişoara mea... la România" ; „că sînt foarte, că sînt prea, că sînt ultraprogresist".

— *Aglomerarea de antiteze,* procedeu prezent în ultima scenă a comediei : „ieri obscuritate, azi lumină ! ieri bigotismul, azi liberpansismul ! ieri întristarea, azi veselia".

Referindu-se la rolul numelor proprii în opera comică a lui Caragiale, Garabet Ibrăileanu spunea că ele „Luminează, în felul lor, istoria şi sociologia României din a doua jumătate a veacului trecut. Şi sînt formule rezumative". Afirmaţia este valabilă nu numai pentru nume, ci şi pentru întregul mod în care sînt concepute şi realizate personajele de către marele dramaturg.

Ion Neculce — portretist

MIHAI MARTA
Universitatea din Bucureşti

Cronicarul Ion Neculce reprezintă un moment aparte în literatura istorică românească veche, fără însă a se detaşa de tradiţia cronicarilor moldoveni înaintaşi, Ureche şi Miron Costin. Faţă de aceştia doi, Neculce este un continuator al istoriei Moldovei, de acolo de unde o lăsase Miron Costin, el însuşi continuator al lui Ureche. Există deci o concepţie comună, de a scrie întreaga istorie a Moldovei, la aceşti trei cărturari. Comună cu predecesorii este şi concepţia de clasă a lui Neculce : aceea a marii boierimi latifundiare, solidară în faţa oricărei tentative domneşti de a-i îngrădi privilegiile feudale şi rolul predominant în conducerea statului. Ceea ce însă îl detaşează pe Neculce din rîndul feudalităţii anarhice şi dispuse la compromisuri grave este patriotismul lui declarat şi demonstrat. Neculce este un apărător al neatîrnării Moldovei, împotriva oricărei aserviri a acesteia faţă de vecinii puternici şi, mai ales, faţă de Imperiul Otoman. Atitudinea permanent antiotomană a cronicarului, vehement exprimată, este explicabilă : în secolul al XVIII-lea, Ţările Române pierd, în fapt, orice urmă de autonomie politică şi economică. Aservirea externă este agravată, pînă la domniile fanariote, de trecerea pe scaunul Moldovei a unei serii de domni slabi, veleitari, lacomi, pentru care Neculce nu are decît cuvinte de dispreţ şi de condamnare. Una dintre aceste figuri este cea a lui Gheorghe Duca, de trei ori domn în Moldova, slab politician, plin de gînduri de mărire, crunt jefuitor al ţării. Neculce, spre deosebire de Ureche şi Costin, este mult mai personal în relatarea faptelor istorice, propria lui atitudine, de aprobare sau negare, simpatiile sau antipatiile lui sînt clar exprimate. Iată portretul lui Duca-vodă de la sfîrşitul capitolului care cuprinde cea de-a treia domnie a lui :

> Că el să ţinè şi vorovè în casa lui, de să ispitè să fie craiu în Ţara Ungurească, şi un ficior a lui în Ţara Moldovei domnu, şi altul în Ţara Muntenească, şi ginere-său hatman în Ocraina. Că el îşi ţinè lucrul prè sus. Curtea lui, masa lui, cheltuiala lui, ca un craiu ţinè [...] Că el apucas-învăţătură de la Vasîlie-vodă... [...] Era om nu prè nalt şi gros, burduhos şi bătrîn. Numai îş cernè barba. Pe atîta să cunoştè că n-are acătare minte [...] Şi ce gîndè el să facă şi la ce să ispitiè, şi la ce l-au adus păcatul şi osînda de la Dumnedzău !

Faţă de portretele de domnitori de mai înainte, realizate de la distanţă şi aproape numai din punct de vedere moral, Neculce creează primul portretul literar, în care personajul capătă relief şi culoare datorită personalităţii cronicarului. Gheorghe Duca este prezentat mai întîi ca un domnitor care îşi depăşea condiţia, avînd visuri irealizabile. Un procedeu des folosit de Neculce şi întîlnit şi aici este ironia, cu care amendează fantasmagoriile lui Gheorghe Duca de a fi rege al Ungariei, de a-şi impune pe cei doi fii domni în Moldova şi Muntenia, şi pe ginerele său hatman în Ucraina şi putem crede că Neculce,

dacă Duca ar fi avut mai mulţi fii, ar fi pomenit pentru toţi un tron prin împrejurimi. Explicaţia ? Duca îl imita pe Vasile Lupu, dar cronicarul nu uită să stabilească proporţiile dintre cei doi domnitori. Trăsăturile firii se completează cu cele fizice, şi acestea defavorabile : „Numai îşi cernè (vopsea, înnegrea) barba. Pe atîta să cunoştè că n-are acătare minte".

Imaginea acestui domnitor, care parcă ilustrează fabula broaştei şi a bivolului, este întregită prin întîmplări nefaste petrecute în timpul celor trei domnii ale sale, dintre care una reflectă atitudinea poporului de rînd faţă de domnul spoliator. Este o remarcă spontană, surprinsă pe viu şi redată de Neculce prin vorbire directă.

...îl pusesă într-o sanie cu doi cai, unul albu şi unul murgu şi cu hamuri de tei, ca vai de dînsul. Ocări şi sudălmi, de audzè cu urechile. Ş-agiungîndu la Suceavă, la un sat [...] au poftit puţintel lapte să mănînce. Iar femeia gazdă i-au răspunsu că „n-avem lapte să-ţi dăm, c-au mîncat Duca-vodă vacili din ţară, de-l va mînca viermii iadului cei neadormiţi.

Episodul domniei lui Gheorghe Duca a inspirat romanul lui Mihail Sadoveanu *Zodia Cancerului sau vremea Ducăi-Vodă,* unde sînt reluate şi cuvintele femeii sărăcite.

Neculce ştie întotdeauna să îmbine într-un portret datele fizice cu cele morale, de cele mai multe ori depreciative, pe măsura ultimelor domnii înainte de fanarioţi. Este atent la detaliul nesemnificativ caracterologic, dar care colorează şi individualizează, de multe ori cu sarcasm. Iată de pildă pe Dumitraşcu Cantacuzino „grec tălpiz şi fricos, cu piele de iepure la spate" :

Că el, de bătrîn, dinţi în gură n-avè. Dimineaţa îi încliè de-i punè în gură, iar sara îi descliè cu încrop [1] şi-i punè pe masă.

Aceeaşi vană preocupare de cochetărie senilă, ca şi la Gheorghe Duca, aţîţă dispreţul şi ironia muşcătoare a cronicarului.

Caracterul literar, artistic, al portretelor lui Neculce este pus în evidenţă de stilul oral, bazat pe limba vorbită, care caracterizează întreaga cronică. Cronicarul nu dezvoltă descrierea personajului, ci recurge la expresii populare, care conferă şi nuanţa de umor : *a se ispiti* „a încerca", *a ţine lucrul prea sus* „a fi prea mîndru", *a cerni* „a înnegri, a vopsi", *tălpiz* „viclean, intrigant", *a avea piele de iepure la spate* „a fi fricos". Tocmai această trăsătură a stilului lui Neculce, oralitatea, a făcut pe toţi comentatorii să afirme că acest cronicar realizează un pas important în dezvoltarea literaturii noastre artistice.

Dar Ion Neculce ştie să-şi exprime şi admiraţia, şi preţuirea faţă de anumite personaje. Şi este semnificativ că singurii care se bucură de aprecierile cu totul favorabile ale cronicarului sînt marii cărturari moldoveni ai secolului al XVIII-lea : Nicolae Milescu şi mitropolitul Dosoftei :

Era un boier, anume Neculai Milescul Spătariul, de la Vaslui de moşia lui, prè învăţat şi cărturar, şi ştiè multe limbi : elineşte, sloveneşte, greceşte şi turceşte. Şi era mîndru şi bogat, şi umbla cu povodnici înainte domneşti...

[1] Apă caldă.

Acestu Dosofteiu mitropolit nu era om prostu [2] de felul lui. Şi era neam de mazîl [3]; prè învăţat, multe limbi ştiè: elineşte, lătineşte, sloveneşte şi altă adîncă carte şi-nvăţătură, deplin călugăr şi cucernic, şi blînd ca un miel. În ţara noastră pe-ceasta vreme nu este om ca acela.

De asemenea, remarcabile sînt portretele lui Dimitrie Cantemir şi Petru I care sînt bine cunoscute de cititorii noştri.

În arta portretului, Ion Neculce este cel care creează portretul literar, a cărui valoare devine independentă de adevărul istoric, căpătînd dimensiune estetică. Prin capacitatea de a prezenta sub aspecte variate personajele istoriei, de a le colora cu amănunte nesemnificative istoric, dar cu valoare artistică, Neculce reuşeşte, prin scris, să transforme umbrele istoriei în personaje literare *.

Heracle, Perseu, Tezeu

ALEXANDRU MITRU

În literatura universală, numele celor trei mari eroi ai mitologiei greco-romane: Heracle, Perseu şi Tezeu, cel puţin potrivit părerii unui specialist, B. Kröner, citat şi în articolul nostru precedent, ocupă locul imediat următor după acela al lui Ulise. O catalogare exactă a citatelor, referinţelor şi consemnărilor despre aceşti atît de populari eroi ai antichităţii, cu toate înţelesurile filozofice, etice etc., pe care le cuprind, este însă practic imposibilă, din pricina mulţimii şi varietăţii lor (de-a lungul epocilor, în poezie, proză, teatru, eseu, critică literară etc.). Ne vom limita, deci, la ceea ce marchează capitole de bază, ferme, şi opere, aş îndrăzni să spun, indispensabile pentru un tînăr cercetător umanist, dornic să întreprindă pe această temă un studiu.

Firește, locul de temelie îl ocupă Heracle, prin simbolul său atotcuprinzător de forţă (iniţial solară) combativă, înverşunată şi eficace, contra răului ce poate stăvili sau dăuna evoluţiei istorice ascendente a omenirii. Primii autori în ale căror opere — create pe temeiul sutelor de cîntece şi legende compuse de elini — începe să se contureze structura sa eroică sînt Homer (*Iliada*), Hesiod (*Pavăza lui Heracle*), Stesichoros (*Ode*), Pindar (*Cîntecele triumfale*) şi, mai ales, Prodicos din Cheos (*Heracle la răspîntie*) — scriere în care eroul, încă de foarte tînăr, este înfăţişat lepădîndu-se de ispite şi alegînd drumul drept al virtuţii. Dar teatrul este acela care reuşeşte să scoată puternic în relief figura personajului. Sofocle (*Trahinienele*) îl pune în situaţia de a demonstra că nemurirea nu este menită decît acelora ce ştiu şi sînt în stare de sacrificii pentru binele omenirii. Euripide, potrivit principiilor sale, îl foloseşte (în *Heracle furios*) pentru a putea demasca nedreptăţile zeilor, şi a-i îndemna pe oameni, după pilda lui Heracle, la nesupunere. Nici comedia nu rămîne datoare. Aristofan (*Păsările,*

[2] Simplu.
[3] Boier.
* Citatele au fost extrase din Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, ediţie îngrijită, cu glosar, indice şi o introducere de Iorgu Iordan, Bucureşti, E.S.P.L.A., 1955.

Broaştele) închină, prin Heracle, un imn plenitudinii vieţii, dreptului de a trăi intens în răgazurile îngăduite de greutăţile vieţii.

Latinii îi urmează pe elini în ceea ce legenda lui Heracle are mai esenţial : Virgiliu (în *Eneida*) pe Homer (lupta cu zeul Cacus) ; Seneca (în *Hercule furios*) pe Euripide şi pe Sofocle (în *Heracle pe muntele Eta*). Demne de reţinut sînt, la acesta din urmă, acceptarea suferinţei ca mijloc de purificare şi năzuinţa de transformare a morţii (la sfîrşitul unei vieţi închinate luptei pentru binele pămîntenilor) într-un veritabil triumf împotriva acţiunilor tiranice ale celor puternici.

Perseu se iveşte în literatură (el apare în cele mai multe imagini de pe vasele de lut) aducînd capul Gorgonei învinse (*Pavăza lui Heracle* de Hesiod). Detaliile cele mai revelatoare ale legendei le găsim însă în opera lui Ferecide (sec. V, î.e.n.) Apollodor (sec. I, e.n.) şi Ovidiu (cărţile a IV-a şi a V-a ale *Metamorfozelor*). Din nefericire, din cauze necunoscute, majoritatea scrierilor antice valoroase despre acest erou s-au pierdut. A dispărut pînă şi faimoasa *Andromeda* a lui Euripide, care se pare a fi fost una dintre cele mai izbutite opere ale literaturii eline. S-a păstrat, în schimb, o altă *Andromedă*, a literaturii clasice franceze. Aceea a lui Pierre Corneille. Atîta doar că în această transpunere eroul, lipsit de unele atribute din cele mai generoase cu care-l înzestrase antichitatea, rămîne un cavaler „courtois" ce luptă (uşor ridicul pentru noi cei de azi) călare pe Pegas, numai pentru salvarea „doamnei" inimii sale. Calderon de la Barca încearcă şi el iniţial o comedie modernă (plină de farmec) : *Aventurile Andromedei şi ale lui Perseu*, pentru ca apoi să ne dea atît de discutata *Auto sacramental alegórico intitulado Andromeda y Perseo*, pe tema păcatului originar şi a mîntuirii (Perseu fiind omagiat în această lucrare ca un „al doilea David").

Dintre scrierile despre cel de-al treilea erou, *Viaţa lui Tezeu* (din celebrele *Vieţi* ale lui Plutarh) rămîne un preţios document. Lăsînd la o parte acele vestite epopei poetice, *Tezeidele*, consemnate de literatură, dar dispărute în chip inexplicabil, să amintim şi cel de-al doilea document : *Istoria războiului peloponeziac* de Tucidide. Ca şi în cazurile anterioare, tot teatrul antic este însă acela ce dăltuieşte viguros figura personajului. Eschil (prin *Fenicienele*) îl introdusese în istoria tebană (cu toate binecunoscutele implicaţii). Sofocle îi zugrăveşte noblețea caracterului (în *Edip la Colona*). Iar Euripide ni-l prezintă (în *Heracle furios, Rugătoarele şi Hipolit*) în toată complexitatea personalităţii sale de erou ce proclamă necesitatea unor relaţii umane superioare. Seneca, la rîndul său, se străduieşte (în *Fedra*) să constituie, din dureroasele întîmplări trăite de Tezeu, o fabulă pilduitoare pentru contemporani. Trecînd de antichitate, arta literară nouă îl îmbrăţişează şi ea pe Tezeu. Boccacio (în *Tezeida*, ca de altfel şi în *Genealogia zeilor*), fără a-i neglija eroului însuşirile capitale, stăruie asupra vivacităţii sale, a înclinaţiilor erotico-sentimentale. La fel procedează Chaucer (în *Legenda femeilor exemplare*). Peste ani, poetul italian Gabriel D'Annunzio (în *Fedra*) şi André Gide (în *Tezeu*) vor urma acelaşi drum, cu menţiunea că în opera lui Gide răsună o emoţionantă exclamaţie (oarecum euripideană) a eroului, de satisfacţie, a datoriei împlinite faţă de interesul colectiv.

Tot în legătură cu Tezeu, se mai cuvin amintite cîteva opere ce pot constitui referinţe. Tragedia *Hipolit* (1573) a lui Robert Grenier, remarcabilă în final, unde Tezeu — tată — îşi face un exemplar examen de conştiinţă. *Edip* al lui Corneille, operă ce scoate pregnant în evidenţă cea mai impresionantă latură a caracterului lui Tezeu : voinţa de a-şi obţine deplina libertate şi respon-

sabilitate în faţa hotărîrilor soartei. Tragedia *Fedra* de Racine, zguduitoare prin magistrala analiză a durerii şi nefericirii umane. Şi, în sfîrşit, *Călătoria lui Tezeu* (1943), scrisă de George Neveux, unde Minotaurul cretan a devenit un *alter-ego* al lui Tezeu. Iar înfrîngerea monstrului semnifică biruinţa eroului asupra lui însuşi.

Originea unor termeni de teorie literară

Prof. FLORIN MARCU
Liceul nr. 1, Braşov

Contactul cu opera literară este punctul de plecare al perceperii frumosului artistic. Dar, oricît de exactă ar fi lectura unui text, elevii nu pot pătrunde conţinutul lui şi nu pot descrie emoţia pe care textul o comunică, decît dacă le sînt cunoscuţi termenii folosiţi de autor, precum şi noţiunile de teorie a literaturii.

*

Termenul *liric*, care se aplică poeziei, aminteşte prin însăşi etimologia cuvîntului de originea sa muzicală. Apărută cu multe secole î.e.n., poezia lirică înmănunchează în Grecia antică întreaga creaţie literară care se interpreta cu acompaniament de liră (< gr. *lyra*). Termenul *epic* (< gr. *epikos*) a fost întrebuinţat de Aristotel, care, interesat în caracterizarea tragediei, enunţă implicit şi opinii asupra epopeii — specie reprezentativă a genului epic în epoca sa —, stabilind două note caracteristice ale epicului : „este o povestire" şi „nu-i limitată în timp", trăsături care rămîn constante pînă astăzi, dincolo de numeroasele modificări ulterioare în ceea ce priveşte modalităţile naraţiunii, caracterul intrigii etc.

În cadrul limbajului poetic, se vorbeşte despre *tropi,* cuvînt care vine de la gr. *tropein* — „a întoarce", trecut apoi în limbajul literar ca *tropos,* lat. *tropus* — „întorsătură de vorbire, figură sau mod de exprimare". Dintre aceştia menţionăm : *epitetul* (< lat. *epithetum,* gr. *epitheton* — „adăugat") ; *metafora,* a cărei primă definiţie aparţine tot lui Aristotel : „trecerea asupra unui obiect a numelui altui obiect", definiţie care explică de minune termenul (< gr. *metaphora* — „transfer, deplasare, trecere" < *meta* — „schimbare", *fer* — „a duce, a purta") ; *metonimia* (< gr. *metonymia* — „schimbare de nume" < *meta* — „schimbare", *onyma* — „nume") ; *sinecdoca* (< lat. *synecdoca* < gr. *synekdokhe* — „cuprindere a mai multor lucruri deodată") ; *personificarea* sau *prosopopeea* (< lat. *prosopopoeia* < gr. *prosopon* — „persoană", *poiein* — „a face") ; *hiperbola* (< lat., gr. *hyperbola* < gr. *hyper* — „deasupra", *ballein* — „a arunca") ; *alegoria* (< lat., gr. *allegoria* < gr. *allegorein* — „a vorbi figurat") etc.

De asemenea, speciile aparţinînd liricii culte sînt prilej de incursiune în istoria culturii clasice, de analiză a termenilor : *oda* (< lat., gr. *ode* — „cîntec") ; *imnul* (< lat. *hymnus,* gr. *hymnos* — „cîntec de biruinţă"), termen care îşi are originea în epocile cele mai îndepărtate, fiind inspirat de un sentiment de admiraţie. Discutînd despre *elegie* (< lat. *elegia,* gr. *elegeia* — „cîntec de doliu") avem prilejul să ne oprim la alt termen : *melancolie* (< lat., gr. *melancholia* < gr. *melas* — „negru", *chole* — „bilă, fiere").

Termenii frecvent folosiți la orele de literatură : *poet, poem, poezie, poetic,* supuse cercetării etimologice, ne conduc către ideea de „a face", „a produce" (< gr. *poiein*), pe care o găsim și în termeni ca : *hematopoieză* ș.a. Cuvintele de mai sus au și în limba de origine aceeași familie : *poietes, poiema, poiesis, poietikos.* Respectul pentru talentul poeților s-a concretizat din cele mai vechi timpuri prin folosirea la adresa lor a epitetelor „sfînt", „divin" și așezarea poeților alături de preoți, de profeți : *vates* (< lat. *vates*). Mai în glumă, mai în serios, ei s-au declarat din totdeauna sclavii inspirației (< lat. *inspiratio* — „suflare", care a însemnat mai tîrziu „suflarea divină" care animă deopotrivă pe preoți și pe creatorii de artă), termen care se numea la greci *enthusiasmos* (< gr. *enthusiazo* — „a fi inspirat de divinitate" < *entheos* — „cel posedat de suflul divin" < *en* — „în", *theos* — „zeu"), pentru a ajunge, eliberat de aureola mistică, pînă la noi ca *entuziasm.* În aceleași sfere mistico-religioase trebuie căutată și obîrșia termenului *extaz,* starea de înălțare sufletească trăită de poetul inspirat (< gr. *ekstasis* — „rătăcire a minții" < *ek* — „afară", *stasis* — „stare").

Pornind de la legătura poeților cu cerul, privilegiu rezervat în antichitate numai poeților, ajungem în Olimp, la *Pleiade.* Această constelație, închipuind pe cele șapte fiice ale lui Atlas, a servit, încă din antichitate, drept metaforă pentru un grup de creatori înfrățiți printr-un ideal comun. Prima *pleiadă* din istoria literaturii universale s-a constituit în Alexandria Egiptului, care a lăsat amintirea *muzeului* (< *Museion* — „templul muzelor"), celebrul așezămînt de studii filologice și filozofice fondat de regii Ptolomei și *biblioteca* (< gr. *biblion* — „carte", *theke* — „dulap, colecție").

Din Olimp fantezia ne poate purta spre *Parnas,* munte în Focida, consacrat lui Apolo și muzelor, devenit simbol al poeziei, la care ne trimite și termenul *parnasianism,* școala literară de origine franceză, născută în jurul revistei *Le Parnasse contemporain.*

Termenul *epigon* (< gr. *epigonos* — „născut după, urmaș") ne prilejuiește și el incursiuni în mitologia și istoria antichității. Cuvîntul *epigoni* evocă pe fiii celor șapte căpetenii grecești care au murit în aceeași luptă la porțile cetății beotiene Teba, în cursul unui război fratricid ; în istorie sînt cunoscuți ca *epigoni* diadohii, adică generalii lui Alexandru cel Mare, care își disputau moștenirea tronului după moartea subită a acestuia. Istoria literaturii a conferit termenului o valoare peiorativă, *epigonii* formînd generația fără valoare care urmează unor creatori mari.

Trecînd la genul epic, trebuie să ne oprim la *baladă* (< fr. *ballade* < lat. *ballare* — a dansa), a cărui etimologie desemnează, în epoca medievală, un poem liric de natură coregrafică și de origine populară, la început cîntat, apoi destinat exclusiv recitării ; *epopee* (< gr. *epopeiia* < *epos* — „povestire", *poiein* — „a face"), *fabulă* (< lat. *fabula* — „poveste") ; *nuvelă* (< lat. *novella* — „noutate", it. *novella* — „povestire"), a cărei paternitate revine italienilor, secolul al XIII-lea ; mai tîrziu, Boccacio, (secolul al XIV-lea) în *Decameronul* (< gr. *deka* — „zece", *hemera* — „zi"), a folosit cuvîntul cu sensul de „narațiune epică scurtă" ; *roman,* într-o primă accepțiune în epoca medievală însemna „poem narativ scris în limba romană" (*la langue romane* sau *le roman*), adică într-o limbă romanică.

Abordînd problemele de versificație, pot fi amintiți termeni ca : *iamb* (< lat. *iambus* < gr. *iambos*), inventat de Arhiloc din Paros, care l-a folosit în poeziile sale satirice, pentru a fi consacrat apoi aproape în exclusivitate poeziei

dramatice ; *troheu* (< lat. *trochaeus* < gr. *trokhaios*) ; *dactil* (< lat. *dactylus* < gr. *dactylos* — „deget"), unitate metrică trisilabică folosită mai ales în epopee ; *pentametru* (< gr. *pente* — „cinci", *metron* — „măsură") şi *hexametru* (< gr. *hex* — „şase", *metron* — „măsură") ; *distih* (< gr. *distichos* — „din două versuri") ; *coriamb* (< gr. *koriambos* < *koreios* — „troheu", *iambos* — „iamb") etc.

Genul dramatic ne permite, de asemenea, analiza multor termeni de mare frecvenţă. Termenul de *teatru* a suferit de-a lungul mileniilor modificări de sens : însemnînd iniţial, în greaca veche, numai „locul unde asişti la un spectacol", deci „loc de privit" (< gr. *theatron* < *thea* — „a privi"), a ajuns să desemneze astăzi nu numai un local, ci o întreagă activitate artistică. Speciile genului dramatic au şi ele o întreagă istorie. *Tragedia* (< gr. *tragoidia* < *tragos* — „ţap", *ode* — „cîntec"), ne indică, prin însăşi etimologia cuvîntului, că s-a născut dintr-un „cînt" cu funcţie religioasă în cultul lui Dionisos, constînd din serbări zgomotoase la care entuziasmul popular lua forma unor cîntece şi dansuri numite *ditirambi* (< gr. *dithyrambos*), interpretate de bărbaţi travestiţi în *satiri* (< gr. *satyros*), făpturi mitologice, cu chip şi corp omenesc, dar cu picioare şi barbă de ţap. *Comedia* (< gr. *komoidia* < *komos* — „sărbătoare", *ode* — „cîntec"), s-a născut tot din serbările închinate lui Dionisos, la care se organizau, de asemenea, procesiuni cu dans şi cîntec. Ulterior, termenul şi-a lărgit sfera, desemnînd, la Dante *(Divina Commedie)*, o lucrare epică, nedestinată scenei, fără nimic vesel sau comic, ci, dimpotrivă, ilustrînd genul grav, apoi, în evul mediu, tot felul de producţii dramatice, tragediile inclusiv, cum sînt *Comediile* Margaretei d'Angoulême, regina Navarei, care erau, de fapt, nişte *mistere* (< fr. *mystère* < lat. *ministerium* — „slujbă, oficiu") religioase, iar în Renaşterea spaniolă faimoasele *comedii de capă şi spadă* (se numeau „de capa y espada" din pricina costumului actorilor), pentru ca în secolul al XIX-lea Balzac să dea o replică modernă *Comediei divine* danteşti prin a sa *Comedie umană.*

Termenul *dramă* (< gr. *drama* — „acţiune"), ce desemnează astăzi o specie hibridă, care cultivă sensibilitatea, pateticul şi face să alterneze părţile vesele cu cele grave, nu îi era nici el străin lui Aristotel, în limba greacă tragediile numindu-se şi drame. Geneza cuvîntului trebuie căutată în verbul *dran* — „ a face", cuvînt al dialectului dorian, şi pe care îl recunoaştem, în treacăt fie spus, şi în cuvîntul românesc *drastic* (< gr. *drastikos* — „activ"). *Melodramă* (< gr. *melos* — „cîntec" + *dramă*), cuvînt care a devenit un epitet peiorativ, desemnînd orice alunecare pe panta sentimentalismului ieftin, provine de la scurtele melodii, refrene care însoţeau intrarea în scenă a *personajelor* (< lat. *persona* — „rol ; mască, actor") principale, a *protagoniştilor* (< gr. *protagonistes* < *protos* — „primul", *agonistes* — „actor") şi subliniau momentele patetice, situaţiile critice. Însuşi termenul de *operă*, în sensul de lucrare originală de artă sau de ştiinţă, creaţie artistică, este preluat ca atare din limba latină, unde *opera* însemna, „muncă, lucrare".

Desigur, în limbajul teatral, se folosesc încă mulţi termeni, a căror analiză nu este lipsită de interes, ca, de exemplu : *actor* (< lat. *actor* — „cel care acţionează") ; *interpret* (< lat. *interpres* < *inter* — „între", *pret* < *pretium* — „preţ"), care la origine nu a avut înţelesul de „mijlocitor între autor şi public", ci de „intermediar în operaţia de vînzare-cumpărare" sau, dacă ne referim la preoţi, la auguri şi la cei care explicau visele, chiar de „intermediar între lumea terestră şi cea divină" ; *arlechin* (< it. *arlecchino*), care, ca şi *paiaţa* (< it. *pagliaccio*, însemnînd iniţial „sac, saltea de paie"), era unul dintre

personajele comediei italiene ; *mim* (< lat. *mimus*, gr. *mimos* < *mimeomai* — „imit"), care era atribuit, inițial, unui gen de farse cam indecente, mizînd în special pe bufonerii, pentru ca la romani să devină „imitație a vieții", datorită subiectelor culese din întîmplări cotidiene mărunte, termenul desemnînd, totodată, pe interpreți, alături de *histrioni* (< lat. *histriones*), care nefiind stimați, fiindcă, la romani, numai sclavii și liberții apăreau pe scenă, păstrează pînă astăzi un sens peiorativ, denumirea fiind atribuită unui actor (comic) de proastă calitate.

În epoca feudală, seniorii și curtea erau înveseliți de actori comici ambulanți. Rolul acesta l-au îndeplinit *jonglerii* (< fr. *jongleur*), care, spre deosebire de cei de azi, erau recitatori de poeme epice sau de versuri lirice, ai căror autori se numesc *truveri* (< fr. *trouvère* < *trovere* — „cel care găsește"), *menestrelii* (< fr. *ménéstrel* < lat. *ministerialis* — „slujitor, servitor"), care figurau în personalul permanent al curții, trebuind să recite versurile *trubadurilor* (<fr. *troubadour* < prov. *trobador* < *trobar* — „a găsi"), *bufonii* (< fr. *bouffon* < it. *buffone* < *bufare* — „a juca o festă"), comicii medievali atît de cunoscuți, atașați pe lîngă curțile senioriale și regale, cuvînt intrat de mult în limbajul internațional împreună cu derivatul *buffo* — „glumeț, grotesc", întrebuințat în expresii ca *scenă bufă, comic buf, operă bufă.* Ceea ce erau jonglerii, menestreli și bufonii la curțile nobililor erau în spectacolele de stradă *saltimbancii* (< fr. *saltimbanque,* < it. *saltimbanco*), acrobați foarte dibaci care distrau publicul cu glumele lor vulgare și cu dresura de animale. Sensul termenului transpare ușor datorită structurii sale : *salta* + *in* + *panco,* tradus literal „sare pe o estradă". Agilitatea salturilor, dar mai ales disprețul față de comicii estradelor de circ au imprimat cuvîntului o semnificație peiorativă, păstrată pînă astăzi, aceea de oameni care trec cu ușurință de la o atitudine la alta.

Pentru a explica o altă serie de termeni care denumesc curente și școli literare sînt necesare incursiuni în istoria culturii : *clasicism* (< fr. *classicisme* < lat. *classicus* < *classis* — „clasa întîi", ca bogăție, sub Servius Tullius, unul din primii regi ai Romei) ; *ermetism* (< fr. *hermétisme*, it. *ermetismo* < *Hermes Trismegistos,* „Hermes cel de trei ori foarte mare", numele grecesc — în epoca elenistică — al zeului lunar Toth, considerat mai tîrziu de alchimiști ca patron al științelor oculte și al magiei), *parnasianism* (< fr. *parnassien*), singurul termen literar inspirat din denumirile geografice, așa cum am arătat mai înainte, *simbolism* (< fr. *symbolisme* < gr. *symbolon* — „semn"), ca să nu mai pomenim de alte *-isme,* imediat inteligibile, ca : *expresionism, impresionism, naturalism* etc.

Nu este de neglijat importanța pe care o au cifrele în componența terminologiei artelor, acestea fiind prezente în numeroase cuvinte derivate. Astfel, cifra trei o găsim în : *terțină* (< it. *terzina*), în *terțet* (< it. *terzet*), *trio* (< it. *trio*) sau *terță* (< it. *terza* < lat. *tertia*), *triptic* (< fr. *triptique*, cf. gr. *triptychos* — „întreit" < *tri* — „trei", *ptykke* — „foaie, piele, tăbliță"), *trilogie* (< fr. *trilogie*, it., gr. *trilogia*) ; cifra patru în : *tetralogie* (< fr. *tetralogie* < gr. *tetra* — „patru", *logos* — „vorbire") ; cifra șapte în : *septet* (< germ. *Septett*) și *septimă* (< lat. *septima*), *hebdomadar* (< *fr. hebdomadaire*, cf. gr. *hebdomas* — „grup de șapte obiecte" ; „săptămînă"), *heptameron* (< gr. *hepta* — „șapte", *hemera* — „zi"), operă, rămasă neterminată, scrisă după modelul *Decameronului* lui Boccacio, de Marguerite de Navarre ; cifra zece în : *decameron* (< gr. *deka* — „zece", *hemera* — „zi"), culegere de povestiri istorisite în zece zile.

O posibilă paralelă: *Mizerabilii — Velerim şi Veler Doamne*

Prof. GEORGE STERPU
Liceul nr. 2, Caransebeş

Binecunoscuta operă a lui Victor Hugo, *Mizerabilii,* a avut o puternică influenţă în literatura mondială. În ţara noastră s-a bucurat de o atenţie deosebită. A fost tradusă în româneşte chiar în anul apariţiei sale — 1862 — de către Dimitrie Bolintineanu, A. Zanne şi M. Costiescu — apărînd în 6 volume în cursul anilor 1862—1864. Cu siguranţă a fost citită cu acelaşi interes şi plăcere cu care e citită şi azi.

Ar fi, desigur, interesant de urmărit ce ecouri a avut în literatura noastră tipul de om, făcut nemuritor de Hugo. Intenţia noastră este, însă, mult mai modestă. Ne vom referi doar la romanul lui Victor Ion Popa, *Velerim şi Veler Doamne,* apărut la sfîrşitul anului 1933.

Romanul a fost bine primit la apariţie. G. Călinescu (în *Viaţa Românească,* nov. 1933) îl socoteşte „Cea mai odihnitoare şi mai înlănţuitoare poveste", iar în *Istoria literaturii române...* apreciază romanul drept cea mai realizată operă a autorului. Pompiliu Constantinescu (în *Vremea*) îl consideră „un roman al fabulosului rustic". Este încununat şi cu premiul „I. Al. Brătescu-Voineşti" de către Societatea scriitorilor români.

Nu s-a remarcat un lucru, asupra căruia însuşi scriitorul ţine să atragă atenţia, însă în mod discret. La apariţia romanului, autorul mărturiseşte că ideea cărţii i-a fost dată de fapte concrete, de întîmplări adevărate — ca şi lui Hugo de altfel — pe care le-a prelucrat artistic pe linia eposului popular, postulînd, ca în basme, credinţa poporului în triumful inevitabil al adevărului şi dreptăţii, oricîte piedici ar ridica în cale forţele răului.

În conturarea şi tratarea materialului, V. I. Popa este influenţat de romanul lui Victor Hugo.

Autorul încearcă să realizeze un personaj asemănător nemuritorului Jean Valjean. Prin intermediul unui personaj, profesorul Virgil Predescu, care — atras de publicitatea făcută ocnaşului urmărit pentru crimă, Manlache Pleşa, — cere prietenului său, judecătorul Elefterescu, îngăduinţa să studieze dosarul cauzei, cu intenţia de a scrie o carte. Studiul dosarului îl face să spună magistratului :

— Ia seama, să nu faci una din acele groaznice greşeli judiciare care osîndesc pe veşnicie judecătorul şi dau slavă osînditului... Omul tău, după dosar, îmi aminteşte prea mult de Jean Valjean al lui Victor Hugo.

Este evident că această asemănare între destinul tragic al lui Manlache Pleşa şi al lui Jean Valjean îi aparţine lui Victor Ion Popa însuşi.

Vom încerca să demonstrăm această posibilă paralelă, prin urmărirea pas cu pas a destinelor celor doi eroi şi prin stabilirea asemănărilor şi a deosebirilor dintre ei — pentru a dovedi că, dacă modelul este mereu în faţa scriitorului român, acest fapt nu-l duce la imitaţie servilă, ci îl ajută să contureze un erou de acelaşi tip, dar ancorat solid în lumea şi eposul românesc, original şi valabil.

Ideea destinului implacabil al omului sărman în cadrul unei orînduiri sociale bazate pe inegalitate şi nedreptate socială este comună ambilor scriitori şi se verifică perfect atît în Franţa secolului al XIX-lea, cît şi în România primei jumătăţi a secolului al XX-lea. Între conştiinţa socială a lui Hugo şi aceea a lui V. I. Popa este însă o mare diferenţă de tensiune. Hugo se proclamă făţiş cenzor al moravurilor epocii sale, după cum arată explicit într-un *motto* : „atîta vreme cît va exista, din pricina legilor şi a moravurilor, un blestem social, care creează în chip artificial, în plină civilizaţie, adevărate iaduri, agravînd ca o fatalitate omenească destinul... atîta vreme cît pe pămînt vor dăinui ignoranţa şi mizeria, cărţi de felul celei de faţă nu vor fi zadarnice". V. I. Popa face să evolueze destinul eroului său pe o linie incertă, neguroasă, între o realitate socială concretă şi una fabuloasă, a eposului popular, accentuînd pe una şi estompînd pe cealaltă, alternativ. Mitologia populară, atît de vie în sufletul poporului în epocă, este puternic reliefată în operă — pînă la a provoca deruta organelor anchetatoare. Vreau să spun că accentul de critică socială este mai temperat.

Care sînt, deci, elementele frapant asemănătoare, care au dus pe V. I. Popa la compararea eroului său cu Jean Valjean ? Iată cîteva :

1. Şi unul şi altul sînt victime ale unei orînduiri nedrepte : Jean Valjean stă 19 ani la ocnă pentru că furase o pîine să astupe gurile flămînde ale nepoţilor săi ; Manlache Pleşa stă 10 ani la ocnă pentru că omorîse în legitimă apărare pe amantul soţiei sale. Nici unul nu se putuse apăra de nedreptate, fiind săraci şi neputîndu-şi angaja un apărător.

2. Amîndoi se aseamănă printr-o forţă fizică, cu totul excepţională — Jean Valjean este poreclit, la ocnă, „cricul", deoarece : „La munci grele, cînd trebuia întinsă o parîmă sau învîrtit un scripete, Jean Vajlean trăgea cît patru" — sau ridica o căruţă încărcată pentru a scăpa un om de la moarte sigură.

Manlache intra la „ocnă blînd ca un copil, fără să crîcnească împotriva urgiei... Ceea ce ştia numai el singur era de ajuns să îndreptăţească nefericirea şi osînda. Avusese toată viaţa porniri sîngeroase. Îl împiedeca de la înfăptuire doar frica altora în faţa pumnului şi furiei lui. De aceea cînd ucisul a scos cuţitul din teacă, Manlache a gemut ca o fiară bucuroasă..." că „...avea un potrivnic, aşa cum îi dorise inima."

Manlache Pleşa, la rîndul său, căra cîte 4 saci plini spre a distra pe musafirii stăpînului său.

3. Ambii îşi ispăşesc pedeapsa — oricît de nemeritată — dar nu reuşesc să şteargă pata de fost ocnaş în ochii societăţii, rămînînd toată viaţa stigmatizaţi.

4. Manlache iese de la ocnă împăcat cu soarta, deşi în sine se simte nedreptăţit de un destin pe care nu-l înţelege. Cînd recunoaşte că a fost la ocnă — şi coana Tasica spune cu regret că e păcat — Manlache răspunde îngînat :

— Adevărat, cocoană, păcat, cum aţi zis ! Şi de bună seamă, îi păcat mai mare decît credeam eu... Dacă nu-i destul că l-am plătit cu zece ani de ocnă...

Jean Valjean intrase la ocnă fără a pricepe prea bine ce se petrecea cu el, afară de faptul că trece prin ceva grozav. Era un tînăr simplu şi neştiutor. La ocnă mediul ambiant îl transformă, puţin cîte puţin, într-un animal sălbatic. Eliberat, biletul galben de fost ocnaş îl stigmatizează. După ce a fost alungat de toţi, găzduirea lui de către episcopul de Digne îl pune în faţa unui lucru nemaiîntîlnit de el : binele. Faptul îl derutează. Reacţionează normal, furînd

tacîmurile. Cînd este eliberat de acelaşi episcop, care-i dă şi sfeşnicele de argint, şi-i spune :

— Nu uita niciodată că mi-ai făgăduit să întrebuinţezi banii aceştia ca să te faci om cinstit...

gestul îl tulbură adînc.

Întîmplarea cu micul Gervais este ultima zvîcnire a răului. Sămînţa sădită de monseniorul Bienvenu încolţeşte şi rodeşte. Acest element al conversiunii ar corespunde la Manlache cu încrederea ce-i arată cucoana Tasica, pe care ajunge să o venereze.

Viaţa foştilor ocnaşi în societate diferă, însă, mult.

Jean Valjean reuşeşte, într-adevăr, să fructifice cunoştinţele căpătate la ocnă, iniţiind într-un orăşel o fabrică de mărgele, ajungînd un om bogat şi respectat sub numele de Madeleine. Viaţa sa este însă tulburată de arestarea unui vagabond, Champmathieu, care este confundat cu Jean Valjean, cel urmărit pentru furtul bănuţului lui Gervais. Primarul Madelaine intervine la proces recunoscîndu-se vinovat. Cu această ocazie face cîteva observaţii foarte interesante :

Ocnele fac pe ocnaş. Înainte de a fi la ocnă eram un biet ţăran nu prea deştept, un fel de idiot ; ocna m-a transformat. Eram nerod, am devenit rău, eram ca un butuc şi am devenit cărbune aprins. Mai tîrziu, mila şi bunătatea m-au salvat, aşa cum severitatea mă pierduse.

Deşi se predă justiţiei, se sustrage totuşi pedepsei spre a răspunde promisiunii făcute unei femei sărmane, de a-i salva fetiţa. Dragostea ce-o arată Cosettei este tot ceea ce înţelege Jean Valjean prin dragoste.

Transformarea ţăranului simplu în omul de bine, în înţeleptul şi blîndul Madeleine, este insuficient explicată de Victor Hugo, şi a fost obiectul unor critici îndreptăţite. Ea apare ca o adevărată minune de ordin mistic religios, specifică popoarelor catolice.

Viaţa de paznic a lui Manlache Pleşa este mult mai realistă, mai naturală. Nu găsim acea transfigurare mistică din Jean Valjean. Manlache îşi face slujba cinstit şi îşi organizează şi o viaţă personală, prin dragostea faţă de Rusanda şi de căţelul Firicel.

Convingerile sale că el este sortit să rămînă un izolat sînt convertite de dragostea ce-i arată Rusanda. Cînd negustorul Hrisant este ucis, Manlache, deşi nevinovat, se sperie şi fuge înspăimîntat, presupunînd, pe drept cuvînt, că va fi acuzat el şi că nici acum nu se va putea apăra. Judecata sa e corectă, mai departe însă nu poate merge. Intervenţia lui moş Petrache, cantonierul, ajută mult pe Manlache, nu numai să se ferească de urmăritori, dar şi să adîncească sensurile vieţii sale şi ale situaţiei în care se află.

Ajuns la deznădejde, Manlache se adresează duhovnicului ocnei, care îndeplineşte aici rolul Monseniorului Bienvenu. Duhovnicul ascultă spovedania lui Manlache, îl crede şi îl ajută să găsească pe adevăraţii vinovaţi de uciderea negustorului, pe care-i predă justiţiei. Faptul acesta se apropie de gestul lui Jean Valjean de a se preda justiţiei spre a împiedica o nedreptate.

Destinul lui Jean Valjean ni se pare — fără a contesta valoroasa realizare artistică a lui Victor Hugo — puţin cam prea dirijat de autor, mai mult un erou de roman decît un om din vîltoarea vieţii reale. Eroul este prea înţelept,

prea filozof faţă de temeiurile sociale, educative, psihologice, pe care este clădit. Nu se vede de nicăieri izbucnind omul real, viu. Nu credem că dragostea pentru Cosette e suficientă pentru a umple o viaţă de om. Desigur, tipul este încadrat perfect în galeria genului său ; în literatura franceză stă cu cinste alături de Moş Goriot, al lui Balzac. Dar ca om este deficitar.

Fără a face consideraţii de valoare artistică, socotesc că Manlache Pleşa este mai uman, mai apropiat de înţelegerea noastră, de sensibilitatea noastră. Este un biet om necăjit, condamnat de un destin funest. Forţa sa de uriaş îi aduce numai nenorociri. Dar nu forţa sa fizică ni-l face simpatic. Ceea ce dă lui Manlache o înaltă valoare umană este inima sa naivă, sinceră, incapabilă de prefăcătorie, de înşelăciune, de perversitate. Şi tocmai această calitate este şi marele său defect. În confruntarea cu oamenii, el nu este niciodată ofensiv şi provocator. Cu prima sa victimă nu face decît să reacţioneze cu întîrziere, cu multe ezitări, la provocarea aceleia. Cît stă la ocnă, nu se foloseşte niciodată de forţa sa, decît ca să îndeplinească lucrări grele. Ca paznic este mereu paşnic, dar ştie să-şi impună forţa, fără să o folosească efectiv. Este maleabil ca ceara în mîinile coanei Tasiţa, care-l privea cu simpatie şi milă ; face sluj ca un căţeluş de salon, cărînd sacii uriaşi pentru desfătarea musafirilor ei. Evită cu stăruinţă provocările rivalului său, Ion, socotindu-l un bicisnic, nevrednic de el. Manlache încearcă să se sustragă şi sentimentului de dragoste, atît de făţiş, de agresiv, manifestat de Rusanda. Faptul că, pînă la urmă, se lasă pradă acestui sentiment, ni-l face drag, de înţeles, ne cucereşte. Chiar dacă rămîne în el permanent acea conştiinţă a destinului său tragic, gustă şi el din bucuriile acestei vieţi.

Comportarea lui Manlache Pleşa se încadrează astfel în etosul popular românesc, rămîne o realizare românească a unui tip de personaj perfect acordat specificului literaturii şi vieţii româneşti.

Romeo Istrati

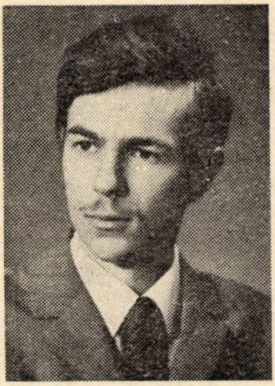

S-a născut în 1955 la Suceava. Este elev al Liceului „Ştefan cel Mare" din localitate. Laureat al concursurilor pioniereşti şi al concursului *Tinere condeie*, a colaborat la antologia naţională *Ritmuri solare*, precum şi la *Cronica*, *Preludiu*, *Amfiteatru*.

Dorinţă

Să beau lumina-n cupele de mac
şi să m-alerg cu timpul prin pădure,
cocoşii grei în pieptul meu să-ndure
clopot de stele noaptea în cerdac.

Doresc zăpezile să-mi împletească jocul
şi fetele să-mi cînte de uitare,
în piept cînd vîntul bate ca o floare
într-o vioară să se-alinte focul.

Rostogolit cu caii jos în fîn,
să număr anii-n boabe de ovăs,
pe buze vinul greu să mi-l apăs
şi să doinesc frumos pe cer bătrîn.

Doresc să cresc în stele mari de grîu
şi-n toată pîinea să-mi clădesc cetate
să-mpart cu mîna semnul de dreptate
şi-apoi s-adorm în pietrele de rîu.

Elena Gavrilă

S-a născut la 24 august 1955, la Măcin. Este elevă la liceul din localitate. A debutat în reviste pioniereşti. A publicat în revista şcolii, în antologiile judeţene şi în *Amfiteatru*.

Timp

Mă desprind
Din roata primului timp,
Cu trupul viu
Mirosind încă a pământ ars
Şi mă prind
De umerii ce mă lovesc
În mers.
Eu însămi devin umărul
De care se prind cei din urmă
Şi mă bucur.
E bucuria iubirii,
A munţilor ce nu-şi
Mai încap în piatră,
A apelor ce nu-şi
Mai încap în izvoare,
E bucuria împlinirii
Ce arde-n sămînţă
Ca focul din soare.

Simina Moldovan

S-a născut în 1956 la Braşov. Este elevă la Liceul nr. 1 din localitate, membră în colectivul de redacţie al revistei *Arcade* şi preşedintă a cenaclului „Gh. Barițiu". Laureată a concursurilor naţionale pioniereşti de creaţie literară, a publicat în antologiile naţionale *Crisalide*, *Excelsior '72* şi *Zîmbetul muntelui*, în ziarele *Drum nou*, *Scînteia tineretului*, precum şi în revistele *Astra* şi *Amfiteatru*.

Maramă

Au ţesut bărbaţi
— Ion şi Gheorghe —
Cuminţi şi înţelepţi şi-au plecat frunţile
asupra războiului.
Mîini noduroase şi grele de istorii
au urzit foc pe spată de munte.
Şi-au bătut un gînd de izbîndă şi pace.
Am ales din bătătură
fir de dor şi fir de doină
şi-a ţesut suveica zboruri măiestre
în aripi de păsări...
Au ţesut bărbaţi maramă de nuntă,
bărbaţi au gătit mireasa.
Aici, Oltule, pe malul ţării,
Aici, pe Argeş, în jos, pe un mal frumos,
Aici, pe-un picior de plai, pe-o gură de rai...

Mariana Leuca

S-a născut în 1956 la Bistrița. Este elevă la Liceul „L. Rebreanu" din localitate. A colaborat la antologiile *Ascendență* și *Excelsior*. A publicat în presa locală și în *Preludiu*.

Cîntec bistrițean

Mi-am plimbat privirea
Peste rodul ogorului,
Mi-am oprit în prag uimirea
De la răscrucea dorului.

Și casa noastră albă
S-a ivit departe, printre ruguri,
Mi-am făcut din amintiri salbă
Și în plete, cunună de muguri.

Mi-a picurat rouă în păr
Cu cîntec de dor și lumină.
Acum nu mai pot să mă apăr
De iubirea slovă — grădină.

Presărată în puful anilor mei
Mi-e fragedă simțirea
Și suflul mi-e parfum de tei.
E-aproape de suflet iubirea
Și țara de cîntecul ei...

Carmen Vulpoi

S-a născut la 22 noiembrie 1956 la Iaşi. Este elevă la Liceul „C. Negruzzi". A publicat în *Luminiţa*, *Preludiu*, *Journal roumain des poètes* (Bruxelles), în antologia ieşeană *Cîntec tînăr* şi în antologia naţională *Copii-poeţi*.

Drum

Vînturi fierbinţi
răscolesc nisipurile.
Se surpă în mine
casa albastră
a cerului.
Mă împiedic
de scheletul fragil
al unei păsări.
Aş fugi,
dar merg mai departe.

Halucinant
voci despletite
îmi cîntă în auz.
Soarele topit
îmi curge prin vine.
Mă împiedic
de urmele paşilor.

. . . . . .

M-aş opri,
dar merg mai departe.

Am visat
— am văzut —
la capătul drumului
o mînă întinsă.

CONCURSURI

Din istoricul concursurilor şcolare

I. HANGIU
S.S.F., Bucureşti

Concursurile pe obiecte, care se organizează în prezent de către Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului, C.C. al U.T.C., societăţile ştiinţifice ale cadrelor didactice, institutele de învăţămînt superior şi inspectoratele şcolare judeţene, au o veche tradiţie în istoria învăţămîntului românesc.

Ideea concursului şcolar, ca activitate de instruire şi de educaţie extraşcolară, s-a născut în Franţa, după înfrîngerea lui Napoleon I Bonaparte, avînd menirea să contribuie la întărirea sentimentului naţional, la educarea elevilor în spiritul păcii şi înţelegerii între popoare.

În ţara noastră, primele concursuri şcolare au fost iniţiate în anul 1884, adică acum nouă decenii, fiind legate de activitatea societăţii „Tinerimea română". De aceea, este potrivit să evocăm momentul şi împrejurările în care s-a născut şi s-a concretizat ideea concursului şcolar.

În atmosfera de entuziasm general, întreţinută de victoriile pe care armatele române le obţineau în 1877 pe cîmpul de luptă pentru cucerirea independenţei naţionale, un grup de elevi de la Liceul „Matei Basarab" din Bucureşti a pus bazele unei societăţi literare şi ştiinţifice, numită atunci „Tinerimea română". Tinerele vlăstare, aflate încă pe băncile şcolii, se gîndeau să participe, cu modestele lor forţe, la progresul neamului românesc.

Societatea „Tinerimea română" şi-a adoptat în 1880 statutul de organizare şi funcţionare. Capitolul VII al acestui statut prevedea organizarea concursurilor : „Societatea va ţine în fiecare an concursuri, care se împart în superioare şi inferioare." Preşedinte al Societăţii a fost ales A. Şonţu, iar secretar, Nae S. Dumitrescu. Elevul şi, mai tîrziu, profesorul de ştiinţe naturale N. S. Dumitrescu a condus Societatea, ca preşedinte, timp de aproape 40 de ani. Membrii societăţii participă la dezvelirea statuilor lui I. Heliade Rădulescu şi Gh. Lazăr din piaţa Universităţii din Bucureşti, instituie o listă de subscripţie pentru statuia lui Andrei Mureşanu, sprijină acţiunile memorandiştilor transilvăneni.

Începînd cu anul 1882, Societatea „Tinerimea română" tipăreşte o revistă de cultură generală, care a apărut, cu unele întreruperi, pînă în anul 1942 şi care a consemnat întreaga activitate desfăşurată de societate de-a lungul celor peste 60 de ani. Din revistă aflăm că, la serbarea de sfîrşit de an şcolar din iunie 1883, I. Zalomit, rectorul Universităţii din Bucureşti, a propus ca Societatea „Tinerimea română" să organizeze concursuri pentru elevii claselor primare, care să aibă drept scop stimularea muncii intelectuale, descoperirea talentelor. În anii următori, s-au ţinut în Capitala României primele concursuri şcolare, cu care prilej au fost înmînate premianţilor daruri şi diplome pentru rezultatele obţinute. La concursul din mai 1885 distribuirea premiilor s-a făcut de către Iacob Negruzzi, membru onorific al Societăţii, iar la cel din 1890 de către poetul G. Sion, participant la revoluţia de la 1848.

În anul 1894, Societatea inițiază un concurs de lucru manual între elevii din învățămîntul primar urban și rural, stimulînd, în felul acesta, activitatea practică a elevilor, simțul lor gospodăresc. În anul următor, se organizează concursuri pentru elevii gimnaziilor și liceelor din întreaga țară, după un Regulament special. Istoria națională, limba și literatura română constituiau materia de concurs, atît pentru învățămîntul primar, cît și pentru cel secundar. „Învățămîntul limbei noastre este cel mai însemnat, care merită toată atenția învățătorului", se spunea într-o dare de seamă publicată în revistă în 1896. Societatea s-a bucurat de atenția lui B. P. Hasdeu, V. A. Urechia, Gr. G. Tocilescu, Ștefan Mihăilescu. Ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, Spiru C. Haret, a înființat, după modelul concursurilor, catedre de lucru manual în învățămîntul românesc.

Ideea concursului școlar s-a răspîndit în întreaga țară. Între anii 1885 și 1901, în fiecare primăvară sau vară, s-au organizat concursuri la care au participat elevi din școlile primare, elevi din gimnazii și licee sau chiar studenți. Prin concursuri se urmărea, în afară de încurajarea muncii intelectuale, descoperirea talentelor, sădirea sentimentului național în conștiința generațiilor tinere, educarea elevilor în spiritul dragostei de patrie și popor.

În ultimul deceniu al secolului trecut, unele reviste culturale organizau concursuri pentru elevi. Astfel, *Revista copiilor,* apărută la București la 15 februarie 1896, lansează în primul ei număr un premiu pentru rezolvarea unei probleme de matematică. Unul din cei doi cîștigători ai premiului acordat de revistă a fost Henri Coandă, a cărui fotografie este publicată cu următoarea notă : „S-a născut la 26 mai 1886 la București. A început școala la Paris, a trecut în țară examenele de clasa I și II și acum e în clasa a IV-a. A rezolvat problema de aritmetică din nr. 1." (*Revista copiilor,* nr. 4 din 26 martie 1896). Este extrem de interesantă caracterizarea făcută de redacție (probabil de către Th. D. Speranția, directorul publicației) : „După lucrarea ce ne-a trimis se prevede un talent literar, se vede spirit de observațiune" (ibid.). Spiritul de observație și talentul literar al elevului Coandă i-au ajutat savantului de mai tîrziu să ajungă la numeroase invenții și descoperiri care se aplică astăzi în industria din țara noastră și din străinătate.

La ședințele Societății „Tinerimea română", care a inițiat concursurile școlare, au participat oameni de știință și cultură ca Gr. Tocilescu, Ion Kalinderu, V. A. Urechia, B. Șt. Delavrancea, Dragomir Hurmuzescu, D. Pompeiu ș.a. În 1897, V. A. Urechia a intervenit la Senat pentru recunoașterea societății ca persoană juridică, iar Gr. Tocilescu a condus *Revista Societății „Tinerimea română"* între anii 1898 și 1902. Din Comitetul de redacție al revistei au mai făcut parte : V. Babeș, M. Dragomirescu, V. A. Urechia.

Între anii 1901—1909, Societatea n-a putut, din motive independente de voința membrilor ei, să desfășoare o activitate la nivelul ultimului deceniu al secolului trecut. Concursurile nu s-au mai desfășurat cu aceeași regularitate.

În anul 1909, cu prilejul sărbătoririi semicentenarului Unirii, Societatea își reia activitatea. Revista Societății publicase, încă în 1884, un articol despre Alex. Ioan Cuza, omagiind, astfel, figura luminoasă a domnitorului.

O nouă manifestare a Societății are loc în ziua de 24 ianuarie 1915 la Ateneul român. La această sărbătorire este invitat B. Șt. Delavrancea, care rostește o înflăcărată cuvîntare despre patrie și patriotism, O. Goga recită versuri, iar compozitorul G. Enescu dirijează orchestra Ministerului Instrucțiunii, care interpretează partea a II-a a *Poemei române.* D. Pompeiu înființează

Biblioteca Societăţii, al cărei prim număr îl constituie publicarea cuvîntării lui B. Şt. Delavrancea, *Patrie şi patriotism.*

După realizarea idealului unităţii naţionale — prin unirea Transilvaniei cu România — Societatea „Tinerimea română" desfăşoară, alături de şcoală, o activitate meritorie, îndreptată spre înlesnirea mijloacelor de cultură ale tinerimii, dezvoltarea sentimentului naţional, nevoia de educaţie a tineretului. În 1920, revista societăţii îşi reia apariţia regulată. În *Cuvîntul înainte* al primului număr, se precizează : „Limba română poate fi urmărită în învăţămînt ca curs normal de educaţie a neamului, ca unealtă de exprimare a gîndirii şi ca studiu istoric de cercetare, pentru a pune în relief frumuseţea şi puterea de gîndire în acest idiom". Concursurile de limbă şi literatură, de istorie naţională s-au ţinut cu regularitate, fiind urmate de excursii pentru cunoaşterea, de către elevii premiaţi, a frumuseţilor ţării, a monumentelor istorice.

Cine consultă Programele serbărilor organizate de Societate în anii 1925—1938, cu prilejul distribuirii premiilor şi menţiunilor, programe publicate în revistă sau în broşuri separate, are plăcuta surpriză să constate că numele unor oameni de ştiinţă şi cultură, ale unor scriitori, critici sau istorici literari, se găsesc menţionate la loc de cinste, alături de nume ca V. Pârvan sau Tudor Vianu, care au obţinut premii în perioada de început a concursurilor. Astfel, în Programul serbărilor din anul 1925 întîlnim nume cunoscute astăzi : Ovidiu Papadima, clasa a V-a a Liceului din Tg. Mureş, David C. Popescu, clasa a VI-a, Seminarul central Bucureşti, Al. Dima, clasa a VIII-a, Liceul „Traian" din Turnu Severin. În anii următori, au primit premii şi menţiuni, între alţi elevi, Ionescu Bujor, Ion C. Chiţimia, G. Macovescu, Pandele Olteanu, N. I. Barbu, N. Tatomir, Doina Peteanu (scriitoarea Anişoara Odeanu), Petrescu Dîmboviţa, Horia Lovinescu, N. Balotă, Traian Pop, Octav Enigărescu, Emil Drăgănescu, Costin Murgescu, Teodor Cosma, Aurel Moga, Leon Leviţki, Francisc Păcurariu, Ovidiu Drimba, Ovidiu Bîrlea, Radu Stanca ş.a.

În perioada interbelică, din comitetul de conducere al Societăţii sau al revistei, au făcut parte, între alţii, fizicianul Dragomir Hurmuzescu şi matematicianul Dimitrie Pompeiu, savanţi de renume mondial, D. Murăraşu, Dan Simonescu şi Dan Smîntînescu, istorici literari. În anul 1927, cu prilejul împlinirii unei jumătăţi de veac de activitate a societăţii, G. Vlădescu-Răcoasa a publicat un istoric al Societăţii în două numere ale revistei, iar în 1938, Societatea a tipărit un volum festiv de 690 de pagini.

În ultimii ani de existenţă, Societatea „Tinerimea română" s-a abătut de la principiile democratice, făcînd unele concesii ideologiei guvernelor profasciste sau fasciste.

După 23 August 1944, tradiţiile progresiste ale concursurilor şcolare au fost continuate în condiţiile construirii socialismului în patria noastră. Concursul de literatură, de exemplu, a ajuns la cea de-a XVIII-a ediţie, desfăşurîndu-se din

1972 sub numele lui Mihai Eminescu, ca un omagiu adus de tineretul şcolar poetului nostru naţional.

CEA DE-A XVIII-A EDIŢIE A CONCURSULUI DE LITERATURĂ „M. EMINESCU"

În anul şcolar 1974—1975 se va organiza, ca şi în anii precedenţi, Concursul „M. Eminescu", prilej de afirmare a tinerelor talente din şcolile de pe întreg cuprinsul patriei.

Faptul că, la fiecare ediţie, participă peste 20.000 de elevi dovedeşte interesul de care se bucură concursul în rîndurile tineretului şcolar, iar rezultatele obţinute, din ce în ce mai bune, ne îndreptăţesc să credem că această formă de stimulare a energiilor creatoare justifică încrederea acordată tineretului, de partid şi de stat.

Faţă de anii trecuţi, *Regulamentul concursurilor pe obiecte (olimpiade) pentru elevi,* elaborat de Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului şi de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist, care a intrat în vigoare la 15 martie 1974, prevede dreptul elevilor de a concura la un singur obiect. La etapa pe şcoală, elevii vor participa pe baza liberei opţiuni ; la etapele următoare — în funcţie de punctajul minim stabilit de către comisiile de concurs.

Pentru elevii din toate tipurile de licee, obiectele care intră în cadrul Concursului „M. Eminescu" sînt : *limba şi literatura română, limba rusă* şi *limba maternă* (pentru elevii din liceele cu predarea în limbile naţionalităţilor conlocuitoare) . Articolul 3, alineatul b, al *Regulamentului* prevede că în judeţele în care există un singur liceu cu predarea în limbile naţionalităţilor conlocuitoare nu se organizează etapa judeţeană la concursul de limba şi literatura maternă ; elevii din aceste licee pot participa, dacă doresc, la unul din concursurile ce se organizează în limba română ; elevii cîştigători la etapa pe şcoală pot participa direct la etapa interjudeţeană. Elevii şcolilor profesionale vor avea ca obiect de concurs *limba şi literatura română.*

Concursurile pe obiecte se desfăşoară în etape : pe şcoală, pe judeţ, pe ţară. Etapa pe ţară va fi organizată, prin rotaţie, în centrele universitare.

Comisia centrală, comitetele judeţene ale U.T.C., inspectoratele şcolare judeţene, filialele Societăţii de ştiinţe filologice vor urmări realizarea în amănunt a prevederilor regulamentului.

Limbă şi literatură pentru elevi va consemna, ca şi pînă acum, rezultatele concursului (subiecte, nume de premianţi, extrase din lucrările premianţilor etc.) la toate etapele de desfăşurare.

Capitolele din care se vor formula întrebări la proba de cunoştinţe *

	Etapa pe şcoală	Etapa judeţeană	Etapa finală
ANUL I	Formarea limbii române.	I. Neculce	I. Heliade Rădulescu
	Cultura şi literatura română în secolul al XVII-lea.	Şcoala ardeleană	Grigore Alexandrescu C. Negruzzi
ANUL II	Junimea şi Titu Maiorescu	I. Creangă	I. L. Caragiale (proza)
	M. Eminescu	I. L. Caragiale (teatru)	I. Slavici B. Ştefănescu-Delavrancea
ANUL III	Al. Macedonski G. Bacovia	O. Goga E. Lovinescu	M. Sadoveanu T. Arghezi
ANUL IV	Camil Petrescu L. Blaga	I. Barbu G. Călinescu	Al. Philippide M. Beniuc Eugen Jebeleanu
LICEE DE SPECIALITATE			
ANUL V	Zaharia Stancu	Marin Preda Geo Bogza	Titus Popovici Horia Lovinescu
LICEE PEDAGOGICE			
ANUL III	Al. Macedonski	George Bacovia	O. Goga
ANUL IV	T. Arghezi L. Rebreanu	Camil Petrescu L. Blaga	G. Călinescu I. Barbu
ANUL V	E. Jebeleanu M. Beniuc	Zaharia Stancu Geo Bogza	Marin Preda Horia Lovinescu

* Bibliografia selectivă despre viaţa şi opera lui Mihai Eminescu este publicată în vol. III/1973, p. 79. Indicaţii privind probele de concurs (întrebări şi compunere liberă) pot fi găsite în vol. II/1973, p. 48—51.

Reviste şcolare pe adresa S.S.F.

Prof. GHEORGHE ŞOVU
Inspectoratul şcolar
al Municipiului Bucureşti

În ultima vreme, pe adresa Societăţii de ştiinţe filologice, str. Spiru Haret, nr. 12, Bucureşti, au sosit mai multe reviste şcolare. Ca şi altădată, vom prezenta unele reviste, în limita spaţiului de care dispunem.

*

Revista *Zorile,* a Liceului de matematică şi fizică „Al. Odobescu" din Piteşti, se dovedeşte preocupată de o multitudine de probleme, de la consemnarea unor mari sărbători, cum a fost aceea a tricentenarului naşterii lui Dimitrie Cantemir şi cea de-a XXX-a aniversare a Eliberării patriei, ori evocarea unor mari personalităţi ale literaturii şi ştiinţei româneşti, printre care romancierul Liviu Rebreanu, poetul Ion Minulescu, istoricul literar D. Popovici, matematicienii Gheorghe Ţiţeica şi Dimitrie Pompeiu, pînă la aspecte concrete din viaţa şi activitatea şcolii. Sînt publicate materiale interesante, pregătite de elevi în cercurile de specialitate. Remarcăm, astfel, pe cele din cercurile de matematică şi fizică, precum şi producţiile cenaclului literar : proză (cele intitulate *Împlinire, Trei bănuţi, Adolescenţă, Noaptea ca o ceaşcă de cafea neagră,* sau poezii semnate de Marin I. Barbu, Laurenţiu E. Todie, Virginia Carmen, C. Sorescu. Ca de obicei, revista *Zorile,* coordonată şi tehnoredactată de prof. Augustin D. Stoenescu, înserează în paginile sale colaborări ale unor invitaţi : dr. Sevastian Râpeanu, dr. Teodor Roşeanu, prof. univ. dr. doc. D. Păcurariu şi Puia Florica Rebreanu, fiica marelui romancier. Menţionăm, de asemenea, rubrica *De la inimă la inimă,* cuprinzînd poezii ale unor elevi de la numeroase şcoli din ţară. Un gest lăudabil, de mare nobleţe, realizează revista prin publicarea a două pagini de poezie în limba franceză, aparţinînd unor eleve de la Liceul „Marie-Jeanne Caron" din Bangui — Republica Africa Centrală, şcoală cu care Liceul „Al. Odobescu" din Piteşti a stabilit legături de prietenie.

*

Zările senine, revista literar-ştiinţifică a elevilor Liceului de cultură generală „Liviu Rebreanu" din Bistriţa, ne-a sosit pentru prima dată la redacţie. Deschizîndu-se cu un avîntat poem în proză, *Puterea de a crede,* semnat de eleva Cleopatra Lorinţiu, numărul 12 al revistei, pe care l-am cercetat, continuă cu o foarte utilă însemnare despre *Tehnica adnotării cărţilor, fişelor şi clasificarea lor.* Revista publică, de asemenea, materialele rezultate din activitatea cercurilor de elevi. O preocupare a revistei este aceea de a sprijini orientarea profesională a elevilor. În acest număr este prezentată profesiunea de *asistentă sanitară.* În cele 12 pagini de poezie, semnează mulţi elevi talentaţi, printre care : Domniţa Petri, Cristiana Roman, Doina Mateian, Mariana Leuca, Nicolae Borşa, Gavrilă Sabo.

*

Tot din Bistriţa-Năsăud ne-a sosit o culegere de poezie şi de proză a tinerilor, intitulată *Ascendenţă,* culegere aflată la a III-a ediţie şi care „reprezintă — după cum ne încredinţează tov. Valer Cîmpean, primul secretar al

Comitetului județean U.T.C., semnatarul prefeței — un sincer omagiu adus de tinerii județului... celor două mari evenimente din viața țării : cea de-a XXX-a aniversare a Eliberării patriei și Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român." În această culegere vibrează înflăcărate și puternice sentimente, aspirații luminoase, hotărîte atitudini de slujire a patriei de azi și de mîine, își încearcă aripile în zborul spre înălțimile strălucitoare ale frumosului, sugerat prin cuvîntul în care s-a topit sufletul, talente adevărate, care au ajuns să-și găsească, măcar parțial, ori își caută, febril, însemnele proprii, alături de nume noi : Silviu Lari, Lidia Luca, Carmen Pop, Ioana Urs ș.a.

*

Nr. 16—17—18, din aprilie-mai 1974, al *Revistei noastre,* publicație a elevilor Liceului „Unirea" din Focșani, pe care am mai avut prilejul să o prezentăm cititorilor noștri, se menține pe aceeași linie de seriozitate și bună orientare în abordarea celor mai variate probleme, dovedindu-și, o dată în plus, utilitatea și valoarea. Din sumar, remarcăm materialele de istorie literară (*Duiliu Zamfirescu — inedit, Anton Holban — elev al Liceului „Unirea"*), dialogul literar purtat de elevii liceului cu scriitorul Corneliu Ștefanache, interviul cu poetul Virgil Huzum (fost elev al acestui liceu), ancheta pe tema : *Condițiile omului modern* ș.a., precum și creațiile închinate de elevi patriei cu prilejul celei de-a XXX-a aniversări a Eliberării.

*

Înregistrăm, pentru prima dată, revista *Corolar* a Liceului internat „C. Negruzzi" din Iași. Mulțumind conducerii școlii pentru gestul de a ne trimite revista, semnalăm că am avut satisfacția întîlnirii cu o publicație merituoasă, extrem de bogată (nr. 2 din 1973 are 130 de pagini, fiind un adevărat volum), interesantă și, firește, utilă pentru elevii ieșeni, ca și pentru colegii lor cu care fac schimb de experiență.

*

De asemenea, am primit nr. 15 din 1974 al revistei *Aspirații* aparținînd Liceului „Spiru C. Haret" din Tulcea. Bogată, variată, prezentă în actualitate, cu multe materiale bine scrise, frumos paginată, revista *Aspirații* este o apariție pe care o mai așteptăm.

*

Tinere speranțe este revista de educație comunistă a elevilor Liceului „Ilie Pintilie" din Cîmpina. Cele două numere sosite pe adresa noastră (nr. 1 și 2, din 1973) probează o nobilă strădanie a elevilor și dascălilor acestui liceu, strădanie încununată, în multe privințe, de succes. Revista realizează o cuprindere bogată și variată asupra preocupărilor și rezultatelor din munca școlii, publicînd materiale utile, uneori scrise cu talent, totdeauna cu gînd curat și bună intenție.

*

Ne-a sosit la redacție și unul din numerele (nu tocmai recente) ale revistei *Porți deschise,* editată de Liceul „C. A. Rosetti" din București. Este vorba de nr. 1 (6) ianuarie-iunie 1973. Revista conține creații literare ale elevilor — versuri și proză —, însemnări și articole despre probleme de știință și artă, precum și informări despre activitatea cercurilor de elevi.

Consemnăm existența altor reviste, printre care : *Încercări,* a Liceului „Ștefan cel Mare" din Tg. Mureș, *Anii de ucenicie,* a Liceului nr. 2 din Miercurea-Ciuc, *Muguri,* publicație a Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți, precum și cîteva reviste care au apărut în București : revista *2000* a Liceului nr. 21, *Pe-un picior de plai,* revista Liceului nr. 39, și *Adolescența,* revista Liceului „Nicolae Bălcescu".

Consultații în recreație

Prof. NICOLAE SAFTU
Liceul nr. 21, București

Pentru că ora de curs își are rigorile ei, am rezervat cîtva timp întrebărilor fără program. Fiecare elev întreabă ce vrea, și profesorul răspunde cît poate.

Iată cîteva exemple :

— Tov. profesor, toate merg bine, la lucrările scrise, dar cu introducerea am totdeauna dificultăți. Nu știu cum să încep...

— Să te învăț un secret : cînd concepi o lucrare, fă-o fără introducere. Mai întîi trebuie să știi ce spui și pe urmă cum pregătești abordarea problemei. În planul unei lucrări scrise, introducerea se alcătuiește, deci, în funcție de ideile pe care le-am menționat. Altfel, ajungi ca eleva mea A. T., care, tratînd despre influența poeziei populare în lirica lui Alecsandri, începea : „Regele poeziei de la '48, «veșnic tînăr și ferice», a luat parte la toate marile evenimente politice din epoca sa..."

*

— Colegul meu de bancă a încheiat lucrarea cu un splendid citat din G. Călinescu. Ar fi fost bine să fac și eu ca el ?

— Alegerea citatelor ilustrative este o artă. Folosirea lor la locul potrivit este și mai dificilă, pentru că rolul lor este să pledeze pentru o anumită idee. Un citat trebuie să fie mai întîi ilustrativ și apoi „splendid" cum spui tu.

Am citit prea multe lucrări încărcate de citate numai ca să facă impresie.

Dar să revin la întrebarea ta : poți să închei cu un citat dintr-un critic autorizat. Aș prefera însă să citesc părerea ta proprie, cu vorbele tale de elev, chiar dacă nu sînt „splendide".

*

— Dv. insistați asupra obligației de a face lucrarea cu plan. Elevul M.H. a luat 9 și totuși n-a făcut planul. Eu, 7...

— Planul lucrării nu hotărăște singur nota. El este o metodă de lucru, cea mai bună în probele scrise. Știu că o teză de anul II se poate face, eventual, și fără planul scris, pentru că-l fixezi în minte. Dar o lucrare mai pretențioasă, de anul IV, pentru concursul la facultate, pentru seminar etc. nu se mai poate redacta ca o scrisoare oarecare.

Eu insist asupra planului pentru că cine n-a deprins munca metodică a redactării în liceu va suferi toată viața.

*

— Cît timp ți-a luat lucrarea la literatură ?

— Două ore și ceva.

— Pentru patru pagini de caiet e cam mult.

— Păi să vedeți : materialul, planul, ciorna (am făcut două) și apoi transcrierea pe curat, fără ștersături...

— Nu, dragul meu, ciorna nu este obligatorie. În condițiile muncii intelectuale moderne, nu avem timpul să redactăm totul „fără ștersături". Gîndește-te că, la toate tezele și examenele de concurs, vei da lucrări redactate direct. De ce să te obișnuiești cu tehnica recopierii ? Mai bine gîndește, organizează planul și scrie dintr-odată. Dacă ai greșit ceva — se întîmplă — taie simplu și mergi mai departe. Ca la examen.

*

— Unii zic da, alții nu. Dv. ce credeți ? e bine să împrumuți și altora cărțile din biblioteca personală ?

— Da, chiar cu riscul să rămîi fără ele. Nu poți cumpăra tot și, dacă tu ceri altora, e normal să și oferi ceea ce ai. Cartea o împrumuți cu grijă. O dai cu drag unui prieten sau colaborator, și el simte că te desparți temporar de un lucru drag. I-o învelești frumos, ca s-o primești înapoi la fel.

Cărțile se mai și rătăcesc, dar iată o metodă simplă ca să reduci pierderile la minimum : un caiet împărțit în două ; în prima parte notezi ce, cînd și cui ai împrumutat ceva ; în partea a doua ce, cînd și de la cine ai luat tu o carte. Grație acestui caiet am pierdut foarte puține cărți, dar nici nu am în bibliotecă lucrări cu stăpîn necunoscut. Cele mai multe cărți se pierd din neglijență.

*

— Vreau să fac fișa de lectură a unei cărți. Dar dacă este un volum de poezii sau nuvele, dv. cum procedați ?

— Citesc poeziile sau nuvelele. Nu neapărat în ordine și nu obligatoriu pe toate. Cîteva mi se par semnificative. Eventual, le recitesc. Încerc să formulez o impresie de ansamblu asupra volumului și ilustrez mai ales cu lucrările ce mi s-au părut mai deosebite. O astfel de fișă sintetică e mai pretențioasă. Dar și plăcerea de a reuși e mai mare.

*

— Ce credeți, e bine sau nu să citesc prefețele operelor înainte de a face cunoștință cu textul ?

— Sincer să fiu, nu. Chiar dacă e foarte bună, prefața impune cititorului o anumită optică și aceasta îl urmărește pe parcurs. Apoi : cît poți să înțelegi dintr-un studiu introductiv, dacă nu cunoști textul ?

Iată de ce, dragul meu, citeşte cartea, caută să-ţi faci o părere personală şi, după aceea, confrunt-o cu aceea a autorului prefeţei, păstrîndu-ţi libertatea de a fi sau nu de acord cu ea.

*

Dacă aveţi şi voi astfel de întrebări, le puteţi adresa redacţiei noastre cu menţiunea „Pentru *Consultaţii în recreaţie*". Ne puteţi scrie şi dacă nu sînteţi de acord cu răspunsul. Doar sîntem în recreaţie...

Curier

Prof. AURELIA MARINESCU
Liceul „D. Cantemir", Bucureşti

Dana Chirvasiu, Breaza : Poeziile trimise sînt promiţătoare ; în special poezia *Dor*. Aşteptăm noi materiale în vederea selecţionării pentru rubrica *Tinere talente*.

Ioana Petrescu, Liceul pedagogic, Rm. Vîlcea : Am reţinut cele trei poezii trimise. Sînt foarte frumoase, dar cuvintele se chinuie sub apăsarea unor rime rigide şi căutate.

Dumitru Valeriu, Comuna Branişte : Singurul lucru pe care trebuie să-l faci pentru a te „remarca pe tărîm literar" este să continui să te remarci pe tărîm şcolar. Nu a venit încă vremea să publici.

Lucian Alexandru, Liceul „T. Vladimirescu", Roşiorii de Vede : Am citit poeziile şi proza intitulate frumos „picuri de muncă şi speranţă" dar, din păcate, un debut ar fi prematur. Proza trimisă este mai reuşită decît poeziile, însă este înecată de lirism romantic. Reciteşte proza eminesciană şi încearcă să te eliberezi de sub vraja ei şi să te regăseşti pe tine. Mai trimite.

Vasile Sichitiu, Liceul „Tudor Vladimirescu", Tg. Jiu : Rîndurile trimise sînt prea naive. Este necesar să-ţi îmbogăţeşti lectura literară.

Wily Volf, Liceul nr. 3, „C. Negruzzi", Iaşi : Versurile trimise nu conving. Ceea ce scrii denotă multă sinceritate, dar nu artistică.

Georgeta Miclea, Arad : Lucrarea ta nu este un articol, ci o corectă compunere. Pentru a-ţi da indicaţii ar trebui să ştim în ce clasă eşti.

Valentin Gîzea, Şcoala generală nr. 2, Turnu Măgurele : Impresionantă sensibilitatea şi gingăşia în expresie. Ţinînd seama şi de vîrsta ta, reproducem cîteva versuri din *Pescăruş de soare :* O, tu, pescăruş cu aripi de soare, / Ascultă ruga mea fierbinte, / Şi-ntoarce timpul din drumul lui infinit / Să revăd iarăşi poiana cu şerpi de cristal, / Şi izvorul cu păstrăvi de lut ; / Să alerg prin holdele de soare cu vîntul şi corbii de amurg...

Lorena Narcis, Liceul pedagogic, Braşov : Deocamdată, nu.

Manole Constantin : Textul trimis nu poate fi despărţit de jurnalul din care face parte. Demonstrează însă reale calităţi de prozator dotat cu spirit de observaţie şi stăpîn pe frază. Depinde numai de tine să nu renunţi la scris.

Revizuieşte textul şi renunţă la excesul de detalii, care devin obositoare şi inutile. Proză bună se scrie respectînd regulile genului. Demonstrează ceea ce cineva numea „răbdare epică". Aşteptăm pagini scrise cu mai mult nerv.

Dan C. Călin, Liceul „I. Slavici", Arad : Poemele tale în proză nu pot fi publicate din cauza tematicii excesiv intimiste. Aşteptăm altele.

De ici, de colo ...

Poezia *Umbra lui Mircea* ne prezintă un dialog între două personaje dintre care unul tace.

Anotimpurile care apar în opera marelui nostru poet sînt : primăvara, vara, toamna şi iarna.

Ce poet român de origine macedoneană cunoaşteţi ? — Macedonski.

Datorită faptului că Lăpuşneanu chinuia boierii tăindu-le nasul, urechile, mîinile, el le-a devenit antipatic.

În secolul XV, limba vorbită de popor era considerată vulgară şi n-o vorbea nimeni.

În aprecierea unei opere literare nu trebuie să cădem în extremă, nici invers.

În *Doina,* Şt. O. Iosif descrie cîţiva haiduci care merg pe trei cărări.

Coşbuc cîntă fetele şi nevestele care vin la rîu cu fusta ridicată pînă la brîu.

Vă rog să tăceţi din gură că n-aud ce întreb !

Iliada a fost scrisă de un trubadur necunoscut, pe nume Homer.

Şcoala de la Humuleşti era o chelie făcută cu cheltuielile ţăranilor.

Pentru conformitate,
N.S.

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE FILOLOGICE
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
Consiliul de conducere, strada Spiru Haret nr. 12, telefon 15.17.92

În atenția profesorilor și elevilor

Publicația **Limbă și literatură pentru elevi**, din care au apărut, pînă în prezent, 9 volume (un volum în 1972, patru volume în 1973 și patru în 1974), își va schimba titlul, începînd cu anul 1975, în **Limba și literatura română. Revistă trimestrială pentru elevi.** Costul abonamentului individual este de 16 lei (patru numere). Se primesc numai **abonamente colective** (cel puțin 20 de abonamente, titular de abonament fiind un profesor sau un elev).

Revista **Limba și literatura română** se difuzează direct pe adresa solicitanților. Se consideră abonați pentru anul 1975 profesorii și elevii care vor trimite, pînă la 31 ianuarie 1975, contravaloarea abonamentelor prin mandat poștal în contul S.S.F. nr. 451.109.5 la C.E.C. Filiala sector VI, București, și o fișă de comandă, conform modelului alăturat, la adresa : Societatea de științe filologice, str. Spiru Haret, nr. 12, sector VII, București, căsuța poștală 602.

Colecția completă a revistei **Limba și literatura română** n-ar trebui să lipsească din bibliotecile profesorilor și ale elevilor.

FIȘĂ DE COMANDĂ

Subsemnatul (profesor, elev) . . . . . .
instituția (școala, liceul) . . . . . din . . .
am expediat prin mandat poștal nr . . . . . / . . . . . suma de . . . . lei
reprezentînd c/val. unui număr de . . . . . abonamente pentru anul 1975 la revista **Limba și literatura română.**
Abonamentele se trimit la adresa : . . . . . .
. . . . . .

Data . . . . . .

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Semnătura,

Tiparul executat la „I. P. 13 Decembrie 1918", București — Com. 2/92